શ્રી

નવપ્રબોધ ટીકા

અને

સેવા સિદ્ધાંત

श्रीगोकुलेशप्रभु

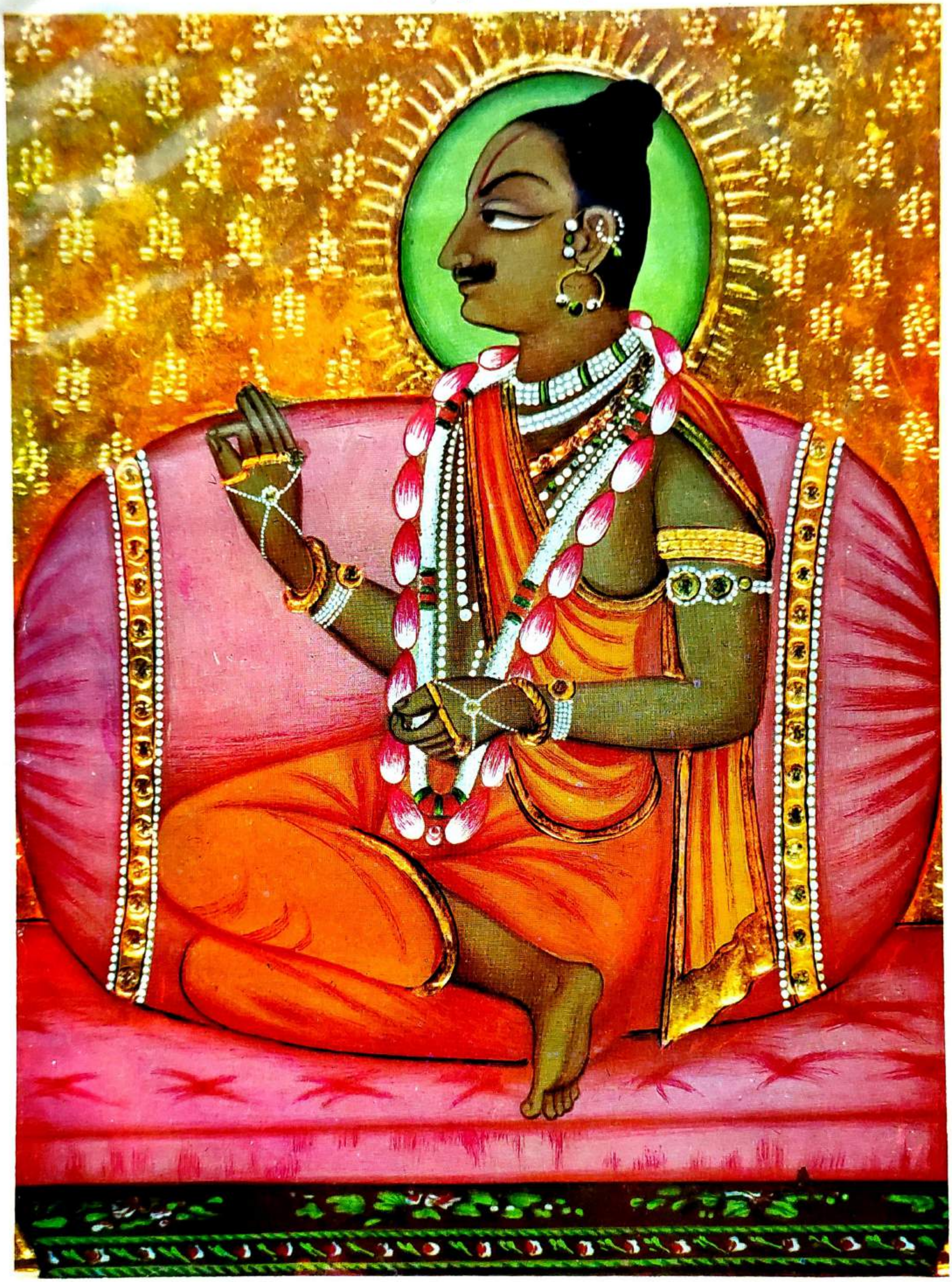

શ્રી

મનપ્રબોધ ટીકા

અને

સેવા સિદ્ધાંત

"મનપ્રબોધ ટીકા :- શ્રી કેશવદાસભાઇ

"સેવા સિદ્ધાંત" :- શ્રી નાગરદાસભાઇ (કાન્તા શકિત)

સમર્પણ

ચેતનમાર્ગી સમાજને પ્રેમ, આશકિત, વ્યસન અને તનમયતાનું સ્વરૂપ શ્રી ગોકુલેશજી સાથે સહગમન કરી, સમજાવ્યુ એ ઉગ્રભાવી વીરહી સમાજ ૭૮ ભગવદીઓને

પ્રકાશક :-	સવંત	મુદ્રણ સ્થાન :
"સુજાતિ" C/o. શ્રી કટપીસ એમ્પોરીયમ નવા ઘી કાંટા રોડ, રાજકોટ.	૨૦૪૨ મહા ઉત્સવ	લક્ષ્મી પ્રિન્ટર્સ આનંદનગર કોલોની ક્વાટર નં. ૧૧૩, કાળા પથ્થરના રાજકોટ.

॥ શ્રી ગોકુલેશો જયતિ ॥

પ્રસ્તાવના

ગોપાલદાસભાઇ શ્રી ગોકુલેશજીના પરમ અનન્ય ભગવદી મુળ લીલા મધ્યપાતી જ્ઞાન શક્તિજી રૂપ શ્રી ગોકુલેશજીના પરોક્ષ પછી ભુતલ પર વીસ વર્ષ બીરાજી. શ્રી ગોકુલેશજીની સ્વરૂપ લીલા ને સિદ્ધાંતના અનેક ગ્રંથો નીજ સૃષ્ટિના લાભાર્થ પ્રગટ કર્યા છે. તે ગ્રંથોનું પાન કરી સુજાતિ સમાજ પરમ ધન્યતા અનુભવે છે. મનપ્રબોધ ગ્રંથ ગોપાલદાસભાઇએ જીવને શિક્ષાર્થ રચ્યો છે. મહદ સ્વરૂપ હોવા છતાં પોતાની દીનતા પ્રગટ કરી વિપ્રયોગ અવસ્થાએ જીવે કેમ રહેવું તે આ ગ્રંથમાં વિશદ કર્યું છે. પોતે વિપ્રયોગ અવસ્થાની આરતે કાલ નીરગમન કર્યો છે તેમાં લીલાનું ગુણગાન તે સાધન અને ફલ બન્ને એક સ્વરૂપ ગણાયું છે. ગ્રંથનો પ્રાકટય સમય ગોપાલદાસભાઇ આજ્ઞા કરે છે કે :—
"કબહું અતિ ઉદવેગ મન રહતો કછુ જંજાલ..." ત્યારે ગ્રંથની રચના કરી છે.
તદઅનુસાર મનને પ્રકાશ આપવા બોધક સ્વરૂપ આ ગ્રંથનું પ્રાકટય કારણ છે.

ગોપાલદાસભાઇ નીચેની પંક્તિઓથી ગ્રંથનું ફલ સ્વરૂપ કહે છે કે
"જિહિ સુની કે ચિંતા સકલ લૌકીક અલૌકીક શેષ...." સકલ ચિંતા નાશ પામે છે

શ્રી ગોકુલનાથજી આજ્ઞા કરે છે કે શ્રી આચાર્યચરણની વાણી દુર્બોધ છે તે સહેજથી સમજાય તેમ નથી. ગોપાલદાસભાઇની વાણી પણ સહેજે સમજાય તેમ નથી. પરમ ભગવદીય હરિદાસભાઇ નાથાભાઇના પુત્રે અલૌકીક સાગરનું વર્ણન એક ધોળમાં કર્યું છે તેમાં આજ્ઞા કરી છે કે એ સ્વરૂપાનંદને પામવા મહદકૃત ગ્રંથો છે તે પગથીયાં છે અને એ ગ્રંથોની ટીકા છે કે વિવેચન છે તે ગહેરાં ઉતરવાના ઠામ છે. તેથી એમ નિર્ણય થાય છે કે શ્રી ગોકુલેશજીની સ્વરૂપલીલા સુધાને પ્રાપ્ત કરવા ટીકા વિવેચન એ અલૌકીક જ્ઞાન ને ભાવ રૂપી ઉંડાણ કે અગાધિતા છે

શ્રી વલ્લભાચાર્યજીએ પણ પરોક્ષ પહેલા અંતકરણ પ્રબોધ ગ્રંથની રચના કરી પોતાના અંત:કરણને પ્રબોધ કર્યો છે કે શ્રી ગોકુલેશજીની સંગમસુધા પ્રાપ્ત કરવાની આજ્ઞા તરત જ માનવી, વિલંબ કરવો નહિ. બીજા બધાં કાર્ય ભગવત સંબંધી હોય તો પણ તે ફલ પ્રાપ્તિમાં પ્રતીબંધક હોવાથી તે કરવા નહિ. ભાગવત પર સુબોધીની ટીકા ભગવદયશ માટે કરવાનો અંતઃકરણનો આગ્રહ હતો તે પ્રતિબંધક છે એમ અંતઃકરણને સાવધાન કર્યું છે. શ્રી આચાર્યચરણ કૃપાશક્તિજી તો સેવામાં સાવધાન રહેતા. પરંતુ જીવને શિક્ષાર્થ ઠાકોરની કઇ આજ્ઞા માનવી તેનો બોધ કરવા અંતઃકરણ પ્રબોધ ગ્રંથની રચના કરી તેમ ગોપાલદાસભાઇએ પણ વિપ્રયોગ અવસ્થાએ મનને પ્રબોધ કર્યો છે. કૃપા શક્તિજી અંતઃકરણને પ્રબોધ કરે ને જ્ઞાન શક્તિજી મનને પ્રબોધ કરે કારણ અંતઃકરણ કરતાં મન વધારે કલીષ્ટને સંકલ્પ વિકલ્પ વાળુ હોય છે તેથી મનપ્રબોધ ગ્રંથની રચના થઇ તથા સાનિધ્ય સમયના છેલ્લા મહદ ભક્ત વર્ય નાગરભાઈજી તો જ્ઞાન પ્રબોધ ગ્રંથની રચના કરી એમ સુચન કરે છે કે શ્રી આચાર્યચરણને અંતઃકરણ પ્રબોધવાનો અધિકાર ને ગોપાલદાસભાઇને મનને પ્રબોધ કરવાની ક્ષમતા અને પોતાને તો દીનતાથી એમ કે મનને પ્રબોધ તો ત્યારે થાય કે જયારે સાચા જ્ઞાનનો પ્રબોધ થાય. આ ત્રણ રચનાઓ મહેદોની અલૌકીક વાણીરૂપ સાગરમાંથી સિધ્ધાંતની મુકતાવલી છે. મનપ્રબોધ ગ્રંથ આ મુકતાવલીનો મધ્ય ભાગ હોવાથી સાર રૂપ છે જેમ શેરડીનો મધ્ય ભાગ સાર રૂપ છે.

મનપ્રબોધના આરંભમાં બોધ વચન :- એ સ્વરૂપ શ્રી ગોકુલેશજી કે....

આ પંક્તીમાં બોધ છે કે ઠાકોર ગોકુલનાથ એ જ સ્વરૂપ જાણવું કે જે મહદ ભકતોએ અનુભવ્યું છે ને ગાયું છે.

બીજી શિક્ષા "ન્યામિક ઢરની શ્રી ગોકુલેશજીકી જીહી ભાંતિ..."

ત્રીજી શીક્ષા :- અન્યાશ્રય ન કરવો :- " સ્વરૂપ રસ ભાવ વિનુ આન ભાવ આવે..."

ચોથી શીક્ષા :- સનમુખતા :- "ગોકુલ કે નાથ નીજ હાથ દાન લીયે હે..."

"ઇન્દ્રીય સકલ કો વિલાસ એહ સ્વરૂપમાંઝ આરત સોં સનમુખ ભયે દાન લીજીએ.

પાંચમી શીક્ષા :— "પ્રીત કરીયે તો ગોકુલેશજી શું કરીયે..."

આવું સ્નેહનું પ્રીતનું સ્વરૂપ છે એમ બોધ છે.

છઠી શીક્ષા :— ચિંતા ન કરવી :-"લૌકીક અલૌકીક ઔર કછુ ભાંતિકી...."

સાતમી શિક્ષા :— સહન કરવું :- "સહન સહન એસી વલ્લભ કી બાની હે...."

આઠમી શિક્ષા :— જીવે આરત સહીત વિપ્રયોગ અવસ્થાએ ભજન કરવું. :-

વિપ્રયોગ રસ માંહી કીનો ભીનો સ્વાદહીમેં..."

નવમી શિક્ષા :— કયા ગ્રંથ ન જોવા :- " જામે ગોકુલેશ નામ લીલા ન આવે...."

દશમી શિક્ષા :- મનોરથ રસવાચી પ્રાર્થના સ્વરૂપાનંદ દાનની કરવી

"આન ઉપયોગ એ શરીર ઉપયોગ દીજે

અંતની પંકિતમાં મનને પ્રબોધ રૂપ શીક્ષા આપી કે શ્રી ગોકુલેશજીએ શ્રી મોહનભાઇજી ગોકુલભાઇજી આદીને અંતે શીક્ષા આપી કે તમારો પુરૂષાર્થ શું ? ભગવદીઓએ કહ્યું કે રાજના ચરણ. ત્યારે આપે આજ્ઞા કરી કે તમો તો મારા અંગ છો.

"કહયો તમારો પુરૂષાર્થ કહા હે, કહયો રાવરે ચરણ.... તુમ તો મેરે અંગ હો"

પુષ્ટિ સૃષ્ટિ શ્રી ગોકુલેશજીના અંગથી પ્રગટ થઈ છે અને તેનો પુરૂષાર્થ શ્રી ગોકુલેશજીની ભકિત. આમ ઉપદેશ મનને કરી જીવને પણ પ્રબોધ કરી શ્રી ગોકુલેશજીમાં અનુરોધી છે

ઉપરોકત બધા મુખ્ય સિદ્ધાંતનું નીરૂપણ આ ગ્રંથની ટીકામાં શ્રી ગોકુલેશ નિષ્ટ ભકત ભાવનગરી કેશવદાસભાઇએ ભાષામાં કર્યું છે. કેશવદાસભાઇ જ્ઞાની પંડીત છે એટલુંજ નહિ પણ મહેદ માર્ગના વિશારદ અને મહદો રચીત ગ્રંથોના પ્રમાણથી જ્ઞાન સભર છે. પોતે રસીક કવિ હોવાથી જ્ઞાન મિશ્રીત રસભકિતના ગોકુલેશજીના અને મહેદોના અનેક પદની રચના કરી છે. આ ટીકામાં ગીતા, ભાગવત, વલ્લભાચાર્યજી તેમ શ્રી વિઠલનાથજી કૃત ગ્રંથોનો આસ્વાદ મળે છે. શ્રી ગોકુલેશજીના વચનસુધાથી સમગ્ર ટીકા વ્યાપ્ત થએલી છે. ભાષા એટલી સરળ છે કે યત્ન પૂર્વક જો કોઇ સુજાતિ શ્રવણ કરે તો ગોપાલ દાસભાઇની દુર્બોધવાણીમાં પ્રવેશ પામી શકે. અનેક શાસ્ત્રોક્ત અને પ્રમેય વચનોથી આ ટીકાને સુગંધીત કરવામાં આવી છે. શાસ્ત્રો વિના પ્રથમ દશાના જીવને શ્રધ્ધા ન આવે અને પ્રમેય વચનામૃત તો સુજાતિ સૃષ્ટિને સર્વથા ગ્રાહયજ છે એ નિઃશંક છે.

બોરીવલી — વલ્લભાશકત દાસાનુદાસ

સં. ૨૦૪૨, ફુલસપ્તમી. — છોટુભાઇવલાલ ન દેસાઈ

શ્રી ગોકુલેશો જયતી

। અથ મન પ્રબોધ ગ્રંથની ટીકા લખીએ છીએ ।

શ્રી ભક્તરાજ શીરોમણી ગોપાલદાસજી વ્યારા ગામકે વાસી જ્ઞાત કાયસ્થ, સાક્ષાત અનુભવ કરીકે શ્રી ગોકુલેશજી કે ગ્રંથ બહોત કીયો પરોપકારાર્થ. સો અબ મનપ્રબોધ રસરૂપ કીયો તાકી ટીકા ઇનકે ચરણરજ મેરે હૃદય વિષે અલંકૃત કરી ઈનકી કૃપાતે મેં જો કેશવદાસ પ્રગટ કરવે કો મનોરથ કરૂં હું સો પુરણ કરોંગે ॥ દોહા ॥

નમન કરૂં જુગ ચરણ રજ મોહન રત્ન ગોપાલ
મનપ્રબોધ વીવરણ કરન કરીએ કૃપા દયાલ ।૧।

અનન્ય વીન નહી પાઇયે શુધ્ધ પુષ્ટી રસ રૂપ
પરી પુરણ નવ નેહાનંદ વલ્લભ ગોકુલ ભુપ ।૨।

અનન્ય એસો કોન હે કહો સુજાન સુમીત
અનન્ય શીર પર શીખર હે દાસ ગોપાલ સુચીત ।૩।

ગોકુલ મોહન રત્ન કો રૂપ કરન બક્ષીસ
જાકે વશ વલ્લભ સદા ગોકુલપતી જગદીશ ।૪।

અવધી રસીક રસ અનન્ય એ કોટી ભકત કીયે કાજ
ગોકુલપતી સનમુખ કીયે ધન્ય ગોપાલ શીરતાજ ।૫।

સો પદરજ મન રંજ ધરૂં ભરૂં રૂપ ઉરમાંહીં
દાસ ગોપાલ કૃપા કરો નીગમ ન જાનત જાહી ।૬।

પરમ કૃપાલ કૃપા કરી દાસ ગોપાલ સહાય
માહા અગાધ રસ દાન કીયે ગોકુલપતી મન ભાય ।૭।

આયો કબ રસ જાનીયે આનરસ રૂચેજુ નાહી
સો ગોપાલ મોં કૃપા કરે આનરસ પરસ ન જાહી ।૮।

રસ સરવસ ગોકુલપતી અંગઅંગ રસ ખાન
દાસ ગોપાલ કૃપાલને કીયો સુધા રસ પાન ।૯।

કીયો સુધારસ પાન જબ હીયરા વશે સુજાન
સો ઝલકત નેંના ઝરે કીનો પુરન દાન ।૧૦।

પુરન રસવશ દાનતે વરણે ગોકુલ ભુપ
વિઠ્ઠલ નંદન અચલ રસ હોત આનંદ અનુપ ।૧૧।

નવરસ મય શૃંગાર રસ સબ રસ પર શીરતાજ
રોમરોમ રસ રમી રહે ગોકુલેશ રસ રાજ ।૧૨।

સબ રસ મય સૃંગારરસ	સાત કીયે રસ રૂપ
નવરસ મય ગોકુલપતી	વીઠ્ઠલનંદન ભુપ ।૧૩।
વલ્લભ અંગ રસમેં સને	સો સૃંગાર શીરરાજ
દરસ પરસ રસ હોત હે	સબ રસ વશ શીરતાજ ।૧૪।
મહા રસરૂપ સ્વરૂપ એ	વીઠ્ઠલ સુતજુ સુદેશ
ભકત હેત ભૂવ પર પ્રગટે	ગોકુલપતી દ્વીજ વેષ ।૧૫।
સર્વોપર તર શીખર એ	અવતારી વરરાય
વેદ પુરાન ન જાનહી	મહદ કૃપા ફલ પાય ।૧૬।
મહદ શીખર શીર છત્ર છબી	દાસ ગોપાલ કૃપાલ
નીજ ઇચ્છા રસ રહસ્ય કો	દાન કરો જુ રસાલ ।૧૭।
મનપ્રબોધ શુભ ગ્રંથ રસ	કીનો આપ રસાલ
અનીર વચન અનુભવ જુ અલી	પ્રગટે નવલ રસ જવાલ ।૧૮।
અનન્ય વિન નહીં પાઇયે	શુદ્ધ પુષ્ટી રસરૂપ
પરીપુરણ નવ નેહાનંદ	વલ્લભ ગોકુલ ભુપ ।૧૯।
ચૌદ લોક વૈકુંઠ સબ	આદી ધામ પ્રગટાય
તાપર વર વલ્લભ સદા	શ્રી ગોકુલ કે રાય ।૨૦।
મહા અનાદ આનંદ નીધી	ભકત કુમુદિની વૃંદ
વરસત રૂપ સુધા સુખદ	આનન ગોકુલચંદ ।૨૧।
કરી વચનામૃત પાંન રસ	રોમ રોમ સુખકંદ
દરસ પરસ રસ અનુભવ્યો	બરન્યો તબ શુભ છંદ ।૨૨।
નેહ વ્યસન આશકતી અતી	નીસાધન ફલ મૂલ
મહાતમ રસ શીક્ષા અબધી	કરીજુ અતી અનુકુલ ।૨૩।
જગ ઉપકારન મનહી ધરી	કરી શીક્ષા મન આપ
ધન્ય ધન્ય દાસ ગોપાલ વલી	અનન્ય રસભર છાપ ।૨૪।
શ્રી વલ્લભ આચાર્યજી	મારગ મહા રસ પુર
પુષ્ટી પુષ્ટી રસ તત્વકો	પ્રગટ કર્યો રસ શુર ।૨૫।
સો સબરસ કરતલનમેં	આન લખાયો લેખ
પતીવૃત વીરલો પાવહી	દીન દશાંજુ વિશેષ ।૨૬।
દીન દશા બીન પાવહી	ન પુરણ પ્રેમ પતીત
પદ પદ અક્ષર અર્થ સુની	ભરભર રસ મારગ રીત ।૨૭।
વલ્લભ પ્રાન પીયાજુ બીન	જાને જગતને તુલ
અર પરલોક કથા સુને ન	ધરે ન શ્રુવનન ભુલ ।૨૮।

અવતારી અવતાર સબ કલા વિભૂતી અંશ
ચાહત પદરજ શેષ શીવ વલ્લભ વર અવનેશ ।૨૯।

કહત અનુગ્રહ શ્રષ્ટ સબ મારગ પુષ્ટી આધાર
પરમ અનુગ્રહ જાનીયે ગોકુલપતી રતી સાર ।૩૦।

દ્વીદલાત્મક રસ વશ સદા તીનહી પુર રીઝવાર
નીરહેતુક નવ નેહ નીત પીય દુઃખ સુખહી વિચાર ।૩૧।

સુની સખીકો અનુભવ દીયો વિન સાધન રસ દાન
લીલા નીજ વૃજ ધામકો કરવાયો રસ પાન ।૩૨।

સો સખીને કૃપા કરી દીનો રસ મેં સાન
અનીરવચન રસ ભરી દીયો કેશવ કરત વખાન ।૩૩।

આશ્રય અપનો હીય ધર્યો આજ્ઞા કરી સુજાન
દાસ ગોપાલ શ્રી મુખ કહ્યો પીય સંગ લઈ સુખદાન ।૩૪।

જો અનુભવ હીય મેં રમે સમે સમે સુખ સાજ
પ્રગટ કરો નીધડક ભયે કીજે પુરન કાજ ।૩૫।

મહેદ કૃપા રસ વરનીયો યથા સુમતી અનુસાર
લીલા સીંધુ અગાધ જશ ગીરા રહી મતી હાર ।૩૬।

વિષદ પ્રસંગ સીદ્ધાંત રસ બરન્યો કરી વીસ્તાર
અબ શુભ મનપ્રબોધકી ટીકા કરત વિચાર ।૩૭।

સુનો સકલ રસ ભકત મીલી ચીત હીત સુની શ્રુતી દ્વાર
લેશ કલેશજુ રહે નહીં હોવે ભવ ભય પાર ।૩૮।

દુહા તેર છપ્પન કવીત પઢે ચીંતા સબ જાય
વિપ્રયોગ રસ સરસ બની ગોકુલપતી પીય પાય ।૩૯।

માહા રસરૂપ હર વસે નેન કમળ રસ ફુલે
રોમરોમ અંગ રગ મગે પગે પ્રેમ રસ ઝીલે ।૪૦।

પઢે નીરંતર નેહ સો સબ સાધન ધરી દુર
મન વચકર્મ પદ રતી રમન તબ રસ પાવે પુર ।૪૧।

શ્રી કેશવદાસભાઈ કૃત મંગલાચરણ સમાપ્ત

મૂલ મનપ્રબોધ કે દોહા

પ્રથમ નમન કરૂં નવકુંવર શ્રી ગોકુલેશ રસ રાસ
મમ ચીંતા ચુરો ચતુર પુરો મનકી આશ ।૧।

યાકો અર્થ :- પહેલે મંગલા ચરણ ઈષ્ટ દેવતાકો બડે ગ્રંથ કરતા નીરવીઘ્નકે લીયે સ્તુતી કરત હે સો તીન પ્રકારકો મંગલા ચરણ હે. એક વસ્તુ નીર્દેશાત્મક. દુસરો

આશીરવાદાત્મક ઓર તીસરો નમસ્કારાત્મક. "પરમ રમનીય કમનીય સુંદર સદન" એસે વરણન પહેલે કરેહે સો વસ્તુ નીરદેશાત્મક ઓર દુસરો આશીરવાદાત્મક જેસે "જયજય આનંદ નીધી" ઓર એ મંગલા ચરણ "પ્રથમ નમન કરી" કહયો સો નમસ્કારાત્મક જાનનો. પ્રભુકો પ્રાર્થના કરવેકો ઉદ્દેશ હે તાતે નમસ્કાર કીયો. તહાં પૂર્વપક્ષ ! પ્રભુતો ભકતકે વશ હે તાતે ભગવદીકો પ્રાર્થના કરવીકો મંગલા ચરણ કીયો ચાહીયે ? સમાધાન :- ભગવદી અપની સ્તુતી કરે તે પ્રસન્ન નાહી હોત હે સબ ભગવદી કે સરવશ પ્રભુ હે, સબ વસ્તુ માત્ર કે કારણરૂપ પ્રભુ આનંદ રૂપ હે તાતે તૈલંગ કુલ દીપક શ્રી વલ્લભાચાર્યજી સુત શ્રી ગોસ્વામી વીઠલેશજી પરમાનંદરૂપ તા સુત શ્રી ગોકુલેશ પ્રાણુ વલ્લભ વલ્લભ કુલ ભુષણુ અનાદકો પુરૂષોત્તમ આનંદ ધન રસરૂપ કોહી વર્ણન કીયો, ઉનહીકો નમન કરી ગ્રંથકો પ્રારંભ કરે હે. 'નવકુંવર' સો નવીનતા અરૂ નવ કહીયે નવ રસ મય. નવકો અંક સર્વોપર. કુંવર કહીયે શોચ રહીત હોત લાડીલો આનંદ રૂપ જેસે રાજકુંવરકો શોચ નહી. શોચ રહિત કે લીયે કુંવર પદ ધર્યો. ઓર 'રસરાસ' કહયો સો જેસે અન્નકી રાસ તેસે અપાર રસકો સમુહ હે. જહાં કોઇ વાતકો શોચ હોય તહાં રસ ન્યુન હોય. સો નાહી. પુરણ રસ રૂપ હો સો મેરી ચીંતાકો હે ચતુર ચુરણુ કરો સો દુર કરો. યહાં ચીંતા કૈસી ? ભગવદીકો કોઇ બાતકી ચીંતા કરની ઉચીત નાહી. લોભ વિના ચીંતા બાધક ન કરે ઔર ભગવદ ભકતકો સંસાર આશકત નહી પે યાકુ ગૃહસ્થાશ્રમ કરવાયો તામે લૌકીકકો રસ પ્રયત્ન રાખ્યો તાકી ચીંતા લૌકીક વ્યાસંગ તે હોય. સો ચીંતા તો હોય હે સો સ્વરૂપાશકતમેં બાધક કરેહે સો ચીંતા તો હોય અથવા પ્રાણુનાથ કે મુખ અવલોકનકી ચીંતા આરત અત્યંત, સો તો હોય સોતો ફલ રૂપ હે, ફ્રીફલાત્મક રસ હે યામેંતો નીરહેતુકતા હે. સ્વાર્થ લૌકીક નહી એ ચીંતાકો દોષ નહિ. અત્યંત હોય ચીંતા અગ્ર સો સહયો ન જાય, સદૈવ મીલવેકો અભી લાખ રાખે. જો આખર મીલેંગે એ નેહકી હાની. ઇતની ધીરજ રાખે અથવા પરલોકકી ફીકર કરે ઓર ફલ અભિલાષા વિના પ્રીતમ સોતો પ્રીત કી રીત નાહીં. તાતે જામે રસ હાની ન હોય ઓર ચીંતા દુર હોય તાતે 'ચતુર' પદ ધર્યો. તાતે વીના આયાસ દુર કરો ઓર વિના પ્રાર્થના રસદાન ન હોય. અત્યંત તૃષા હોય તબ જલ પાનકો પુરણુ સ્વાદ આવે ઓર રસ માર્ગમેં ઉભય રસ સ્વાદ હે. તહાં કરત હે 'કહા માગત હો' સો દુસરા દુહામેં કહેત હે

આશ એક તોઇ દરશકી પરસ પરમ સુખરૂપ
દરસ પરસ રસ દાનકે દાતા શ્રી ગોકુલ ભુપ ।૨।

અર્થ :- 'આશ એક' સો કેવલ એક આપકે સ્વરૂપ દરશકી આશ. એક સ્વરૂપ વિના સબે પદારથ વ્યર્થ હે. એક સ્વરૂપ વિના ઔર પદારથકી આશા કરે સોઇ અપનો સ્વાર્થ હે વહાં

નેહ નહી જાનનો. એક સ્વરૂપ આશકત મેં સબે પદારથ આયે. આપે વચનામૃત મેં કહયો હે "સ્વરૂપામૃત, લાવણ્યામૃત, હાસ્યામૃત, પ્રભુને ભકત કે લીયે પ્રગટ કીયે, સો ભકત પાન ન કરે તબ પ્રભુ સામગ્રી રૂપામૃત કી પ્રગટી સો ફલીતાર્થ ન માને." તાતે યામેં તો પ્રભુ કો સ્વાર્થ સુખ ભયોઇ ઔર સ્પરશ કો સુખ પ્રગટ ન માગ્યો 'પરસ પરમ સુખ રૂપ' કહયો સો એક લક્ષ જનાઇ 'દરસ પરસ રસદાન કે દાતા ગોકુલ ભુપ' સો 'ગો' જો ઇંદ્રીય અરૂ 'કુલ' સો સમુહ. તાકે રાજા સો પાલન કરેઇ, વિના કહે રક્ષા કરે ઇ. ખબર ભઇ ચહીયે તાતે એ અભિલાષા ઓર તેં કહી ન જાય. સો તીસરો દુહા કહત હે :–

યહ અભીલાષા મન રહે, કહું કોનપે જાય
જીવન ધન સંપત સુખદ, મેરે શ્રી ગોકુલરાય ॥૩॥

અર્થ :- એ અભિલાષાકો જો મનોરથ સો પતીસોંજ પુરન હોઇ, ઓર કાહુસો ન હોય. પ્રભુ વિના સર્વ પદારથ માત્ર મેં કલેશ હે, અકલેષ્ટ કર્મા પુરૂષોતમ હે. સબ પદારથ મૂર્તવંત નીત અચલ પ્રભુ કે સનમુખ કર જોડે ઠાડે હે. તાતે ઇહાંઇ અભીલાષા પુરણ હોય કૈસે ? શ્રી ગોકુલેશજી હે જીવન સો સાર, આયુસ ભુત ઇન વિના જીયો ન જાય, યે ધન વિના જીવનો વ્યર્થ હે. સો અષ્ટ સીદ્ધ નવ નીધ્ય દ્વારે બુહારે હે. યે સંપતી વિના જીવનકી ધનકી શોભા નાહી સો સંપત કેસી હે ? જહાં અલૌકીક લૌકીક મેં કોટાન વિધ ભગવદી સેવન કરે હે ગજ, અશ્વ, ધેનુ, ધામ, વસન, સત પરીવાર જુત બીરાજમાન હે ઔર જીવન અરૂ ધન ભયો, અરૂ સંપત ભઇ પે મનકો સુખ ન ભયો તો કોન કામકી. તહાં કહત હે ? આનંદ માત્ર કર પાદ મુખોદરાદી રસ રૂપ હે. શેષ શીવ નારદ શારદ રમા રટે હે. વે પાર નહી પાવે. વાણી તે અગોચર હે, નીગમ કો અગમ્ય હે, સો મેરે સરવસ શ્રી ગોકુલ કે રાય હે, સો સબ ભુવન કે પતી હે, 'ગો' શબ્દ અનેક અર્થ વાચી હે ગો–સ્વર્ગ, ગો–અવતાર, ગો-જ્ઞાન, ભકતી અરૂ સરસ્વતી કે પતી હે, તહાં કહેત હે, તહાં 'મેરે' કહે સો કયોં ? સબકે ધની ભયે તામે આપહુ આય ગયે. તહાં ઉત્તર : ધની સબ કહે પે જાને કોઈ નહીં. સો શ્રી ગોપાલદાસને સંપુર્ણ જાન્યો જો મેરો ધની હે. સો ધની જાનકે શ્રી ચરણારવીંદકો ધ્યાન કરે હે :–

ચરન શીશ ધરી ચીત્ત ધરી, ધરી અંતર ગતી ધ્યાન
મનપ્રબોધ યહ ગ્રંથ કહું, દેહુ કૃપા કરી દાન ॥૪॥

અર્થ :– ચરન કેસે હે ? ભકતી રૂપ હે, ભકત કો સર્વસ હે તાતે દીનતા પુર્વક શીશ ધરે પે ચીત નહી તો કાર્ય ન હોય. ઓર અંતર ગતી ધ્યાન વિના રૂપ મેં લીનતા મનકી ન હોય તબ સ્વાદ ન પાવે, ઓર સબ સીદ્ધ ભયો ઔર દાન કર્યો નાંહી

તબ કેસે મનોરથ સીદ્ધ હોય ? તાતે કૃપાકી પ્રાર્થના કરી. જો મનકો સમજાઉં વે ચીંતા વશ હે તાતે યહ ગ્રંથ પ્રગટ કરૂં. તહાં પુર્વપક્ષ :- જો ગ્રંથ કરે વિના કહા મનકો નાંહી સમજાયો જાય ? તહાં ઉત્તર :- વેતો સરવદા સ્વરૂપાશકત હે. પે જગત શીક્ષા કે અર્થ ગ્રંથ પ્રગટ કરનો જામે ભગવદ લીલા રસ પ્રગટ હોય અરૂ માર્ગ સિધ્ધાંત સરૂંપકું જાને તબ કૃતાર્થ સબ હોય, તામે પરમારથતા સિદ્ધ થઇ. ઓર ભગવદી કો સ્વરૂપ હે સો વૃક્ષ તુલ્ય પરમારથહી દેહ ધરે હે. તહાં ચીંતા રૂપ દાવાનલ કી આંચસો કુમલાવે હે તહાં પ્રભુ કે વચનામૃત રૂપ શ્રવણ દ્વારા વૃષ્ટી સો હરીત હોત હે. પે જીવકો સુભાવ ચંચળ બડો પ્રબલ હોત હે.

સબતે ચીંતા અતી પ્રબલ, તાતે પ્રબલ સુભાવ
ઉભય ઉગ્રકો વીજય કરી, વંદુ મૃદુ જુગ પાવ ।૫।

અર્થ :- 'સબતે ચીંતા અતી પ્રબલ' કયોં કહી ? લોભ, ભય તે ચીંતા હોય હે. સો ચૌદ ભુવન મેં બ્રહ્મલોક, ઇંદ્રલોક આદી સબ લોક મેં સદૈવ ચીંતા વશ રહત હે. કોઇ ઉગ્ર તપ કરે, યજ્ઞ કરે તબ ઇંદ્ર ડરે જો મેરો ઇંદ્રાસન જાયગો, તપ કર કે લેંગો. મહાદેવકી કૈલાસ રાવણને ડગ મગાઈ. તાતે પુરૂષોતમ વિના સબ ઠીકાને ભય હે, તહાં ચીંતા હે, પુણ્ય ક્ષીણ હોત તબ પૃથ્વી મેં સ્વર્ગ સો પડે હે તાતે યહ જીવકો ચંચળ સ્વભાવ હે સો અતી પ્રબલ મનકે વશ રહત નાંહીં. લોભ મોહ તે ભડકત હે. તાતે મન ઓર ચીંતા દોઉ પ્રબલતા. તાતે શ્રી આચાર્યજી ને કહયો 'ચીંતા કાપી ન કાર્યા' ચીંતા ન કરની. સોતો જીવ અપની સામર્થ તે ચીંતા કું દુર કરે સોતો પુરૂસારથ નહીં. સોતો દોઉ ચરણ કમલ મૃદુલ સો તાકો વંદુ સો નમન કરે હે જો ચીંતા અરૂ સ્વભાવ જો ઉભય સો દોઉ તાકો વિજય કરો સો જીતુ.

જાકે મન ચીંતા રહે, ભાવ સુદૃઢ નહી ગાત
મન પ્રબોધ યહ ગ્રંથ સુની, અબુદ્ધ સુબુધ્ધ વ્હે જાત ।।૬।।

અર્થ ટીકા :- જહાં ચીંતા ચીત્તમે વસે વહાં ભાવ દૃઢ ન હોય. પ્રભુ કે સ્વરૂપ વિષે ચીત ન લગે તબ જન્મ કે અંતરાય પડે અથવા પ્રમેય બલ કરી પ્રભુ સંસાર તે કાઢે તોહુ સ્વરૂપ માધુરી કો સ્વાદ ન આવે, કૃતારથતાહી હોય. સબતે નેહ માર્ગ ન્યારો હે. સો એ ગ્રંથ સુને તે મનકો બોધ હોય તબ કુબુદ્ધી કી સુબુદ્ધી હોય, તહાં સંદેહ કરે હે 'જો ગ્રંથ તો સબ જન પઢે સુને હે પે સુબુદ્ધી કયોં ન હોય ?' તહાં ઉતર :- અંતઃકરણકી પ્રીત પુર્વક, મન વચ કર્મસો અપને હીતાર્થતાસું અર્થ સમુલ ગ્રંથકો આશય પુર્વક અનન્યતા સો શ્રવણ, પઠણ કરે તો કાર્ય હોય. નહીં તો વિજાતી કે સંગ દોષસો વીપરીત બુધ્ધી હોય.

અલૌકીક મેં વ્યાસંગ મન, દેખ્યો સમય વિરૂધ્ધ
મન પ્રબોધ કરી આપતે, તબ કરી લીયો વિશુદ્ધ ॥૭॥

અર્થ ટીકા :- મન તો અલૌકીક વ્યાસંગ મેં વ્યાસંગ, સો અલૌકીકતા મેં મન લાગ્યો, ઓર સમય તો વિરૂધ્ધ દેખ્યો. સો અપને પ્રીતમકો વિયોગ હે. જગ વલ્લભ સમીપ હોય તબ કછુ બાધક ન કરે ઓર અબ કાલ નીરવાહ અરથ અન્ય વારતા કો અલાપ કરે, ખાન પાન વિષય મેં લગાવે, વીજાતી કે સંગસો રૈનદિન નીરવાહ કરે, તો બહીરમુખતા હોય, તાતે અપને મનકો પ્રબોધ સો શીક્ષા કરે હે સો સમઝાવે હે, 'વિશુધ્ધ' સો વિશેષ કરી મંજન કરી સાવધાન કરે હે.

કબહુંક અતી ઉદવેગ મન, રહેતો કછુ જંજાલ
મનપ્રબોધ એહુ ગ્રંથ તબ કીનો દાસ ગોપાલ ॥૮॥

અર્થ ટીકા :- 'કબહુ અતી ઉદવેગ મન રહેતો' સો યાકે લીયે સદૈવ ઉદવેગ મન રહેત હે સો આસુરી જીવ કો લૌકીક વિષય કે લોભમેં મન ભ્રમતો ફીરે હે, સદૈવ વ્યભી- ચારી મન કામ ક્રોધાદીકમેં મગ્ન હે અરૂ એતો દૈવી હે સો ઈનકે સંગ દોષને અપને પ્રાણ વલ્લભકી સુરતી ભુલે તબ બહીરમુખતા હોય, અસુરાવેશ તે અસુરાવેશ સો વે આસુરી સૃષ્ટ મેં વિષય વાસના સદૈવ રહે તાકે દેખાદેખી અપને મનમેં વિષયકો લોભ આવે, સો ઓર કો આવેશ તા પીછે અપને સ્વરૂપકો જ્ઞાન હોય, શ્રી ઠાકોરજીને અંગીકૃત કીયો હે સો પ્રમેય બલકે પ્રતાપ સું સ્મરણ પ્રભુકો હોય આવે તબ લૌકીક સબ તુચ્છ લાગે, પે ઈતનો વ્યભીચારી ભાવ આવે તાસો કોઇ જન્મ કો અંતરાય હોય તાતે હરીરાયજીને કીરતન મેં કીયો હે 'આન સંબંધ તે અધિક ડરપત રહુ' તાતે યહાં મહદ મણી ગોપાલદાસજીને કહયો 'રહેનો કછુ જંજાલ' સો પ્રતીબંધ હોય. પ્રતીબંધ સો પ્રભુતે વીછુરનો વિમુખતા દોષ સે. તાતે મનપ્રબોધ સો મન કો સમઝાયવેકો ગ્રંથ પ્રગટ કીયો, સો કીનો દાસ ગોપાલ, તાતે યહ જીવ નીશ્ચીંત ક્ષણ એક ન રહે. અષ્ટ પ્રહર અપની અયોગ્યતા લાય, અપનો સ્વરૂપ વિચારત રહે 'જો મેં કોન હતો, કે સો ભયો, અરૂ કહા કરનો' તાતે યહ ગ્રંથ ઉપદેશ કે લીયે કીયો.

મનપ્રબોધ શુભ ગ્રંથ યહ કીનો કરી પ્રકાશ
મન પ્રકાશ બોધક નીપટ સબતે કરે ઉદાસ ॥૯॥

અર્થ :- મનપ્રબોધ સો મનકો બોધ કરે. મનકો બોધ કરનો સોઇ સબતે શ્રેષ્ઠ પદારથ હે. જગતકું શીક્ષા કરે ઔર આપ વિષઇ હોય આપકે વિષે શ્રેષ્ઠતા માને, પ્રતીષ્ઠા કે લીયે અથવા લોભ કે લીયે જગત કો શીક્ષા કરે, મીઠી વાત સો સબ પાખંડ જાનનો

અપને મનકો શીક્ષા કરે તો સાચો સબંધ ભયો. તબ જગત કે મનમેં આવેઇ. શ્રી ગોકુલેશજી જગતગુરૂને કહયો. વચનામૃત :- ભગવદીને પ્રશ્ન કીનો જો રાજ આચાર્યજી કે વચન સુનીયત હે પે મન તા વિષે લગત નાહીં. તબ આપ કહી કે શ્રી આચાર્યજી કે વચન પતીવૃત રૂપ હે સો વ્યભીચારીણી બુધ્ધી વિષે રહત નાહીં. પાહાર્થ પ્રતીબોધાર્થ ગ્રહણ કરત હે સો કેસે રહે ? કેવલ અપને સ્વાર્થ અર્થ ગ્રહણ કરે સો અપને મન શીક્ષા કો અથવા પરમાર્થતા કે લીયે સો દયા અર્થ જો અગલે કો ભલો હોય સો તો વચન અપને વિષે ફલીતાર્થ હોય તાતે 'શુભ' પદ કહયો નીરહેતુકતા સોઇ શુભ હે. 'કીનો કરી જુ પ્રકાશ' સો પ્રગટ કરીકે જગત શીક્ષાર્થ પ્રકાશ કીયો ફેર 'મન પ્રકાશ બોધક નીપટ' સો જાકે મનમેં સ્વરૂપ ગોકુલેશજી કો રૂચતો હોય તો સ્વરૂપાશકતી શ્રવણતે હોય. બીજ હોય તો અંકુરીત પુષ્પીત ફલીત હોય તાકો પ્રકાશ પદ ફલીત હોય. 'નીપટ બોધક' સો પ્રગટ પ્રમેય રૂપકો અનુભવ કરી સબકો અનુભવ મેં આવે એ શીક્ષા કરી 'નીપટ' સો આછી તરેહ સો જેસે બાલક કો સમુઝાય કે પઢાવે હે તેસે મનુહાર કરી શામ દામ દંડ ભેદ સો સમુઝાઇ તાતે કહયો. સબતે સો એક શ્રી વીઠલેશકુમાર શ્રી ગોકુલેશજી કે સ્વરૂપ બિના સબ પદારથ તે મન નીકસ આયે પ્રભુ વિના ઔર કહીં મન ન લગે સોઇ કહત હે

ચરણ કમલ મેં મન રહે આન રહે નહી આશ
ઉદીપન સદભાવ કરી મનકો કરે પ્રકાશ ૧૦।

અર્થ :- 'ચરણ કમલ મેં મન રહે' સો સબ વસ્તુ સ્ત્રી પુત્ર પતી ગેહ દેહ ધન આદી વસ્તુ સો ઉદાસ ભયો તબ ચરણારવીંદ વિષે મન લગેઇ. તહાં કોઈ કહે કે ગ્રહસ્થાશ્રમ કરે હે, લૌકીક ઉદ્યમ કરે હે તબ તો યાકો મન ઠૌર ઠૌર જગા ભટકતો. મન તો જોગી કો દીઠ લગે હે. તો ગ્રહસ્થ કો કેસે લગે ? એક જગા લગનો કઠીન હે. તહાં સમાધાન :- જોગી તો બડો બાધન સો મનમેં અંગુષ્ઠ બરોબર સ્વરૂપ બ્રહ્મકો કલ્પના કરી મનકો લગાવત હે સો અક્ષર તાઇ પહોંચે હે કેવલ જ્ઞાની હે, રસ સબંધકી છીંટ નહીં, સચીકણ વિના લગાવટ રહે નહીં. એતો નેહ મારગ સાક્ષાત સ્વરૂપ સબંધી હે, તહાં આશકતી વ્યસન પાત્ર હે. પંચાધ્યાયમેં કહયો 'અક્ષન્વિતાં ફલ મીંદન પરંવિદામ' તાકો અર્થ :- શ્રીજીને શ્રીમુખથી કહયો:- ઇંદ્રીવત કો સ્વરૂપ સાક્ષાત સોઇ ફલ. તહાં કોઇ કહે વેતો વેસે વ્યસની વ્રજ ભકત હો ગયે અબ એસો કોઇ નાંહીં. તહાં ઉતર :- એસે કહોગે તો શ્રી મહાચાર્યજીને માર્ગ પ્રગટ શુધ્ધ પુષ્ટી કીયો સો વ્યર્થ જાયગો. ઇનકો પ્રાગટ બડો ભયો, સબ ગ્રંથ આદી રસમાર્ગ વ્યર્થ જાયગો તાતે જોગીકું દુર્લભ પે યહાં નેહીકો અતી સુગમ હે. જૈસે વૈશ્યારત હે, વાકો મન વાસો લગ્યો હે તાકો લક્ષા વિધ શીક્ષા કરે હે પે એકનકી નહી માને. ખાન પાન દેહ ગેહ સ્ત્રી પુત્ર સબ હે, સબસું સંભાષણ હે, પે ચીત્ત વેશ્યા વશ હે તાતે આગે કહયો

"આન રહે નહી આશ" સ્વાભાવીક કાહુ વસ્તુકી આશ નહીં. જો ઇંદ્રલોક દઇ નાખે તો હું અંગીકૃત ન કરે, લૌકીક સહજ વ્યસનકો

સતસઇકો દોહા :- જો ન જુગત પીય મીલનકી, ધુર મુકતી મુહ દીન,
જો લઇયે સંગ સંગોના ધરક નરકહુ કીન ૧૧૦

અર્થ :- લૌકીક સ્નેહને કહયો જો જુગત પીય મીલનકી નહીં ઓર મુકતી દેત હે તો વાકે મુખ પર ધુર હે ઓર પીયકો મીલનો હોય ઓર નરકકી કોઇ સંભાવના કહે તો મનમેં ધડક સો ભય નહીં. તાતે પુરૂષોતમ સબંધી સ્નેહ જો હોય તો કહા કહનો. એક ગણો નેહકો સત ગણો માને હે ઓર સમાનશીલ હોય રમણ કરે. તાતે ચરણારવીંદ એસે રસરૂપ હે. સબંધ ભયે સબકી આશ છુટે, તાતે એ ગ્રંથ એસો હે. 'ઉદીપન સદ્ભાવ કરી' સો 'સદ્' કહીયે ઉત્તમ ભાવ કરે જેસે વન ધન ચંદ્ર ચંદનાદીકતે કામકો ઉદીપન હોય ઓર સદ્ કહીયે તુરત જેસે સદજલ કુવાકો કહત હે તેસે શ્રવણ હોતઇ ગોકુલેશ વિષે ભાવ પ્રપન્ન હોય ઓર મનકો પ્રકાશ કરે સો જેસે દીપક મંદ જોતસો જરત હોય તાકો ચતુર સવારે તો જોત પ્રકાશ ચહુંદીશ પ્રગટ હોય તબ દુરકી વસ્તુ દ્રષ્ટે પડે સો ગુઢ રસ સ્વરૂપ અનન્ય જન લભ્ય સો સ્વરૂપ તુરત દ્રષ્ટ પડે તબ સબ ચીંતા દુર હોય.

જીહી સુનીકે ચીંતા સકલ લૌકીક અલૌકીક શેષ
કોઉ દુઃખ વ્યાપે નહીં દોષ રહે નહીં લેશ ૧૧૧

અર્થ :- 'ચીંતા સકલ' સો સબ ચીંતા તામેં મુખ્ય દોય ચીંતા. તાતે કહયો લોક-અલોક. લૌકીકમેં પ્રાણ દેહ ગેહ ધન સ્ત્રી પુત્રાદીક નીરવાહ, અલૌકીક સો પરલોકકો ફલ પ્રાપ્ત ઇચ્છા. સ્વર્ગ સુખ ઇત્યાદી લૌકીક પ્રવાહીક ફલ મુકતી, અલૌકીક ફલ તામે દોઉ તે ન્યારી બાત હે. પુરૂષોતમકી પ્રાપ્તી વિષે જો અવિશ્વાસ ઓર દુર્ઘટના સો ચીંતા ન રહે 'શેષ' સો રંચ માત્ર હુ ચીંતા ન રહે. 'દુઃખ વ્યાપે નહી દોષ રહે નહી' કહયો યહાં દોષ કેસો યહાં દોષ આન સબંધકો ઉગ્ર દોષ હે સો નવીન પ્રગટ હોત હે. આન સબંધ કે રૂપકો સમજનો કઠીન હે સો આગે કહીંયે. સો મીટે તબ દુઃખ કાહીકો આવે? પૂર્વ દોષ તો શ્રવણ દરસ સ્મરણ તે મીટે પે આન સબંધ કો દોષ રૂપ સમજે તો મીટે. સો દુર્લભ સો દોષ એ ગ્રંથ શ્રવણ કરે, અર્થ સમજે તબ ગુઢ રસકો દાન હોય સો ઓર ગ્રથન તે ન મીટે. સો યોં તો પ્રગટ સમુજાય કે નહી કહયો. શ્રી આચાર્યજી આદીને સબ ગુઢ અર્થ રાખીઆ. એસો ગોકુલેશજીને વચનામૃત દ્વારા પ્રગટ કીયે સોહુ અનન્ય વીના ન સમજે, સો શ્રી ગોપાલદાસજી પરમ અનન્ય શીખરને પ્રાકૃત રીતે કરી સમુઝાયે. તેસેઈ મન વચ કર્મ તે આચરણ કીયો તાતે એ ગ્રંથ દ્વારા ઇનકી કૃપા તે જાને. અન્યાશ્રય છુટે, તબ સમુઝે. વચનામૃતકો પ્રમાણ ! એકસમે ઓઝાએ પ્રશ્ન કીયો જે રાજ પાંડવ ઉપર કૃપા ઘણી, તો

હીમાલય ગલવા કયમ મોકલ્યા ત્યારે પોતે કહ્યું જે અન્યાશ્રય કીયો. તાતે બદ્રીકાશ્રમે ગયે. એક સમે કષ્ટ આય ઉનકું પડયો તબ ઉનકે મનમેં એસી આઇ જો દેવી અપને સેવક પર તુરત કૃપા કરે હે, સંકટ નીવારે હે, હમકું શ્રી કૃષ્ણ વિલંબસે કષ્ટ નીવારે સો દેવીકો ઉત્કર્ષ આયો તા અન્યાશ્રયતે બદ્રીકાશ્રમ ગયે. તાતે શુદ્ધ પુષ્ટી માર્ગ આચરણ અતી કઠીણ સો પુરણ સ્નેહી જાણે સો શ્રી મુખકે વચનામૃત દ્વારા મનકો સમજાયો.

જામેં શ્રી મુખકે વચન ઉપપત સહીત અનુપ
સ્વકીયનકું શીક્ષા નીમીત્ત કહે હે કારન રૂપ ।૧૨।

અર્થ :- જામેં શ્રી મુખકે વચન પ્રાણ વલ્લભ કે ધરી તહાં શ્રવણતે કોટી જન્મ કે દોષ દુરી હોય યામેં કહા સંદેહ હે? તહાં ઉપપત સો યુકતી કયીં કહી? સો યાતે કહી જીવ યુકતી વિના ન સમઝે. ઉપમાન સો ઉપમેય કો સ્વરૂપ જાન્યો જાત હે. નહીં તો એ વચન કેસે હે મહા રસરૂપ મુલ શુદ્ધ પુરણ પુરષોતમ અગણીતાનંદ, નીગમકો અગમ્ય, અનુભવસો જાને જાય. શ્રી ગોસાંઇજીને વલ્લભાષ્ટકમેં કહયો. 'ત્યનુભવ નીગમા ધુકમાનૈ રેવ'

અર્થ :- અનુભવ રૂપ વેદ સોઈ જાને જાય. અનુભવીક વૈદ્ય હે. 'સ્વકીય' કહીયે સેવક અપને. તીનકો શીક્ષા નીમીત્ત કહે સો કેસે વચન કારણ રૂપ હે? સબકે લૌકીક અલૌકીક કે કારન રૂપ શ્રી ગોકુલેશ વીઠલ સુત હે. પે મુખ્ય કારણ રૂપ આધીદૈવીક રૂપ અંગીનીજ સૃષ્ટી કેઈ હે. જીન કે હેત પ્રાગટય હે. તીનકે કારણ રૂપ હે. સોઈ ઇનકે સ્વરૂપ કો જાને. ઈનિકે વચન સબકો આનંદકારી હે. વેસેઇ રસાત્મીક હે. પે અધ્યાત્મીક આધિભૌતીક વંત આનંદ જગત કો કરે. એ ભકત કે આધીદૈવીક રૂપ આનંદ દાયક હે. રમણાત્મક હે. તાતે નીજજન કે સર્વસ્વ કારણ રૂપ હે. ઔર લોક કો પરંપરા સબંધી. અંગી સૃષ્ટ કો આપ સાક્ષાત સંબંધ. સબ સૃષ્ટ પુરૂષોતમતે ઉતપન હે. અનેક દેવતા અનેક કાર્ય કે લીયે અનેક પ્રકાર સો સૃષ્ટ ઉતપન કરત હે. પે સબકે ન્યામક શ્રી ગોકુલેશજી હે જામેં સ્વરૂપ પ્રતીપાદન કીયો હે સો શ્રવણ હોતહી નીશેધ હોય.

મનપ્રબોધ યહ ગ્રંથકું પઢે સુને જો દાસ
જગત તુચ્છ કરી કાહુકી કરે ન કબહુ આશ ।૧૩।

અર્થ :- 'મનપ્રબોધ યહ ગ્રંથ કો પઢે સુને જો દાસ' યાકો અર્થ એસે ન કરીયે જો પઢે સુને સોઇ દાસ ભયો એસે નાહીં. દાસ્ય ભાવ ધરીકે શ્રવણ પઠન કરે, દાસકો લક્ષણ સ્વામીકી આજ્ઞા કરતવ્ય, વિશ્વાસ પુર્વક તન મન વચન સો ભજન, સેવન કરતવ્ય. સદૈવ સ્વામી કે વશ રહેનો. વશ ભયો કબ જાનીયે? જગત કું તુચ્છ કરી જાને. તુચ્છ કરી જાને સો કોઇકે પાસ કછુ પદારથ દેવતાંતર કે પાસ માગવે કી અભીલાષા ન કરે. કાહુકો જશ

પુરસારથ ન જાને અથવા કાલ નીરવાહ અર્થ કાનતે ન સુણે. અપને પતીકી બડાઇ અથવા અપને હૃદય વિષે દ્રષ્ટાંત કે લીયે સ્વરૂપ કે ગુણ ચરીત્ર તાપનાર્થ કછુ શાસ્ત્ર દેખે તો દોષ નહીં. પુરસારથ કહીં રંચ અણુ માત્ર મન મેં લાવે ઓર દેવતા અથવા મનુષ્યકો આશ્રય કરે તો દાસત્વ અપને વિષે તે ગયો. મેરે ધની લૌકીક સંપૂરણ સામરથ સહીત હે, ઇન સમાન ત્રીભોવનમેં કોઇ નહીં એસે મહાત્મ પૂર્વક સુદ્રઢ સ્નેહ સહજહી ભાવ ભયો તબ દાસત્વ સીદ્ધ ભયો જાનીયે. ઓર રસમાર્ગકી વારતા ઇનતે ન્યારી હે. સો આગે કહેંગે. પુરણ સ્નેહ ભયે તે મહાતમકો અંશ નહીં રહત હે. વીનાઇ ત્યાગ કીયે લાજ પ્રતીષ્ઠા સબ વેઇ અપને મનસોં ભાજ જાત હે. જાની નહીં જાત હે. જો કહાં ગઇ સોતો ન્યારી રીત. પે નીરપેક્ષતાકો સ્વરૂપ જનાયવેકો કરે ન કબહુ આશ એ પુરણ સ્નેહ કી રીત હે.

દોહા તેર પુરન ભયે. એ ગ્રંથકો સ્વરૂપ, પાત્રકો સ્વરૂપ, દેશ, કાલ, સમયકો સ્વરૂપ યામેં કહયો. અબ કવીત કરી કે વસ્તુ સ્વરૂપ શ્રી ઠાકોરજી શ્રી વીઠલેશકુમાર ગોકુલેશ પ્રાણ વલ્લભકો વરણન કરત હે. ॥

"કવિત"

ગુની ગન જ્ઞાની કવી પંડીત વિચારી દેખો સુનો શીખ મેરી મેરો વચન નીદાન હે ।
ગોકુલ કે નાથ ગુન ગાથ જો સુને પ્રસીદ્ધ જાકી આદી મધ્ય સદા એક બાન હે ॥
આદીહુ તે આદી અનાદી જાસો કહીયત હે સોઇ એ સ્વરૂપ ઉપમા ન કહું આનહે ।
ઉપમા અભુત અદભુત ન કો ભાવી ભુત એ ન કાહુ સમાન ન કો ઇનિકી સમાન હે ।૧।

અર્થ :- એકહી કવિતકો કરીયે તો સહસ્રાન વિધિ શ્લોક હોય ઓર દોહા કવીતમેં અલંકાર આદી નવ રસકે ભેદ લીખે તો વિસ્તાર હોય. સબ વૈશ્નવકો સમઝનો કઠીન પડે, તબ શ્રદ્ધા દેખવેકી ન હોય તબ કીયો શ્રમ વ્યર્થ જાય. તાતે જથામતી સંક્ષેપમેં અર્થ લીખે હે. એક ટુકકો અર્થ કરે હે. 'ગુની ગન જ્ઞાની ઇતી' ગુણીન કે જ્ઞાનીન કે ગન કવીકે પંડીતકે ગન. ગન સો સમુહ સો તીનસો કહેત હે. તુમ વીચાર દેખો સો ગુની કવીકે શીરોમણીકો નામ કહત હે. જીવ સમઝ જાયે સો બડેન કો નામ કહેત હે. ગુની સો નારદજી. જ્ઞાની સો શુકદેવજી ને કવી સો વેદવ્યાસજી, પંડીત સો બ્રહ્માજી, તીનકો કહત હે, મેરી શીખ સો શીક્ષા સુનો, મેરો વચન નીદાન હે. વે મરજાદા મારગી હે. એ શુદ્ધ રૂપ પુષ્ટી મારગી હે. એ ઉનતે શ્રેષ્ઠ હે. સાક્ષાત પુરૂષોતમ સબંધી હે. બ્રહ્માને કહયો હે સો પ્રમાણ "વંદે નંદ વ્રજ સ્ત્રીણાંઇતી" વ્રજ ભકત કે ચરણારવીંદકી રેણુંકો નમન કરે હે. તાતે એ શીક્ષા દેવે જોગ્ય હે. સો તુમ વીચાર દેખો. યામેં એક વીગ્યાર્થ વિચારે સો નીષ્ઠા સમજમેં આવેંગે એ પ્રમેય સ્વરૂપ હે. શ્રી ગોકુલેશજીને

કહયો "મેરે સ્વરૂપકો વેદ ન જાને" તાતે એ દુર્લભ વાત હે. ગુણ ચરીત્ર અતુલ આશય અનુભવસોં, અનુગ્રહસોં જાને જાય. સો નીદાન કી વાત હે, આખીર બાત હે યાકે ઉપર ઓર કોઇ અવતારા અવતારી કો નીરૂપણ કરે ઓર ઇનકી સમાનતા કરે સો નહીં હે. 'ગોકુલ કે નાથ' ઇતી. ગો શબ્દ અનેક અર્થ વાચી હે, ગો ગાય. ગો ઇંદ્રી, ગો જ્ઞાન ભકતી ઇત્યાદી વ્રજ કે તથા "કુ" જો પૃથ્વી નામે વ્રજભુમી ચૌદલોક ઉપર હે. તીન જીવ માત્રથી સ્વર તીનકે. 'લ' કહીયે અંતર જામી 'લ' કહીયે રસદાન દાતા હે. તાતે નાથ સો સબકે ધની હે, સો સુની પ્રસીદ્ધ સો શ્રી વીઠ્ઠલેશ ગ્રહે પ્રગટ ભયે હે સોઇ પ્રભુકે ગુન ગોપ્ય સો પદ છંદ કવિત ગ્રંથ ઇત્યાદી અનુભવ સાક્ષાત કરી લીયે સો પ્રસીદ્ધ હે. સો કેસે ? આદી અરૂ મધ્ય સીધ સો જબ દેખો તબ સદા એકહી બાત હે. ઘટે બઢે નાહી. આદીહુતે આદી અનાદી જાસો કહીયત હે. સો ઇનકે પહેલે કોઇ નહી, વેઇ સ્વતંત્ર હે. આદી રૂપ કોઇ કહે તાકે હું આદી એઈ હે ? તો કેસે હે ? સો કોન કેસે બતાવે ? જો ઇન સમાન દુસરો કોઇ હોય તો એ અનાદી સ્વરૂપ ન ભયે. પુરણ બ્રહ્મ પુરષોતમ એઇ હે. તાતે એ સ્વરૂપકી ઉપમા નાહીં. વાહી તે કહયો 'ઉપમા અભુત' ઇતી તહાં કોઇ કહે જીવ એ બ્રહ્મરૂપ હે સો કહીવેમેં નહીં આવે હે, અદભુત હે, અનીરવચની હે. તહાં કહત હે 'અભુત ન કો ભાવી ભૂત' સો અભુત વસ્તુ કે ભાવી સો હોનહાર ઓર ભુત સો હો ગયો. તા અભુત વસ્તુ કે ન્યામીક આપશ્રી ગોકુલેશજી હે, સો સબ જાને હે. તાતે કહયો 'કાહુ સમ ન એ ન કો ઇનકી સમાન હે' જો કોઇ કે સમાન આપ હોય કે આપ સમાન કોઈ હોય તો અનાદય સીદ્ધ ન હોય. સબકે કારણરૂપ શ્રી ગોકુલેશજી હે ।૧। સંપૂર્ણ ।।

રૂપ ગોકુલેશજીકો જથારથ જાન્યો અરૂ આન્યો ઉરમાંઝ મન વચ કર્મ કરીકે
પ્રણય સહીત રસભાવ પરમાવિધ સ્વરૂપ રસ પાન કીયો. નૈન ભરી ભરીકે
સોઇ મેરે મહદ માહારસ કે જાન સોઇ વાકે ચરણારવીંદ રાખું ઉર ધરી ધરીકે
વાહીસોં અલાપ અરૂ મીલાપ મેરે વાહીસોં એસી મતી મેરી વાકે પદ અનુસરીકે ।૨।

અર્થ :- 'રૂપ ગોકુલેશજી કો જાન્યો' ઇતી. જેસે અનાદી સ્વરૂપ ઉપર કહી આએ તેસો જાન્યો જથારથ હે. સો મોપે મનમેં લાય ધરનો સો કઠીન. જેસે રૂપૈયા પરખકે વાકું દે નાખ્યો તબ હાથ કહા રહયો. તાતે મનમેં ધરે સો કેસે ધરે ? પુરણ પ્રીત પુર્વક મનતે વચનતે ઓર કીયાતે નામ ઓરકો લીયો ઓર સેવા ઓર કી કરી એસે નહી. મન પૂર્વક સેવન સ્મરણ ઇનકોઇ કરે. સો કૈસે સ્મરણ કરે. તહાં કહયો. 'પ્રણય સહીત રસ ભાવ' ઇતી. પ્રણય સો દીનતા પુર્વક રસાત્મક ભાવકી અવધી તાસો જીનને રૂપામૃતકો પાન કીયો હાવ ભાવાદિકતાસોં નીરંતર, આરત પુર્વક, નેન ભરી ભરી દોય બેર 'ભરી ભરી કે' કહયો સો આદર પુત્રક નેનનમેં રુપ ભર્યો તાકો કહયો. સોઇ "મેરે મહદ" ઇતી. યા રીતસો સ્વરૂપામૃતકો

પાન કીયો સોઇ મેરે મહદ સો બડે ભગવદી જાનનો. જીનનો એઇ સબ રસ જાન્યો ઓરને ન જાન્યો. વીના આશકતી ભયે વે રસ વારતા કરે તે રસીકતાઇ નહી હોત. વીના નેહી સો વ્યભીચાર જાનનો. તાતે રસાત્મક વ્યસની વાકે સો ગોકુલેશજી કે રસાત્મક ભગવદી શ્રી મોહનભાઇજી આદીકે ચરણાર્વીંદ રાખો ઉર ધરીકે. ચરણાર્વીંદ તો ઈનિકે ઘરે ઓર વારતા ઓર ઠી કરી એસે નહીં. તહાં કહત હે. 'વાહીસો અલાપ' મુખસેહુ શ્રી મોહનભાઇજી કે નામ ઉચ્ચાર સ્મરણ કરે અરૂ સાક્ષાત મીલાપહુ વીનહીંસો ઓર મન પુર્વક ચરણારવીંદ વીનકે અનુસરનો સો આશ્રય કરનો સો નીરંતર અનન્ય હોય ભજન ઈનિકોઇ કરે એઇ ન્યામક હે.

ન્યામીક ન કૃત આદી વ્રત આચરણ કછુ સાધન સહાયક કો ન્યામીક ન માનીયે
ન્યામીક ન નેમ ધર્મ પીઠીકા પ્રસીદ્ધ સીદ્ધ સોઇ કોઉ કાજ આવે એસી મનમાં ન આનીયે
ન્યામીક ન સંગ શુશીલતા ન ગ્રંથ પાઠ ભાવ ભગવદ નામ ન્યામીક ન જાનીયે
ન્યામીક ઢરની શ્રી ગોકુલેશજી કી જેહી ભાંતી ઢરી આવે સોઇ એ પ્રમાનીયે ।૩।

અર્થ :- ન્યામીક કહીયે તાકો એસે અર્થ જાને. કારજ ધરમ નેમ દાનકે બડે બડે કરી કે નામ કીએ તાકો ન્યામીક હોયે સો સબ સાધનને કીતનેક કાજ કીયે પે યહાં વાકો વસ નહી. યહાં સબતે શ્રેષ્ઠ કૃપા કી ઢરણી હે. સોઈ ન્યામીક હે. ઓર ન્યામીક એસો પાઠ રાખીયે તોહૂ ઠીક હે. કોઇ સાધન સંગ ન્યામીક નહી. શ્રી પ્રાણ વલ્લભકી કૃપા ન્યામીક હે. ન્યામીક સો જાકે આશ્રય કારજ સીદ્ધ હોય, જો યાકો માલીક સરવસ કો હોય, યા વીના કછુ અર્થ સરે નહીં સો ન્યામીક કહાવે. તાતે કહયો 'ન્યામીક ન' બડે વ્રત આદીક કીએ ને ઓર આચરણ સો બડે બડે જો કૃપાસે ચલે આએ તા માર્ગ ચલે હે. તા સાધન કો બલ એ મનમેં ધરે ઓર જાને જો યાહી કૃપાતે પ્રભુ કું વશ કરૂંગો ઓર 'ન્યામીક ન નેમ ધર્મ, નેમસો ફલાનો ધર્મ આચરણ કરૂં સો એ તે દીનમેં પુરણ કરૂંગો, ઇતને જપ કરૂંગો ઇતને વરસ પર્યંત પાઠ નીત કરૂંગો, ફલાણી વસ્તુ એતે વરસ ન ખાઉંગો સો સાધન ઓર પરંપરા પીઠીકા સો આગેસે મર્યાદા બાંધી તા રીતમેં ન્યુન અધિક ન કરે. પ્રસીદ્ધ સીદ્ધ સો સબ જન જાને હે જો ફલાને ફલાનો સાધન કરતો તાસો કાર્ય સિદ્ધ ભયો સો મેં કરૂહૂં તાકે બલ પ્રભુકો સમાગમ હોયગો એસે મનમેં માની નીશ્ચીત હોય સો મનમેં ન આનીયે સો મનમેં ન લાવની. કહા જાને વે પુરૂષ કે મનમેં કહા હતી ઓર કેસે પ્રસન્ન ભયે ? પ્રભુ સો કાહૂ કે મનકી એ ન જાને ઓર 'ન્યામીક ન સંગ શુશીલતા' સંગ ફલાનાકો કરૂં હૂં તાકો મનમેં ગર્વ ધરે અથવા શુશીલતા સો સાત્વીક સ્વભાવ કોમલ વચન બોલ જાને અથવા ગ્રંથકે પાઠ બહોત કીયે હોય, બહોત દેખે હોય, ઓર ભાવ ગ્રંથમે

બહોત તરેસું કાઢે, સબ હાવ ભાવમેં સમજે અથવા ભગવદ નામ બહોત લેત હે તાકો પ્રભુ રસદાન કરેંગે, દરશન દાન કરેંગે તોતો બડે બડે કવી ઇત્યાદીકને લક્ષા વિધ ગ્રંથ કીયે ઓર નામ સહસ્ત્ર મુખસો નીત નયે જપે હે પે સાક્ષાત પુરૂષોતમ કો સ્વરૂપ દાન ન ભયો તાતે વેહુ ન્યામીક નહીં. શ્રી વ્રજ ભકતને અંતર ધ્યાન ભગવાન ભયે પીછે ઢુંઢત ફીરે ન મીલે તબ હારી કે રૂદન કીયે, નીઃસાધન ભયે તબ પ્રગટ હોય દરશન દાન દીયો. ઇનતે એઇ સીદ્ધાંત ભયો જો મનમેં સબ સાધન માત્ર કો ભરોસો ન ધરે. યામેં કૃપા કરી તાકો અભીમાન રહત હે. જ્યાંહાં અભીમાન ત્યાંહાં સ્વારથ હોઇ. સ્વારથ ત્યાંહાં સ્નેહ નહીં. સ્નેહ વિના પ્રાણ વલ્લભ પ્રસન્ન ન હોય ઓર સ્નેહકો મુલ દીનતા ભઇ ત્યાંહાં પ્રભુ કૃપા કરે ઈ કરે. 'ન્યામીક ઢરની શ્રી ગોકુલેશજીકી' તાતે કહયો ન્યામીક ઢરની ગોકુ-લેશજીકી જેહી ભાંત ઢરી આવે સો એ જીવકો પ્રભુ કે મનકી રીઝકો ઠીક નહીં પરે હે જો કોન વાતસો, કોન પ્રકારસો, કૃપા કરી ઢરની સો પ્રભુને એ જીવકી ચાહ કરી દરશન દાન દેનો નીશ્ચે કીયો. સો પ્રભુકી ન જાને ઓર જાનવેકી તરે સો ઇનકી કૃપાકી ઢરની હે. યહાં કૃપાહી સિદ્ધાંત હે. ।૩। સંપુર્ણ.

સાધન કી સાધના આરાધના અન્યત્રહુકી પરમ પવિત્રતા કો બલ ન વિષેશકે
ગુનકો ન જ્ઞાનકો ન આન સનમાનકો ન લીલા અવગાહનકો ભરોસો એક લેશકે
કાહુકો ન ત્રાસ હે ન આશ કાહુ ઓરનકી સંસ્કાર કે ન બલ ભરોસે બેસકે
મહદ કૃપાકે બલ ડર નહી એક પલ નીડર રહત હે ભરોસે શ્રી ગોકુલેશકે ।૪।

અર્થ :- 'સાધન કી સાધના' સાધન કહીયે ભગવદ ભકિત તાકી સાધના. સાધના પદ ધર્યો. સેવા પદ નહી ધર્યો. સો સેવા શબ્દ પુષ્ટી વાચી ઓર સાધના શબ્દ મર્યાદા વાચી તામેં કાલકો નીયમ આયો યામે ભુલ પરે, ક્રીયા ચુકે તો કીયો વ્યર્થ જાય. જેસે પુજા પદ ધર્યો સો મર્યાદા વાદી જાનનો. પુજા પદમાં સાક્ષાત સંબંધ નહી. રસ સંબંધ નહી. પુજા પદમેં અંતમાં ફલકો અભીલાખ હે. ઇનકો પુજન કીયે તે ફલાનો ફલ સીદ્ધ હોયગો તેસે સાધના કરતે કરતે ફલ સીદ્ધ હોયગો સો સ્વારથ. વહાં સ્નેહ નહી ઓર અર્થ ? અનેક પ્રકાર કે સાધન કરે, તીનકી સાધના અનુષ્ટાન મંગ હોમ યજ્ઞ વૃત ઇત્યાદી તીરથ સ્નાન કી સાધના કરે, દેહ કો કાષ્ટ કરી પ્રભુ પ્રસન્ન કીયે થાય ઔર આરાધના સો જેસે કોઇ દેવતા કું સાધન કરી પ્રસન્ન કરે તા સમે આરાધન કરી બોલાવે તેસે યહાં નેહ મારગમેં તાતે કહે આરાધના અનહુકી સો ઓરકી ઓર આચાર વિચાર બહોત રાખે, પરમ પવિત્રતા સો અષ્ટ પ્રહર અપરસ રહે, અન્ન જલ અપરસ હી મેં લેતે જેસે ચોરાસી વાર્તા મેં રામદાસજી ભગવદી સેવા કરે, અપરસ મેં જલ લેતે સો ઘરકો દ્રવ્ય સઘરો ખરચ કરત ઘટયો તબ

કરજ કીયો તબ રામદાસજી કો રૂપ ધરી શ્રી નાથજીને રણ ચુકાયો. જબ રામદાસને જાની તબ અપરસતા છોડી ઔર ચાકરી કરી હથીયાર બાંધે. ચાકરી કરત દેખે શ્રી આચાર્ય-જીને કહયો રામદાસ તું ધન્ય હે. પ્રભુકો શ્રમ ન કરવાયો. તબ વૈશ્નવને કહયો રાજ ધન્ય કહેત હો પે અપરસના તો છુટી. તબ આપ કહયો યાને વૈષ્ણવતાકો ધર્મ રાખ્યો. એતો પુષ્ટિ મારગ હે. અન્ય માર્ગ મેં દેવતાસે આરાધ્ય અપનો કાર્ય કરાવે સો નહી. યહાં તો ભક્ત પ્રભુકો મનોરથ સીદધ કરે, મનમેં એસે જે મેરે લીએ પ્રભુ શ્રમ ન કરે સો પુરણ નેહી હે. તાતે પવિત્રતા કો બલ કહયો જો વિશેષ નહી. એ અભિમાન મનમેં ધરે મેં બહોત પવિત્રતા સો રહત હું, "ગુનકો ન ગાનકો ન" ગુનગાન મેં બહોત પ્રવીણ હે. સબ ગુન નીધાન હે મનોહર ગાન હે, સોતો ગંધર્વ અપસરાદિક હેઈ ઔર બડે બડે ગુણી જો જાકે ગાન તે પથ્થર પીગલે પે વાસુ પ્રભુ પ્રસન્ન હોય સો મનમેં ભરોસો ન કરનો. પ્રભુ કાહુકો વશ ન હોય. શીવ સનકાદીક નારદ શારદ વિદ્યાધર કીન્નર કાહુકો રસાત્મક શુધ્ધ પુરણ પુરષોતમ કી રસ લીલામેં પ્રવેશ નહીં. આદી વે મહાત્મી હે. ઔર 'આન સનમાન કો લીલા અવગાહન કો ભરોસો એક લેશ, કહયો સો કયોં ? લીલા અવગાહન તો કહયો હી હે તહાં ઉતર :– ભગવદ લીલા ગાન તો લક્ષાવિધ જન કરેઈ હે સો સ્વારથ પરલોક ફલકે પ્રાપ્ત કે લીએ સો તો હોયેંગે પે પ્રાણનાથ પ્રભુકો સંગમ દુર્લભ હે. ઔર સનમાન તો લૌકીક પ્રતીષ્ઠા દ્રવ્યવાનકો બહુત લોગ કરે હે કોઇ જપ તપ દાન કરે હે ઔર ભગવદ કોઇ કરે હે. કોઇ અનેકનકો કાર્ય કર દેત હે. એસે બહોત જન હે તાકો સનમાન બડે બડે રાજાહુ કરે તો કહા વે જગત કે સનમાનસો પ્રાણ વલ્લભકી પ્રાપ્તી હોયગી ? સો સર્વથા નહીં. કહયો 'ભરોસો એક લેશ કો'વ તોહે નહીં જાનનો ઔર કીતનેક જન એસે હે 'કાહુકો ન ત્રાસ હે ન આશ કાહુ ઔરન' ત્રાસહુ કાહુકો નહીં સો કયોં કહયો ? તો જહાં આશ સો લોભ હોય વહાં ભય હોય, જહાં લોભ હોત હે વે પુરૂષ જગત કો દાસ હોય રહેત હે. સોઇ છોડી તબ યાકું પ્રતીબંધ કોન બાત કો હોય ? તો વહાં કોઈ કહે :- પૂર્વજન્મ કો સંસ્કાર હે સો દુઃખ સુખ ભુગ્તે વિના કેસે પાર હોયગો ? ત્યાંહાં કહે હે 'સંસ્કારકે બલ ના ભરોસે એસકે' સંસ્કાર કે ન સો નકાર બહુત શબ્દ વાચી હે, બહોત જન્મ કે સંસ્કાર હે તહાં કહયો તાકે બલ ના સો તાકો જોર નહીં. સંસ્કાર કો જોર નહીં. ઇહાં દેહ ગેહ દારા સુત પ્રાણ દેહ ઇંદ્રીય ઇત્યાદીક શ્રી ગોકુલેશજી કું સમરપે તામેં પ્રારબ્ધ ભોગ સંસ્કાર સબ આય ગયે, તાકે માલીક પ્રભુ ભએ. તહાં વચનામૃત પ્રમાણ :– એક વૈષ્ણવે શ્રીજીસું પુછયો જે મહારાજ મેરે સુ સેવા બને હે સો કહા સાધન હે. તબ આપ આગ્યા કરી પુર્વ જન્મકો સંસ્કાર, પાછે એકાંત બુલાય કે કહયો જો તેં વા દિન સેવાકી પુછી સો પુર્વ જનમકો સંસ્કાર નહીં, એ પ્રમેયબલ. તબ વાને કહી કે મેંને તો ઉનકું દેખે

નહિં. તબ શ્રીજી આપ કહી તેને દેખે સોઇ તોકો ફલદાતા હે. સો નીજરૂપ દાન કહયો તાતે સંસ્કાર કે બલ ના કરકે કહયો. ઈહાં ઓર જુકત નહિ. તાતે કહયો 'મહદ કૃપાતે બલ ડર નાહીં" સો ભગવદીકી કૃપાકો બલ બહોત હે. તાતે ઉર એક પલહુ કાહુ વાતકો ડર નહીં તાતે 'નીડરહુ' શ્રી ગોકુલશજી કે ભરોસે' જો ભગવદી કી કૃપા ન હોય તો કદાપી મનમેં શ્રીજીકો ભરોસો આવે નહીં. કયોં ? જો પ્રભુકો કછુ પ્યારો ન હોય તો કદાપી મનમેં શ્રીજીકો ભરોસો આવે નહીં. ભગવદી ભગવદ કો પ્યારો હે. સો ઉનકે વશ હે. તાતે ઉનકી કૃપાતે પ્રભુ અપને સ્વરૂપ દાન કરેઇ. પુર્વપક્ષ :- તુમને કહી સો સહી પે શ્રી આચાર્યજીને માર્ગ પ્રગટ કીયો હે સો પુષ્ટી માર્ગકી મર્યાદા બાંધી હે સો કેસે છોડે ? યાહીમેં સાધન ગુન ગાન કથા વારતા લીલા અવગાહન ઇત્યાદીક કરનો કહયો. તાકો ભરોસો કરે વિના કેસે ફલ સીદ્ધ હોય? તહાં ઉતર :- અન્ય મારગ કે સાધન પરીત્યાગ કરવાયે ઓર એ માર્ગ કે જો વૈષ્ણવ કે સહજ ધર્મ હે જાકો પરીત્યાગ થોડે ઇ કરવાયે ? જેસે બ્રાહ્મણ કો સંધ્યા તરપણ તેસે જ્યાંહાં લગ શરીર મેં પ્રાણ. મુખ્ય સ્નેહ સિદ્ધાંત કહયો સો સ્નેહ આશકતી વ્યસન ઠાકોરજી સો નહીં ઓર દુસરો સ્નેહી હોયગો સો અપને જીવકો સર્વદા ધિકકાર હી કરે. અતી દીનતા પુર્વક એસે કહે જો મોંમેં સ્નેહકો છીંટો હોત તો કૃપા કરેઇ. અપની ઓર દેખ કર કૃપા કરેંગે. શ્રી ગોસાંઇજીને એસે કહી હે. 'જોન ભકતીર્બલ' કૃપાકોજ ભરોસો કહયો. યામેં કોઇ બાત કો સંદેહ નહીં. નીરંતર સબ સાધન છોડ સ્વરૂપ નેત્રમેં રાખે

જીહી છીનુ સુરતી ન આવે ગોકુલેશજીકી તીહી છીનુ અસુરાવેશ કર ઠાનીએ
વલ્લભ કે રસ વિન રૂચે જાહી આન રસ સોઇ રસ આન રસ વિષ કર માનીએ
સ્વરૂપ રસ ભાવ વિન આન ભાવ આવે જબ તબ હી જુ મન આન આશરો હી જાનીએ
ઇહાં રૂચી માન આન ઉપજે જો વસ્તુ બુદ્ધી તો જીય આપ અપને અનન્ય ન પ્રમાનીએ ।૫।

અર્થ :- 'જેહી ક્ષણું સુરતી ન આવે' જેહી ક્ષણું સુરતી ન આવે ગોકુલેશ-જીકી વાઇ સમે આસુરાવેશ કહયો સો ઇતની વારમેં અસુરાવેશ કહા હોત હોયગો ? તહાં ઉતર :- જ્યાંહાં સ્નેહકી પરાકાષ્ટા સો અવધિ હે વહાં પ્રીતમ કો રૂપ ભુલાએ ન ભુલે. એ આશકતીકો રૂપ હે. જહાં આશકતી કો રૂપ સોઇ પ્રભુકો સ્વરૂપ હે. વાકે પાછે પાછે પ્રભુ ડોલે હે. જ્યાંહાં સ્નેહકી ન્યુનતા ભઈ વહાં પ્રભુ તીરોભાવ ભએ ઓર જહાં આસુર કો આવેશ ભયો યામેં સંદેહ નહીં. મતલબ વાલેકો સુરતી રહે ફલ પ્રાપ્ત ભએ તાંઇ. ઓર સ્નેહી સ્વરૂપાસકતી વારેકો નીરંતર નેત્રમેં સ્વરૂપ ભર્યો રહે. પ્રાણ સ્થાની પ્રભુ હે. સર્વદા વે ભકત નીકટ પાછે પાછે ફીરે હે, એકક્ષણ નેત્ર આગે તે નહીં ટરે હે, નીરંતર સ્નેહ કે વશ હે. તહાં કોઈ કહે કે જીવતો એક ક્ષણ ભુલે પે પ્રભુતો વાકું ન ભુલે. પ્રભુ બડે નેહી હે, જબ પ્રભુ

વાકું ન ભુલે તબ વે જીવમેં અશુરાવેશ કહાં તે આવે ? સો સાચ. વે તો સબ નિરોધકે ભુષણ હે. વે અંગીકૃત કરે બિન ન છાંડે, વે ઉભયતા રસ સ્વાદ નહીં. જબ આસ્તકો આપ સમાન કરકે સ્વાત્મક દાન કરે તબ પુરણ સ્વાદ રસકો હોય. તાતે જેસે બીતાકલ આરતકો જબ કાહુમેં સુરત ન આવે તાહી સબ અશુરાવેશ કહ્યો જાય. યહાં કહત હે. 'વલ્લભકે રસ લીન રૂપે જહી આનરસં' વલ્લભ સો સ્નેહી, વલ્લભ શ્રી વીઠલેશકુમાર ગોકુલેશ તાકે રસ વીના ઓર રસ રૂપે સો આન રસ સો રસ કેસો ? ઓર જેતે અવતાર અવતારીકો રસ સો આન રસ સો રસ રૂપે હે સોઇ રસ આનરસ કહ્યો જાય, એ રસ સમાન ઓર રસ નાહીં. તો લૌકિક ઓર અલૌકિક એક શ્રી વલ્લભ વિના એ ઓર રસ રૂપે સો વિષ સરીખે, ઔર બરાબર હે. પર ન સમજે તો ફેર કહત હે. 'સ્વરૂપ રસભાવ લીન આન ભાવ ભાવે ધર્મ ઔર રૂપરસકી માધુરી બિના ઓર રસ સો સુંગાર રસ વીના ઓર એ આઠ રસ મહાતમ ભાવ, બાત્સ ભાવ, સ્વામી સેવક ભાવ આવે સોઇ અન્યાશ્રય જાનો. જેઇ સ્વરૂપ વિષે ઓર ભાવ આવે તાકો અન્યાશ્રય કહ્યો હે, તો ઓર અવતાર વિષે વા કોઇ જીવમાત્ર ઉપર રસભાવ અથવા વામેં મોહ સો મમતા આવે તાકે અન્યાશ્રયકો કહા પુછનો ? ઓર યહાં કોઇ કહે કે ઇહાં તો સ્વરૂપકે વિષે પુરો ભાવ હે નમન, ભજન, સેવન કરે હે, વે તો સર્વોપર હે. તાકો એસહું ઉપદેશ કરે હે. 'ઇહાં રૂચી આન માન વસ્તુ જુદી ઉપજે તો તો જીવ આપ અપને અનન્ય ન પ્રમાણીયે. અર્થ :- ઇહાં રૂચી ગોકુલેશજી કે વિષે ભઇ હે. તાકો એ ઓર કોઇ ગુરૂ વિષે વા દેવી દેવતા વિષે વા અવતાર અવતારી વિષે કહીંબી રંચ વસ્તુ જુદ સો જે એહુ બડે ઇશ્વર હે, ગોકુલેશજી સમાન તો નાહીં પે રંચહું ઇશ્વરતા, સ્વતંત્રતા ઇહાંહુ હે, કહાંહૂ દૈવત કછુ દીસ પરે હે, એસે અન્ય વસ્તુકો અપને વિષે મહાતમ આવે સો ઇહાં અનુચીત હે. તાકો અનન્ય કહીયે નાહીં. ઇનકી કૃપા જાકે ઉપર હોય, જહાં ઇનકો સબંધ હોય, જાકો શ્રી ગોકુલેશજી વીઠલેશકુમાર વિષે ભરભાવ હોય તાકો શ્રી ગોકુલેશજીસે વિશેષ કહીયે તામેં દોષ નહીં. પે સ્વતંત્રતાકો મહાતમકો અંશ કહીં મનમે નહીં આવે તાકુ અનન્ય કહીયે સો ઠીક હે શ્રી ગોસાંઇજી શ્રી ગોવરધન પધારે વહાં શ્રી ગોકુલકો કુકર આયો સો શ્રી ગોસાંઇજી દેખકે કહ્યો એતો હમારે ગોકુલકો હે સો પ્રસાદકી પાતલ ધર-વાઇ તાતે અનન્યતાકો સ્વરૂપ જાનનો કઠીન હે. સો તહાં :-

જાહીકો સ્વરૂપ રૂચ્યો તાહીકો ન રૂચે આન આન રૂચે તો તો એ સ્વરૂપ રૂચ્યો હી નાહીં હે.
પ્રથમ અનન્યતા અનન્યતા તહાં સ્નેહ સ્નેહ તહાં રસ એસી આવે મનમાંહી હે
જાનીકે વીલંબ કીત કરત કૃબુદ્ધી કુર શુર વહે સ્વરૂપ દ્રઢ કરી અવગાહી હે
ગોકુલકે નાથ નીજહાથ દાન લીયે હે પે જીવકીજુ ઓર સનમુખતા તો ચાહી હે. ।૬।

અર્થ :- 'જાહીકો સ્વરૂપ રૂચ્યો તાહીકો ન રૂએ આન' જીને પ્રાણુ વલ્લભરૂપ માધુરીકો પાન કીયો અરૂ વેઇ સ્વરૂપ આશકતી ભઇ કછુ જાનીયે ? જો વે સ્વરૂપ સિવાય કછુ ન રૂચે. ઓર કો કછુ રૂપ રસ રૂચે તો વે સ્વરૂપ રૂચ્યો ન જાણીયે. વે નીરધાર હે. સરવાત્મના ભાવતે સ્વરૂપ રૂચે સોઈ રૂચી પુર્ણ હે. સહેજકી રૂચી, મહાતમસો સબ જગા હોય સો નહીં. પ્રમાણ વહાં. શ્રી ગોસાંઇજીકી વીજ્ઞપ્તી કરી હુઇ હે તાકો પ્રમાણ :- શ્રી ગોસાંઇજી કહત હે 'વરં નેત્ર મુદ્રા ન પુવરી તરા લોકમપી ક્ષણ શ્રુન્યારણ સ્થીતી રીહ વરંનાન્ય મીલનં અર્થ :- નેત્ર મુંદે પાછે તુમ્હારે સ્વરૂપ બિના ઓર વસ્તુ ન દેખે ઓર શુન્ય અરણ્ય સો વન આછો જો વહાં જાય રહે પે ઓરસો સંભાષણ ન કરે. એસે આશય આગે બહોત શ્લોક મેં વિજ્ઞપતી કરી હે. યામેં જાકો સ્વરૂપ રૂચે તાકી એસી અવસ્થા હોય. સો અનન્ય ભકત વિના એસી દશા ન હોય. તહાં કહત હે. 'પ્રથમ અનન્યતા' અનન્યતા સો સંપુર્ણ સ્વરૂપ કે ઉપર ભાવ રહે, ઉનકોઇ ભરોસે, ઉનકેઈ આશ્રય કે બલ સીદ્ધ હોય. પ્રીતમ વીના ન ચલે. કોઉ દાન વિધ ધન દૈ, સરવસ યાકો દૈ નાખે તોહુ વાકો આશ્રય ભરોસો ન કરે તબ સ્નેહ પુરણ પુષ્ટી હોય. તહાંઇ સર્વોપર રસ જાનનો. ઇહાં હનુમાનજી જૈસી કોરી અનન્યતા ન કહી. રસ સંજુકત સ્નેહ કહયો. ઔર હુ પ્રાચીન માર્ગમેં ગોડીઆ તથા હરીવંશજી ઇત્યાદીક રસવર્ણન કહયો હે, રાધા કૃષ્ણકો રસ લીલા વર્ણન તામેં મુખ્યતા શ્રી રાધાજીકી રાખી હે પે સમાન શીલતા કરીકે નહીં રાખી. રાધાજી વિષે ઇષ્ટ ભાવ કરીકે રસ વર્ણન સ્વરૂપ માધુરીકો કીયોહે. વહાં વ્રજ ભકત સંયુકત વિહાર વર્ણન નહીં કીયો હે. જેસે વ્રતચર્યા હુલ્લાસ, શ્રી ચંદ્રાવલીજીકી લીલા વિહાર તથા શ્રી રાધીકાજીકી લીલા વિહાર રસ વર્ણન કીયો હે તામેં અપનો મનોરથ રસ વીહારકો શ્રી ગોસાંઇજીને ભાવાત્મક પ્રગટ કહી દીખાયો હે તેસે હરીવસંજી, રાધાવલ્લભા ઇત્યાદીકને નહીં કીયો. કેવલ સાક્ષીવત જેસે રાસપંચાધ્યાઇ. રાસ લીલા વીષે પશુ પક્ષી ઇત્યાદીકને દેખી, કીનને વીદ્યાધર, ગંધર્વને દેખી નિરવીસય હોયે તેસે ઇનને રસવર્ણન કીયો. પે ઇનિકું રસદાન ન ભયો. રાધાકૃષ્ણ વીહાર મહારસ વર્ણન કીયો, રસમાર્ગી કહે ગયે પે ઇનકે તાંઇ હાવ ભાવ કટાક્ષ કરી સ્નેહ કે ભરસું પ્રભુકો અપુનો સર્વાંગ વીનીયોગ કરૂં એસો ભાવ વાકું નહીં. તાતે શ્રી ગોસાંઇજીને ભકતીહંસ, વિદ્વનમંડન વિષે ભકતી માર્ગ પુષ્ટી માર્ગકોઇ કહયો ઓર સબ માર્ગ મર્યાદા માર્ગ કહે હે. યાતે કહે હે જો સર્વાંગ રસસું સંજુકત સ્રંગાર રસાત્મક તાસો ઓર માર્ગીનકો અંગીકાર નહીં. ઓર માર્ગ મેં રસાત્મક આત્મ સમર્પણ નહીં. આત્મ સમર્પણ બલીરાજાને કીયો હે. સો કેવલ મર્યાદી હે. ઓર શુદ્ધ પુષ્ટી ધર્મ સર્વાંગ અંગીકાર વ્રજભકત વિષે હી સીદ્ધ કીયો. તેસે આ માર્ગ કે શરણ શુદ્ધ પુષ્ટી જીવ આએ હે. તીનકો રસાત્મક ભાવ પુરણ અપને પ્રભુ વિષે પતિવ્રત ધર્મ સો દ્રઢ

સંબંધ હોય વહાંઇ રસમાર્ગ પુરણ કહયો જાય. સો તો શ્રી ગોકુલેશજી કે ભગવદી અનન્ય રસાત્મક પુરણ ભાવી રસ પાત્ર હે. તાતે શ્રી ગોપાલદાસજીને કહયો 'સ્નેહ તહાં રસ' ઓર એતનમાર્ગીમેં કીતને એસે કહત હે કી નંદાલયકી ભાવના કરની, વ્રજસીમંતીનીની રસાત્મક ભાવના ન કરની. ઓર ઉદ્ધવજી જા સમે વ્રજમેં આયે તા સમય જો વ્રજસીમંતી-નીકો ઓચ્છાહ ભયો તા ભાવકીહુ યોગ્યતા નહીં. કયોં? જો ઉદ્ધજીકો વ્રજ ભકતને અનેક ઓલ્લંભન ઉધ્ધવજી દ્વારા શ્રી કૃષ્ણકો દીએ સો સ્નેહ અપન વિષે કહાં તે હોય? કયોં જો શ્રી આચાર્યજીને 'કવચીદ' પદ ધર્યો હે. વ્રજ ભકતકો સ્નેહ અપને વિષે આવવો દુર્લભ હે એ આશયસો લીખ્યો જો વ્રજભકતકી ભાવના ન કરની. પે એસે સમઝે જો શ્રી આચાર્યજી તો સ્નેહકો સ્વરૂપ દીખાયવેકો કહયો. શ્રી આચાર્યજીતો વ્રજભકતકે શીરોભુષન હે સર્વજ્ઞ હે, જગત ગુરૂ હે. તાતે શ્રી ગોસાંઇજીને સર્વોતમમેં કહયો 'કૃષ્ણાધરામૃતાસ્વાદ' પુરૂષોતમકે અધરામૃતકો આસ્વાદ દાન કરવે વારે હે સો પહેલેઈ નામમેં મહાફલ રસદાન ધર્યો. તાતે એ માર્ગકો સિધ્ધાંત એઇ હે. નહીંતો સમરપણકે ગદ્યમે શ્રી આચાર્યજીને 'શ્રી પુરૂષોતમકે વચન સુણીકે કહયો' સો એ જીવમેં ફેર કહેવાય, અંગીકાર કીયો સો વ્યર્થ હો જાય. 'દારાન, સુતાન, પ્રાણાન, દેહાન, અંત કરણ ઇત્યાદીક' જયાંહાં જયાંહાં એ જીવકી સત્તા સો સબ પુરૂષોતમકો સાક્ષાત સબંધ રસાત્મકતાસો અંગીકાર કરવાયો. પે જેસો જીવ તેસો વરણ, તેસી તાકી બુધ્ધી. પુષ્ટીમેં અનેક પ્રકારકે જીવ હે. પુષ્ટી, પુષ્ટી પ્રવાહ, પુષ્ટી મર્યાદા. તાતે અપને ભાવ પ્રમાણ શ્રોતા, વકતા વર્ણન કરત હે. પે સિદ્ધાંત તો રસરૂપ હે. જેસે કન્યાસો વિવાહ કીયો તા સમે તો રસ ભાવકી જોગ્યતા નહીં. તબ એસો તો ન કહયો જો પતીકે વિષે માતૃભાવ રાખે, બાલ ભાવ રાખે, લજ્જા ન કરે. એ બાલક અવસ્થા, મુગ્ધા તાસો કછુ લજ્જા કરની ભુલ જાય. પે વાકી સખી સાહેલી શીક્ષા દેકે લજ્જા કરાવે, રસભાવકોઇ દીના દીઅન અંકુર પ્રગટ કરાવે. તેસે એતનમાર્ગમેં મહામત સંજુકત જાની રસાત્મક સ્નેહ માર્ગમેંઇ અનુસરે સો પ્રસીધ્ધ હે. અધિક લીખે સો ગ્રંથ વાધે. અબ તહાં મનકો આગ્રહ કરીકે શીક્ષા કરે હે. 'જાનીકે વિલંબ કીત કરત કુબુદ્ધી કુર" જાનીકે કરત સો સીદ્ધાંત કો જાની રસરૂપકો જાની વિલંબ કયોં કરે હે? સો શરીરકે સુખકે લીએ વિષયકે વશ કયોં હોત હે? હે કુબુધ્ધી સો ખોટી બુધ્ધીકે, હે કુર સો નકામો, કછુ કામકો નહીં સો તું શુર ન્હેકે સો લોકીકકે ગી દુઃખ હે તાકો સાહીકે લૌકીક પ્રતીષ્ઠાકું છોડ. લોકીક નીંદા લોક કરે હે તાકો ન શોચ. સ્ત્રી પુત્ર માતા પિતા ભાઇ બંધુ કે જો વચન બાનકો સહન કરી જો અપને પ્રાણ વલ્લભ કો સ્વરૂપ કો દ્રઢ કરી અવગાહીયે, સો પકરી લે, સો નેત્રમેંસું વિસારે મતી. કયોં? જો આગે કહયો 'ગોકુલ કે નાથ નીજહાથ' ગોકુલકે નાથ નીજહાથ સો તેરો હાથ અપને હાથમેં લીયો હે. સો હાથ પકરેકી ઉનકો લજ્જા હે. સો ન છોડેંગે, વે તોકો બડો

દાન કીયો હે. જો ચોદ લોકકે નાથને તેરો કર પકર્યો પે તું સનમુખ તો ભયો ચાહીયે. સનમુખ ભએ વિના રસદાન ન હોય. વહાં કહત હે. 'સનમુખતા કેસે હોત હે' જ્યાં પ્રભુ હાથ પકર્યો વહાં સનમુખતામેં કહા બાકી રહી? તહાં કહત હે કી ચીત્તકી ચંચલતા નહીં મીટી સો સનમુખ ન ભયો જાનીયે. સો સનમુખતાકો સ્વરૂપ આગે કહત હે.

ફલકી અપેક્ષા તું કરત પ્રાણ વલ્લભકી સોતો આપ કહયો સનમુખ ભએ દીજીયે
પે વે સનમુખતાકો સ્વરૂપ જાન્યો જાત નહીં કોન ભાંતી કેસે પ્રાણ સનમુખ કીજીયે
સ્વરૂપ દરશન લોં અજોગ અંતરાય સબ ગુનગાન આન લીલામેં કહા લીજીયે
ઇન્દ્રી સકલકો વિલાસ એ સ્વરૂપમાં જ આરત સું સનમુખ ભએ રસ પીજીએ ॥૭॥

અર્થ :- પહેલે રસકો રૂપ કહયો. અબ ફલકો ઓર પાત્રકો સ્વરૂપ કહત હે. 'ફલકી અપેક્ષા' ઇહાં ફલરૂપ સો પ્રાણ વલ્લભ તાકે પ્રાપ્તકી ઇચ્છા કરત હે. સો ફલ સનમુખ ભયે દીજીયે એસે કહયો. સનમુખ કો અર્થ :- પ્રીયકે વિષે સદા અનુકુલતા રહે, આગ્યાવરતી રહે. સનમુખતા સો રેન દિન પ્રભુ કે મુખારવીંદ સામે ચીતવત રહે, રેન દિન પ્રભુકી સુદ્રષ્ટ કોન પર હે સો. આગે ઓરહુ સનમુખતાકો સ્વરૂપ કહત હે. 'પે વા સનમુખતાકો સ્વરૂપ જાન્યો જાત નાહીં' કયોં કહયો ? જો એસી દશા વિના સ્વરૂપ જાન્યો ન જાય. કહેસો ન સમઝે અનુભવસો જાને જાય. સો રસકો અનુભવ કેસે હોય ? કોન ભાંતી કોન પ્રકાર અપને પ્રાણ સનમુખ કીજીયે ? કયોં જો વહાં ચીતમેં અંતરાય પડે હે, સ્વરૂપકો તો વિપ્રયોગ હે સોઈ અજોગ્યતા ભઇ સોઇ અંતર હે. તાં કાલકે નીરવાહ અરથ અપને પ્રાણનાથ વિના ઓર વારતા કરત હે. 'સ્વરૂપ દરશન લોં અજોગ્ય અંતરાય સબ ગુનગાન, અર્થ :- સાક્ષાત સબંધકી યોગ્યતા નહીં ઓર તાકે બીચ કાલ નીરવાહ કરનો સો રાજાકે પાછેકી વારતા કરી નીરવાહ કરે સો તો નેહી નહીં. પે અપને પ્રભુ જગત શીક્ષાર્થ, જગત મોહનાર્થ અનેક લીલા કરે હે. સંધ્યા તરપણ, હોમ, યાગ કરમ પ્રભુજી કરે હે સોહુ લીલા શ્રવણ પઠણ કરની, સ્વરૂપ વિષે આશકતી કરે ઓર મર્યાદી ચરીત્ર વિષે ચીત ન ધરે. ખટ ગુણ અૈશ્વર્યાદિક અપાર ગુણ લીલા મહાતમકો શ્રવણ કર નીરવાહ કરનો સો સાક્ષાત સ્વરૂપ કે સંબંધ મેં અંતરાય રૂપ હે. 'નાસા દેસે' ગ્રંથ મેં શ્રી ગોસાંઇજીને કહયો હે કી ભજન અંતરાય રૂપ હે. સાક્ષાત સંબધ વિના ભગવદીકો સબ પાપ રૂપ હે તો ફેર એ કહા ઉચ્ચાર કરે ? તહાં ઉતર :- ભજનકો સ્વરૂપ પાપ નહીં યાકે વિષે સ્વાસ્થતા હે આરત નાહીં, અત્યંત આતુરતા તાપ નહીં સોઇ પાપ રૂપ હે. નાસાદેસકો પ્રમાણ 'અસ્મીન્ચ ક્ષેમ ભગવદ તીરીકત સ્થ ભગવદજદ્દાવ પ્રતીબંધકરત્વેના નીષ્ટત્વા સ્યૈવ: પાપ રૂપત્વં તથા અતેભ્યષણ થા કરીષ્યામી ત્યર્થ ઇતી' ઓર સર્વોપર વચનામૃતમેં એસે કહયો 'ભગવદીકે પાપ કહા રે'? સાક્ષાત સબંધ નાહીં સોઇ પાપરૂપ હે

તાતે કહયો સબ ગુનગાન આન લીલામેં જુ કહા લીજીયે' તહાં સીધ્ધાંત રૂપ પાત્રકો સ્વરૂપ કહત હે 'ઇંદ્રીય સકલકો વિલાસ એ સ્વરૂપમાંજ' ઇંદ્રીય સકલ સો રમણ ઉપયોગી સર્વાંગ ઇંદ્રીકો વિલાસ સો રમણકો નામ રમણકી અભીલાખા પ્રભુ સુખારથ વ્યસના-શકતી કરે, સ્વરૂપ વિષે પ્રપન્ન, વિસ્મૃતી પૂર્વક સર્વાંગ ભાવ પૂર્વક અંગીકાર કરાવે. પે પુરણ રસ સ્વાદકો દાન કબહોય? આરત સો તાપ પુર્વક રસાનુભવ ભાવ પુર્વક કરે તબ દાન હોય. તાતે કહયો 'આરતસું સનમુખ ભયે રસ પીજીએ' એસો પાઠ હે. જીતની આરત અધિક વિતનો રસપાન અધિક હોય. 'દાન લીજીયે' તહાં કોઇ કહે કે દાન ભએતે કહા રસાનુભવ સુખ હોત હે ? તહાં કહત હે.

સુરત કીયે તે રોમરોમ સુખ પઇયત સુરતકે માન લીયે દુઃખ પરહરીયે
રંચેક સનમુખતામેં હીત કરી માન લેત હીત કરી સુખકે સમુદ્ર પાર કરીયે
માનસકી પ્રીત કેસી મનકી ન જાને બાત મનકી ન જાને તાસો કહા પચમરીયે
યહ જાની જીય સમઝાવું તોકું વારંવાર પ્રીત કરીએ તો શ્રી ગોકુલેશજી સો કરીયે ।૮।

અર્થ :- 'સુરત કીયે તે ઇતી' સુરત કીયે તે રોમરોમ મેં સુખાનુભવ હોત હે. સુરત કરની તો મનકો ધર્મ હે સોતો ચીત્તકો આનંદ હોય. ઓર ઇહાંતો રોમરોમ સર્વાંગ સુખ કહયો. તાકો હેત મનકે આધિન સબ ઇંદ્રીય હે. રોમરોમ કો સુખ કેસે ભયો જાનીયે ? રોમરોમ સુખ હોત સો સર્વાંગ સંબંધ રસ માર્ગમેં હે. તાતે રોમરોમ કે વિષે સુખ હોય કહયો. ઓર હું વિસ્તારર્થ હે. અલોકીક સંબંધ જો પુરૂષોતમકો સાક્ષાત સ્પર્સાનંદ અભીલાખાતે દેહ ઓર પ્રાણ એક રૂપ હોત હે. દેહ પ્રાણ ભગવદ લીલામેં એક રૂપ હે. જન્મ મરણમેં દેહ ઓર જીવ જુદે હે, લીલામેં નહીં. પંચાધ્યાઇ મેં કહયો. 'આત્માનં ભુવયાનુ ચકુ' શ્રી ગોસાંઇજીને ટીપણી મેં કહયો હે કી સંગાર તો દેહકો સંભવે જીવકું નહીં. તાતે એ સિદ્ધાંત ભયો જો દેહ પ્રાણ એક રૂપ હે. ફેર કહયો 'સુરતકે માન લીયે દુઃખ પરહરીયે' સુરતી સો રમણરતી સંગમ સો સાક્ષાત તો ભયો નહીં. પે ભાવસો માન લીયે. ભાવસો સર્વાંગ વીનીયોગ કરનો સો મનસો માની લેનો. તાતે જો પર કહીય શ્રેષ્ઠ દુખ પર કહીયે અરીકો ઇહાં અરી કોન સો ? કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મછરતા, સુભાવકે વશ એ દેહ પ્રાણ તાં દુઃખકો હરીયે. 'રંચક સનમુખતા સો ઇતી' રંચ જો થોડીહુ સનમુખતા સો આશકતી ભયે તાકો હેત સો કારણ પ્રભુ જાની લેત હે. સોતો પ્રભુકી પ્રીત કરકે સુખકે સમુદ્ર સો અનેક પ્રકાર કે વિલાસ કે સુખ હે સોઇ અનેક સમુદ્ર ભયે. તાકો પ્રકાર કહીયે સો પાર હોનો સો આદી અંતતાઇ સર્વદા અનુભવ કરનો. નતુ થોડે દિન અનુભવ કરી ફેર ભટકીયે દુઃખમેં સો નહીં. જો સુખકો અનુભવ વિચારે સો પાર હોય

સો પુરણ હોય. એ પુરૂષોતમ કો દાન હે. ઓર દેવતાકો દાન ક્ષીણ પુન્ય તબ ફેર પૃથ્વી મેં જન્મ લે. યહાં સો નહીં. તાસે માનસ સો જીવમાત્રસેં પ્રીત કરની ન કહયો. 'માનસ કી પ્રીત કેસી ઈતી' અર્થ :- મનુષ્ય પરાયે મનકી બાત ન જાનત હે. જીવ પરતંત્ર હે. અવિદ્યા લીપ્ત હે, દોષ નીધાન હે, લોભી હે, આપ જેસો હે તેસી સમઝ લેત હે. પ્રીતકી રીત અતી કઠીણ હે. વચનામૃતકો પ્રમાણ :- ભગવદી પંચોલીજીયે પુછયું જે રાજ વે તાદ્રશી ભગવદી કહયા છે તેવા ભગવદીનું સ્વરૂપ કયમ જણાય ? તબ આપ કહી 'જો હમ નહીં જાનત તો તુમ કહાં સે જાનોગે'? તાતે, પરાયે મનકી ન જાને બાત તાસેં કયેં પચમરીયે સો કાહેકો સંભાષણ વિવાદ કરીયે ? તાતે કહયો 'યહ જાની જીય સમઝાઉં તોકો વારંવાર ઇતી' અર્થ :- ગોકુલેશજી સો કરીયે કહયો. 'ગો' જો ઇંદ્રી, 'ગો' ગાય, 'ગો' અનેક શબ્દ વાચી હે. 'કુ' કહીયે વજ તાકે ઇશ જાસેં પ્રીત કરની. સો વેર વેર સમઝાય કે કહત હું સો આગ્રહ પુર્વક. હે જીવ તું જાની એસે ધનીકું ઓર જીય કહયો તાકો અર્થ તું જીય સો જી જા મરે મત સો ફેરફેર કહત હું. ક્ષણ ક્ષણ જન્મ મરણ લેનો સો લૌકીક સો અહંતા મમતા સો મેરો તેરો છોડી શ્રી ગોકુલપતી સો પ્રીતસેં પ્રીત કર એસે કહત હે.

મનવ્રત જાનવેકું હીત પહેચાનવેકું ગુનગાન માનવેકું ગોકુલેશ નીધી હે
યાકે સુખ વિના રંચ આનસુખ માનત હે સોઇ દુ:ખરૂપ એતો અનુભવ સિદ્ધ હે
જાસેં હીત કરી ધરી ધીર તું નીડર રહે યાહીસું જો હિત સોઇ હીત નીરવીદ્ધ હે
છાંડી તું કલેશ લેશ મનમેં ન આન કછુ ગોકુલેશ ભજ ફલ આગે તેરે સીદ્ધ હે ।૯।

અર્થ :- 'મનવ્રત જાનવે કું ઇતી' મેરો તેરો છોડનો ઉપર કહી આએ અરૂ યહાં તો અભીલાખા રાખી શ્રી ગોકુલેશજી કે સમાગમકી. તહાં સમાધાન કરત હે. લૌકીકમેં પરસ્પર સાચો બરાબરકો સમાન શીલહું સંગ સ્નેહ ભયો હે. આપસમેં વિયોગમેં સમે પાય હોય ગયો હે. તો વાને તાપસો વિયોગ કે દુ:ખસો દેહ ત્યાગ કરી હે. તો વહાં તો સાચો સ્નેહ ભયો ઓર તુમને કહી હમતા મમતા મીથ્યા કહયો સો કેસે બને ? તહાં ઉત્તર :- વહાં જીવકો સંકલ્પ વિચાર્યો કછુ હોત નહીં, જીવ સ્વતંત્ર નહીં. જન્મ મરણ તો સાચ હે. સબકો હોત હે તાતે વીછર જાત હે. તામેં અપને જન્માંતરકી કછુ ખબર નહીં. જો મેં કોન હતો, કહા કરતવ્ય કરનો ઓર કદાચ વે સ્નેહીકો સંગ રહયો તો બ્રહ્માકે સત વરસ તાંઇ પુન્ય ફલ ભુગત્યો. ફેર સંસાર હે, જન્મ મરણ હે. પરસ્પર સ્નેહી ત્રેલોકમેં ભટકતે ફીરે, કબહું દરીદ્ર અતી, તિસરે દિન અન્ન ન મીલે, કબહું ઇંદ્ર સમાન હોય સો અનીતતા હે. તાતે કહયો 'મનવ્રત જાનવેકું શ્રી ગોકુલેશ નીધ હે.' જો

સબ સુખકો સમુહ હે સો સુખકે અચલ સમુદ્ર હે. સર્વ પ્રકાર અચલતા કહે. તાતે કહયો 'જાકે સુખ વિન રંચહુ ઓર સુખ માનત હે ઇતી' અર્થ :- ઓર સુખ જો લૌકીક અલૌકીક બ્રહ્મલોક તાંઇ સોઇ દુઃખ રૂપ હે. એ સબ શાસ્ત્ર પુરાણ આદી સબકો અનુભવ સીધ્ધ હે સબ જાને હે ચૌદ લોકમેં ફર રહે હે, જીવ સબ ભટકે હે. પુરષોતમ વિના કોઈ સહાય નહીં કરે તાતે કહયો જે 'જાસો હીત કરી ઇતી' અર્થ :- હીતકર ઓર ધીરજ ધરી ઓર નીડર રહે, કાલકોહુ ડર નહિં. ઇનસો સ્નેહ સો નીરવીધ હે સો સુખકી અવધી હે સો અપાર હે. ઇહાં નીરવીધ સો વિધીનીષેધ નહીં. ઇહાં પુરણ નેહ આધિન હે. નેહમેં સબ સુખ હે. લૌકીક નેહ વિષયમેં વિઘ્ન કરતા બોહોત હે, ઇહાં કાલહુ બાધક નહીં કર શકે. "છોડી તું કલેશ લેશ ઇતી" અર્થ :- એક લેશ માત્ર કલેશ મતી કરે. જ્યાં ચૌદ લૌક ઉપર પદ પ્રાપ્ત ભયો, અગણીતાનંદ રસ તહાં કોન બાતકો કલેશ રહયો ? શેષ શીવ બ્રહ્મા આદી રટે હે તોહુ પાર નહીં પાવે, રસદાનકે વે જોગ્ય નહીં', માહાત્મ રસમેં માન કરે હે, વે જગતકે અધિકારી હે, લીલા રસ મધ્યપાતી નહીં. એ જીવ લીલા રસ મધ્યપાતી હે, સો જગતમેં વિપ્રયોગ આરત બઢવેકે અર્થ અથવા કેતેક દેવીજીવ ઉદ્ધારાર્થ પૃથ્વીમેં જન્મ દેત હે. પ્રભુકે સબ સ્થલ હે. સબકો મનોરથ પુરણ કરે હે. એસે ભકત કૃપાપાત્રકો પૃથ્વી અભીલાષા કરે હે. કેતેક જીવ લીલામેં માહારસ સૌભાગ્ય સુખમેં મદ હોત હે. સો રસ અનુભવતે વિશેષ હોય સો દોષ કહયો જાય. સો પૃથ્વીમેં વિષયાનંદ રસમેં બહુત દુઃખ કલેશ પાવે તબ શીક્ષા હોય. જબ શીક્ષા નીમીત ભુવ પર એ જીવકો પટકે તબ વૈભવ સંસાર કો કયોં દે ? તાતે નેહ માર્ગમેં દુઃખ હે. સોસાધક ફલદાઇ સુખ સો નરક. યાતે આપ નર પદકો અર્થ કહયો નરકો સુખ સોઇ નરક. સો નરક શ્રી ગોસાંઇજીને 'નાસા દેસમે" કહયો 'એક સ્વરૂપ વિના સબ પાપ રૂપ હે. ઔર મહાદેવજીકો કહયો :- શ્રી ભાગવત પુષ્ઠ સ્કંધે શ્લોક :- નારાયણ પરાસર્વેન કુતશ્ચન વિભ્યતી સ્વર્ગાયવર્ગ નરકેસ્વપી તુલ્યાર્થ દર્શન ।૧। તુમારે સ્વરૂપ વિના નરક સ્વર્ગ બરાબર હે. તાતે કહયો કલેશ છોડ, કછુ પદારથ મનમેં મત લાવે. એક શ્રી ગોકુલપતી શ્રી ગોકુલેશજીકો ભજ. સો કોન તરેહ ભજનો ? એસે તો અનેક જીવ લક્ષાવિધ સેવન ભજન કરે હે. સબકો ફલ બરાબર નહી, અંગીકાર તો હે. તાતે સબતે શ્રેષ્ઠ જો અનન્ય ધર્મ પ્રતિવ્રત ભાવસોં નીરંતર ભજેતે આગે સકલ પદારથકો ફલ મહારસાત્મક સિધ્ધ સ્વરૂપાનંદ પ્રાપ્તી હોયગી.

નેહતે નવલ ગોકુલેશ રસ ઢરી આવે ભાવે જીય નેહ ઉરમાંઝ લાઇ ધારીએ
નીરહેતુક નિરૂપાધી સાધનકો રૂપ આદી દેહ ગેહ પ્રાન ધન નેહ પર વારીએ
રૂપગુન ચાતુરી વિવેક ભાવ ભુષણ એ દુઃખન સમાન લાગે નેહ વિન જારીએ
ગેહી વિન ગેહ જેસો પ્રાણ વિન દેહ તેસો નેહ વિન નાતો કેસો હાતો કર ડારીએ ।૧૦।

અર્થ :- 'નેહતે ઇતી' નેહતે નવલ ગોકુલેશ સો સ્નેહ અનેક પ્રકારકે હે. એક મહાતમ સંજુકત હે, એક રસ સંજુકત હે. મહાતમ મેં એક વાછલ્ય રૂપ સ્નેહ જેસે દેવકીજીકો પહેલે પ્રગટ હોત ઇશ્વર ભાવ કાલકે કાલ હે એસો ભાવ ભયો. પીછે કંસકો ભય મનમેં આયો જો એ પ્રાગટ સુનેગો તો કછુકો કછુ કરેંગો સો મથુરા તે વસુદેવજી શ્રી ગોકુલ શ્રી કૃષ્ણ કો પધરાય ગયે. ઓર ગોવરધન ઉધરણ કે સમે વ્રજ ભકતને ઇતનો મહાતમ દેખ્યો પે મહાતમ ન આયો, પ્રભુકો શ્રમ ભયો જાન દધિકો તીલક કીયો હસ્ત દાબવે ગયે, રાઇ લોન ઉતારે. અનેક ઉપચાર કીએ. સર્વદા અપને પ્યારે મીત્ર હે એસોઇ રસ સ્નેહ રહયો. તાતે 'નવલ' પદ ધર્યો. નવ જોવન, રસરૂપ કીશોર વય, સર્વદા રસ સો સ્નેહસોઈ દર આવે. તાતે કહયો કી પતિકો ભાવે સો નેહ ઉર વિષે ધારીયે. નીરહેતુક જામે ઓર કછુ કારણ નહીં, કેવલ પ્રીતમકે સુખકોઇ સ્નેહ સો નેહ ઉર ધારનો. તાતે કહયો 'નીરહેતુક નીરૂપાધિ ઇતી' નીરહેતુક સો જામેં સ્વાર્થકી ઉપાધિ નહીં. સો સ્વાર્થ કેસો ? અપને યહ લોક પરલોક દોઉ સીદ્ધ હોયે સો અપને સુખ સ્વારથ કો લોભ ન ધરે. એક પ્રભુકે સુખ સ્વારથમેં સહજહી વિના પ્રાર્થના કીયે પાછે ચલ્યા આવત હે. જેસે કોઈ લૌકીક મેં અપને સ્વારથ કો રાજાકો મીલવે જાય. સો રાજાકે મહેલમેં અનેક પ્રકારકી રચના વૈભવ, વસ્ત્ર, ભુષન, ખાનપાન, સુગંધ, રાગ રંગ દેખે સો વાકે પરસ્પર સંબંધી સબ ગએ સો ભી દેખે. તામે જાકે ઉપર રાજાકી કૃપા હોય તાકો તો જોરાવરી રાજા અનુભવ કરાવે, વિના માંગે સબ સિદ્ધ કરે. એસે સહજ લૌકીકકી રીત હે. તો ચૌદ લોકકે ધનિ સ્નેહકો પરીપુરણ રૂપ હે. ઇહાં નીરહેતુકતા સોઇ આદી અનાદી સાધનરૂપ મુલ સ્વરૂપ એહી કહયો જાય. સાધનકો એઇ રૂપ આદી હે તાતે આદી કહયો. તાકો લક્ષણ :- દેહ ગેહ પ્રાન ધન નેહ પર વારે સો અપને પ્રીતમ જો પ્રભુ તીનકે લીયે વારે ઔર પ્રીતમકો અપને ચલતેતાંઇ ન જનાવે જો મેરે લીએ ઇતનો પ્રાન પરજંત વાર્યો જો. તાતે નેહકો રૂપ અનીર વચની હે. તહાં કોઇ કહે કી એસે સ્નેહી તો દુર્લભ હે, કોટીસુ દુર્લભ હે, એસે તો ન હો શકે. સ્વારથ સુખ છુટનો કઠીન. તહાં કહત હે જો સ્નેહી હે તીનકે દરશનકી અભીલાખ રાખે, સેવા કરે, સર્વાત્મના ભાવસો દંન્યતા પૂર્વક અપને જીયકો સદૈવ ધિક્કાર લા ઉંચો અભીલાખ રાખે. અધિક દ્રષ્ટાંત દે કે લીખતે ગ્રંથ વાધે. એક સ્નેહ વિના રૂપ ગુ ચાતુરી સબ વ્રથા હે. તહાં કહત હે. 'રૂપ ગુન ચાતુરી ઇતી' અર્થ :- રૂપ ગુન ચાતુરી ભ જહાં ચતુરાઇ તહાં વિવેકહુ ન જાને, નાના પ્રકારકે હાવ ભાવ કરે, સો જામે રસ નહ નેહ વિના ફીકો લાગે સો વિષયી તો રીઝે, સ્નેહી રીઝે નહિં, સો કેવલ સ્નેહકોઇ હે, સ્નેહ હે વહાંઇ રસ હે, વહાંઇ સબ પદારથ સીદ્ધ હે, કોઇ વાતમેં વિઘન નહીં હે, જેસે જહાં બડે રાજા હે વહાંઇ બડે ચતુર નીકટ રહત હે સો ચાતુરીસેં વિલક્ષણ

કરી રીઝાવે હે વે છલ હે, વહાં સ્વારથ હે, તાતે કહયો નેહ વિન જારીએ. એ દુ:ખ સમાન હે દુષન સો વામેં એક એબ હે. તાકો કોઈ સંગ્રહ ન કરે, ઉલટે સબ ડરે, વાકી છલ ભરી બાત કોઇકો ન ભાવે, જહાં જાય બેઠે વેઇ વાકો ઇતબાર ન કરે. વહાં કહેત હે 'ગેહી વિન ગેહ જેસો ઈતી' અર્થ :- ગેહી જો ઘરધણી વિના ઘર સો ઘર ન રહે. ખાલી ઘરસો ડર લગે તેસે નેહી વિનાનો નાતો કેસો સો કછુ નહીં. બોલે બતરાવે પે સાચો સબંધ નહીં. દોઉકે મન ઉંચે જેસે રાજ કાજમેં બસે તયે મીઠે બોલે પે મનમેં અપનો અપનો સ્વાર્થ. દુ:ખ સુખકે આપસમેં સાથી નહીં, સ્વાર્થ ન હોય તાહી સમે દવેષ ઈર્ષા હોય તાસો સબંધ કયોં કરનો ? તાતે કહયો 'હાતો કરી ડારીએ' સો કાઢ નાખીયે. શ્રી પ્રાણનાથ મહારસ રત્ન સાગર, સ્નેહ રસ રાસ, કોટી કંદર્પ લાવણ્ય શ્રી ગોકુલેશજી સો સબંધ કરનો. ઓર યહ આગ્યા જીવકે હીત કરી ગયે જા માફક ચલનો.

સત્ય સંકલ્પ અન્યથા ન કરે ગોકુલેશ સ્વકીય ઉપદેશ કહે વચન જો નીત હે
લોકીક અલોકીક અરૂ કછુ કાહુ ભાંતીકી ચીંતા મતી કરે એસો કહયો જામેં હીત હે
એસી જાનબુઝ અનુભવ કરી આપ મન આપતું કરત ચીંતા સો તોકો અનુચીત હે
હોત હે અવગ્યા એ આગ્યા ઉલ્લંઘન કીયે સીદ્ધ ફલ ખોયે એકો ફલ કોન ગતીહે ।૧૧।

અર્થ :- 'સત્ય સંકલ્પ ઇતી' શ્રી પ્રાણનાથકે વચન સત્ય સંકલ્પ તાકો સર્વથા અન્યથા આપ ન કરે. કયોં ? જો સ્વકીય જો અપને સેવક તીનકો ઉપદેશકે વચન કૃપા કરીકે કહે સો નીત હે. નીત સો અચલ હે, કો કાલ કોઈ સમેહુ વચન ચળે નહીં. જો પ્રભુ કૃપા કરી યામેં દ્રઢ વિશ્વાસ આપ કરે તો તુરત કારજ સિદ્ધ હોય. પ્રભુકે વચન અનેક પ્રકારકે કરીકે મનમેં સ્થીર કરનો. અનેક પ્રકાર કરીકે જ્ઞાન ઉપદેશ કરીકે, કોઇકે સંગ કરીકે, પાઠ કરીકે મનકો સમઝાવે તો પ્રભુ આગ્રહ જાણકે અનુગ્રહ કરે. તહાં ફેર મનકો શીક્ષા કરે હે. 'લૌકીક અલૌકીક અરૂ કછુ કાહુ ભાંતીકી ચીંતા મતી કરે ઇતિ.' અર્થ :- લૌકીક ચીંતા કેસી ? પુત્ર તથા દ્રવ્ય તથા દેહકો સર્વદા એ વિષય સુખ સ્વાર્થકી નીરંતર ચીંતા મનમેં કરે હે એ જીવ માત્રકી રીત હે. અભીમાન પ્રતીષ્ઠાકી વડાઇ સર્વદા એ જીવ ચાહત હે ઔર અલૌકીક સો પરલોક સ્વર્ગાદિક, બ્રહ્માદીક, પાતાલલોક, નાગલોકાદિક વિષે અત્યંત વિષય સુખ હે સો એ જીવ પરંપરા શરીર સુખકો ચાહત હે. તાકો શ્રીજી કહત હે 'કોઉ ભાંતીકી ચીંતા મતી કરે' તહાં કહત હે કે સો કહા માંગે ? ઇતનો સબ દેહીંગે જાહીંગે જો ચીંતા મતી કર કહત હે ? તહાં ઉતર :- દેવેંગો સો પ્રભુ અપનો વિચાર્યો દેવેંગે તો અપની ચીંતા કીયે તે કહા હોય ? તહાં કહત હે :- જીવકો અપનો સ્વારથ સુખકે લોભતે ફીકર કરે વિના ન રહયો જાય, ઔર જીવ કહે સોઇ દે તો બિગાડ હોય. જીવ ભૂત ભવિષ્ય

તાહી નહીં જાને હે. એ કારજ કરેતે નરક પ્રાપ્ત કરેંગો. લોભતે આંધરો ભયો હે તાતે માંગત હે. જેસે ઘોડાકી સવારી રાજા કરી, જીતકે આયો. આવતે ઘોડાકું ચો તરફ કસકે બાંધે, જલ નહીં દેત હે. દે તો વિકાર હોય, દેહ છોડે, પે ઘોડા તો મનમેં બુરો માને, દેખો સવારી કરી જીત આયો ઓર મોકું દુઃખ દેત હે. પે ન સમજે જો રાજાકો અપને જીવતેહુ ઘોડા બહોત પ્યારો હે. પ્રભુ લક્ષ રૂપીઆ દેવે વિચારે પે એ જીવ કાચકી મની માંગત હે. જીવકુ દંડ ન દે તો જીવ અનરથ કરે, બિગાડ હોય. અપનો કીયો તાતે ઓર પ્રભુ દયાળ હે. ધૈર્ય રાખ જીવતેતાંઈ નીરવાહ કરેંગે. પરલોકમેં અપને ચરણારવીંદકી પ્રાપ્તી કરાવેંગે. પ્રમેય બલતે દુઃખ સુખ લૌકીકકી બેડી, લેણા દેણા, સબ દુઃખ દુર કરેંગે. તાતે વામેં યાકો હીત જાન ઉત્તમ હોયગો. વિઘન હોય તો તાતે એસી બાતકો સમઝકે કયોં ચીંતા કરે ? તાતે આગે કહત હે. 'એસી જાન બુઝ અનુભવ કરી આપ મન ઇતી' અર્થ :- હે મન તું જાન બુઝકે અનુભવ સાક્ષાત કરી ફેર તું ચીંતા કરે હે સોઇ અનુચીત હે. જો બાત કાનસુ સુણે તામેંતો કછુ અંતર પડે, શાસ્ત્ર દ્વારા સુને કછુ સમઝ ન પડે. અનેક આચારી રૂષીને અપને મત અનુસાર અરથ શાસ્ત્ર વેદ ગીતા કીયો હે તામેં જીવ બુદ્ધી કરીકે ભ્રમ જાય. તો તો ચીંતા હોય. જ્ઞાન માર્ગ, કર્મ માર્ગ, ઉપાસના માર્ગ ઈત્યાદીક માયાવાદી પ્રભુજીકે ગ્રંથ સુની વિમુખ હોય પે એ તો તેં પ્રાણવલ્લભ વિઠ્ઠલેશકુમાર ગોકુલેશજીકો સાક્ષાત રસદાન, વચનામૃત તેને સુને તા પાછે કયોં ચીંતા કરે હે ? એ તેરો ધર્મ નહીં. તહાં ઔરહુ શીક્ષા કરે હે, ઓરહુ કહત હે. 'હોત હે અવગ્યા એ આગ્યાકો ઉલ્લંઘન કીયે ઇતી' અર્થ અવગ્યા સો નીંદા જેસી ભઈ આગ્યાકી. કયોં જો પુરણ પુરૂષોતમ પ્રાણનાથકી આજ્ઞા ઉલ્લંધી યાતે બડો અપરાધ કહા ? એક શાસ્ત્રકી આજ્ઞા તથા સરસ્વતી નદીકો ઉલ્લંઘન કો બડો અપરાધ હે. બ્રાહ્મણકો ઓર વેદ વચન કહે તાકો ન માને તો સબ જીવમાત્રકો દોષ હે. ઓર એ તો સરવેશ્વર હે, ઇનકો વચન સરવોપર હે. ઓ એસો સ્વરૂપ અનીરવચની સરવસ સ્વરૂપ રસ રૂપકો વચન ઉલ્લંઘે એસો મહા સીદ્ધ ફલ ખોવનો સો બડો હાણ હે. એ ફલ ખોએ એકહુ ફલ પ્રાપ્ત ન હોયગો. બીચમેં આથડનો હે. સો કોઇ ફલકી પ્રાપ્તી કોઇ સમેહુ નહીં. કોઈ દેવતા યાકુ ફલ દે એસો સામર્થ નાહીં. જેસે પ્રવાહમેં વહયો જાય. દેવતાકેહુ ધની આપ પુરૂષોતમ નીયામક હે. પરમાનંદજી અષ્ટછાપ વાલેને કહયો :-

જો દેવતા આરાધીએ સો હરકે ભીખારી, યાતે જીય ભાવત સદા શ્રી ગોવરધનધારી.

તાતે સર્વ પ્રકારસો મનકો સમઝાય પ્રભુકી આજ્ઞા અનુસાર ચલનો એ સિદ્ધાંત પરમ પુષ્ટ પુષ્ટ ધરમ હે.

મનસો પ્રબોધ અતી મનુહાર કરી કરી માન મેરા કહયો તું તો ચીંતા મતી કરરે
ચીંતામણી ગોકુલેશજીને ચીંતા કરી દુર કુર સમઝી વે વચન ઉર ધરરે
આપ ચીંતા કીયે પાવે ચીત્તમેં કલેશ અતી સોઇ ઉબરેગી તાતે ચીંતા પરહર રે
પ્રબલ અતુલ બલ પ્યારે પ્રાણવલ્લભકો સોઈ ચીત્ત ધરી ધીર ટેકતે ન ટર રે ।૧૨।

'મનસો પ્રબોધ ઇતી' અર્થ :- બુદ્ધીકો ઉપદેશ મન વિષે હે. મનસું અતી મનુહાર કરકે બોધ કરે હે સો મનકો સમઝાવે હે. મનકો સ્વભાવ સંકલ્પ વિકલ્પકો હે. કરૂં કે ન કરૂં એસે સદેવ રહે સો મનકો બુદ્ધિ હે સો નીશ્ચય કરે હે, દ્રઢ કરે હે. એક વાતકો નીરધાર બુદ્ધી કર દેત હે. દોય બેર કરી કરી કહયો સો વીષેસ હે. હાથ જોડી જોડીકે હાહા ખાયકે કહત હે કયોં ? જો મનકો વેગ પવનસો કોટી ગુનો અધિક હે સો કેસે વશ હોય, માહા ઉનમત હાથી હે. પ્રાણનાથકે વચન રૂપ જો અંકુશ તાકો બુધ્ધી અપને કરમેં લેકે તીખે વચનસો વશ કરે હે. તીખેકો આશય ઉરમેં જા પ્રકારસો ભેદે હે તા પ્રકાર શીક્ષા કરત હે. મન તો ભટકે પે જયાંહાં આશકતી હોય વહાં ઠેરે સો પહેલે એ સ્વરૂપસો આશકતી કરે હે, રૂપ રસ માધુરીકો જાને હે, પાન કીયો હે. તા પાછે પ્રાણનાથકો વિયોગ અગ્નીકો દુઃખ ભયો. તા પાછે યાકે મનમેં આઇ પ્રાણનાથકો ગુણ દ્વારા સ્થીત કર ગયે સો અબ મેરો કર ગ્રહણ કરેંગે કે નહીં તા ચીંતા વશ ભયો. તામેં મન ઠોરઠોર ભટકવે લગ્યો. કોન ઉપાય કરૂં એસી ચીંતા કરે હે. તહાં ઓર શીક્ષા કરે હે. 'ચીંતામણી ગોકુલેશજીને ચીંતા કરી દુર ઇતી' અર્થ :- ચીંતામણી એ વિશેષણ ઠાકોરજીકું કયોં દીનો ? સો ચીંતામણી ભોમી હે સો તા ઠીકાને જો મનમેં મનોરથ વિચારે સો હોય સો ઓર કોઇ જીવ બડો મનુષ્ય હોય અથવા દેવતાસો ચીતાકું દુર કરે સોતો ફેરહું ચીંતા આય પ્રાપ્ત હોય. વાકો પદારથ દીનો અચલ નહીં ઓર લૌકીક પદારથમેં તો થોડી સામર્થ હે. દે નાખે પે અલૌકીક દીયો ન જાય ઓર શ્રીજી તો સર્વ સામર્થવાન હે વે જાકી ચીંતા દુર કરે તામેં કબહુ કલેશ પ્રાપ્ત ન હોય તાતે ચીંતામણી કહે. તાતે કહત હે હે કુર ! કુર સો ના સમજ, ગોકુલકે ઇશને ચીંતા દુર કરી હે તાતે તું મનમેં સમજી વિચાર દેખ, ઉરમેં ધરી નીશ્ચય કરીકે વાહીમેં તેરો ભલો હે. તહાં ફેરહુ કહત હે 'આપ ચીંતા કીયે પાવે ચીતમેં કલેશ ઇતી' અર્થ :- કદાચ એ વચન તેરે મનમેં આયો નહીં તો તું ચીંતા કરીકે અપને મનમેં કલેશ પાવેંગો સો અત્યંત કલેશ પાવેગો તામેં ચીંતાકોઇ નફો પાવેંગો, ચીંતાહી વિશેષે પ્રાપ્તી હોયગી. યામેં ઉત્તમ ફલ સીધ્ધ ન હોયગો. શ્રી આચાર્યજીને ચીંતા નીવર્ત કરવેકો 'નવરત્ન ગ્રંથમેં' કહયો હે 'ચીંતા કાપી ન કાર્યા' ચીંતા સર્વથા ન કરની. ચીંતા સકલ દોષકી માતા હે. સો રસસીંધુ મહાવદાસજી કૃતમેં ચીંતા દુર કરવેકો પ્રકાર બહોત કહયો હે સો સબ ગ્રંથ દેખોગે તાસે સંદેહ નહીં રહેગે. તાતે કહત હે પરહર હે. ચીંતાકો પરી

સો વિશેષ કરીકે હરી રે, દુરહી કરી ઔર પ્રાણુનાથકે વચનકે ભરોસેકો બલધરી તહાં ઔરહુ કહત હે. 'પ્રબલ અતુલ બલ પ્યારે પ્રાણુ વલ્લભકો ઇતી' અર્થ :- પ્રાણુવલ્લભ જો ગોકુલપતી તીનકો બલ પ્રબલ સો વિશેષ બલ વિશેષ સો કીતનો અધીક સો તોલવેમેં નહીં આવે સો કહીવેમેં નહીં આવે હે, અગાધ બલ હે. ઇનકો પ્રતાપ બલકો મહાત્મ શેષ શિવ બ્રહ્મા નહીં જાન શકત હે. તાતે તું ચીતમેં ધીરજ કરીકે લૌકીકકે કુસંગતે અધિરજ મત કરે ઉકતાવે મતી. ઔર પ્રાણુનાથકો આશ્રય તેંને કીયો હે સો ટેક તેંને અનન્યતાકી લીની હે તાંસુ ટરે મતી સો પતીવૃત ધર્મકો તું છોડે મતી. વાસુ રંચહુ ડીગેગો તો સર્વ ધર્મ જાયગો જાતે અચલ દ્રઢવ્રત અનન્ય ધર્મ ટેક ધરી હે તાકો સદા અચલ ભકત ધર્મકો મહાતમ રહયો હે. મર્યાદામેં હનુમાનજી રામચંદ્રજીકે ભકત ભયે. આધુનીકમેં શ્રી ગોકુલેશજીકે પરમ અનન્ય નેષ્ટીક ભગવદી ભએ. તન મન ધન ઓર પ્રાણુ સમરપે. ઓર આધુનીકમેં વર્તમાન કેતે કૃપાપાત્ર અનન્ય રસીક શ્રી ગોકુલેશજીકે ભગવદી હે તાતે પરંપરા અનન્યતાઇ પદ્વારથ બડો હે. તાતે કહયો ટેકતે ન ટર રે, ઔર હું કહત હે :-

ઉદ્યમ કીયેતે ન હાથ આવે કછુ બાત જબ તબ આપ મન અપને કલેશ માની લીજીયે
જીયકો બુરો ન કબહું વિચારે જગદીશ શ્રીમુખતે વચન કહયો સોઇ માન લીજીયે
ચાહત હે સો કરત ઇચ્છા આપુનીકે બલ તું તો હે નીર્બલ બલ સોઇ માની લીજીયે
જીયકો વિચાર્યો ન કરેંગે કરેંગે આપુબલ એ હીત અપનાયતકો પેંડો માન લીજીયે ।૧૩।

અર્થ :- 'ઉદ્યમ કીયે તે ન હાથ આવે કછુ બાત જબ ઇતી' અર્થ :- શોચ તો કર્યા કરે ઓર ઉદ્યમ તો કછુ ના કરે તબ કૈસે હાથ પાવે ? ઉદ્યમ કેસો ? ચીંતાકો ત્યાગ કરે. શ્રીમુખ વચનામૃતકો પાન કીયો તો આજ્ઞા વિષે તત્પર રહે, નીરંતર મનમેં પ્રાણુનાથકો સ્મરણ કરે. એસે સદૈવ મનમેં વિચારે જો કોન પ્રકારસો પ્રાણુવલ્લભ મોં પર કૃપા કરેંગે, રીઝેંગે એસો શોચ જાકે મનમેં સદૈવ રહે સોઇ ઉદ્યમ કહયો જાય. સો એ જીવ સદૈવ કરે તો પાછે પ્રાણુવલ્લભ કૃપા દાન ન કરેંગે તબ અપને મનમેં કલેશ માની લીજીયે. કૃપાકો કહા રૂપ ? કૃપા ભઇ કબ જાનીયે ? જો શ્રી ગોકુલેશજીકે સ્વરૂપ ગુણ ચરીત્ર શ્રવણ કરનો નીત નૌતન રીતસો એસો મનમેં દિન દિન અધિક હોય સો પુરણુ કૃપા જાનીયે. સાક્ષાત દરશન અનુભવ નહીં તાકી તો ચીંતા નહીં પે સ્વરૂપાશકતી તો સર્વથા ચહીયે. સાક્ષાત સમાગમ કેતનેકકો ભયો હે. સાધારણુ જીવકો આસકતી નહીં, મહાતમ આય જાય, બડો ભાગ્ય માને પે સ્વરૂપાસકતી નહીં તહાં સ્વાદહુ નહીં. એક દૈવી જીવ જાન અનુગ્રહ કરી દ્રઢતાકો દાન કરવેકો દરશન દીયે. જીતનો સાક્ષાત દરશનકો વિલંબ હે ઓર અભીલાખા અધિક સોઈ ફલ હે. શ્રી આચાર્યજીને સ્નેહ આસકતીકો સ્વરૂપ દેખાયવેકો 'ભકતીવર્ધની' ગ્રંથ કીયો હે.

તાકી ટીકા ઇશ્વર શ્રી ગોકુલેશજીને કરી હે સો દેખોગે. આસકતી વિના સ્વરૂપ સદૈવ હરદયારૂઢ ન હોય. ઓર જગા ચીત ગયો ઓર બહીરમુખતા ભઇ તાતે પ્રાણુ વલ્લભકી અભીલાખ તું કર. તો પાછે સ્વરૂપાસકતી કો જ્ઞાન ન હોય તો મનમેં કલેશ કરીયો. ઓર કહત હે 'જીયકો બુરો કબહું ન વિચારે જગદીશ ઇતી' અર્થ :- એ વચન શ્રીમુખતે કહયો હે શ્રી ગોકુલેશજીને. 'જગદીશ જીવકો બુરો કબહું કરેઇ નહી" તુમ કહોગે કરતા હરતા અંતરજામી પ્રભુ હે, ઇચ્છા વિના કછુ ન હોય. તહાં સમાધાન :- પ્રભુ તો જગત વ્યાપક હે, સાક્ષીવત હે, કાહુકે બુરે ભલેમે નહિં. જીવ અવિદ્યાકે વશ હોય રહયો જીવ દોષ નિધાન હે, પ્રભુ ગુણ નિધાન હે. ઉનકે બાંટમેં બુરો કરવો નહીં આયો. પ્રભુસો જીવ વિછુરતેઇ માયા પલટી તાકે વશ દુઃખ પાવત હે, પ્રભુકો પ્રાગટ પૃથ્વી પર ભકતજન સુખારથ હે તો કેસે બુરો કરેંગે ? એ જીવ આપ અપને વિષે મમતા માન લેત હે તાહીકો દુઃખ પાવત હે. ઔર જ્ઞાન મારગીકો એ સિદ્ધાંત કે બ્રહ્મ તો કોઇકે બુરે ભલેમેં નહીં ઓર યહાં તો નેહ મારગ હે. સાક્ષાત સમાગમ સુખ હે સો આપ અપને કૃપાપાત્ર ભગવદીકો સર્વથા ભલો કરેંગે. સ્નેહકી રીત હે કી વિના પ્રાર્થના ભલો કાર્ય કરકે આપ જણાવે નહીં જો મેંનેહી કીયો. યે અતી ઉતમ જીવ. કોઇ કરે ઔર કહત હે. ચાહત કરત ઈચ્છા આપુનીકે બલ સો જીવકો સ્વતઃ ઈચ્છા કાર્ય કરત હે. કયોં ? જો પ્રભુ ભુત ભવિષ્ય વર્તમાન આપ જાનત હે સો અપને બલ કરીકે કારજ કરત હે. ઓર જીવ હે નીર્બલ સો પરતંત્ર હે, કછુ જીવતે હોય ન શકે તાતે કહયો 'સોઇ માન લીજીયે' સો અપની અજોગ્યતા માન લેની. તાતે કહયો. 'જીયકો વિચાર્યો ન કરે ઇતી' અર્થ :- જીવકો વિચાર્યો કરવેમેં કલેશ હોય. એ જુઠો સ્વાર્થ કરે જામેં નુકશાન હોય સો ઉદ્યમ કરે. ભવિષ્યકો જ્ઞાન નહીં. તાતે કૃપા કરી અપનાયત જનાયવેકો આપ કાર્ય કરે. જીવ તો ઉલટો સમજે, બુરો માને. પર વાકો વિચાર્યો પ્રભુ ન કરે. દયાલ હે. જૈસે બાલક ખીલોના જાની સર્પ પકડવે જાય પે માતા પિતા પકડવે ન દે, રોવે તો સમુઝાય રાખે. એઇ પરમ સ્નેહીકો રૂપ હે. તાતે કછુ પ્રભુકો વીનતી કરી આપનો કાર્ય કરાવનો સો અજોગ્ય હે.

પ્રાર્થના વરજીત કહી હે જગદીશહું લો તું તો આશા જીયકી કરત નીશદિનરે
આશાકો જો દાસ હે સો દાસ સબ જગતકો શ્રીમુખતે શ્લોક કરી કહયો એ વચન હે
માનસકી પ્રીતકી પ્રતીત કરી આશા કીયે પાયો અરૂ પાવેગો કલેશ પ્રતી છીનરે
ગોકુલેશજી સો રતી માન સનસુખ વ્હેકે રીદ્ધી તીન લોકકી મહીમા તું ત્રુણવત ગીનરે

'પ્રાર્થના વરજીત કહી હે જગદીશ ઇતી' અર્થ :- સ્નેહ પુરો હોય તો સ્નેહીકો કછુ કહેનો ન પડે, વરજે તોહુ સ્નેહીકો કાર્ય કરે વિના ન રહે. ઔર કાચો સ્નેહ હોય

ઓર વિનતી કરે વહાં મન માન્યો કાર્ય ન હોય. વહાં સ્વાર્થહી મુખ્ય રહયો ઔર સ્વાર્થમેં તો સ્નેહ નહીં. એ જીતનો લૌકીક અલૌકીક દુઃખ સહે વીતનો ફલ હે. પ્રભુ સ્નેહીકો દુઃખ સહ ન શકે, મનકી સબ જાને હે. તાતે કહયો 'પ્રાર્થના વરજીત' સો ન કરની, એસે જો જગદીશ સો જગકે ઇશને, ઇશકો આશો જાકો જો ધની હે તાકું, વિના કહે વાકે રક્ષાકી ચીંતા હે. જેસે ખેતકો ધની ખેતકી રક્ષા કરે હે. પે ખેત કછુ મુખતે એસે ન કહત હે જો મેં દુઃખી હું. સબ દુઃખ સહત હે પે કછુ કહત નાહીં. તબ વિના પ્રાર્થના રક્ષા કરત હે તાતે એ જીવકો કહત હે જો તું તો ભુલ્યો હે, આશા એ જીયકી નીશદિન કરત હે, એ મૃતક દેહકે સુખાર્થ સો તોહું ઉચીત નહીં. લૌકીક સુખમેં દુઃખહી ભર્યો હે, જહાં જન્મ મરણ હે વહાં સુખ કેસો ? તા જીવકી નિશદિન આશા કરકે મોહીત હોય ગયો હે. તહાં ઓર હુ કરત હે. 'આશાકો જો દાસ સો દાસ સબ જગતકો ઈતી' : જહાં આશા મનમેં ભરી હે, લોભ મનમેં ભર્યો હે સો પાત્ર કુપાત્ર નહીં દેખે હે. સઘલી જગા ધુમતો ભટકે હે. ગુરૂ, પ્રભુ, ઇષ્ટકી કોઇ દ્વેષસું નીંદા કરે તોહુ સુનકે ચુપ રહે. કયોં ? જો સ્વાર્થકે વશ પડયો, કનોડો ભયો, સર્વ ધર્મ ખોયો. પ્રભુકો આશ્રય ન રહયો તાતે પ્રાણ વલ્લભને શ્લોક કહ કર શીક્ષા કરી હે. તાતે અપનેકો ઉપદેશ કરે હે જો કોઇ પ્રકારસો એ જીવ સનમુખ હોય, લૌકીક આશકતી છોડે સો અપને મનકું ઉદેશ દે કે જીવકો શીક્ષા કરે હે જો જીવમાત્રકે વિષે મોહ સંબંધ છોડે. તહાં કહત હે 'માનસકી પ્રીતકી પ્રતીત કરી પાયો અરૂ પાવેગો કલેશ પ્રતી છીનુરે ઈતી' અર્થ :- ભગવત ભક્ત વિના સબ જીવ જાનને ઓર બ્રહ્માદીક આદી સબ જીવમાત્ર સબ કાલકે મહોડેમેં પડે હે સો ઓર જીવકો કાલતે કેસે છુડાવે ? એક પુરૂષોતમ વિના કાલતે છુડાયવેકી સામર્થ કાહુકી નહીં. દેવતાહુકો પુરણ જ્ઞાન ભુત ભવિષ્યકો નહીં. પ્રમાણ :- વગાસુરકું મહાદેવજીને વરદાન દીયો જો જાકે માથે હાથ ધરે સો ભસ્મ હોય જાય. દશમસ્કંધે ઉત્તરાર્ધમેં કહયો હે. સો વર દેત્તોઇ મહાદેવજીકે મસ્તક પર હાથ ધરવે ગયો. સો મહાદેવજી ભાજત ફીરે તબ કોઇને સહાય ન કરી, ન ઉપાય સુઝયો. તા પાછે વૈકુંઠતે વૈકુંઠનાથને વાકય પેચમેં લીયો. વે દૈત્યકો વાકય કહયો 'મહાદેવજી તો ભોલે હે. તાતે તું તેરો હાથ તેરેહી માથે પર ધર તાતો લગે તબ જાનીયો જો સત્ય હે કી જાકે માથે હાથ ધરે ભસ્મ હોયગો.' પાછે વાને વાઇકો માથે હાથ ધરીવે લગે સો આપહી ભસ્મ હોય ગયો. એસેઇ બ્રહ્માને રાવણ ઇત્યાદીકકો વર દીયો સો અચલ નહીં, આદી અંત કલેશહી રહયો. તાતે માનસસો પ્રીત કરની સો મોહ રૂપી બેડી હે. તાતે કહયો 'પાયો ઓર આગે કલેશ પાવેગો. તાતે વાકી આશા મત કર.' સો તહાં કહા કરનો ? સિદ્ધાંત હે સો કહત હે 'ગોકુલેશજી સો રતી માન રસ સનમુખ વ્હે ઇતી' અર્થ :- સો મનકું કહત હે કી શ્રી ગોકુલેશજી સો સનમુખ હોય

પ્રીત કરી સો માન લે. ઐસે કયોં કહયો ? જો જીવ વિમુખ હોય ભટકત હે, કહીમેં ન રહે. તાતે આગ્રહ કરીકે કહત હે કી રસ રીતસું સનમુખતા કર, રસકી રીતમેં પુરણ પ્રીત હે, સ્વાર્થ નહીં, પરસ્પર સ્નેહીકોહી સુખ ચહાય, કછુ અંતર નહીં. પુરૂષોતમકો સ્વરૂપ રસરૂપ હે, રસકેઇ વશ હે, પરસ્પર દૈન્યતા પુર્વક સર્વદા ચાહ નહીં રહત હે. પ્રભુ રસરીતમેં ભકતકોઈ અધિકતા રાખે હે. આ ભાવ હે સોઈ રસરૂપ હે, નીરહેતુક ભાવ હે. નીરહેતુક ભાવ રસમઇ હે ઓર રસસો સૃંગાર રસહી શ્રેષ્ઠ હે. જીનકે આગે ત્રેલોકકો વૈભવ અણુ માત્રહુ નહીં. ઇહાં પ્રતાપ પુરણ, સુખ પુરણ, હૃદય પુરણ, મહાતમ પુરણ, રૂપ અપરમીત પુરણ, સંપતી પુરણ, ચૌદ લોક બ્રહ્માંડકી જીત હાથ દોરી હે. તાતે કહયો. 'રીઝી તીન લૌકકી તું ત્રણ તુલ ગીણુ' સો ત્રુણ કહીયે ઘાસ, નીપટ હલકો. તા સમાન જગત ત્રેલોકકી રીધિ નિધિ ગિન. શ્રી પ્રાણ વલ્લભસો પ્રીત કરે પાછે તેરે કછુ કરતવ્ય ન રહયો. તહાં ઓરહુ કહત હે.

ઉદ્યમ કરનો કહા તોહે લોકીકકો અબ અલૌકીક દીયો તોહે સોઇ લીએ રહીરે
શ્રીમુખ વચન પ્રગટ કરી કહયો જોઇ સોઇ ઉર અંતરમે નીકે કરી ગહી રે
ઉદ્યમ અલભ્ય વસ્તુહીકો કરનો હે જીય સુલભ તો સુગમ હે તું એહી શીખ લહીરે
શ્રી ગોકુલેશજીને કીયો લોકીક દુર સબ સોઇ ચીત આની અબ ભુલ્યો જીન વહીરે ।૧૫।

'ઉદ્યમ કરનો કહા લૌકીકકો ઇતી' અર્થ :- લૌકીકકો ઉદ્યમ કરનો કહા ? તહાં કહત હે 'ન કરનો.' જેસે શ્રી આચાર્યજીને 'ભકતી વર્ધની' મેં કહયો કે 'અવ્યાવ્રતો ભજેન કૃષ્ણ.' સો વ્યાવર્ત છોડે તબ નિર્વાહ કેસે કરે ? તહાં કહયો 'વ્યાવૃતોપિ હરૌ ચિત.' વ્યાવ્રત કરે તો હરી વિષે ચીત રાખે, તો ન કરે તો દેહ નિરવાહ તથા અલૌકીક ભગવદ સેવા કેસે નિર્વાહ હોય ? ન કરે તો ભીક્ષા માગે ? સોઇ તો ઉદ્યમ ભયો. હરેક રીતસો દ્રવ્ય લાવનો તામેં મન તો ગયો, તબ લૌકીક આસકતીમેં મન લગ્યોઇ, તહાં અલૌકીક ચીત સ્વરૂપાશકતી નહીં. જીવકો સુભાવ ચંચલ હે પે મન એક હે. જહાં લગે સોઇ કારજ હોય અરૂ લૌકીક ઉદ્યમ વિના ન ચલે. ઔર શુદ્ધ પુષ્ટી માર્ગ રસરૂપ હે, સેવાહુ કરની, તહાં કોઇ બાતકો ઉદ્વેગ મન હોય તો સ્વરૂપ હરદયારૂઢ ન હોય ઓર ઉદ્યમ વિના ના ચાલે. ભુખ પ્યાસ નીંદ્રા જીયકી છુટત નહીં ઓર આગે ભગવદીને ઉદ્યમ કીયો હે ઓર વાકો સાક્ષાત પ્રભુ વાકે સાથ સેવ્ય સ્વરૂપ બોલે હે, માંગ માંગ લીયો હે. રામદાસજીને સેવા કરી, અપરસમેંઇ જલ લેતો ઓર તાંતીનસો વણજ કરતે તામેં કમાવતે સો પ્રભુકી સેવા કરતે. તબ સેવ્ય સ્વરૂપને કહયો 'તાતીનપે રાખોગે કહા' ? તબ વણજ છોડી સેવા કરી દ્રવ્ય ઘરકો ખરચ્યો, સબ ખાયો ગયો તબ કરજ ભયો સો બણીયાકી હાટ આગે હોય

નીકસતે શરમાવે, કયીં જો વે પૈસા માગે સો ઘરમેં નહીં. તબ ઠાકુરજીને જાય ચુકાયો. તબ અપને મનમેં ધિક્કાર માન સીપાઇગીરીકી ચાકરી કરી, જબ શ્રી આચાર્યજીકે દરશનકો ગએ તબ શ્રી આચાર્યજીને કહી 'રામદાસ ! ધન્ય પ્રભુકો શ્રમ ન કરવાયો.' સેવ્ય સ્વરૂપને ઉધમ કરતે વરજે ઓર શ્રી આચાર્યજીને ઉધમ કરતે દેખ પ્રસન્ન ભયે. ઓર ઇહાં કહયો 'લૌકીકકો ઉધમ કહા કરનો અલૌકીક દીયો સોઈ લેકે રહે.' લૌકીકકો ઉધમ કહા કરનો ? તાકો ઓર અર્થ કહત હે સો કેસો ઉધમ ? જામેં અલૌકીક સેવા ન છુટે, જામે છીનુ છીનુપેં પ્રાણ વલ્લભકી સુરતી આવે, અપને વિષે ધિક્કાર લાવે, જો લૌકીક કીચમેં પડયો હું. ફેર ઉત્તમ વસ્તુ હોય સો પ્રભુકે અર્થ, ભગવદીકે અર્થ સંગ્રહ કરે. વૃક્ષ તુલ્ય અપનો શરીર સર્વસ કામ આવે. ઓર વિરકત હોય ઘરઘર અન્ન ખાત ફીરે, દ્રવ્યકો સંગ્રહ કરે, ભગવદ આસકતીકો અંશ નહીં સો ત્યાગ વ્યર્થ હે, સ્વાંગહી જાનનો. વ્યસન દશામેં દેહાનુસંધાન વીસ્મૃતી પૂર્વક જો ત્યાગ સોઇ ફલ રૂપ. વચનામૃત પ્રમાણ્ - એકને કહયો જે રાજ મેરા બેટા વેરાગી ભયો તબ આપ શ્રીજીને કહી 'રાજય સઘરો ત્યાગ કરી ઉઠ જાય તો વૈરાગ્ય ન ભયો, ભગવદ ચરણારવીંદ વિષે અનુરાગ ઓર સબ ત્યાગ સોઇ વૈરાગ્ય.'

દોહા :- વહ તનકો દીવા કરૂં બાતી કરૂં સુ જીય,
લોહી જારૂ તેલ જયોતી મુખ દેખો પીય ।૧।

ઓર ઉધમ યા રીતસુ કરનો તહાં વચાનમૃત પ્રમાણ્ :- વલી એક સમે સંતદાસે શ્રીજીને પુછયો 'જેકો ભગવદી છે તે વ્યવહારમાં પરચો રહે છે, અકર્મ કરે છે તેને કાંઇ બાધક થાય છે ?' ત્યારે પોતે શ્રીમુખે કહ્યું જે એકવાર શ્રી ગોસાંઇજીએ કહયું હતું જે ઉત્તમ ભગવદી જે કાંઈ કરે છે તે ભગવદ ભોગ્યને અર્થ કરે ત્યાંહાં બાધક નહીં. તહાં દ્રષ્ટાંત :- જયમ ઘ્રત છે તે જીભને ચીકણો લાગતું નથી ને બીજે ઠેકાણે વિના ખાધે લાગે તો ચીકણો થાય છે, પ્રભુ નીમીત વિના સર્વ બાધક છે. જો પ્રકાર કરે તાહીમેં દોષ ઉપજે. ધર્મ શાસ્ત્રમેં બડી વિધી ઓર નિષેધ લખી હે ઓર જેમ તેલની કઢાઇ ઉકલે છે ને એક કઢાઇમાં શીતલ જલ છે તેમાં ચંદ્રમાં બેહુમાં દીસે છે તે એકમાં દાઝતો નથી, એકમાં શીતલ થાતો નથી. વલી જેમ કમલ જલમાં છે તે જલ વધે ત્યમ કમલ ઉંચુ ચઢે પણ કમલ લેપાતું નથી. જેમ ચીકણે પાત્રે જલ ન ન થોભે, જેમ એક અગ્નીની ચીણગારી કાષ્ટના કોટી ભારા ઉપર પડે તો ભસ્મ કરે તેમ વ્યહવાર કરતાં એક વાર ભગવદ નામ લે તો અપરાધ પડયો હોય તે દુર થાય એસે હે. પે સાચો સબંધ ચહીયે. મુલ સિધ્ધાંત એ હે જો ડરપતો રહે પે અન્યથા છલ કરીકે કોઇકો દ્રવ્ય ન લેનો ઓર જામેં પ્રભુકો સબંધ ના આવે તાપેં સબ બાધક હે. આગે એસે કહયો 'તાકો અલૌકીકલોં દીયો સોઈ લીયે રહે હે' સો અલૌકીક કહા ? પ્રભુકો

સ્વરૂપ રસદાન કીયો તાકો આસકતી પુર્વક હૃદય વિષે રાખ, ભુલે મતી. જબ ભુલ્યો નાંહીં તબ લૌકીક ઉદ્યમ સાધક ભયો બાધક નહીં. કયોં ? આપ શ્રીમુખ કરીકે કહયો હે. 'શ્રીમુખ વચન પ્રગટ કરી કહયો ઈતી' અર્થ :- જો વચન આપ શ્રી ગોકુલેશજીને પ્રગટ કરી કહયો સો આછી તરેહ સોં ગ્રહણ કરી સો એ વચન સહજ સાધારણ મરજાદી વાકય નહીં. કૃપા કરીકે, ઢરીકે, સ્વતઃ ઇચ્છાએ, વિના પ્રાર્થના, સો શીક્ષા નીમીત કહે હે. સો ઉરમેં જો અંતરમેં સો ગુઢ ભીતર આગ્રહ પૂર્વક ગ્રહણ કરી સો તહાં કહત હે એસે આગ્યા કરી. "ઉદ્યમ અલભ્ય વસ્તુહીકો કરનો ઇતી." અર્થ :- અલભ્ય સો પુરૂષોતમકો સ્વરૂપ સાધન સાધ્ય નહીં, ઉપાય સાધ્ય નહીં. તહાં પૂર્વ પક્ષ :- ન મીલે તો કોઉ ઉદ્યમ કહા ? તહાં કહત હે કી સ્નેહ પૂર્વક. અભીલાખ, આરત, દૈન્યતા જુત, તનમયતા, એકરૂપ, આતુરતા, મીલવેકી લગન સો ઉદ્યમ, ભગવદીકો સમાગમકી 'ચાહ કોન પ્રકાર મીલે, કોન ઉપાય કરૂં સો ઉદ્યમ. હે જીય સુલભ તો સુગમ એ શ્રીમુખ કહયો. સુલભ ઓર સુગમકો એક અર્થ હે. તાકો એસે અર્થ કરનો. સુલભકો અર્થ પ્રાપ્ત સો સુંદર રીતસોં પ્રાપ્ત હોઇંગે. તહાં કોઇ કહે કી સુંદર વસ્તુ તો સહી પે માહા કષ્ટસો પ્રાપ્ત હોયગી. તહાં કહત હે કી સુગમ હે, શ્રમ ન હોયગો. કેસો શ્રમ ? જપ, તપ, દાન, હોમ, યજ્ઞ, એ નહીં કરને યાતે તે દુર હે. એક કૃપાહીકે વશ હે. અૌર આરત પરીતાપસે કૃપા હોય તાતે નીશ્ચય કરીકે કહયો કી એહી શીખ લહી હે. એઇ સિદ્ધાંત શીક્ષા હે. સો કહા ? તહાં કહત હે 'શ્રી ગોકુલેશજીને કીયો લૌકીક દુર ઇતી.' અર્થ : ગોકુલકે ઇશને તેરો લૌકીક પ્રતીબંધ જો ઉદ્યમ લૌકીક સો અલૌકીક સબ માન લીયે જેસે વચનામૃતમેં ટીકા પુષ્ટી પ્રવાહકી કરતે આપ કલ્યાણભટજીકે આગે આપ કહયો 'જેસે ગાય તૃણ લોભાર્થ સ્વરૂપકો છોડ આગે જાત હે તાકે પાછે પાછે ઠાકુર જાત હે.' કયોં ? જો ગાય પશુ હે, આપ રક્ષક હે. તેસે જીય લોભ વશતે પશુ સમાન હે. આપ દયાલ હે, ભકતનકે સર્વસ હે સો વિના આયાસ સબ પદારથ સિદ્ધ કરે હે. તાતે તું અબ ભુલે કયોંહું ? વહિ મન સાવધાન રહે. તેરે અર્થ શેષ શીવ શારદા નારદ લક્ષ્મી ઇત્યાદીકકો એ સ્વરૂપ દુર્લભ સો તાકો સુગમતા કરી. એસો પ્રતાપ દેખ મતી ભુલે. ઓર આગે કહત હે.

પ્રબલ પ્રતાપ મહારાજ ગોકુલેશજીકો જાની ઉર આની ફીર વહત તુ કીત હે
લોક પરલોક ચીંતા કાહુ ભાંતી કરે મતી રે યહ વચન કહયો ભર હીત હે
આપુની અજ્ઞાનતાતે હોયકે અધીર અતી કરત વિચાર ભુલ્યો ડોલત અબ જીત તીત હે
કોન તું હતો કહા તુ કીયો પ્રભુ તોહી અબ કરનો તેરે કર સોઇ જો ઉચીત હે ॥૧૬॥

'પ્રબલ પ્રતાપ મહારાજા ઇતી' અર્થ : પ્રબલ સોઇ બહોત પ્રતાપ, સોય પ્રતાપ મહારાજા સો સબ અવતારનકે રાજા શ્રી ગોકુલેશજી તીનકો પ્રતાપ. સો પ્રતાપકે પારાવાર

નહીં. સબ ગુણકે સમુદ્ર, અગણીતાનંદ રૂપકી માધુર્ય અવધિ, દયાલતાકી અવધિ, સ્પષ્ટ વકતાકી અવધી, સ્વચ્છતા પવિત્રતાકી અવધિ, ઉદારતાકી અવધિ, સકલ વિદ્યા નિધાન, પંડીત વિદગ્ધતાકી સીમા, મધુરતા, ભાષણ, મેઘ વાણી, રસાલય, નેહ નીરવીધી, વશીકરણ, પરાયે મનકી ગુઢ આશય જાણવેમેં પરાકાષ્ટા, રતી રસીક માની, સ્વતંત્ર, નીરંકુશ, સકલ ગુણ અલંકૃત, અલ્પ ગુણગ્રાહી, કૃપાકેઇ વશ, એસે સબ વસ્તુ માત્ર આધીદૈવીક ગુણકો મહાપ્રતાપ તું જાની સો તું જાનીકે ઉરમેં આનીકે સો તેસે અનુભવ સાક્ષાત કરીકે ફેર તું કયોં વહત હે, કીત ભટકત હે, સુની બાતમેં સંદેહ પે દેખી બાતમેં સંદેહ કહા હે? મન તું કયોં ભટકત હે ? પ્રભુને તો કૃપા કરવેમેં બાકી નહીં રાખી. 'લોક પરલોક લૌ ચીંતા કરી દુર ઇતી' લોક પરલોક સો લૌકીક અલૌકીક ચીંતા સબ દુર કરી, કોઉ ભાંતીકી ચીંતા કરે મતી એસે કહયો, પરમ હીત કરીકે કહયો. કોઇને પ્રાર્થના કરી હોય તબ કરે સો સાધારણ હીત, મધ્યમ જાણનો. કૃપાકે વશ હોય કરૂણા કરે. આપ હિતે 'ચીંતા મતી કરે કહયો' સો ઇનકો દોઉ ચીંતાકો અનુભવ હોયગો તા પહેલે શ્રીમુખકે વચનસોં સમાધાન કીયો હતો. સો શ્રી પ્રાણનાથકે વિયોગ દારૂણ સમે સબતરે અપાર દુખ ભયો સો ગુણ દ્વાર અનુભવીકી સુરતી કરી દિન કાટે. પ્રાણનાથ શ્રી ગોકુલેશજીને લૌકીક નાટય સુખ દુઃખ સબ અંગીકાર કરનો વિચાર્યો તબ દિન પંદર પહેલે સુધામ પોધારતે પહેલે મુરછાકો અંગીકાર કીયો તબ શ્રી ગોપાલદાસજી વ્યારાકી સ્ત્રી ઝબાદે મહેતી મહા શુરવીર સ્નેહ અવધિ એક પલકે વિયોગમેં સતજુગકો દુઃખ પ્રાપ્ત હોય સો લીલામેં પધારે સો ઇનકુ સતસંગ છુટયો, પરમ સુજાતી સંગ ગયો તા પાછે પ્રાણવલ્લભ પરમ મીત્ર સર્વસ્વકો મહા વિયોગ ભયો સો ઇનકો છોડી આપ પધારે તાતે અતી અધીર્ય ભઇ જો હાય મોકો પ્રાણનાથ ભુલાવેંગે કે નહીં. ઓર લૌકીક વ્યહવાર છુટયો. લૌકીકમેં દ્રવ્ય વિના નિરવાહ ન કરે ઓર ગુણ દ્વારહી જીવન ભયો. લક્ષા વિધ અનુભવેકવિધ ગ્રંથ કીએ. જીવકે ઉદ્ધાર્થ લીલા રસ પ્રગટ કીયો. યાહીકે લીએ લૌકીકમેં રાખે તામેં દોઉ ચીંતા લૌકીક નાટય ધર્યો તાતે ભઇ. તહાં કોઇ કહે એસે બડે ભગવદીકું ચીંતા કયોં હોઇ ? તહાં સમાધાન :- એ ચીંતા અનુભવ વિના ગ્રંથ પ્રગટ કેવલ શીક્ષાર્થ હોય તો કોઇકે મનમેં સંપુર્ણ દ્રઢ વિશ્વાસ ન આવે, કેવલ શાસ્ત્ર ચતુરાઇ કેવલ સો ગ્રંથ લૌકીક કવિતા જેસે હોય. તાતે અનુભવ કરીકે રસ પ્રગટ કીયો. સો સો કહત હે જીવકું જીવ કહે મતી 'આપુની અજ્ઞાનતાતે હોય કે અધીર ઇતી' અર્થ :- કેવલ અપની એ જીવ અજ્ઞાનતાએ અધિર હોય અતી, છીનુ છીનુમેં વિચાર કરવે લગે હે, ભુલીકે ભ્રમતો ફીરે હે. એ જીવકો સંકલ્પ વિકલ્પકો સ્વભાવ હે. આગેકી, પીછેકી કછુ ખબર નહીં રહત હે. રંચ દુઃખ સહયો નહીં જાય. બહોત કાયર, પે તુચ્છ ફલકી વાંછના હે, આણ

બુદ્ધી હે. જેસે દરીદ્રી પુરૂષકું એક રૂપૈયા દે। તાકે' સુખ અભીમાન માન લે, છીનુમેં આપકો રાજા તુલ્ય માને, છીનુમેં દરીદ્રી માને ઓર પ્રભુતો યાકો આપ સમાન કરનો વિચાર્યો. જબ રસ જોગ્ય પાત્ર પકવ કરે તબ રસ દાંન કરે, સાક્ષાત અનુભવ કરાવે. તાતે જીયકો સમઝાવે હે 'કોન તું હતો અરૂ કહા જુ કીયો પ્રભુ તોહી ઇતી' અર્થ :- કોન તું હતો ? સો મહા અધમ, ચોરાસીકે ફેરામેં ભટકતો પડયો હતો, અતી અપરાધી હતો. સો તોકો પ્રભુને કહા કીયો ? ઉત્તમ ગ્રહ જન્મ દીયો, ફેર શુદ્ધ પુષ્ટી માર્ગ શ્રી આચાર્યજી દ્વારા પ્રગટ કીયો તાકે શરણ તોકો લીયો, ફેર આપ પ્રગટ હોય સનમુખ કરી તન મન ધન પ્રાણ બ્રહ્મ સંબંધ દ્વાર અંગીકૃત કરી રસ રીતસો સ્વરૂપ દાન અપનો પ્રમેય રૂપ દાન કીયો. સો અબ તેરે કછુ કરતવ્ય ન રહયો. સો તેરો લૌકીક અલૌકીક કાર્ય હોય ચુકયો. અબ અવિશ્વાસ કરે તબ બ્રહ્માસ્ત્રકી તરે હોય, તાતે અબ તો કછુ શોચ ન રહયો. અબ ઉચીત હોય સો કરે. સો ઉચીત કહા હે ? પ્રાણ વલ્લભકે શ્રીમુખ વચનામૃત પાન કીયે સો સ્વરૂપ માધુરી નેત્રમેં લાય આશકતી તાપ પુર્વક ઇચ્છા અનુસાર રેન દિન નિરવાહ કરી શોચ મનમેં મતી કરે.

અતીહી અધીર નહીં ધીર કછુ તોહે જીય કોન ગતી તેરી તોહે કયા ભયો હે
કરત વિચાર મન મનહીસું રેન દિન ચેન નહીં એક પલ એસો શોચ લહયો હે
તેરી તો અલૌકીક લો ચીંતા સબ દુર કરી લૌકીક તો તુચ્છ તામેં કહા વહી ગયો હે
ગોકુલેશજીને તેરે હીન તોસો કહયો હે જો તે દ્રઢ કરી ગ્રહી કોન ફલ દીયો હે ।૧૭

'અતીહી અધીર નહીં ધીર ઇતી' અર્થ : હે જીય તોહે કહા ભયો હે ? તાકો અતીહી અધીર હે સો કોઉકું પત્યાવે નહીં, ધીરજહી તોકો નહીં, તેરી કોન ગતી ? તોકો તેરી શુદ્ધી નહીં. જબ અતી દુઃખ હોય તબ કછુ વિવેક નહીં રહત હે. જબ સર્વસ્વ જો ધન પ્રાણનાથ તાકો વિયોગ ભયો' એઇ દેહ સો જીવતે મીલવેકી યાકું આશ નહીં તબ બુદ્ધી વિવેક ચતુરાઇ રહત નહીં, તબ કહા કરે હે ? 'કરત વિચાર મનહી સો ઇતી' અપને મનસો બાવરેકી તરે વિચાર કરવો કરે હે. રેન દિન ચેન નહીં પડે હે, એક પલહું સ્વાસ્થ નહીં, અનેક તરેહ કે વિચાર સુઝે હે, એસો મહા શોચમેં પડયો હે. એક ચીંતાકે શોચમેં અનેક અંદેશા આવે તામે અનેક તરેહકી ચીંતા ઉત્પન્ન હોત હે. યો કરેંગે તો યો હોઇગો, યો કરેંગે તો યો હોઇગો. સો એસે સંકલ્પ વિકલ્પ કરે હે. એ જીવ લૌકીક અલૌકીક દોઉ ચીંતા ગ્રસીત હે. અલૌકીકકે પ્રાણનાથકે મીલવેકી અરૂ લૌકીકમેં જો તે દિન જીવનો વેતે દિન નીરવાહ કરનો. આજીવીકાકી પીડા બહોત હે. જામેં સ્ત્રી કલત્ર લગે હોય, ભગવદ સેવા માથે હોય તાકો નીરવાહ કરનો. જો સેવા છોડી ઉદ્યમ કરવે જાય તો જીવ જરે, કછુ ભગવદ વારતા ગુન ગાન કછુ હોય ન શકે. ઇતની કુરસદ કહાં તે

હોય. ઉદ્યમ કરે તો દેણુ લેણુકી ફીકર. ચાકરી કરે તો પરવશતે કછુ ન સહે. તહાં કોઇ કહે કી લક્ષા વિધ સૃષ્ટ એસેઇ કરે હે. ઓર લૌકીક વેદીકકું કરે હે, પ્રસ્તાવહુ કરે હે. તહાં સમાધાન :- ઉનકી રીત ન્યારી, ઉનકો પરલોક ન્યારો, વે જો દેવતાકો ભજે વા દેવતાકે પાસ અપને સ્વાર્થ ફલ માંગે. સ્વર્ગ સ્ત્રી પુત્ર ધન ઇત્યાદી અનેક કામના સોં ભજે. સો વાકો ક્રીયા બતાઇ સો કરે. પીછે આનંદ મોહમેં દીન કાટે. ઓર તુમ કહોગે કી કીતનેક નીષ્કામ માર્ગી હે, મુકતી પદ ચાહત હે. તહાં સમાધાન :- વે આનંદરૂપ હોય અહં બ્રંહ્મ સો મેંઈ બ્રંહ્મ હું એસે માનત હે. કામ ક્રોધ લોભ મોહ મદ મચ્છર એસે સબ દોષ લોભતે ઉત્પન્ન હોત હે. સો એ દોષ ત્યાગ લોભ ગયે તે હોત હે. વહાં સ્નેહકો અંશ નહીં. સ્વામી સેવકતા કો ભાવ નહીં. ઓર કેતે વૈષ્ણવ માર્ગી કહેવાય. વહાં સ્વામી સેવકતા હે, વહાં મહાત્મ હે. સ્વામીની સહીત વિહાર રસ લીલા કરે વહાં સાક્ષીવત દેખે, જીવન મુકતી હોય, પે રસ સબંધ નહીં. જહાં રસ સબંધ સોઈ સૃંગાર રસ. સૃંગાર રસ ત્યાંહાં સંયોગ વિયોગકો પરીતાપ, આરત તહાં પરસ્પર સ્વરૂપ પ્રાપ્તીકો અત્યંત લોભ. લોભ ત્યાંહાં દુઃખ હોય. યહાં યે દુઃખ આનંદાત્મક અત્યંત સ્નેહાત્મક હે. જેસે રતી સમે દંતક્ષત નખ પીડન રોમાંચ હર્ષાંસુ સો અત્યંત સુખદાઈ ઓર દ્વેષસુ કોઇ નેત્ર ડબે, દાંતસું કાટે તો મહાદુઃખ હોય. ક્રીયા તો દોઉ એકસી પે ભેદ બહોત, એક સુખરૂપ, એક દુઃખરૂપ. તેસે હમારો રસ માર્ગી વર્ણ હે. સો ચીંતા હોત હે. લૌકીકમેં જીવનો ઠેર્યો. શ્રી ગોકુલેશજી વિના સંપુરણ દેહ દશા અનુસંધાન વીસ્મૃતી ન ભઈ ઔર લૌકીકમેં પુરો મન નહીં લગે સો મધ્ય ભાગ દશામાં ચીંતા હોય. સો એ કારણ પ્રભુકો અનેક ગ્રંથ કરાવને હે. ઈનકી ચીંતા દ્વારા મોં સરીખો મુરખકો શીક્ષા કરની હે તાતે ચીંતા આતુર હે. તહાં ઓર સમાધાન કરે હે 'તેરી તો અલૌકીક લોં ચીંતા કરી દુર ઇતી.' અલૌકીક ચીંતા સબતે પ્રબલ હે સો પ્રભુને દુર કરી અપનો સબંધ કીયો ઓર જહાં કાલહુ ન ઝાંક શકે તો લૌકીક કી ચીંતા તો તુચ્છ હે. વામેં કયોં વહી ગયો હે ? તહાં સમાધાન :- યાતે મનકો ન ભયો જો પ્રભુકે ગુણ દ્વાર નીરવાહ કરતે સો એ આજીવીકાકે ફંદસો કોનકે વશ પડેગો, કોનસે અધમ દેશમેં જાયગો, ભગવદીકો સંગ છુટેગો, અથવા દ્રવ્ય કરજ કોઇકો હોયગો. અગલેકો નરકમેં પડનો પડેગો, કાજ પ્રસ્તાવ કેસે હોયગો સો ચીંતા હોત હે. તહાં કહત હે. 'ગોકુલેશજીને તેરે હીતસોં તોસોં કહયો હે જો તેઇ દ્રઢ કરી ગહી કોન ફલ દીયો હે. અર્થ :- પ્રાણનાથને તેરેઇ સુખકે લીયે તોકો કહયો તા વચનકી દ્રઢતા કરી મન વિષે ધરી ઓર મનમેં આછી તરે સમઝે જો કૌન ઉત્તમ ફલ દીયો હે. સમાધાન મનકું એસે કરનો. સાચે અંતઃકરણસું સ્વરૂપ વિષે પ્રપનતા, પુરણ પ્રીત પુર્વક, આરત સંજુકત શ્રી પ્રાણવલ્લભજી વિષે અભીલાખ હે તો

લૌકીક પ્રતીબંધ ક્ષણમેં મીટ જાયગો. કછુ પ્રતીબંધ ન હોયગો. જેસે વ્રજસીમંતનીકો વેણુનાદ સુણતે સ્વરૂપ દેખવેકી આશકતી ભઇ તબ જાવે લગે તબ પતી આદીને રોકે તબ દેહ છોડ ચલ ગએ. તીહ્ તાપતે સ્વરૂપકે ધ્યાનતે દુઃખ સુખ કોટી જન્મકે ભસ્મ ભયે તેસે પ્રભુ સબંધી લૌકીક દુઃખ સુખ આય પડે સો ભગવદ ઇચ્છા માન સહન કરી પ્રાણવલ્લભકો સ્મરણ કરી ચીંતા છોડ. તહાં કોઇ કહે વ્રજભકત બડે હતે ઉન સમાન એ કહાંતે? તહાં પ્રમાણ વચનામૃત :- હમ જેસે પુરૂષોતમ તેસે હમારે સેવક હે. ઓર સુરદાસકે પદમેં હે:- સુન સુર સબન કી યહ ગતી જે હરી ચરણ ભજે. પહેલે સુરદાસને એસે ગાયો તા દિનતે વે લોક સુખ સંપત ન તજે તબ શ્રી ગોસાંઇજીને એ કહયો 'સુની સુર સબનકી યહ ગતી જે હર ચરન ભજે, ઓર ભકતીવર્ધનીકી ટીકામેં કહયો 'વ્યસનાત્મક ભજન જો કરે તાકો દેહાંતર સો દેહ છુટે લીલા મેં પ્રાપ્ત હોગી.' તહાં કોઇ કહે કી જબ દેણે લેણેકો રણ છુટયો વિના યાકે દીએ તો સબ કોઇ કરેંગે. તહાં ઉતરઃ- કપટસું રણ કરે ઓર ભગવદ આસકતી ન હોય ઓર અપની ક્રીયાકો શ્રેષ્ઠતા માની અભીમાન કરે તો કોટી જન્મ તાંઇ નરક ન છુટે ભોગને પડે. મનસોં ઉતમ પ્રકારસોં ચલે, ઓર ચીંતા ચસીત ન હોય. કયોં ચીંતા સ્વરૂપારતમેં પ્રતિબંધક હે. તાતે ઓર હું શીક્ષા કહત હે.

જેતો સમઝાવત હું તેતો ફીર શોચ કરતો હે કહું અરે જીય કોન હઠ ઠાન્યો હે
ટરત ન નેકહુ લાગ્યો રહત યાહી માંઝ યાહીમેંતે આપનો કહાધો હીત માન્યો હે
તુંતો હે અગ્યાન કછુ લહ તું ન લાભહાની ભુલ્યો ભુલ્યો સ્વારથકું ફીરત અજાન્યો હે
વલ્લભ વચન ઉલ્લંઘે નાહી સીદ્ધ ફ્લ સોઇતો વ હોયગો તેં કહા કરી જાન્યો હે ।૧૮।

'જેતો સમઝાવત હું તેતો ફીરી શોચ કરે ઇતી.' અર્થ :- એ જીય તેને કોન હઠ કીયો હે. જ્યોં જ્યોં સમઝાવત હે ત્યોં ત્યોં શોચ કરત હે તાકો કારણ હે. જાકો ઉગ્ર ચીંતા હોય સો ઉપદેશ લગહે. જયોં જયોં અલૌકીકકો સાક્ષાત અનુભવ શરીરકે દુખકો આબરૂકે દુઃખકો, વૈષ્ણવ ધર્મ ગએકો દુખ, બહોત કુટુંબકે સંકોચ, સબ વસ્તુમેં દ્રવ્ય ચહીએ તાકો અત્યંત દુઃખ હે. દ્રવ્ય ધર્મ રાખત હે. દ્રવ્યહી ધર્મ ખોવત હે. સ્વધર્મ દ્રવ્ય અલૌકીક આવનો અતી કઠીન. તહાં કહત હે :-ભગવદ ઇચ્છા માનની, વિના ભાગ્ય દ્રવ્ય કહાંસે આવે. તહાં કહતહે :- જો જબ ક્ષુધા ઉત્પન હોય અથવા કોઇ મારે તબ શરીરકું મનકું દુખ તો હોય તબ પુકારે તો સહી. તબ ચીંતા ભએ વિના ન રહે. તહાં કહત હે. 'ટરત ન નેકહુ ઇતી.' રંચહુ ટરત ન સો ચીંતામેં સોં રંચહું નહીં નીકસે. યાહીમેં લગ્યોહી રહત હે, સો એ જીવ યાહીમેં સો ચીંતામેંઇ અપનેાા હીત તેને માન લીયો હે સો તાકો ઉચીત નહીં. ચીંતા કીએ થોડી હી મીટે હે તા પર કહત હે, 'તું તો હે અગ્યાન ઇતી' અર્થ :- તુંતો કેવલ અજ્ઞાની હે. અપને લાભ હાનીકી રંચ ખબર નહીં. અપને

સ્વારથકો ભુલ્યો તું તો ફીરત હે, તું કહા નહીં સમજે ? અગ્યાન હે ? સબ તરેકી તોકો ખબર હે ઓર બહેકે હે. જો કોઇ અપનો કાર્ય કરનો વિચારે હે સો ઉત્તમ પુરૂષકો વચન માને. શોચ કરેતે સબ બુધ્ધી જાતી રહી, ઓર જાયગી. કેવલ શોચહી કરનો તોકો અનુચીત હે. પ્રાણુવલ્લભકી આજ્ઞા અનુસાર ચલેગો, તાહીમેં તેરો ભલો હે. 'વલ્લભકે વચન ઉલંઘે નહીં સીદ્ધ ફલ ઇતી' અર્થ :- વલ્લભ સો પરમમીત્ર, વીઠ્ઠલકુમાર, તીનકે વચન ઉલંઘે, તબ તેરી અજ્ઞાનતામેં કહા બાકી રહી. જો આજ્ઞા અનુસાર નહીં ચાલ્યો જાય. તાકો શોચ કરનો ઠીક. તબે કહત હે કી તુમ કહી સો સાંચ પે પ્રાણુ વલ્લભકે વિયોગ કાલ સમે, એ જીવતે અપરાધહી બની આવે હે, સબ ધર્મકી હાની હોત હે. તહાં સમાધાન :- તોકો પ્રાણુ વલ્લભને અપની ઇચ્છાતે લૌકીકમેં તેરી સ્થીત રાખી, તાતે જો દુઃખ આય પડે, તાકો સહન કરી કાલ વ્યતીત કર. એઇ પરમ ધર્મ તેરો હે. આજ્ઞા અનુસાર, અપની બુદ્ધી પ્રમાન ન ચલે, તામેં કોઈ બાતકો બીગાડ નહીં. ગીતાજીમેં લીખ્યો હે. અર્જુન પ્રતી ભગવાન કહે. 'સર્વ ધર્માન પરીત્યાજય મામેકં શરણુંવ્રજે ઇતી' અર્થ :- સર્વધર્મકો છોડી મેરે શરણુ આવ, તોકો પાપતે છુડાવુંગો. શ્રી કૃષ્ણુને આજ્ઞા કરી કી યુદ્ધ કરી, સબનકો મારી તાકો દોષ તોકો નહીં કારણુ ભગવાનકો યહ જો પૃથ્વીકો ભાર ઉતારનો. સો અર્જુનકો સંદેહ આયો, અપને કુટુંબી, ઓર ગુરૂ સબનકો યુદ્ધ કરી મારનો, સો ડરપે, પે યોં નહીં જાન્યો જે ભગવદ ઇચ્છા આગ્રહ પૂર્વક એસી સ્વત; ઇચ્છાતે, આપુ હી આજ્ઞા કરી સો અબ સહી જાનનો. સો શ્રી ગોસાંઇજીને એસે લીખી જો સંદેહ કરી કે કાર્ય કીયો સો મર્યાદી. પુષ્ટી વાકય જાનનો, પુષ્ટી માર્ગીયકો માનનો ઓર વ્રજ ભકતકો પંચાધ્યાઇમેં કહયો કી ઘર જાઓ સો ન ગયે. સો એ વાકય ન માનનો જો પ્રભુકી નીકટતા છુટે. જો વાકય મર્યાદી, સો ન માનનો. જેસે રૂષી પત્નીપે ભગવાનને ભાત માગ્યો સો લે ગઇ, ઔર ચોબે લે ન ગયે. કેવલ કર્મ જડ પ્રભુકો ન જાને ઓર સ્ત્રીને જાને સો ઉનકી સામગ્રી લે. શ્રી કૃષ્ણુ આજ્ઞા જાવેકી-દીની, સો ઘર આએ. સો કેવલ શુધ્ધ મર્યાદી વામેં એક સ્ત્રી પુષ્ટી રસ માર્ગીય હતી તાતે સબકો બુલાવાએ, એક સ્ત્રી કો રાખી. સો આપ શ્રી ગોકુલેશજીને વચનામૃતમેં કહયો હે વહાં વીસ્તારસે લીખ્યો હે. તાતે કહયો 'વલ્લભકે વચન ઉલંઘે સીધ્ધ ફલ નહીં.' 'સોઇ હોયગો' કહયો સો કહા પ્રભુને આજ્ઞા કરી, ઓર જીતનો કાર્ય કરાવનો સો હોયગો તાતે તેને કહા કરીકે જાન્યો હે. તોકો લૌકીકમેં દુઃખ ન સહયો જાય. તોહુ મનકો સમઝાય વે દુઃખ કોઇ પ્રમાણે સુખરૂપ જાનીકે શોચ મતી કરે. પ્રમાણ માર્ગમેં શ્રી કૃષ્ણુને દોષ માત્ર તે છુડાયો તો એતો મહા પ્રમેય રૂપ શ્રી ગોકુલેશજી સર્વોપર સબ સર્વદા રસરૂપ લીલા જીનકી નીઃસાધન ફલાત્મા તીનને કહયો કી લૌકીક અલૌકીક ચીંતા મતી કરે તાતે સર્વથા ચીંતા ન કરની એઇ સિધ્ધાંત હે. પ્રમાણ વચનામૃત :- ભગવ-

દીએ પુછયો જે રાજ વૈષ્ણવને ઉત્તમ મધ્યમ જે બની આવે તે ભગવદ ઇચ્છા ? ત્યારે પોતે કહ્યું ભગવદીકો મધ્યમ હે નાહીં, જો પ્રભુ કરે સોઈ ઉત્તમ હે. ભગવદી જલસોં નિર્વાહ કરે પે મનમેં અન્યથા ન લાવે, ઉત્તમહી જાને. જહાં પ્રભુને અપનો કીયો ઓર વિશ્વાસ દ્રઢ જીયકો આયો ઓર કોટી જન્મકે રણુ ભોગ દેણુ લેણુકે લૌકીક અલૌકીક સબ એક છીનુમેં મીટે તાતે ઇચ્છા હી કારણુ હે. તહાં આગે કહત હે

તેરે તો વિચાર્યો નહીં હોત એક છીન જીય હોત હે ઇચ્છા કો કીયો ઇચ્છા કછુજ ન્યારી હે
તોહે નહી ગ્યાન હીત હાની કછુ ન જાનત હે ઇચ્છા હેત તેરી હીતકારી હે
ઇચ્છાહીકો કીયો સબ માન લે ચઢાયે શીશ સમઝ મનહી મન યામેં સુખ ભારી હે
ઈચ્છાકે આધિન તું તો ઇચ્છા વલ્લભ આધિન સોઇ સબ હોયગો જો વલ્લભ વીચારી હે ।૧૯।

'તેરે વિચાર્યો નહીં હોત એક છીન ઇતી' અર્થ :- તેરે વિચાર્યો ન હોત એક છીન એસે કહયો. કયોં ? પુર્વપક્ષ :- ઇંદ્રાદીક બ્રહ્માદીક દેવતા આદીતે ભગવદ ભકત અધિક કીયે ઓર પ્રભુને હુ એસે કહી 'મોતે ભકત અધિક' ઓર શ્રી ભાગવતમેં રાજા અંબરીષને લીને દુર્વાસા રૂષીકે પાછે સુદરશન ચક્ર છોડયો. કયોં ? જો વિના અપરાધ દુર્વાસાને ક્રોધ કરી રાજા અંબરીષકો શ્રાપ દેને ગયો તબ ચક્ર પાછે છોડયો સો જરાવને લગ્યો સો દુર્વાસા બ્રહ્મલોક શીવલોક તાંઇ ફીર્યા પે રક્ષા ન કરી કોઇને. પાછે વૈકુંઠ લોક ગયો તબ વૈકુંઠનાથને કહી 'રાજા અંબરીષ પાસ જાઓ, વે રક્ષા કરેંગે, મેં તો ભકતકો દાસ હું, દાસકે આધિન હું' પાછે અંબરીષનેઇ રક્ષા કરી. તાતે સબતે બડે ભકત તાકો વિચાર્યો ન હોય સો કયોં ? સમાધાન :- દેવતા કે વિષે ઈશ્વર ધર્મ રાખે હે. ઓર ભકત કે વિષે જીવ ધર્મ રાખે હે. દેવતામેં અભિમાન હે, એ વિષયાશકત હે, ગરજ પડે, દુઃખ પડે તબ પ્રભુકો સ્મરણુ કરે. કષ્ટ મીટે ભુલ જાય. ભગવાનસોં દેવતા લડે હે. પારીજાતક વૃક્ષ લેવે ભગવાન ગયે તબ ઓર બાણુાસુરકી બેટી, ઓખાકો વ્યાહ ભયો અનીરૂધ્ધજીસોં. સ્વપ્ન દ્વાર વ્યાહી. પાછે ચીત્ર-લેખા અનીરૂદ્ધકો ઓખા લાઇ. પાછે ભગવાન ચઢે, જબ બાણુાસુરસોં યુધ્ધ ભયો, તબ વાકી તરફસોં મહાદેવજી ભગવાનસું લઢે. સો દેવતા આદીમેં ભકતી નહીં, દીનતા નહીં, ઓર ભકત વિષે જીવ ધર્મ હે, સો ભુત ભાવીકી ખબર નહીં રહે. રહે તો મહાતમ હોય, મહાતમ ભયો તહાં રસ નહીં, ઔર પ્રભુતો સર્વદા ભકતકે પાછે પાછે રક્ષા કરત ફીરે હે. પે દુઃખ સુખ લૌકીકકો શીક્ષા કે લીએ, દંડ ભકતકો હોત હે. લીલામેં મહારસ વીલરયો તામેં કછુ રસમત સોહાગણી હોય સો શ્રી આચાર્યજીને સુબોધીની પંચાધ્યાઇમેં લીખ્યો કી જહાં તાંઇ અસુઆ ઇર્ષા દોષ ભકતકે વિષે હે તો કછુ સાધન દશા હતી. અંતરધ્યાન સમે ઢુંઢત ફીરે તા પાછે હારીકે રૂદન કીયો, તબ પ્રગટ ભયે, રસદાન કીયો. તાતે ભકતકું ઇશ્વરતા ન દે. દે તો મહારસને દુર કીયે જેસો હોય. તાતે એ ભકત દુઃખ સમે કચ્ચી દશામેં પ્રાર્થના

કરે સો પ્રભુ ન માને. પ્રભુને હીશ દેવો વિચાર્યો, ઓર એ કાચતે રાજી હોય સો એ જીવકી અજ્ઞાનતા પે પ્રભુ તો બડે સ્નેહી હે. તાતે જીવકો વિચાર્યો ન કરે. અપનો સર્વસ્વ સ્વરૂપ દેઇ નાખે વશ હોય હે. સાક્ષાત સબંધ ભયે પીછે સદૈવ આધિન રહે. મનોરથ ઉપજે તે પહેલે મનોરથ સીધ્ધ કરે. પે જીવ દશા કરકી અવસ્થામેં પ્રાર્થના ન માને. અપની ઇચ્છાતે આછી હોય સો કરે ઓર ઇચ્છા જીવ સ્વભાવતે ન્યારી હે, જો મનમેં આવે સો પ્રભુ કરે. રમણ યોગ્ય જીવ ભએ તબ વે કહે સાં કરે. પ્રભુને કહયો ફીરે પે ભક્તકે વશ હે, રસ ઉપયોગી વારતા સબ માને, ભક્તકી માન માનકે અગલેકો કાર્ય કરે, ભક્ત અપને અર્થ વિનંતી કરે, તામે તે કોઇ બાત માને, કોઇ ન માને. પે ભક્ત પરમારથ કોઇ જીવકે સુખાર્થ વિનંતી કરે સો તો માનેહી, રસ પ્રકાર રીતસોં ઉત્તમ ભગવદી પ્રભુ કે મનકી જાને ઓર મહાતમ રીતે, અખીલ બ્રહ્માંડકો કાર્ય કરનો ન કરનો વિચારે, સો પ્રભુકે મનકી કોઇ ન જાને, જબ વે જીતની જનાવે તીતની જાને. અરૂ ભક્ત હે સો અખીલ બ્રહ્માંડકી કરવે ન કરવેકી બાત જનાવેકો મનોરથ કછુ ન કરે, કરે તો રસાલતા જાય. ભક્ત તો પ્રભુ સુખાર્થકી બાત જાનવેકો મનોરથ કરે, તાતે ઇચ્છાઇ મુખ્ય. 'તોહે નહીં ગ્યાન હીત હાની કછુ ઇતી' અર્થ:-ઇચ્છાકો હેતુ તું નહીં જાનત હે. સો તેરો હીતકારી હે. તાકો તોકો ગ્યાન નહીં હે સો હીતકી હાની હોત હે. જાકો લાભ હાનીકી ઠીક માલુમ નહીં સો બડી કઠીનાઇ. જેસે પ્રાણ વલ્લભકી ઇચ્છાકી રૂચી તાઇ અનુસાર નીરવાહ કરનો સોઇ પરમ લાભ હે. તાતે કહયો. 'ઇચ્છાહીકો કીયો સબ માન લે ચઢાએ શીશ' અર્થ :- તું મનમેં સમજ તું ભીતરકી ભીતર સમજ લે, પ્રકાશ મતી કરે યાહીમેં તોકો બડો સુખ હે. તાતે ઇચ્છાકોઈ કીયો શીશપે ચઢાય લે. રસ પ્રકાર કે લીયે દુખ અનુભવકો પૃથ્વીમેં નાખે હે. મહાસુખ અનુભવ સો મહારસ લીલામેં પ્રાપ્તી હોત હે. જબ યહાં દુખ અનુભવ દેખે તબ લીલામેં માહા સ્વાદ હોય. જેસે મીઠી વસ્તુ ખાય તા પાછે ચરપરી વસ્તુ લે તો મીઠી ઉપર અધિક રૂચી હોય, સ્વાદ લાગે. જેસે ચીત્રકેતુ રાજા વિમાન પે બેઠ જાત હુતો સો મહાદેવજી નગનકી ગોદમેં પારવતીકો બેઠે દેખ નીંદા કરી તબ પારવતી શ્રાપ દીયો. ગોદ પસારી શ્રાપ લીયો. ભાગ્ય માને જો મેરી તકદીર, અભીમાન કીયો તાકો દંડ પાઉં તો બહોત જન્મકો બીગાડ દુર હોય. ફેર વત્રાસુર ભયો તબ ઇંદ્રસોં યુદ્ધ કરતે અંત સમે ભગવાન દરશન દીયો. તબ વીનતી કરી જો જીનકે ઉપર કૃપા કરો તીનકો સ્ત્રી ધન પુત્ર હરો. એસે વિશદ પ્રકાર હે સો સો કહાં તાંઇ લીખે? તાતે કહયો. 'ઇચ્છાહી કો કીયો સબ માન લે ચઢાએ શીશ.' પાછે કહયો. 'ઇચ્છા કે આધિન તું તો ઇચ્છા વલ્લભ આધિન સોઇ સબ હોયગો વલ્લભ વીચારી હે.' અર્થ :- ઇચ્છાકે આધિન તું રહેગો તો શ્રી વલ્લભકે આધિન ઇચ્છા હે, તાતે સબ વલ્લભકો વિચાર્યો હોયગો. જીવકે વિચારમેં અનેક વિઘ્ન હે, ઇચ્છાકે દોય ભેદ હે એક તો નીજ ઇચ્છા રસ ઉપયોગ શુધ્ધ પુષ્ટ ભક્તકે મનોરથ પુરક ઓર એક ઇચ્છા ચૌદ

લોકમેં વ્યાપી રહી હે. બ્રહ્મા રૂદ્ર આદી દેવતા રૂષી આદી અસુર સબ જીવ માત્રકે ઉપર ઈચ્છા ન્યામીક હે, ઈચ્છા બલવાન હે, સો ઇચ્છાકો રૂપ જુદો. ઉનકો કાર્ય સાક્ષાત આપ ન કરે, જો દેવતાકો અંશ પ્રગટ ભયો, અસુર જીવ આસુરી માયાતે પ્રગટ ભએ, જાસું પ્રગટ ભયે વાકો ભજે. ગીતા વાકય 'યોયચ્છ્રદ્ધસ્ય એવરા.' જીનકી જહાં શ્રદ્ધા હે ઉનકુ વા સમાન જાનનો. જગતકે અધિકારી દેવતા બનાએ સો ઉનકો કાર્ય વે કરે હે ઓર રસમાર્ગીય ભકતકો કાર્ય આપ કરે હે. એસે પુરણ પુરસોતમ સો જો ઉનકી ઈચ્છા મેં આવે સો કાર્ય કરે. સોઇ ઉત્તમ હે. અબ ચીંતાકો દુરી કરી પ્રાણવલ્લભકે ઇચ્છાવશ અનુસર. સો ચીંતા તાકો રૂપ કહી આએ અબ ઈચ્છાકો સ્વરૂપ શીક્ષા જીવકો દેકે બતાવે હે.

અરે જીય સુની સાવધાન હોય મેરી શીખ મેરી વાત સુન મેં નીદાનકી કહત હે
કઠીન વિયોગ કોન સમે જીવતવ્ય તેરો ભયો હે અજોગ છીન છીન એ લહત હે
અંગ વિન અંગી વીન સંગકો સહાય વિન મનમેં વિચારી દુઃખ કાહેકો સહત હે
ગોકુલેશ પ્રાણધન જીવન આધાર વિન નીર્લજતા જાની બીન કાજ હો રહત હે ૧૨૦।

'અરે જીય સુની સાવધાન હોકે મેરી ઇતી' અર્થ :- અબ જીવકો શીક્ષા કરે હે સાવધાન કરીકે. સમે કેસો હે સો બતાવે હે, મનુહાર કરીકે કહત હે, જો કોઇ પ્રકારસોં એ માને તો યાકો ભલો હોય આતુર હોયકે કહત હે. મેરી સો મેરી સો દોય બેર કરીકે કહયો સો ઉકતાઇકે રહયો ન ગયો તાતે. જીવતો પ્રાણવલ્લભકે સ્વરૂપકો ચાહત હે ઓર મન ચંચલ હે તાતે સમઝાવત હે. નીદાન સો આખરી બાત કહી કર સમઝાવત હે. હર પ્રકારસોં સો બેર બેર કરીકે સમઝાવત હે. એક બેરમે નેહી માને. મુલ શુધ્ધ પુષ્ટી રસ માર્ગી હે, રૂપ માધુરીકો રસપાન કીયો હે તાતે માનેહીગો. તહાં કહત હે જો એસો રસ માર્ગીય હે તો ભટકે કયોં ? તહાં ઉત્તર :- પહેલે માહા રસ પાન કીયો સો અબ અજીર્ણ ભયો સો ગરમીકી એ ઓષધ ખાયે વિના ન મીટે. પેટમેં વ્યથા હોય સો શેકે વિના ન મીટે. સો અબ બાહય ભીતર વીરહ અગ્નીકી આંચસે પકવ હોય તબ દરદ મીટે. વીરહ અગ્નીકી આંચસે ક્રશ હોયગો સો રૂપામૃતકી રસસું સીંચન પ્રાણ વલ્લભ કરેંગે તબ સર્વાંગ પલ્લવીત હોયગો. ફેર કહત હે, 'કઠીન વિયોગ કોન સમેમેં જીવતવ્ય તેરો ભયો હે ઇતી.' અર્થ :- શ્રી ગોકુલેશજીસો વીછુર્યો તાપાછે માહાક્રતાંત સમેમેં તેરી સ્થીત રહી સો સમેમેં જીવતવ્ય તેરો ભયો સો તું જીવે હે તામેં તેરી અજોગ્યતાકો પાર નાહીં. છીનુ છીનુમેં તેરી અજોગ્યતાહી મેં જાનુહું સો ફેર કહત હે. 'અંગ વીન અંગી વીન સંગ કે સહાય વિન ઇતી.' અર્થ અંગ સો ઇનકી સ્ત્રી ઝબાંદે પરમ કૃપાપાત્ર સો અર્ધાંગ કહયો જાય સો માહા રમણ રસપાત્ર પ્રાણવલ્લભકી સરવશ, સકુમાર, નેહ વીસનાશકતી, અપાર રસરાસ, જીનકે આગે અપને મનકી સબ કહી જાય. કછુ રસકી વાત છાની નહીં. એસી શ્રી ગોપાલ-

દાસજી વ્યારાકી સ્રી, તાતે આપ અપની સ્રીકો અંગ કરીકે કહયો. મહા રસીક સુજાતી યાતે અધિક ઓર નહીં. પરમ સખીકો 'અંગ' વિશેષણ દીયો જાય. સો પ્રાણવલ્લભ સુધામ પોધારે પહેલે દિન પંદર જણ લીલામેં પધારે. વિયોગકો દુઃખ ન દેખ્યો. પરમ તામસ ભાવી, શુધ્ધ સ્નેહી ઓર અંગ વિના પ્રાણ રહત નહીં સો તું રહયો. હે જીય ઓર અંગી સો શ્રી પ્રાણવલ્લભ ગોકુલપતી વીઠલકુમાર સબ ભકતકે અંગી, અંતરઆત્મા. અંગમેં અંગી સો પ્રાણ સ્થાની પ્રીતમ વલ્લભ વિના તું કયોં રહયો ? ઓર ઉનકે સંગી સ્વરૂપ સમાન અવધિ નેહકી ગુણસમુદ્ર ભાગ્યરસ મોહનભાઇજી સો સંગ ગએ ઓર સંગકે સહાય સો ગોકુલભાઇજી પાછે સેવા માર્ગ પ્રમેય રીતકી પ્રગટ કરવે જીવ ઉધ્ધરાર્થ રહે હુતે તીનકે આગે મનકી બાત કહી કર પ્રાણકી સ્થીત રાખી હતી સો ગયે, સો ઉન વિના કયોં રહયો ? સો તેરો અનુભવ તું વિચાર, સો દુઃખ અબ કયોં પાવે હે ? એ સમાજ સહીત પ્રાણનાથ ઉઠ ગયે, તા વિના દુઃખ કાહેકો સહત હે ? સરવસ વિના કેસે રહયો જાય ? સો કહત હે 'ગોકુલેશ પ્રાણધન જીવન આધાર વિન ઇતી' અર્થ :- સર્વસ સો શ્રી ગોકુલેશ સોઇ પ્રાન હે, સો ધન વિના શોભા નહીં, સો માહા યોવનભર, કીશોર વય, સર્વદા અચલ ધન વિના જીવન, સો તેરો જીવનો ભયો ઓર આધાર વિના કેસે રહયો ? સબ જુવતી જનકે આધાર સલુણો સકુમાર વિના હે પ્રાણ ! નીર્લજતા જાની વિના કાજ રહત હે સો ઉચીત નહીં. તાકો ઓર કહા સ્વારથ હે ? તહાં :-

> તું જો અપેક્ષા કરત સ્વાર્થકો હેત માન વિન હોય આવત સો પ્રભુ તેરી રક્ષા કરી હે
> તું તો હે અજ્ઞાન હાન આપુની ન જાનત હે ઉપકાર માન પ્રભુ તેરી ચીંતા હરી હે
> કોન તું કહાકો કોન ઠોર આની કહા કીયો કોન દાન દીયો યે વાત મનમાંઝ ધરી હે
> ગોકુલેશજીકે અનુરાગસોં વિલાસ રસ યાહી રસ માંઝ ભાંતી ભાંતી નીધી ભરી હે ।૨૧।

'તું જો અપેક્ષા કરત સ્વારથકો હેતમાન ઇતી' અર્થ :- તું અપને મનમેં સ્વારથકો હેત સો કારણ માન સ્વારથ સો લૌકીકકે સુખકો મનમેં અપેક્ષા કરી પ્રપન્નતા કરી તાકો ફલ લૌકીક તાકો દીયો ચહીયે સો ન હોય આવત સો બન નહીં આવે સો કહી સો કહા ? અલૌકીક ફલ દીયો. એસી રક્ષા કરી. અલૌકકી સુખકી અપેક્ષાતે પ્રાણકો સુખ અચલ થોડો હોત હે ? પ્રાણકો દુઃખ નહીં મીટે. સુખ દુખ હંમેશ ચલ્યો જાય હે. જીવકો જન્મ મરણ કાહયસે હોત હે ? દુષ્કૃત, સુકૃત કરમતે. દુષ્કૃત સુકૃત કરમકો મીટાયો ચાહયે સો કબહું ન મીટે. એ કાર્ય કરૂંહું તામેં મેરો સર્વથા ભલો હોયગો એસો સાધન પુન્યકો કરે ઓર ભગવદ આશ્રય નહીં તબ સીધ્ધ ન હોય. જેસે શ્રી ભાગવતમેં રાજા નૃગ બડો ધર્મજ્ઞ, કોટયા વિધિ ગો દાન દીયો તામેં જો બ્રાહ્મણકો એક ગાય દીની સો વાકે ઘરતે છુટકે અપની ગાયમેં મીલી સો વે ફેર દુસરે

બ્રાહ્મણકો રાજાને પુન્ય કરી. સો પહેલેકો બ્રાહ્મણ રાજા પાસ જાય પુકાર્યો કી મેરી ગાય તુમારે ઘેર પાછી આઇ સો વા બ્રાહ્મણકે ઘર હે. સો આપને સુનીકે એક ગાયકે પલટે સતાવિધ ગાય દેવે લગે પે લેવે નહીં, વેઇ ગાય માગે, સો દુસરો બ્રાહ્મણ માને નહીં. યાકો વિસ્તાર ભાગવતમેં લીખ્યો હે સો રાજાકો કીરકટકો જન્મ લેનો પડયો. અપાર પુન્ય કીયો ફેર રાજાકી તકસી નહીં. કહા કરે ? કહાં તાંઇ સાવધાની ? કરે બ્રાહ્મણકો મન ફીરે તો એ કીરકટકો જન્મ ન લેનો. ફીરાવે તો મન જબ જો ભગવદ આશ્રય હોય તબ. (આ પ્રસંગ દશમના ૬૪ મા અધ્યાયમા છે. 'સુજાતિ'ના સંયુકત અંક નં. ૧૩-૧૪ નવે.-ડીસે. ૮૪ માં પણ આ પ્રસંગ પાના-૪ માં આપેલ છે. સંપાદક.) પ્રભુ અંતર-જામી સબકે સો અપને ભકતકે લીએ ફીરાવે. કયોં ? જો ધર્મશાસ્ત્રકી મર્યાદાહું સરવે સો ઇતનો દંડ ભયો. ઓર યાહુતે રસ માર્ગકી રીત ન્યારી હે. ભગવદ ભકતકે અનેક દોષ હોય સો દુર કરે પે એ શરીર જો ધરત હે સો પુન્ય ઓર પાપતે તપ ન હોત હે સો ભગવદાશ્રય તેઇ પુરૂષોતમ અપને સ્વરૂપકો દાન કરે તાતે શ્રી આચાર્યજીને કહયો. 'સર્વ માર્ગેષુ નષ્ટેષુ કલૌચ ખલુ ધર્મણી પાખંડ પ્રચુરે લોકે કૃષ્ણ એવં ગતિ મંમઃ કદાચ દયા જાન ધર્મ પુન્ય ધર્મ પુન્ય દ્રવ્ય વસ્ત્ર અન્ન જો કરે સો પ્રભુકી આજ્ઞા સો દે. સંકલ્પ કરી પુણ્યકો ફલકી આશા ધરી કરે તો ભગવાદાશ્રય ગયો જામેં પ્રતીબંધ હોય તાતે એ માર્ગમેં સેવ્ય સ્વરૂપ આગે દ્રષ્ટ પંથ કરી દેત હે. તાસે ઓર કહત હે 'તુંતો હે અજ્ઞાન હાની આપુની ન જાનત હે હતી.' અર્થ : તાતે કહત હે જીયકો. જો તું અજ્ઞાન હે, જામે હાની હોય સો તાકો તેરી ખબર નહીં પે તું પ્રાણ વલ્લભકો ઉપકાર માન પ્રભુને તેરી ચીંતા હરી હે. અબ તું ચીંતા મતી કરે. ઓર તેરે મનતું વીચાર સો કહત હે 'કોન તું કહાકો કોન ઠોર આણી કહા કીયો ઇતી.' અર્થ : કોન તું હતો ? સો તો સંસાર સમુદ્રમેં માહા અધમ જીવ આત્માઘાતી હતો. શ્રી આચાર્યજીને જન્મ પ્રકરણકી સુબોધીનીમેં લખ્યો હે 'ભગવદ ભજનાશકત નહીં સોઇ આત્માઘાતી' સો ફેર ફેર મરે ઓર જન્મ લે સોઇ જીવકી હસાઇ લેત હે. સો એસો મુઢ અધમ જીવકો અપને નીકટ પ્રમેય બલસોં લાએ. ઓર કાહા કીયો ? સો ભગવદીય કીયો સો બ્રહ્માદી લક્ષ્મીકો દુર્લભ સો સ્વરૂપ રસમાધુરીકો દાન દીયો સો બાત મનમેં ધરી હે સો અનુભવ કરી તપાસ લે. સો કેસો અનુભવ ? 'અનુરાગસોં વિલાસ ગોકુલેશજીકે ઇતી' અર્થ :- ગોકુલેશજીને તા પર સ્નેહ કીયો સોઈ અનુરાગ. તાસું વીલાસ કરી સો નાના પ્રકારકે શ્રીમુખ શ્લોક પદ છંદ સુબોધની તથા એતનમાર્ગકે ગ્રંથકી ટીકા તથા ઓર વચનામૃત દ્વારા રસવૃષ્ટી કરી તાકો મનમેં મંથન કરી દેખ. વામેં ભાંતિ ભાંતિ નીધી સો અપાર સુખ સુખકી સંપતી લીલા રસાબ્ધી ભરી હે તાકો પાન કરી લૌકીક સુખકો ત્યાગ કર. ઓર આગે કહત હે :-

સુખકી અપેક્ષા પ્રીત સ્વારથ કો ભોગ અબ મનોરથ કરવેકો કોન સમે રહયો હે
પ્રીતમસોં પ્રીતકે અભાવહુમેં પ્રાન રાખીયત એસો કાહુ કહયો હે
તેરો અપમાન હાન આપ તું ન જાનત હે અરે પ્રાન નીર્લજ તું કોન હઠ ગ્રહયો હે
ગોકુલેશજીકે દરશ વિનુ અનુદિન તેં જો આપ એતો દુઃખ કાહે પર સહયો હે ।૨૨।

'સુખકી અપેક્ષા પ્રીત સ્વાર્થકો ભોગ ઇતી' અર્થ :- એક તો પ્રાણનાથ જો શ્રી ગોકુલેશ વિના ઓર સુખકી અપેક્ષા સો અભીલાખા વાકે લોભકે વિષે પ્રીત સો લોભ કેસો? શરીર સુખ ધન સ્ત્રી પુત્ર સંપત વિષે મોહ તાકી પ્રાપ્તી વિષે મનોરથ કરવેકો કોન સમે રહયો હે? સો સમે મનોરથ કરવેકો નહીં રહયો હે. સો મનોરથ તું કયોં કરે હે ? એસી નેહીકી રીત નહીં. સો કહત હે 'પ્રીતમ પ્રીતકે અભાવહુમેં ઇતી' અર્થ :- પ્રીતમસે પ્રીતમ કહે. સો સ્નેહી કરીકે કયોં કહે નહીં ? 'સ્નેહી જેસે હે' સો ઉપમા કયોં દીની ? તહાં કહત હે :- જો પ્રીતમ હે સો પુરણ પુરૂષોતમ હે, અનંત કોટી બ્રહ્માંડ નાયક હે, સો મહાત્મ પૂર્વક કહે, જીનકો બ્રહ્મા શીવ શેષ રહે તીનકી સમાધી મેંહુ નહીં આવે હે સો તુમારે સ્નેહી કહાં તે? તુમારી જોગ્યતા કહાં ? વે તો ઈશ્વર હે એસે કહોગે. પે વે વાત જુદી. મુકતી માર્ગી ગ્યાનીકો દુર્લભ, ઉનકો સ્નેહકો દાન નહીં, ઉનકું સ્નેહ રૂપી દરશન નહીં પે પ્રીતમસે કરીકે ઉપમાન દેઇ. હમતો દે. કયોં ? જો હમારો વરણ રસાત્મક સ્નેહ મારગકો વરણ હે. એસે બડે પુરૂષોતમ પે હમકું તો જેસે લૌકીકમેં સહજ સ્નેહી કોઇકે હોય તેસે હમારે પરમ સ્નેહી હે. સો એ જીવને લૌકીકમેં સ્વારથ પ્રીત સુખ વિષે કરી તાતે કહયો વે પ્રીતમસે પ્રીતકો અભાવ ભયો. મન તો એક સો સર્વાત્મના પ્રકાર સો દોય પ્રકાર કહાંસે લગે ? લૌકીકમેં લગે વા અલૌકીકમેં લગે. સો લૌકીકકો સ્વારથ સુખ વિષે મન ગયો તાતે કહયો કી અબ પ્રીતમકે અભાવ ભયે તે પ્રાન રાખનો એસે કાહુને કહયો હે? સો કોઇ કોઇ સ્નેહીને કહયો સો એસે ભયો. જો સ્નેહી હોય સો ન કહે જો પ્રાણ રાખનો તાતે આગે કહયો. 'તેરો અપમાન હાની આપ તું ન જાનત હે ઇતી' અર્થ :- તેરો અપમાન સ્નેહીકે આગે ભયો તાકી હાની આપ તું નહીં જાને હે. અરે પ્રાણ ! નીર્લજ તેને કોન હઠ ગ્રહયો હે ? તહાં કહત હે 'યદી જો પ્રાણ ત્યાગ કરોગે તો આત્મહત્યાકો દોષ લગેગો. તહાં સમાધાન :-તું તો મર્યાદા માર્ગ જ્ઞાન માર્ગકી બાત કહત હે. સો વે માગમેં પ્રાણ ત્યાગ કરનો સો મહા અપરાધ હે. વે માર્ગમેં તો સાક્ષાત પુરસોતમકો સબંધ નહીં, રસાત્મક નેહી માર્ગ નહીં, તાતે ન સંભવે. મુકતી માર્ગ ચાર પાંચ પ્રકારકી શ્રી ગોસાંઇજીને ગીતા તાત્પર્યમેં લીખે હે યામે કછુ સ્વામી સેવકતા સૃંગાર રસાત્મક રમણ સો નહીં લીખ્યો તાતે વહાં દેહ પરીત્યાગ કરનો દુઃખન હે ઓર નેહ માર્ગમેં જો સ્નેહીકો છોડી એક ક્ષણ નિર્વાહ કરે તો પુરણ અનેહી નીરસતા ભઇ, જો એસે ન હોત તો શ્રી મહાચાર્ય સર્વભકતકે જીવન વલ્લભકો પુરૂષોતમને આજ્ઞા કરી. અંતઃકરણ પ્રબોધમેં 'દેહ દેશ પરીત્યાગ સ્તૃતીયો લોક ગોચર ? દેહ ઓર દેશ પરીત્યાગ કરી લીલામેં પધારો સો આજ્ઞા માન સન્યાસ ગ્રહણ કરી ગંગાજીમેં પધારે, મહા તેજ પુંજકે દરશન આચાર્યજીકે ભએ નીકટ હુતે તાકો. સો ચોર્યાસી વાર્તામેંહુ લીખો હે. શ્રી ગોકુલેશજીને ટીકામેં સમાધાન લીખ્યો હે તાતે કહત હે. આજ્ઞાતે પધારનો

તામેં આશ્ચર્ય કહા ? પે વિના આજ્ઞા નીરહેતુકતા, મહા તીવ્ર તાપસોં પધારે તબ મહા ભાગ્ય હે. જહાં પ્રીતમ તહાંહી સજન એ રસ માર્ગકી રીતમેં, રસ શાસ્ત્રમેં એઇ નીદાન હે તાતે કહયો 'એ પ્રાન નીલજ હે' સો ઓર શીક્ષા કરે હે :- 'ગોકુલેશજી કે દરશન વિન અનુદાન ઇતી' અર્થ :- સો સબ દિન દુ:ખ તેને કયોં સહયો હે ? મહા અજોગ્યતા કરી, વહાં કોઇ વિના સમુઝે કહે જો એસે રસીક સ્નેહી કહે ગએ આ પ્રીતમ વિના પ્રાન રાખે ઓર વ્યર્થ વિલાપ કરે હે. તહાં કહત હે:- જો તું એ રસકી બાત સ્નેહીકી ન જાને એ કેવલ ઈચ્છાકો કારણુ હે. એસી ઇચ્છા જાનની. કોઇ પ્રકારકી ઇન વિષે ન્યુનતા નહીં.

ગોકુલેશજીને રક્ષા કરી હે સ્વકીય હીત ઇચ્છાકો નિમિત ઈચ્છા પ્રગટ જનાયકે
ઇચ્છાહીકે પ્રબલ પ્રતાપકો પ્રગટ કરી લૌકીક અલૌકીકલો કહયો સબ સમુઝાયકે
ઇચ્છા વિના પાત નહીં ડોલત ભોહમીતલ ઈચ્છા જો કરત સો તો કારણુહી પાયકે
તુંતો અંગીકૃત અંગીકૃત હીત પ્રાગટ તેરો જો કરત સો તો ઇચ્છા મન ભાયકે ।૨૩।

'ગોકુલેશજીને રક્ષા કરી હે ઇતી' અર્થ :- શ્રી ગોકુલેશજીને ઇચ્છા પ્રગટ જનાયકે રક્ષા કરી હે, સ્વકીય હીત રક્ષા કરકે કે યાકો મન ફેરકે. મન કહા ફેરી ? લૌકીક વીષયાશકતી હતી સો અલૌકીકતા કરી. સ્ત્રી પુત્ર કલત્રમેં આશકતી હતી સો છોડાઇ સો આપને અનેક દ્રષ્ટાંત દે કે રક્ષા કરી, ટીકા ગ્રંથકી કરી, વાદી મુખ મંજન કરી, શુદ્ધ પુષ્ટી માર્ગ શ્રી આચાર્યજી દ્વારા પ્રગટ કરાવ્યો, તાકી રક્ષા કરી સો કેસે કેસે અપને બલ કરીકે માર્ગકો સર્વસ્વ ભગવદ સેવા ઓર તીલક માલા તુલસીકી પૃથ્વીમેંતે રસાતાલ જાતી હુતી મહા અસુર અંશી ચીદ્રુપ સિદ્ધાંત વૈષ્ણુવ માર્ગકો સર્વ ધર્મ લેકે જાતો હતો અધોગતમેં સો અપને આપ પ્રમેય બલ કરી પાદશાહ જહાંગીર વીર કાલકૃતાંતકો માન મોચન કરી સર્વસ્વ આધિદૈવીક ધર્મ અપને શરણુ રાખ્યો ઓર કલેશકો અંશ કાહુ સ્વકીય જનકો બાધક ન ભયો. ઓર દેશાધિપતીકો મન ફેર્યો. અપને વચન શ્રીપાતકો તીન બેર દીયે હતે જો જગતમેં સબ માલા ઉતરાઉંગો સો જગતકી માલા જુલમ કરી ઉતરાઇ એક વીઠલ પુત સપુત કુલ ભાન શ્રી ગોકુલેશજીને માલા ન ઉતારી. લક્ષાવિધ ધન તથા ભંડાર ભરે છોડી સોરમ પોધારે સો પાદશાહ અપનો વચન હારીકે મનમેં ડરકે ફેર બુલાય ગોકુલ વસાયે, અપરાધ ક્ષમા કરવાયો. 'ગુનો મેરા માફ કીજો' એસે શરમીંદા હોય કહયો સો એસી મત અસુરનકી ફરી. યા દ્વારા લક્ષાવિધ જીવ પૃથ્વી પર, વન પરવત અનારજ દેશમેં પડે હુતે મહા ઘોરમેં વિષયાશકતીમેં અચેત હોય અનેક જીવ પડે હતે તાકી આપ જાય રક્ષા કરી, ઉધ્ધાર કીયો. તહાં પ્રમાણુ. શ્રીહરીરાયજીકૃત ગોકુલાષ્ટકકો તામેં વર્ણન કીયો હે. શ્રી હરીરાયજીને અપુનો અનુભવ તામેકો શ્લોક 'ઉદ્ધતુ ધરણી તલે નીજ બલેને' અર્થ : એ અનીરવચનીય, વેદ પુરાણાદી અગોચર વેદ પુરાણાદીક ન વેદ વિષય જીનકો વેદ પુરાણુહું

ન જાને એસે શ્રી ગોકુલેશજી હે સો આપ ભુતલ વિષે શ્રી વીઠલેશજી જો ગોસ્વામી તાકે ગૃહ વિષે આવીર્ભુંય પ્રગટ હોય કે 'નીજ બલે નૈવ' સો અપને પરાક્રમ કરીકેહી સ્વકીયાત જનાન સો અપને પુષ્ટી માર્ગીય જીવ તીનકે ઉદધાર કરવેકો 'વચઃ પીયુષં:' વચનામૃત કરીકે શ્રી ભાગવતકો જો શ્રી અર્થ તાકો તત્વ જો સારાંસ તાકો વિવર્ણ જો કરી શ્રી ભાગવતાર્થ તત્વ પ્રગટ હોઈ એસી શ્રી સુબોધીનીજી તાકે પ્રચારકો કરત ભએ સો શ્રી ગોકુલેશજી 'રત પોષણાય' કરવેકો સંતત કહીયે. નીરંતર હમારી રક્ષા કરી. આપ કેસે હે ? કૃપા પરવશ, કૃપા કરી ભકત વશ હે. જા પર કૃપા તાકે વશ હે. સાધનતે વશ નહીં. યા કરી નીઃસાધનતા જનાઇ, 'નીઃસાધન ફલાત્માયં પ્રાદુર્ભૂતોસ્તી ગોકુલે ઇન્યપી પ્રમાણાંતર' નિઃસાધન વિષેહુ પ્રમાણાંતરં જાનનો નીજ બલે નેતીયા કરી સાધનાંતરકો વ્યુ હ્રાસ કીનો. જો ઓરકે બલ કરીકે નહીં. સ્વ પ્રતાપ કરીકે ઉદધાર કીનો યહ સ્વતંત્રતા જનાઇ. સો સ્વ ઈચ્છાકે વશ હે 'પ્રબલ પ્રતાપકો પ્રગટ કર ઇતી.' અર્થ : સો એસો પ્રતાપ ઉગ્રતાકો તું પ્રગટ કરી સો મનમેં પ્રતાપકો જાની સો લૌકીક ઓર અલૌકીક સબ તોકું સમુઝાયકે કહ્યો. સબ પ્રકાર તોકો અનુભવ ભયો સો ઇચ્છાતે તેરો સબ કાર્ય આપુહી કરે. 'ઈચ્છા વિન પાન નહીં ડોલત ઇતી' અર્થ : આપને શ્રી મુખતે કહયો હે ઇચ્છા વિના પાત નહીં હાલે કારણસોઈ કરેઇ હે. વિના કારણ કછુ કાર્ય નહીં કરે હે. આપ કહી હે 'ઈચ્છા વિના ચેંટીકો વિના કારણ વયારહુ પરસ કરે નહી' ઓર એ જીવ અભિમાન કરીકે અપને માથે ખેંચ લેત હે જો મેં કરૂં હું સોઇ બાત મીથ્યા હે. તામેહુ ઓર એક અતી અધમતા યહ હે જો ઉત્તમ કાર્ય કીયો સો તો મેને કીયો ઓર મધ્યમ કાર્ય ભગવાનને કીયો. મેને તો એસી રચના રચી હતી કી હજારો વરસતાંઇ તુમ સબેકા મન ખાવે પે ભગવાનને એસી ચાઇ તાતે બુરી ભઇ સો એસો જીવ દુષ્ટ હે પેં યોં ન જાને જો જીવ તો દોષ નીધાન હે પ્રભુ બડે હે સો ઉતમહી કરે તાતે એસો કહયો. 'તું તો અંગીકૃત અંગીકૃત હીત પ્રાગટ હે ઇતી.' અર્થ : તું તો હે જીય અંગીકૃત હે અંગસેઇ તેરો પ્રાગટ હે, તાતે તેરે તન મન પ્રાણ પ્રાણ પ્યારે વલ્લભકે હે, તાતે તેરો તો કાર્ય કેવલ ઇચ્છાકે બલ કરેંગે. તું ઈચ્છા ન્યામીક રાખ. આપ અપનો બુરો કેસે કરે ? એસો કોન હે ? તાતે તેરે પ્રાણસ્થાની પ્રભુ હે. જો કરે સોઇ ઉત્તમ હે કરીકે જાનીયો. તાતે કહયો તેરો કારજ મનમેં ભાઇકે કરે હે. તાતે કોઇકો દોષ મનમેં મત લાવે.

તું જો અપરાધ સહેગો આપ ઓરનકો વાકો અપરાધ જગદીશ આપ જાની હે
અપરાધ જાની દોષ માની તું કહેગો વાસો તેરો દુઃખ જગદીશ મનમેં ન આની હે
તેરો દુઃખ પ્રભુ તેરે મન જાની તું સહેન કરી સહેનકો દુઃખ પ્રભુ નીકે કરી માની હે
સહેનમેં સુખ હે હે સહેનમેં તેરો કાજ સહેન સહેન એસી વલ્લભકી બાની હે ।૨૪।

'તું જો અપરાધ સહેગો આપ ઓરનકો ઇતી.' અર્થ : એસો કહયો જો ઓરને તેરો અપરાધ કીયો. સો અપરાધ કહા ? તેરી કાહુને નીંદા કરી અથવા દ્રવ્ય લીયો, ઘર વા દુઃખ દેહકો કીયો ઓર તેને વાકો ગારી ન દીની વાકો પલટો તેને ન લીયો સો વાકો કઠોર વચન તેને ન કહે, કછુ દુઃખ તેને વાકો ન દીયો તબ વાને જો અપરાધ તેરો કીયો તેને સહન કરી, મનમેં જાની અથવા દુઃખ પાય ચુપ રહેગો તો જગદીશ જાનેગે. તેરો તો ભલો કરેંગે. ઓર યાકો દંડ દેઇગે. તહાં કોઇ કહેંગે કી યામેં તો અન્યાય ભયો જાકું દુઃખ દે સો દુઃખ પાવે વારો વાકો દુઃખ દીયો ચહીયે. તહાં કહત હે :- જેસે દેશાધિપતી રૈયતકો સુનકે ન્યાય ન કરે તો ધર્મ જાય જુવાબ દેનો ચાહીયે. ઇશ્વર વાકો પુછે. તેસે ઇહાં જગદીશ પદ ધર્યો ઇનતે જગતકે ઇશ ભયે સોં ધની ઠેરે, શાક્ષી ભૂત હે, પ્રાણીમાત્રકે રક્ષક હે, મનકી તથા કીયાકી જીવ-માત્રકી જાને હે. સો જાનીકે રીઝ ખીઝ દોઉ સબકો ન્યાય કરી દંડ દે. ન કરે તો પુરૂષોતમ અવતારી વર વરેંદ્ર પ્રાણવલ્લભકો જુવાબ દેનો પડે જો વે સબકે ન્યામક હે, ભકત વત્સલ હે. ભકત દુઃખ હરતા હરી હે. તાતે કહયો 'અપરાધ જાની દોષ માની તું કહેગો વાસો તેરો દુઃખ જગદીશ મનમેં ન આની હે ઇતી' અર્થ :- અપરાધ વાકો જાની તું રોષ કરી વાકો કહેગો. કયોં જો ? તોકું બુરો લગ્યો સો તું તેરો અપરાધ ન જાનેગો જો યાને કહી સો મોંમેં હે અથવા નહીં ? સો તોકો ક્રોધમેં વિવેક ન રહેગો, તબ તું વાકો કછુ રોષ કરી કહેગો તબ તો તુમ દોઉ બરાબર હો જાઇંગે. તબ અભીમાન અત્યંત વધેગો તબ મદ અંધ હોયગો તબ પ્રભુ કાહેકો જાનેગો ? સો અરસ પરસ વિવાદમેં દોષ વધેગો. વાકો અપરાધ દોઉ ભુગતોગે. ક્ષમા કરીકે જીવમેં વિચારેગો તબ પ્રભુ રૂદેમેં અનુભવ કરી જનાવેંગે. સાત્વીક ભાવમેં તો પ્રભુ રૂદેમેં પધારે. તામસને પ્રભુ તીરોભાવ હોય સો તેરો ભાવ દીનતા જાની તોકો જ્ઞાન ઉપદેશ કરેંગે. જો વાને કહા કહયો, મેરો અપરાધ બન્યો હોયગો, તો તું દુર કરેગો. જો યાને વાત કહી સો સાચી, મેંઈ એસો હું ઓર તો મેં દોષ ન ભયો ઓર તેને ક્ષમા કરી તબ તોકો કહેવેવારો મનમેં શરમાવેગો જો મેં નાહક કહી ઓર ચાર જને વાકો દોષ કાઢ શીક્ષા કરેંગે તામેં લૌકીકમેં જશ હોયગો ઓર પરલોકમેં પ્રભુ પ્રસન્ન હોઇંગે તબ દોઉકો ભલો હોયગો. જબ ઇશ્વર પ્રસન્ન ભયે તબ બાકી કહા રહી ? વચન બાન સહને બડે કઠીન હે. બાન, શાસ્ત્ર, ગોલી, બરછીકે ઘાવ મીટે પે વચનકે ઘાવ ન મીટે, સાલ્યો કરે. આગે બડે બડે રાજામેં ટોંક તરકતે બડે કલેશ ભયે હે, રાજય ભ્રષ્ટ ભયે હે. દુર્યોધન જબ રાજસભામેં પ્રવેશ કીયો સો સભા મયદાનવને રચી વા ઠોર આયો. સો ઠોર કેસો ? જલકે ઠીકાને સ્થલ દીખે, સ્થલકે ઠીકાને જલ દીખે, વા ઠીકાનેમેં આયો સો મહેલસોં જો મનમેં દુષ્ટતા

ધરી આવે તાકો પાઉં ધરે વહાં જલ જેસો દેખ વાને જામા બહોત લીયો સો દેખ ભીમસેન ઇત્યાદીક હસે તબ દુર્યોધનને મનમેં ખુનસ રાખી. જાઇ દિનસો કલેશ બઢયો. ટાંક તરક ચલી સો ભારત ભયો, વંશ નાશ ભયો. તામેં રાજા યુધીષ્ઠીર અર્જુનને બહોત સહનતા કરી. તાકો પક્ષપાત ભગવાન ભએ તબ સંસાર સમુદ્રકો તરે. વહાં કોઇ કહે જો ભીમસેન ઇત્યાદીક પાંડવનેહુ ટોક કરી હે, થોડા બહોત હુ બોલે હે. તહાં સમાધાન :- જો ભગવદ આગ્યાકી સમસ્યાસોં ટોક તરક કરી હે, પ્રભુકો પૃથ્વીકો ભાર ઉતારનો હતો. તાતે વે ધર્મરાજ યુધીષ્ઠીર ઇત્યાદીકને બહોત દુ:ખ પાય સહન કરી તબ ભગવાન સર્વદા નીકટ રહે. સબ બાતકે સલાહકારી ભએ તબ પાંડવ ધર્મ પદકો પાએ. તાતે સહનતા બડી હે. 'તેરો દુ:ખ તેરે મન જાની તું સહેન કર ઇતી.' અર્થ : જો જો દુ:ખ તોકો આન પ્રાપ્ત હોય સો તેરે મનમેં જાનીકે સો આછી રીતસોં તેરે દુ:ખકી ફરીયાદ પ્રભુ માનેંગે યામેં સંદેહ નહીં. જેસે ગજેન્દ્રકો પ્રાચીન લીલામેંકો પ્રમાણ. શ્રી ભાગવત અષ્ટ સ્કંધમેં લીખ્યો હે. જબ ગજેન્દ્રકો મારને પકડયો સો ગજ સ્મરણ શ્રી ભગવાનકો કીયો સો તુરત આપ રક્ષા કરી, સો તો જાને અશકય ભયો, વાકે આગે જોર ન ચલ્યો, જબ પ્રભુકો સ્મરણ કીયો. ઓર ક્ષમા કરવે ઉપર એક રાજાકી બાત આપશ્રી વચનામૃતમેં :- એક રાજા મૃગ પાસે શીકાર ખેલવા નીકળ્યો સો લશ્કર છોડ આગે નીકસ ગયો સો પ્યાસો બહોત સો એક સખ્સ જંગલમેં જાવ નીકસ્યો વાકે પાસ પાણીકી ઝારી ૧ ભરી હતી સો રાજા દેખ ઓધાય દીની (ઢોળી નાખી). ઇતનેમેં રાજાકો લશ્કર તથા ખવાસ જલ જાકે પાસ હે સો આએ સો રાજાને યાકું પાલખીમેં બેઠાય સંગ ચલ્યો સો જાને પાની ઓધાય દીયો તાકો લે ચલે. સો રાજાને તેલ લગાવાય નહવાય, ઇચ્છા ભોજન કરવાય, પલંગ ઉપર સુવાય અપની સહેલીકો આગ્યા કરી જો યાકે પાંવ દાબે. સો વે સ્ત્રી જબ પાંવ દાબવે લગી. દેખે તો વાકે પ્રાણ નીકસ ગએ. તબ વા સાહેલીને રાજા સો કહી. તબ રાજાને કહયો 'બડો નીર્લજ જો અબી તાંઈ જીવ્યો હે' સો રાજાકી ક્ષમાતે મરી ગયો ઓર રાજાકો અપરાધ ન ભયો. ક્ષમા કર્યો જાકો ઓર ઉત્તમ ફલ પાવેગો. ઓર ચાહય તો રાજા ગરદન મરવાવે પે ક્ષમા કરી. એસો સુધર્મ તાતે કહયો 'તુ' સહન કરી સહેનકો દુ:ખ પ્રભુ માનેગે. સહેનમેં સુખ હે સહેનમેં તેરો કાજ સહેન સહેન એસી શ્રી વલ્લભકી બાની હે' અર્થ :- સહેનમેંઇ સુખ હે કહયો. સહેન કરનો ભગવદીકે મુલ ધર્મ હે. શુકદેવજી વિદુરજી ઇત્યાદીકને જગતકી બહોત ક્ષમા કરી હે અનેક જગતને દુષ્ટ વચન બોલે, બાહયસો જગત ઉંચી નીચી કહે પે ભગવદ રસમેં મગ્ન તાતે કછુ ન બીગડયો. રૂષી તથા દેવતા બડે તેજસ્વી કહે જાત હે પે રાજસી માહા તામસી આપસમેં પરસ્પર શ્રાપ દેત હે, પરસ્પર જન્મ લેત હે, ઇર્ષા અભીમાન અત્યંત તાતે સંસારકો જન્મ મરણ

સ્વર્ગ નરક છુટત નહીં. આધુનીકમેં નરસીંહ મહેતા નાગર બ્રાહ્મણ ભએ. શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર વિષે અનન્ય. રામ નામ ન કહયો સો રાજા માંડલીકને બહોત દ્રોહ કીયો, ખડગ લે મારવે આયો, સુખતે કછુ મહેતાજીકું અનુચીત કહયો સો ક્ષમા કરી તબ રણછોડજી પ્રગટ દર્શન દીયો, માલા પહેરાઈ ઓર સંકટ દુર કીયો. રાજા માંડલીક તુરક ભયો, મહા અધમગતી થઇ. તાતે ક્ષમા બડી સો પ્રભુકો રૂચે. કયોં ? જો આપ શ્રીપ્રાણ વલ્લભજીને ક્ષમા બહોત કરી. ક્ષમા કરવેકી વીનકી બાન હે એસે કહયો તહાં ભગવદીકો અનુભવ પ્રમાણ :- માલાકે પ્રસંગ ચીદ્રુપને બહોત ઉપદ્રવ કરી વૈષ્ણવ માત્ર સંપ્રદાયકો દુઃખ દીયો. ઓર માલા જગતકી ઉતરાઇ. એક શ્રી ગોકુલેશજીને નહીં ઉતારી તા પર બડો દ્વેષ કીયો. તબ કોઇ કોઇ વૈષ્ણવ આપસમેં અનેક વિચાર કરન લાગે. કોઇ કહે યાકું ચુનમેં વિષ દીજે, કોઇ કહે આડે જાય તબ શીલા પટકે, કોઈ કહે શ્રી જમુનાજી નહાવા આવે તબ ડુબકી મારી યાકો પાંવ ખેંચ એક કોશતાંઈ જલ ભીતર લે જાય. જબ એ વાત શ્રી ગોકુલેશજી સુની તબ આજ્ઞા કરી 'જો મેરો કોઇ હોયગો સો એસી કબહુ ન વિચારે, મેં જેસે સહત હું તેસે તુમ સહો, તુમ મતી ઉકતાવ' તાપર શ્રી ગીરધરજી બડે ભાઇ તીનકે પુત્ર ગોપીનાથજી દામોદરજીકો લાલચ દ્રવ્યકી દે કે વશ કીયે તબ માલા ઉતારી ઓર શ્રી ગોકુલેશજીસો કલેશ કીયો સો આપસમેં વીરૂધ્ધ બહોત કરી, પહારૂઆ સંગ લઢાઇ જેસી આપસમેં કરી. અપને આદમીકે હાથ કાટી હાથ શસ્ત્ર કર સેદ લશ્કરખાનકે પાસ આગરે લે ગયે ઓર એસે કહયો જો શ્રી ગોકુલેશજીને હમારે આદમીકો માર્યો ઓર તવીસાકે ગલે કાશ્મીર ગયે. હમને માલા ઉતારી વે નહીં ઉતારી સો ઉનકો કહયો ન માન્યો તાતે હમારે આદમીકો મારે હે. સો હાકેમને સુનકે કહયો કી વે તો એક ચેંટીકો નહીં મારે હે. જા પર શ્રીજી આગરે પોધારે સો પ્રતાપ દેખ સ્તુતી કરી ઓર એસે કહયો તુમારે ભતીજેને એસો કહયો સો હમારે મનમેં નહીં આઇ. જાને તુમ ઉનકી તકસીર કછુ હોય સો હમકું કહો. સો આપ અવિરૂદ્ધ સેતુ અકલેશ્ટકર્મા શ્રી ગોકુલેશજીને કહી 'હમતો કછુ નહીં જાને ઉનમેં કછુ દોષ હોયતો કહીયે ના' સો સુનકે પ્રસન્ન ભયો, ઓર કહી 'હમારે બડે ભાગ્ય જો આપ યા મીશ ઈહાં પોધારે, દરશન દીએ' એસે પ્રભુ સહન સુમેર હે તેસે સેવક હોય તબ પ્રભુકો રૂચે. સમાન શીલ તહાંઇ પુરણ રસ હે તાતે સહન સહન એસી શ્રીવલ્લભકી બાની હે એસે કહયો. વાતે સર્વથા લૌકીક કલેશ પ્રભુકું ન રૂચે.

જા કલેશતે કલેશ પ્રતી છીનુ બાઢત હે સો કલેશ પાયેતે કલેશ હાથ આવેગો
સો કલેશ કર જો કલેશ હરે આદીહુતે રહે ન કલેશ ગોકુલેશ મન ભાવેગો
વિપ્રયોગ રસ અનુભવકો કલેશ કરી યા કલેશ માંઝ છીનુ છીનુ સુખ પાવેગો
યા કલેશ માંઝ કલેશ તેરો ન રહેગો કછુ જો તું યા કલેશ મન નીકે કરી લાવેગો ।૨૫।

'જો કલેશતે કલેશ પ્રતી છીનુ બાઢત હે ઇતી' અર્થ :- જો તું કલેશ લૌકીકકો શ્રી, પુત્ર, ધન, સંપત, શરીર સુખકો કરેગો તો કલેશ ઉલટો બઢેગો, ઇનમેં અધિક દુઃખ પાવેગો વામેં કછુ નફા નહીં. જો પ્રભુને વિચારી હે સો હ્વેવેંગે. તેરો વિચાર્યો સર્વથા ન હોયગો, સો ઉપર લીખ આએ જો તું કલેશ કરેગો તો કલેશહી હાથ આવેગો કહયો. તાતે તું એ આગ્રહ છોડ દે. તહાં કહત હે 'સો કલેશ કર જો કલેશ હરે આદીહુંતે રહે ન કલેશ ગોકુલેશ મન ભાવેગો ઇતી' અર્થ :- લૌકીક કલેશ છોડી અલૌકીક કલેશ કરી જાત. લૌકીક કલેશ તેરે મનમેં ભરી રહયો હે સો જાતો રહેગો તાતે 'હરે' કહયો. આદી સો મુલતે તેરો કલેશ ન રહેગો. પે કબ ન રહેગો ? જબ શ્રી ગોકુલેશજી મનમેં સર્વાત્મના ભાવ પુર્વક તેરે મનમેં ભાવેગો. તહાં પુર્વ પક્ષ :- જો કલેશ લૌકીકમેંહું કહયો તબતો દોઉ જગા દુઃખ ભયો. ઇનિમેં સુખ કહાં ? યામેં પુરસોતમકો સંબંધ, સ્મરણ અભીલાખમેં આનંદ કહા ? ગોકુલેશજી મનમેં ભાએ ઓર યાકું કલેશ કરી એસે કહયો. તહાં કહત હે 'વિપ્રયોગ રસ અનુભવકો કલેશ કરી યા કલેશ માંઝ છીનુ છીનુ સુખ પાવેગો ઇતી' અર્થ :- વિપ્રયોગ રસ અનુભવકો કલેશ કરી કહયો. 'રસ' સો શૃંગાર રસ તાકે દોય ફલ, એક સંયોગ રસ એક વિયોગ રસ, સો પ્રભુકો સ્વરૂપ વેદમેં કહયો હે 'રસો વૈસ.' રસમય સ્વરૂપ હે તહાં કલેશ નહીં. કહેવે માત્રહી કલેશહે દેખવેમેં કલેશ લગે હે પે ભીતર કલેશ નહીં, જેસે કોઇકી વસ્તુ ખોઇ ગઇ હોય, અથવા કોઇને દંડ દીયો હોય વો રૂદન કરે સોહુ કલેશ કહ્યો જાય ઓર વિદેશતે અપના મીત્ર આવે તાકો આલીંગન કરી સાત્વીક ભાવ હોય ઓર વધાઇ બાંટે આનંદ ભયો ઓર આંસુ વહે તાતે એ ક્રીયા તો એકસી ભઇ પે તારતમ્ય બહોત ભયો પ્રગટ તો દેખવેમેં કલેશ ભયો પે કારણ સુને તે ભેદ હોય એક જગા અપાર કલેશ ભયો, એક જગા અગણીત આનંદ ભયો. તાતે કહયો 'વિપ્રયોગ રસ અનુભવકો કલેશ કર' તહાં કહત હે મીત્ર મીલેતે આનંદ અશ્રુપાત હોય સો સુખ પે ગોકુલેશજી તો સાક્ષાત મીલે નહીં તહાં સુખ કાહેકો ? બહુ હાય હાય કરની હે ઓર લૌકીકમેંહું હાય હાય કરની હે વિના મીલે આનંદ કહાં ? તહાં સમાધાન. તું નીરસ હે, રસમાર્ગકું કહા જાને ? લૌકીકમેં જીવકી આશ મીલવેકી કરે સો તુચ્છ વસ્તુ હે, મૃતગ રૂપ હે, અમંગલ હે, પરતંત્ર હે, આનંદ રહીત હે, તાસો સબંધ કાહા ? વહાં મીલેહુ કલેશ, ન મીલેહુ કલેશ. ઇહાં અલૌકીકમેં પુરણ પુરસોતમકો સબંધ કેસો ? સ્વરૂપ કેસો ? અગણીતાનંદ કોટી કંદર્પ લાવણ્ય, નીરંકુશ, પરમ માંગલ્ય રૂપ, અખંડ રસલીલા તાકો ગુણ સ્મરણ સબંધ પરમ સુખરૂપ સ્વરૂપ સમાન હે. સંયોગમેં દ્રષ્ટ સો સાક્ષાત દીખે હે, વિયોગમેં સર્વદા અતી નીકટ. અંતર ઇતનો જો દ્રષ્ટસો દેખે નહિં. સો સ્નેહ પુષ્ટી કરવેકો સો અનુભવકો કલેશ કહયો. સો મહારસ સ્વરૂપ સો અનુભવ કીયો હે સો સ્વરૂપ માધુરીકું આરત પૂર્વક રૂદે નેત્રસો પાન

કરે સો રોમરોમમેં રસ રૂપ ભર રહયો હે. મહા વિરહ હોય જબ સાક્ષાત દ્રષ્ટ પડે રક્ષાર્થ. નહીંતો પ્રાણ નીકસ જાય. ફેર એક રૂપ હો જાય. જેસે રાસ પંચાધ્યાઇમે ગોવરધન ઉધર્ણ લીલા સ્વરૂપ અનુકરણ ભકતને કરી વહાં દેખનો ઓર વિપ્રયોગકો સ્વરૂપ પ્રતીપાદન 'સન્યાસ નીર્ણય'કી ટીકા શ્રી ગોકુલેશજી કૃતમેં દેખોગો. તાતે કહયો. 'યા કલેશ માંઝ કલેશ તેરો ન રહેગો કછુ જો તું યા કલેશ મન નીકે કરી લાવેગો.' અર્થ :- તાતે એ આનંદરૂપ કલેશકો મનમેં નીકે સો આછી રીતસો લાવેગો તો તેરો લૌકીક કલેશ દુઃખરૂપ ન રહેગો. નીકે સો સમઝીકે નખશીખ રોમરોમં શ્રી વીઠલેશકુમાર ગોકુલેશકો સ્વરૂપ રૂદે બીચ નીહાર. અત્યંત તાપ પૂર્વક જેસે બ્રહ્મસબંધકે ગદ્યમેં શ્રી આચાર્યજીને કહયો હે. કલેશાનંદ તીરોભાવ હોય ગયો કેઇ કાલાંતરતે. તાતે પુરૂસોતમ સંબંધ કરાયે પ્રગટ હોય કલેશાનંદ. તાતે કહયો નીકે કરી એ કલેશ મનમેં લાવેગો. તહાં કહત હે. જીવ ધર્મ હે સો લૌકીક સ્વાર્થ કરીકે પ્રભુસો વિનતી એ જીવ કરે વિના ન રહેંગે.

આપુને અજ્ઞાનહુતે સ્વારથ સુખારથકો વીનતી કરતહુ સો વીનતી ન માનીયે
તુમ સર્વગ્ય ભુત ભાવિ વર્તમાન લહો મેરો હિત જાન સોઇ કીજીએ જો ઠાનીએ
જોઇ તુમ વિચાર હો મેરો તાહીમેં હે હિત એસે જાનત નીદાની એ
જામેં મેરો હીત સોઇ કીનો તુમ આદીહુતે કરત હો કરોગે સબ તુમારી બાનીએ ।૨૬।

'આપુને અજ્ઞાનહુતે ઇતી.' અર્થ :- આપકી અગ્યાનતા તાકો કહીએ અગ્યાની હોયતો પ્રતને વિવેક ચાતુરીકી બાત કયોં કરે હે ? જુઠેઇ કપટસું અગ્યાનપણો બતાવત હે. તહાં સમાધાન :- કપટ યામેં નહીં. યામેં તો સ્વાસ્થ ઠેર્યો. દંડવતકો વિવેક નહીં રહત હે. વાકો મન ભમતો ફીરે હે. કોન પ્રકારસું મોકો સુખ હોય. યાકો અગલો પીછલો અંદેશો નહીં સુઝે તાતે કહયો 'તુમ સરવગ્ય સબ ભુત ભાવિ ઇતી.' અર્થ :- સરવગ્ય સો સબ જાનત હો. ભુત સો હોય ગયો ભાવી સો હોયગો ઓર વર્તમાન સો સબ વારતા નેત્ર આગે દીખ પડે હે સો તુમ જાનત હો. તહાં કહત હે કી હોય ગયો ઓર હોયગો સો તો ઇશ્વર જાનેઇ પે વર્તમાન સો સબ જગત જાને તબ ઇશ્વર જાને કયોં કહયો ? તહાં એસે પ્રકાર પ્રત્યક્ષ જીવ દેખે સો ન જાને, વાકો ભેદ ન જાને, સો ભીતરકો કપટ ન જાને. મીશ્રીકે પણામેં ઝેર મીલાય લાવે સો આગલો આદમી એ કહા જાને ? સો ગજકો કુવા ખોદ ઉપર બીછાત કરે ઓર વહાં કોઇક બુલાય બેઠાવે તો કહા જાને ? મોંઢેસું મીઠું બોલે, છલે સો વર્તમાનહી હે પે ઇશ્વર છલ છીદ્ર જાને, સબકે મનકી પ્રાણ વલ્લભ જાને તાતે કહયો ભુત ભાવી વર્તમાન શ્રી ગોકુલેશજી જાને. તાતે કહયો નીત હીત સો સર્વદા એક રૂપહી તે મેરે વિષે સો આપ ચીત્ત ઠાની સો ચીતમેં આપ જાનકે મેરો જામેં હીત હોય સો શુભ જામેં હોય સો કરીયે. વાતે કહયો. 'જોઇજો વિચારત હે સો નીકેહી વિચારહીજુ

ઇતી.' અર્થ : જો જો તુમ મેરે લીયે વિચારોગે સો ઉતમહી વિચારોગે. તહાં પુર્વપક્ષ કરે હે :- સ્ત્રીકો નાશ હોય, ધન પુત્રકો નાશ હોય હે, લૌકીક પ્રતીષ્ઠાકો નાશ હોત હે, શરીરકો કષ્ટ અત્યંત અનેક રોગાદી મરણ પર્યંત કષ્ટ હોત હે, બડે મહદ્ પુરૂષકો મહાકષ્ટ આની પડે હે તબ યામેં પ્રભુકી રાજી થોડેહી હે ? જો એ કોઇ રીતસેં દુ:ખ પાવે ? સોતો કારણ નહીં. પ્રભુ પરમ દયાલ હે, એ જીવકો આપને અંગીકૃત કીયો તાકો મહા પદારથ દેનો વિચાર્યો ઓર એતો જીવ સ્ત્રી પુત્ર ધન સંપત લૌકીકમેં મન આસકતી કરી તબ જામેં યાકો મન લગ્યો વાઇકો નાશ કરે સો વામેંતે મન કાઢે ઓર યાકો અપને ચરણારવીંદ વિષે નિરોધ કરાવે. દુઃખ તો એ જીવકો લગે. જેસે સર્પકું બાલક પકડવે જાય વાકો માતા પીતા વરજે પે બાલક તો રોવે યોં ન જાને જે કાલતે છુડાવે હે તેસે એ અપનો જા જીવકો કીયો તાકો બાલક બુદ્ધી જાની કાલતે છુડાવે હે. વે તો યોં રોવે જો સ્ત્રી પુત્ર ધન ગયો. યોં ન જાને જો યાતે કોટી ગુનો અધિક દીયો. ઓર કદાચ યાકો મન લૌકીકમેં નહીં લગે. પ્રભુ વિષે આસકતી જો વા જીવકી હોય તો સબ ધન સંપત વિષ સમાન લગે. જો સ્ત્રી પુત્ર અનુકુલ ભગવદાસકત વાકે વિષે દેખે તો સ્નેહ પ્રભુ સંબંધ જાનીકે કરે. વાકો સ્ત્રી પુત્ર ધનતે છુડાવનો ત્યાગ કરાવનો સો પ્રભુ ન કરે. પ્રભુકો તો ઇતનો કારણ જો આપ વિષે આસકતી કરાવની. તાતે કહયો 'યાહીમેં કલ્યાણ મેરો નીદાનકી બાત કહત હો' આખર બાત એઇ હે જો તુમ કરો સોઇ ઉત્તમ હે 'જામેં મેરો હીત સોઇ કીનો તુમ આદીહુને કરત હો કરોગે સબ તુમારી બાની હે' અર્થ :- મેરો હીત સોઇ કીનો કહયો સો ભુત ઓર કરત હો સોહુ પરમ હીત હે, વર્તમાન હે, સોઇ કરોગે યામેં ભાવી ભયો સો તીનહુ સમય હે. તીનતે ઓર પ્રકારકો સમય નહીં. કીયો કરોગે ઓર હોત હે તામેં તુમહી ન્યામક હો એઇ અર્થ સીદ્ધ ભયો તાતે હે જીય ઇચ્છાહી પ્રમાન રાખીએ.

પ્રભુકી ઇચ્છાકી રૂચી જામેં નહી એક લેશ જાનીકે અજાન જીય કોલોં અબ ફીરી હે
જો પે રૂચી ઇચ્છા હોય તો વે એ સહજ હોય એસે દિન ખોએ ચાહ કછુ ન સરી હે
જો જો તેં વિચાર્યો સો સો ભયો ઓર ભાંતી સંગ સેવા છુટી સુખ કોન ભાંતી કરી હે
વલ્લભ સુજાન કરી હે જામેં તેરો હિત તેરે હીત વિનુ નેકહું, ન કહું ટરી હે ।૨

'પ્રભુકી ઇચ્છા રૂચી જામેં નહીં ઇતી.' અર્થ : જાને મનમેં મનોરથ વિચાર્યો તામે એક લેશ રૂચી પ્રભુકી જામેં નહીં કહ્યો, ફેર તહેં જાનીકે અજાની ભયો કહયો. સો હે જીયકે લોક બતાઇ અબ કરી હે. સો કહા હાલતાંઇ તેરે મનકી વિચારી તેને કરી હે. તામેં તેં કહા ફલ પાયો ? પ્રાણ વલ્લભકી ઇચ્છાઇ નહીં તો ફલ સીદ્ધ સર્વથા ન હોય તાતે કહત હે 'જો પે રૂચી ઇચ્છા હોય તો વે એ સહજ હોય ઇતી' અર્થ :- જો ઉનકી ઇચ્છા હોય તો વે કારજ તેરો સહજહીમેં હોય, સો વીન આયાસ તુરત સીદ્ધ હોય યામેં સંદેહ નહી

જેસે પ્રભુકી ઇચ્છા રાજા પરીક્ષીત વિષે સીદ્ધ ભઇ. બ્રહ્માકો જોર ન ચલ્યો. નહીં તો બ્રહ્માસ્ત્ર ફીરેઈ નહીં. વિના પ્રાર્થનાઈ રક્ષા કરી. શ્રી ભાગવત ઈન દ્વારા પ્રગટ કરનો હતો. શ્રી શુક-દેવજી વકતા પરીક્ષીત શ્રોતા એસે સમાનશીલ પૃથ્વી પર નહિં, ગોલોકમેં દુર્લભ હે. ઓર ઇચ્છા ભગવાનકી નહીં. જબ રાજા પરીક્ષીતકો બ્રાહ્મણકે લરીકાને શ્રાપ દીયો જો સાત દિનમેં રાજાકી દેહ છુટેગી, તક્ષક સર્પ ડસેગો સો ભઇ. તાતે કહા પદારથ સીધ્ધ ભયો ? જો પૃથ્વી પર નહીં રાખનો નહીંતો બ્રાહ્મણકો લરીકા કહા પદારથ હતો ? જો શ્રાપતે દેહ છુટી તાતે સબતે ઇચ્છા બલીષ્ટ હે. એસે નીરર્થક દિન ખોએતે કહા ગરજ સરી હે ? સો તાતે કહયો 'ચાહ કછુઅ ન સરે હે' 'જો જો તેં વિચાર્યો સો સો ભયો ઓર ભાંતી ઇતી' અર્થ : જો તેં વિચાર્યો એક ઓર ભયો એક, તેરી વિચારી કછુબી ન રહી. કયોં ? જો સાક્ષાત સેવાકો સુખ છુટયો, સાક્ષાત સેવા છુટી સો કહા ? શ્રી મુખચંદ્રકી કોટી કીરણ સુધાસો નહાય, વચનામૃત માહા સીંધુકો પાન કરતો છીનુ છીનુમેં ક્ષમા રાજ ક્ષમા રાજ, જી રાજ જી રાજ કરતો ઔર અયોગ કટાક્ષ તીક્ષન ઉરમેં અપને વિષે ખાય ઘાવ સાલતો સો સરાવતે ઘાવ પર ઘાવ હોતો સો સ્વાદ સુખકો કહીનો સો છુટયો કહયો તાતે કાહા ગતી કરી હે ? એસી દશા જીવકી ઓર મનમેં નહી સમજે હે તહાં કહત હે 'વલ્લભ સુજાન કરે હે સો જામેં તેરો હિત ઇતી' અર્થ : વલ્લભ સુજાન સો પરમ સ્નેહી અરૂ 'સ' કહીએ સુંદર અરૂ 'જાન' કહીએ મનકી જાનવે વારે સો તેરેહી હીતકી કરત હે. તેરે હિત વિના નેકહુ ન ટરી હે. કોઇ તરેકી બાત તેરે હીતકી હે ઓર વે વાત ટારી નહીં સો આજ તાંઇ ટરી નહીં તાતે હે જીય ! કયોં તું ભટકે હે ? પ્રાણનાથ તોકો કોન પદારથકો દાન કરે હે ? તું તો ઉનમત હોય ઠોર ઠોર ભટકત હે ઓર વે ખેંચકે લૌકીક વિષેકો ત્યાગ કરાવે હે તોહુ તું સમજે નહીં.

સ્વારથ સુખારથકે સ્વાદ બહુ ભાંતી મનમેં લાયો પે મન મેરો ન લગ્યો એક પલકે
જહાં અભીરામ તોકો તહાં ન વિરામ નેક વામ અરૂ કામતે છુડાયો છલબલકે
આપનો બિગારવેકો આપને અનેક ભાંતિ ઉદ્યમ કીયો પે રક્ષા કીની આપ ઢલકે
આપને નિરોધ કરી બોધકે પ્રબોધ કરી કેવલ સ્વરૂપ બલ રાખ્યો મોહે બલકે ।૨૮।

'સ્વારથ સુખારથકે સ્વાદ બહુ ભાંતી મનમેં ઇતી' અર્થ :- સુખારથ સો અપને વિષે સબંધી દેહકે. અંગ અંગ સકલ ઇંદ્રીયકે સુખ તાકે સ્વાદકે સ્વારથમેં મન મેરો લગાયો સો લગ્યો નહીં એક પલ. ઓર આગે ઉનતીસકે કવિતમેં એસો કહયો 'ભીનો સ્વાદહીમેં અજહું પ્રપંચ તજ રે' અર્થ :- હે જીવ વિષયકે સ્વારથહીમેં તું ભીનો સો ગઢી રહયો સોતું પ્રપંચ તજ, અબતો તું પ્રપંચ છોડી દે સો તજરે કહયો. તાતે યહાં સંદેહ ભયો જો પહેલે તો કહયો સ્વારથ સુખારથ કે સ્વાદમેં મન મેરો લગાયો સો લગ્યો

નહીં તબ યહાં વચન વિરૂધ્ધ ભયો સ્વાદમેં. તહાં સમાધાન :- એક જગા મન સ્વાદમેં સ્વાદે લગાય તોહુ મન ન લગ્યો લીખ્યો, દુસરી જગા સ્વાદમેં ભીને સો સો વહાંઇ મન ભીંજ રહયો કહયો. તહાં એસે સમજનો જો એ જીવ અગણીતાનંદ પુરણ પુરસોતમ આનંદ માત્ર કર પાદ સુખ ઉદર રસમય ગોકુલેશજીકી રસાત્મક લીલા રસઅંગ સબંધતે વિછુર્યો સો અત્યંત દુ:ખી ભયો. અગ્નીવત તાકો શ્રી મુખચંદ કોટી ચંદ્ર પ્રકાશ સુધા સીધું માધુર્ય રસવૃષ્ટીતે રોમ રોમ શીતલ સુખ સીમા હોય. સો એ જીવકો સ્વભાવ હે. સુખહીકી ચાહ સો તુચ્છ અલ્પ દુખ સમ સુખ નાના પ્રકાર સંસારકે સુખકે સ્વારથ કરવેકો મન લગાયો પે ન લગ્યો. ઈહાં તો નિરાનંદ હે. વીખમેં કહાંતે આનંદ ? જા વસ્તુમેં મન લગાવે સો વસ્તુ મૃત્યુ રૂપ, કાલાધિન, નેહ હીન સો તુચ્છ સમ લાગે સો પુરણ આનંદ સુખ જીવકો કહાંતે હોય ? ઓર આગે ઉકતાયકે કહયો ખાનકે સુખસે તેરો મન પગ્યો સો એ દેહ તો અન્ન જલ વીના ન રહે ઓર પ્રભુકો વિપ્રયોગ રસ અનુભવાર્થ દેહ રાખની ઓર યાકે મનમેં દેહ ત્યાગ કરી પ્રીતમ સમીપ જાનો સો તો અબ બને નહીં તાતે કહયો 'પ્રપંચ તજ રે' પ્રપંચકો રૂપ 'સિદ્ધાંત મુકતાવલી' મેં કહયો હે. પ્રપંચ તો સત્ય હે. ચોદ લોક બ્રહ્માંડ સબ પ્રપંચાત્મક નીત હે. નીરાનંદ હે સો ક્ષર કહયો જાય. તહાં પ્રમાણ :- ક્ષર સર્વાની ભુતાની કુર સ્થો ક્ષર ઉચ્યતે ઈતી' અર્થ :- સર્વ ભુત સો સબ જીવ સો ક્ષર કહીયે 'કુટસ્થ' સો ધામ સો અક્ષર કહીયે તાકે પરે અક્ષર હે સો ભગવદ સ્વરૂપ તો તેજોમય હે તાકે પરે આધિદેવીક પુરણ પુરષોતમ આનંદમય રૂપ હે. અધ્યાત્મક કહી સો અક્ષર કહે જાય. આધિ સો અક્ષર કહયો જાય. સબ સત્યરૂપ બ્રહ્મરૂપ હે તામેં અહંતા મમતા સો મેરો તેરો કહનો સો સંસાર સો મિથ્યા હે. સો એઇ સિદ્ધાંત હે. તાતે પ્રપંચ બ્રહ્મવિષે આસકતી સો પ્રવાહ જીવ આસુરી તુલ્ય હે. સ્નેહ હીન જાનને સો નેહીકો અનેહી સાથ કેસે નીરવાહ હોય, તાતે કહ્યો મન લગાયો સો લગ્યો નહીં, સો કયોં ? આનંદ નહીં તાતે કહ્યો. 'જહાં અભીરામ તોકો તહાં ન વીરામ નેક ઇતી.' અર્થ :- અભીરામ કહીએ આનંદ, અભીરામ કહીયે પ્રાન પ્યારો વલ્લભ તહાં ન કહીએ નહીં દેખુહું પ્રાણ વલ્લભકી રૂપ માધુરીકો અંશ કહીં નહીં દેખું હું ઓર 'કામ' કહીયે વિષય શરીર ધર્મકો સો 'વામ' કહી સ્ત્રી તાકે વિષે મન કછુ લગાવે ગયો. કયોં ? જો પુરન પ્રપંચકી વીસ્મૃતી નહીં ભઇ તાતે મન બહીકયો પે પ્રાણવલ્લભને છુડાયો. સો 'છલ' કહીએ વાકો છલ્યો. બલકે સો બલ પ્રતાપબલતે હટાયો ઓર મેરી સહાય કરી સો છલ કરીકે જો કોઇ ધુરત હોય તાકો છલ બલસો શામ દામ દંડ કરીકે જીતે. સો વામ સો મોહની ઓર કામ જો મનમથ સો એ દોઉ બડે પ્રબલ. ત્રેલોકકો છલ હે, બડે ધુરત હે તાસો મોકો છુડાયો, સો કેસે છુડાયો ? તહાં કહત હે :-

મેંતો મેરે બીંબર કરવેમેં બાકી ન રાખી. કયોં ? જો લૌકીક કામ ઓર કામની કાજરકી કોટડી તામે ચાહો જેતી સાણુપસો જાય તોહુ એ કૃરેબ લાગે એસે બડે કહી ગયે. તહાં કહત હે. 'આપનો બીગાડવેકો આપનેં અનેક ભાંતી ઉદ્યમ કીયે પે રક્ષા કીની આપ ઢલકે' અર્થ : પ્રશ્ન કરે હે જો એસો કોન હે, જો આપનો આપહી બીગાડ કરે ? તહાં સમાધાન – જીવકો વિષયકો સ્વાર્થ હે, લૌકીકમેં આસકતી હે, સોઇ માહા બીગાડ હે યામેં અપની હાની હે, અપની એક કોડીકે લીને અગલેકો એક રૂપૈયાકો નુકસાન કરે ઓર ઇશ્વર હે સો પરમારથ રૂપ હે, કછુ પદારથકો અભીલાખ નહીં તેસે જીવકો નહીં તાતે આપહી અપનો બીગાડ કરે હે. તાકી રક્ષા પ્રાણુ વલ્લભનેહી કરી. સો કોન રીતસોં ? તહાં કહત હે. 'આપતે નીરોધ કરી બોધકે પ્રબોધક કરી કેવલ સ્વરૂપ બલ રાખ્યો મોહે બલકે' અર્થ :- આપતે નીરોધ કરી સો આપહી કરૂણા કરી અચેત જો તુચ્છ જીવ તાકી રક્ષા કીની સો મેરે મનમેં બોધકે સો મનમેં પ્રેરકે સનમુખ કરી બોધ કરી સો બુદ્ધી દ્વારા મનકો શીક્ષા કરી ઓર કેવલ સ્વરૂપ બલસોં માધુરી કટાક્ષ કરી વશ મેરે મનકો કીયો. દુસરી બેર બલસોં કહયો. પહેલે સ્વરૂપ બલ કહયો. ઇહાં વહાં એસે અર્થ હે. મોકું બલ કેસો ? કાલસેહુ બલવાન મોકો કહયો. સો કાલકેહુ વશ નહીં. સો એ સ્વરૂપ વિના ઓર ન રૂચે. પે અબી મનકી ચંચલતા ન મીટી તબ ઓરહુ શીક્ષા કરે હે.

આજલોં અજોગ્યતા અલેખે આપ હી કરી મેંતો સમુઝાયો અબહુતો કછુ લજરે
વિપ્રયોગ રસ અનરસ રસહીમેં કીનો ભીનો સ્વાદહીમેં અજહુ પ્રપંચ તજરે
મનહી સો મન સમઝાઉં માન મેરો કહયો મરવેકો ભયો અબ તેસો સાજ સજરે
નિરદોષતાસોં દોષ આપનો વિચાર મન ગોકુલેશ ગોકુલેશ ગોકુલેશ ભજરે ।૨૯।

'આજલોં અજોગ્યતા ઇતી' અર્થ :- આજલોં અજોગ્યતા સો ન ચહીયે સો કીયો. અલેખે સો વિના દેખે તેં સેવન ન કરવેકો કીયો ઓર તોસોં બહોત મેને સમુઝાયો પે સમુઝયો નહીં. પે અબહુતે હારીકે કહત હે જો અબતો કછુ લજરે. સો કોન બાતસે લજયા કરી કહત હે ? પ્રાણુનાથકે વિયોગાગ્નીમેં તેને સમે વિષય વાસના ખાન પાન વિવિધ પ્રકારકે એકાદશ ઇંદ્રીયકે સ્વાદમેં પચ રહયો હે. તોકું પ્રાણુનાથ વિના રૂચે હે. તેને નેહ માર્ગકો ધર્મ ખોયો. તહાં ઓરહુ કહત હે. 'વિપ્રયોગ રસ અનરસહીમેં કીનો ભીનો સ્વાદહીમેં અજહુ પ્રપંચ તજરે' અર્થ :- વિપ્રયોગ રસ સો સૃંગાર રસકો ઉત્તર ભાગ મહારસ સંયોગ રસતેહુ અધિક રસ નેહ હે. સંયોગ મેંતો કેવલ સ્વરૂપ રસ જા સમે જેસી લીલા કરે તેસો સ્વરૂપ વાહી રસમેં મગ્ન હોય. ઓર વિયોગ રસ મહા અગણીત કોટી મનોરથ ભાવ તરંગ સીંધુ અનેક અનુભવ રસ હે. તાકો તેને અનરસહીમેં કીનો. સો કેસે કીનો ? જો સ્વાદહીમેં ભીનો વિષયકે ઉન વિના તું સબ સુખકો ચાહત હે. તાતે

તોકોતો વિપ્રયોગ અનરસહી ભયો. તાતે કહયો 'પ્રપંચ તજ રે' સો પ્રપંચ સો કપટકી બાત કરી અગલેકો રીઝાવનો, શીક્ષા કરની, અપની વડાઇ, મનમેં ગુપ્ત ભાવ રાખ કરાવની જો મોકો ભગવદી કરીકે સબ જાને એસો પાખંડ ધર્મ યામેં ભર્યો હે. તાકો તુ અબહુતો તજ રે યા પ્રપંચકુ. ઓર એ વિશ્વ ગોલોક માત્ર સબ પ્રપંચાત્મક કહે જાય તામેં પ્રાણ-વલ્લભ વિના રહનો વ્યર્થ હે. તાતે એ જગત પ્રપંચ રૂપકો તજ દે 'મનહી મન સમઝાય માન કહયો મેરો' સો આગ્રહ કરી કહત હે. 'અબ મરવેકો ભયો તેસો સાજ સજ રે' સો કેસો સાજ ? જેસે અંત સમે વસ્તુ માત્રમેંતે ચીત્તકો કાઢીકે અપને ઇષ્ટકો ધ્યાન કરે. સ્ત્રી પુત્ર ધન સંપતસોં મન ઉદાસ કરે. ઓર નીકટવરતીહુ એઇ ઉપદેશ કરે, ભજન કરાવે, દાન કરાવે. શાસ્ત્રમેં કહયો હે 'અંતે યા મતી સા ગતી' અર્થ :- અંત સમે જહાં મન હોય વહાં જન્મ લે તેસે શાસ્ત્ર વેદમેં કહયો હે. કો ગેલો નેહીક ગલે પાછે હે વહાં તો ધન ધાન્ય પાંચ વસ્ત્ર દાન હે ઓર નેહીતો સર્વસ્વ દાન કરે હે સો કહા ? તન મન પ્રાણ સબ નોછાવરી કરી ઓર કહયો અપનો આપ ન માને. કાશી કરવત લેત હે એસે સાહસ બોલે સો વામેહુ માહા સ્વાર્થકી ગુઢ વાસના કામના વિષે હે સો ઇહાં નહીં. જીવન મરણ પર્યંત સર્વદા પ્રીતમકોઈ સુખ માને અપનો સ્વારથ નહીં. 'તેસો સાજ સજ' સો કોન પ્રકારસોં ? 'નીરદોષતાસોં દોષ આપનો મન વિચારી ગોકુલેશ ગોકુલેશ ભજરે' અર્થ :- નીરદોષતાસોં સો મનમેં છલ મતી રાખે. મનકી સ્વચ્છતા સો શુધ્ધતા જેસે નિરદોષ હીરા અરૂ દરપણ વત ચીત કરી દેખ. આપનો વિચારી. જો મોમેં કહા અપરાધ હે સો દૈન્યતા પૂર્વક જાની, અતી નીદાન નીરધાર મનમેં કરી સંકલ્પ સો કરૂં ન કરૂં એસો સંદેહ છોડી શ્રી ગોકુલેશજીકો ભજરે. સો ભજીએ સો સાક્ષાત સેવન કર. 'ભકતીવર્ધીની' કી ટીકામેં ભજન પદ સેવા વાચી એસે લીખ્યો હે સો જીવન મરણ પર્યંત સર્વાત્મના ભાવસોં સર્વદા ભજ. કોન રીતસોં ભજન કરે ?

પ્રથમ હિલગકી તું દોરી જોરી વલ્લભસોં નીકે અરૂઝાયે આછે પાછે ઓર સબ કરીએ
તન મન પ્રાણ વચ કર્મ ભાવાધિન કરી રસહીમેં સાનીકે રસીલે આગે ધરીએ
ઇંદ્રીય સકલકો નીરોધકે પ્રબોધ કરી પ્રણય સહીત ઉનહીમેં અનુસરીએ
સ્વરૂપહીમેં રતી અરૂ રતીહું સ્વરૂપહીંસો યામેં રસવશ હોય આન પરહરીએ ૧૩૦।

'પ્રથમ હિલગકી તું દોરી જોરી ઇતી' અર્થ :- પૂજા મારગી, મર્યાદા મારગી ભજન નહીં, ઇહાં કેવલ સ્નેહાત્મક વીસનાત્મક ભજન, મુખતે પ્રાણવલ્લભકો નામોચ્ચાર નીકસ્યો કરે તાતે કહયો પ્રથમ હિલગકી તું દોરી જોર સો એક સ્વરૂપસોં એક રૂપ આસકતી કરી નીકે સો આછી રીતસોં અરૂઝાયે સો ઉરઝાય ગએ પાછે સબ કરીએ સો નાના પ્રકારકે મનોરથ કરીએ. સો કહા કરીએ ? 'તન મન પ્રાણ વચ કર્મ

ભાવાધિન કરી ઇતી' અર્થ :- તન મન અરૂ પ્રાણ અરૂ વચન ઓર કીયા એક રૂપ હે. ભાવ સો આપને ભાવકે આધિન કરી તનતે ઓરકી સેવા કરી ઓર એસે બોલે મન મેરા પ્રભુ વિષે હે. તાતે વચનહુ ગોકુલેશજીકે યશકો ઉચ્ચાર કરે ઓરહુ મનહુ વેઇ સ્વરૂપ વિષે લગાવે ઓર કીયા સો કર્મહુ મર્યાદાકો ન કરે, શ્રી મહાચાર્ય માર્ગ શુદ્ધ પુષ્ટી રસ રૂપ સેવા સોઇ કીયા કરે. સો રસાત્મક ભાવ જેસે વ્રજસીમંતીની જેસી સરવાત્મભાવ પુર્વક સાક્ષાત સ્વરૂપ રસ અભીલાખ કરે. જબ કીયા અરૂ વચન એક રૂપ મીલે, મનકે અનુકુલ, તબ મન દ્રઢ ભયો જાનીયે. જેસે 'ભકતી વર્ધની' કી ટીકામેં કહયો હે 'વ્યસન અવસ્થા દ્રઢ ભયે બીજ ભાવ દ્રઢ ભયો જાનીયે' ઇહાં સાધન રસાત્મક ભાવ હે તાતે વે ભાવ રસમેં સાનીકે સો મીલાયકે રસીલે સો શ્રી ગોકુલેશ તીનકે આગે ધરીયે. સો કહા ધરીયે ? સરવાંગ રસ જોગ કરી ધરીયે સો જબ અંગીકાર કરે સોઇ ફલ રૂપ હે. ઉત્તરોતર અધિક ફલ રસ પાન હે. તાકો સ્વાદ કબ પરીપુરન હોય ? સો કહત હે 'ઇંદ્રીય સકલકો નીરાધકે પ્રબોધ કરી ઇતી' અર્થ :- ઇંદ્રીય સકલ સો એકાદશ ઇંદ્રીય તાકો નીરોધ સો અપને વિષે ખેંચકે વશ કરી જો ઓર જગે ન ભટકે. જેસે વ્યસન દશા વાલેકો મન તેસે સબ ઇંદ્રિય શ્રી ગોકુલેશજીકે સ્વરૂપ વિષે લગે. મસ્તકહું ઇનકુંઇ નમે, નેત્રસેહું પ્રાણવલ્લભકુંહી દેખે, શ્રવનતે ઇનકોઇ યશ સુને, શ્રી અંગ સુગંધ નાસીકાસે ગ્રહણ કરે, રસનાતે નામોચ્ચાર મધુર સુરતે પ્રાણવલ્લભકો વશ કરે, હસ્તતે વસ્ત્ર ભુષણ ખાનપાન સેજયા સૃંગારાદિક કરે, હ્રદયમેં વેઇ માધુરી સ્વરૂપકો ધ્યાન આલીંગન ગાઢી અભીલાખ, મન ઇંદ્રીય ગ્યાન પુર્વક ન્યુન અધિક તારતમ્ય જાને ઓર કામ ઇંદ્રીય સૃંગાર રસમય રસરીત માધુરી મુખ્ય સ્નેહ મધ્યમણી ઉપયોગ કરે. મલ ઇંદ્રીય મલાંસ ત્યાગ સમય સાવધાન. જુગ પદ સેવા પ્રભુ ઉપયોગીય ભગવદ સ્થલ ગવન વન ઉપવન અલૌકીક પદારથ સંબંધ કરે. પ્રબોધ કરી સો ઓર ઠીકાને પ્રવૃતે તો વ્યભીચારી ધર્મ હોય તાતે બોધ કરે સો શીક્ષા કરે. ઓર કીયા અપની ઇંદ્રીય ન કરે. એકહી સ્વરૂપમેં પ્રવેશ કરે સો કેસે ? પ્રણય સહીત સો નમ્રતા સહીત સો દૈન્યતા પુર્વક 'ઉનહી' પદ કહયો સો વાહી તરફ ઓર તરફ નહીં દેખે. ઓર જગા હીનતા ન કરે. વાહી અનુસરે 'રૂપહીમેં રતી અરૂ રતીહું સ્વરૂપહીસોં ઇતી' અર્થ :- સ્વરૂપહીમેં રતી સો સ્વરૂપમેં પ્રીત ભઇ, સ્નેહ ભયો ઓર વે વસ્તુ દુર હે તાસો સંબંધ સ્પર્શ ન ભયો તો કોન કામકી ભઇ ? તાતે કહયો 'રતીહુ સ્વરૂપહીસોં' સો રતી રમનકો નામ હે ઓરહું પ્રીતહુકો નામ હે સો વાસો પ્રીત ભઇ અરૂ વાસો સ્પર્શ આલીંગન વેહી રતી. અંતર રતી ન ભઇ તો સૃંગાર રસ પુરણ ભયો કેસે જાનીયે ? રમણ ભયેતે પ્રીત પુર્વક રસમાર્ગ રીત ભઇ. જેસે એક ડબીયામેં વસ્તુ ધરી પે ડબીયા ભોગી ન ભઇ, ભોગી તો ઓર હે. જો સ્વાદ ચાખે સો ભોગી.

ડબીયા તો રક્ષક હે. જેસે નવયૌવના માહા સુંદરી પીતાતે પ્રગટ, પીતાકે પાસ ઠાડી, કદાચીત પીતાકે ગોદમેં બેઠી પે રસ દ્રષ્ટ વિના, પીતા ભોગી નહીં. રસ સંબંધ કરે તો નરકમેં પીતા પુત્રી દોઉ પડે. ઓર હજાર કોશતે ભરતાર આવે સૌભાગ્યતા ભયો તાતે રતી ભઇ. તાતે કહયો 'રૂપહીમેં રતી રતીહું સ્વરૂપહીસોં' તાતે કહયો સ્વરૂપમેં પ્રીત ઓર પ્રીતહુ સ્વરૂપ કરીએ તેસે એ મનકું શીક્ષા કરે હે. યામેં રસવશ હોઇ ઓર વસ્તુકો ત્યાગ કરનો સો પરહરીયે એસો કહયો. 'પરી' સો શ્રેષ્ઠતાઇ હે 'હરીયે' એસો કહયો ઓર સંબંધ હરીયે. પ્રાણવલ્લભસોઈ સ્નેહ, ઇનકો યશ શ્રવણ કરનો. તહાં કહત હે :–

ગોકુલેશજીકો જશ મેરે અભીરામ એ પ્રમાણ ગ્રંથ મતી કહો મેરે આગેકો
એઇ મેરે ધન સરવસ મેરે એ સ્વરૂપ યાકો રૂપ લીલા ગુન કહો મેરે આગેકો
ઇનહીસોં રસ અનરસ ઓર બાતનમેં કાન ન સોહાય જીન કહો મેરે આગેકો
એઇ રસહી રસ આનરસ ફીકો લાગે નીરસ અદીઠ વિન દેખે પાછે લાગેકો ।૩।

'ગોકુલેશજીકો જશ મેરે અભીરામ ઈતી' અર્થ :– ગોકુલેશજી સો વીઠલેશ કુમાર તીનકો જશ મેરે અભીરામ સો પરમ પ્યારો હે. કેસે હે ? ગોકુલેશ પ્રમેય રૂપ સો નેત્રસું દેખે હે, અનુભવ કીયો હે. જીનકે સ્વરૂપકો વેદ ન જાને. આપશ્રી ગોકુલેશજી શ્રીમુખતે કહયો હે 'વેદહુ ન જાને, અનીરવચની રસ પ્રાગટ હે, અછુતો પ્રાગટ હે, એ પ્રાગટ અબહી ભયો હે, શ્રી ભાગવત તથા વેદ જાકો જાને સો પ્રાગટ ન્યારો' શ્રીકૃષ્ણ ગીતા વાકય :– પુરૂષ : સહ : પુરૂષાર્થ ભકતયા લભ્ય સ્તવન વ્યયા : અર્થ :– હે પાર્થ સો અર્જુનકો શ્રીકૃષ્ણને કહયો જો વે પુરૂષ મોતે પર હે, સો પુરૂષ અનન્ય ભકતી કરીને પ્રાપ્ત હોત હે. સો પુરૂષોતમ શ્રી ગોકુલેશજીકો સ્વરૂપ હે. વહાં કોઇ કહે કી તો વે તો પ્રસીધ્ધ ભયે શ્રી કૃષ્ણને કહે જબ. વહાં સમાધાન :– નામ ગુણ ચરીત્ર કછુ કહયો હોત તો પ્રસીદ્ધ કહે જાય, આપતે પર. અપ્રસીદ્ધ પુરૂષોતમ શ્રી ગોકુલેશજી હે ઓર વેદ પ્રસીધ્ધ પુરૂષોતમ શ્રી કૃષ્ણ હે. જબ શ્રી ગોસાંઇજીકો ચાચા હરીવંશજીને કહ્યો 'રાજ પ્રગટ ન હોતે તો હમારી ગતી કોણ હોતી.?' તબ શ્રી ગોસાંઇજીને કહયો. 'કહા તેરી અરૂ કહા મેરી અરૂ શ્રી નાથજીકી દોરી શ્રી વલ્લભકે હાથ હે' એસે શ્રી ગોકુલેશજીકો પ્રાગટય શ્રી ગોસાંઇજીને પ્રતીપાદન કર્યો હે. ઓર પ્રાગટય પહેલે શ્રી ગોકુલેશજી તથા શ્રી વલ્લભવર નામ ધરેંગે. ફેર આવતેઘ્ર કૃષ્ણદાસીને 'ગોકુલનાથ મેરે આયો.' કહયો ઓર શ્રી કૃષ્ણ નામહુ ધર્યો તબ આપશ્રી ગોસાંઇજીને કહયો હે 'નામ ગુપ્ત રહો' સો કૃષ્ણદાસીકી વારતામે ચોરાસીમેં લીખ્યો હે. ઓર ગોપાલદાસજી રૂપપુરાવાલે વલ્લભાખ્યાનમેં ઉપમા ઈનકે સ્વરૂપકી દેવેકો ન મીલી તબ શ્રી આચાર્યજી સમાન કહે.

શ્રી ગોકુલપતી ગુણનીધી, તાત તણો પ્રતીબીંબરે રસના
પારવતી પતી પ્રેમસું શોભા સકલ કુટુંબરે રસના

ગોકુલકે પતી ઓર ગુણ નીધી સો ગુણ અગણીત હે તાકો જો ધન સોઇ

નીધી કહીયે તાકો સ્થાન હે. ઔર નીધી સો સમુદ્ર હે ગુનકો 'તાત તણું પ્રતીબીંબ' સો તાત એસો વલ્લભકુલમેં દાદાકું કહત હે સો આચાર્યજીકો પ્રાગટ પ્રમેય રૂપ હે, વેદાગમ્ય હે તાતે ઉપમા દીએ ઔર પારવતી સો વહુજી સો પતીવૃતા તાકે પારવતી પદકો અર્થ પતીવૃતા તાકે પતી પ્રેમસું સો સુંદર પ્રેમ સંજુકત. સો કેસે ? શોભા સકલ સો સબ કુટુંબકી. કુટુંબ કેસો ? અલૌકીક ગુણ વેદ વિદ્યા નિધાન જગત ઉદ્ધારક અર્થ ભુવ પર પ્રગટ હે તાકી એ શોભા રૂપ હે સો પદારથ હે શોભાઇ હે. અવતારી વર વરેંદ્ર ગોકુલેશજીકો જશ અભીરામ સો પ્યારો ઇનહીકો જશ હે. તાતે ઔર જશકે પ્રમાન ગ્રંથ સો પ્રાચીન ગ્રંથ મેરે આગે મતી કહો એસી મતી મેરી હે. તબ અંશી વર સ્વતંત્ર હે. પુરૂષોતમ મુલ રૂપ પ્રગટે તાકે આગે ઔર અવતારકો જશ કહો કયોં શ્રવણ કરે ? શ્રીકૃષ્ણકો પ્રાગટય ભયો ઔર ઉનકે જશ ન કહે ઔર રામાવતારકો જશ વર્ણન કરે તો કેસો લગે ? હનુમાનજીને કૃષ્ણ નામ ન કહયો ઔર નરસીંહ મહેતાને રામ નામ ન કહયો. એસી ટેક, તાતે અનન્યતા વિના પુર્ણ સ્વરૂપ ન જાણે. શ્રી આચાર્યજીકો વાકય સુબોધીની દશમ સ્કંધમેં. 'અનન્ય જન લભ્યત્વાન' અનન્ય કોઇ લભ્ય હે. નેગમેં સ્વરૂપ આયો કબ જાનીયે ? જો ઔર ન રૂચે. તાતે કહયો 'આગે મતી કહો.' 'એઇ મેરે ધન સરવસ મેરે એ સ્વરૂપ ઇતી.' અર્થ : એઇ મેરો ધન હે. ઔર સર્વસ હે. સરવસ સો પ્રાણતે અધિક હોત હે તાતે મેરે તો એઇ સ્વરૂપ હે સો ઇનહીકી લીલા ગુન રૂપ કહો મેરે આગેકો જો કછુ કાર્ય કરે સો અપને સ્વાર્થકે લીયે કરે. વિના પ્રયોજન ઔરકો જશ કયોં શ્રવણ કરે ? 'ઇનહીસોં રસ અનરસ ઔર બાબતમેં કાન ન સુહાય ઈતી.' અર્થ :- ઇનહીસોં રસ સબંધ હે ઔર દુસરેસોં સબંધ કરીએ તો વ્યભીચારી ધર્મ હોય તાતે કહયો કી અનરસ હે ઔર બાતનમેં સો રસાભાસ હોય તાતે મેરે મનકો નહીં સુહાત હે તાતે કાયકો મેરે આગે કહેત હો ? 'એહી રસહીમેં રસ આનરસ ફીકો લાગે ઈતી.' અર્થ :- ઈનહીકો જો રસ હે સોઇ રસ હે, સારમેં સાર હે. ઔર રસમેં રસ ઇનકો મીલે તબહી રસ કહયો જાય નહીં તો આન સો ઔર રસ ફીકો લાગે તાતે કહયો નીરસ સોઇ ન દેખનો. વાહતે 'અદીઠ' પદ ધર્યો જબ ન દેખે તબ વાકે પાછે કોન લગે ? તાતે સર્વથા ઔર રસ સો પ્રાચીન લીલાહુકો રસ ઈનકે આગે ન્યુન હે. વિષયાનંદ રસ તો તુચ્છ, લૌકીકકો રસ ફીકો તુચ્છ લાગે વામેં કહા કહેનો ? તાતે સર્વોપર પ્રમેય રસ હે.

પ્રગટ પ્રમેય પ્રાન વલ્લભ સુખદ એસે સ્વરૂપ સમીપ વિન સુખકો ન લેશ હે
સબે દુઃખ દાયક ન લાયક સહાયક કો લૌકીક અલૌકીક એ દુખકોહી શેષ હે
સેવા સુખ સંગ ભગવદીયકો આઠો જામ મન વિરમાયવેકો ઉલટો કલેશ હે
જશ ગુણ કથા ગ્રંથ પાઠ ભાવ ભગવત નામ નેહીકે વીરામકું એ વ્રથા ઉપદેશ હે ।૩૧।

'પ્રમેય પ્રગટ પ્રાણ વલ્લભ સુખદ એ ઇતી.' અર્થ : પ્રમેય સોઈ પ્રગટ એસે પ્રાણ વલ્લભકે સાથ અનુભવ કીયો સોઈ સુખદ, સુખકો હે એસે સ્વરૂપકે સમીપ વિના એક લેશ સુખકો નહીં. વિપ્રયોગમેં સુખકી આશા, અનુભવ કીયો તાકી આશ, કરીકે જીવે હે. અત્યંત તાપ વિરહ અગ્નીકી ઉઠત હે તામેં તન્મયતાતે રૂપ માધુરીકી નેત્રમેં આગે ઝલકત હે તબ તેહી છીન વિષે માનો સાક્ષાત નેત્ર આગે ઠાહે હે એસો માન હોય આવત હે તબ રૂપ સમુદ્રકી લહર કીયે છલકાયકે રૂહે ભીતર પરત હે તબ કોટી ગુનો પહેલેસે દુ:ખ અધિક હોત હે. જો અનુભવકી બાત રસીક અનુભવી કૃપાપાત્ર જાને. ઓર ન જાને. એ સુખ દુ:ખકો કોટીમેં એક જાને. કામકો વિષય ન જાને, નેહકો વિષય જાને. એક સ્વરૂપ સબંધ વિના, સાક્ષાત દરસ પરસ વિના, સબે દુ:ખ રૂપ હે. તાતે કહયો. 'સબે દુ:ખ દાયક ન લાયક સહાયક કો લૌકીક દુ:ખકો શેષ હે.' અર્થ :- શ્રી ગોસાંઇજીને 'ન્યાસા દેશ' મેં કહયો એક સાક્ષાત સ્વરૂપ વિના સબ પાપ રૂપ હે. ઓર આપ શ્રી મુખસોં વચનામૃતમેં કહી સો લીખી હે 'ભગવદીકો પાપ રૂપ કહારે ? સાક્ષાત સબંધ વિના સબ પાપ રૂપ હે' તાતે શ્રી ગોપાલદાસજી માહા રસ અનુભવી દારૂણ વીરહી કહત હે કી સબે દુ:ખ દાયક હે, ન લાયક સો કોઇ જોગ્ય નહીં, સમીપકે સુખ સમાન કોઈ નહીં, વિયોગમેં કોઇ ઇનકે બદલે ગરજ સારે સોહે નહીં, વિન સમાન વેઇ હે. અલૌકીક સોઈ ઇંદ્ર સમાન સુખ, સ્ત્રી પુત્ર ધન સંપત સો સબ દુ:ખ દેવેકો વિશેષ હે કહયો. તાકો આશય યહ હે જો એક પ્રીતમ તો નહીં ઓર લૌકીક અલૌકીકકે સુખ ઉપર કહે સો ઇહાં હજાર હે. ઇનતે કહા વિશેષ હે ? તાકો ઉતર :- હે નીરસ, સ્નેહ હીન, પ્રીતમ સમાન તું કાહુ વસ્તુકો કરત હે સો સમાન સુખ કહત હે તાકો બહોત દુ:ખ હોત હે. એક લૌકીકમેં વિહારી કવી ભયો તાને સતસહી કરી. લૌકીક સ્નેહકો અનુભવ કરી સોહુ લૌકીક સ્નેહકો અનુભવ કરીહુ લૌકીક રાજા રીઝાયવેકું. તામેંકો

દોહા : 'જો ન જુગત પીય મીલનકી ધુરી મુકતી મોહીન
જો લઇએ સંગ સાજના ધરક નરક હું કીન ૨૭

અર્થ :- જો પ્રીતમ મીલવેકી જુગત નહીં ઓર વાકે પલટે મુકતી દે તો ભકતકે મુખમેં ધુરી દિની ઓર સજન સો પ્રીતમ સંગ હે તો નરકમેં પડવેકી મનમેં ધરક સો ડર નહીં. સો તુચ્છ જો સ્નેહી કાલાધીન તાકે સબંધ તે મુકતીકો ધુરી દિની તો અલૌકીક પુરણ પુરૂષોતમોતમ ગોકુલેશકે સબંધ સાક્ષાત વિના લૌકીક અલૌકીક દુ:ખ રૂપ હે. તાકો કહા કેનો ? તહાં કહોગે કી એ વિહારી લૌકીક તાકો ઇતનો સ્નેહકો દાન કહાંતે ? સો વીહારીને શ્રી ગોકુલેશકે માલા પ્રસંગકે કવિત કીએ યા જરા પ્રસંગ દ્વારા કાલતે છુડાયો, સ્નેહ માર્ગકો દાન કીયો. તહાં કોઇ, કહે 'ભલો ઇનહીકી સેવા કરો' તામેં તો

સમાનતા હોઇગી. 'સેવા સુખ સંગમ ભગવદીયનકો ઇતી.' અર્થ :- સેવા જો કરે સો સાક્ષાત રસ સબંધ પ્રાપ્ત સ્વરૂપ હોય તાતે સો કૃતાર્થ મારગીકતો ઠીક ઇતનીહી બહોત હે. મર્યાદી પુષ્ટ વરનકો સાક્ષાત રસ સબંધકી ઇચ્છા નહીં, સેવા ભજનહી ફલ હે ઓર હમારો વરણુ રસ વાચી હે તાકું સેવાતે સ્વારથ નહીં વાકો. સ્વારૂપાશક્ત હે તાકે મનકો સમઝાવેકો ઉલ્ટો કલેશ હે. સમઝાવેસેં મનમેં ઉલ્ટો તાપ હોય. હાય પ્રાણુનાથ વિના વસ્ત્ર પત્ર પ્રીતમ સબંધી સેવન કરી પ્રીતમ વિના જીવત હું, પ્રીતમકી સ્પર્સી વસ્તુતે ઉદીપન હોત હે તાતે દુઃખ હે, સ્વરૂપકી સુરતી કરાવે હે. વસ્ત્ર પત્ર સેવનતે દુઃખ હોત તો 'ગુન ગાન કથા ગ્રંથ પાઠ ઇતી.' અર્થ :- યશ સુનો, ગુન કહો, કથા શ્રવણુ, ગ્રંથકે પાઠ કરો, ભગવત નામ લો તહાં સમાધાન :- તાલીસોં કુંચી ગરજ તલવારસોં નહીં હોય નેહીકે સમઝાયવેકો વ્રથા ઉપદેશ કરત હે, જો ધીરજ ધરી નીરવાહ ગુણુ દ્વારા કરી સાક્ષાત સંબંધીકુ કહત હે સો અજોગ્ય બાત હે. તહાં કોઇ કહે જો કાહેકો ભજન કરનો વા ન કરનો ? તહાં કહત હે ન કરે તો બહીરમુખતા હોય. પ્રાણુનાથકે વિયોગમેં ભજનહી મુખ્ય હે. સાક્ષાત સંબંધમેં રૂપ માધુરીકો પાન કરનોઇ મુખ્ય હે પરોક્ષમેં અપને વિષે અજોગ્ય ધિકબર મનકો લાય શીક્ષા કરની. જો દીનતાકોઇ દાન હોએ. એક દૈન્યહી પદારથ હે. શ્રીમુખકો વાકય

શ્લોક :- ય દૈન્યત્વ કૃપા હેતુનત્તદ સ્તૌમમમાએ વપિ
ત્વાંકૃપા કુરૂ રાધેસય વાત દૈન્યઆ પ્રુઆત

અર્થ :- મેરે વિષે અણુમાત્ર દૈનતા નહીં તાકો કારણુ દૈન્યતા હોવેકી તુમારી કૃપા હે. હે રાધિકાકે ઇશ ! સો દૈન્યતા તુમારી કૃપાતે પ્રાપ્ત હોય. સો શ્રી ગોપાલદાસજીકો સ્વભાવીક દૈન્યતાકો આપશ્રી ગોકુલેશજીને દાન કીયો સો ક્ષણુ ક્ષણુમેં અપનોહી દોષ વિચારે, માહારસ વર્ણનકો અનુભવ કરી ફેરફેર અપનોઇ દોષ પ્રગટ કરત હે. વિરહ દશામેં પુનરૂકતીકો દોષ કવિ સંપ્રદાયમેં નહીં. ઇહાં વસ્તુકી અભીલાખાકી આતુરતા હે સો ફેરફેર વે પદ આવે સો વીવસ હોય જાય.

અહંકાર અભીમાન ઇર્ષા તો તું એ તજ ભજ ગોકુલેશ મેરી શીખ માની લીજીયે
પાખંડ પ્રતીષ્ઠામેં પ્રસીદ્ધ દોષ જાનત હે આપ અપરાધ કહયો કોન કામ કીજીયે
જામેં હે પતન સો જતન કરી નીકે કરી હીતહીસું હીત કરી ઓર છાંડ દીજીયે
જામેં પ્રાણુવલ્લભકી રૂચી રસદાયક હે તામેં મન સાની સાની એઇ રસ પીજીયે ।૩૩।

'અહંકાર અભીમાન ઇર્ષા તો તું તજ ભજ ઇતી' અર્થ :- અહંકાર સો ક્રોધ સંજુકત કાહુકી પરવાહ નહીં. અભીમાન સો મેં સમાન પૃથ્વી પર દુસરો નહીં ઓર ઇર્ષા સો કોઈકી સુખ સંપત્ત ન દેખ શકે સો તું એ સબ તજ. વિના તજે ભજવેકી

જોઈયતા નહીં. તાતે કહયો કી એ તજકે અબ ઇતની શીખ માની લીજીયે. 'પાખંડ પ્રતીષ્ઠાકો પ્રસીદ્ધ દોષ જાનત હે છતી' અર્થ :- પાખંડ પ્રતીષ્ઠાકો પ્રસીધ્ધ દોષ કયોં કહયો ? કહા ઓર દોષ પ્રસીધ્ધ નહીં ? સબ દોષ પ્રસીધ્ધ હે. મનતો સબ દોષકો જાનત હે એ દુલાનો મેંને કામ કીયો તામેં પાખંડ કરનો સોઈ કપટ ધરમ હે. તામેં લોક તો તુરત નહીં જાને. કપટીકે કપટકો જાનનો બડો કઠીન હે. ચોરકો તો પકડે પહીચાને ચોત જાય પે ઠગકો જાનનો મહા દુર્લભ હે તાતે પાખંડ ધર્મ પ્રતીષ્ઠાકો વેગે સો કોઇ ન જાને. કામ ક્રોધ લોભ મોહ મરછર મદ એ ખટ દોષકો તો વેગો જાન્યો જાય પે કપટી ચતુરકો વીરલો જાને. તહાં સમાધાન :- જા ધર્મકો લોક જાને, બુરો યા ભલો તાતે જીવકો બીગાર સુધાર હોય સોતો કેવલ ન જાનનો. લોક તો ઉપરકો ધરમ તુરત દેખે હે. બુરેકું ભલો કહે ઓર ભલેકું બુરો કહે. વાહીકો દશ બુરે કહે, દશ ભલે કહે સો નીર્ણય નહીં પડે. ધર્માધર્મકો કામ ક્રોધ લોભ ઇત્યાદીકકો તો કોઇ દેખ વરજેહુ સહી ઓર મનમેં દોષ અપનો અપનેકુ સુઝે તો મનકો શીક્ષા દે દોષ દુર કરે પે પાખંડ કરી અપની જાન બુઝ પ્રતીષ્ઠા સો જગતમેં વડાઇ કરાવે તાકો દોષ કેસે મીટે ? તાતે એ દોષ મનતે તો પ્રગટ પ્રસીદ્ધ હે. વામેં તો છલ કરી જાકે તાકે ધર્મમેં જેસી જાકું રૂચે તાકું તેસી બાત કરે, રાજી કરે હે. જાકું જેસો ધર્મ રૂચે તેસો આચરણ કરી રીઝાવે. છીનમેં વૈષ્ણવ ધર્મ આચરે છીનમેં સ્માર્ત ધર્મ આચરે, છીનમેં શકતી ધર્મ આચરે. એકકી એક આગે વાત દુરાવે જાતે વાકું અપનો ધર્મ સાચો લાગે એસી બાત કહે. સો એ બાત મન અપને તે પ્રસિધ્ધ હે, એક લેશ છાની નહીં. સમઝકે વિચારકે તોલ તોલ વાત કાઢે જાતે આપ પકડયો વગે ન જાય તાતે એ પ્રસીદ્ધ મહાદોષ હે. સો દુર કરી કામ ક્રોધ ઇત્યાદીક જો શરીરમેં ઉપજત હે તા સમે શરીરકો અનુસંધાન નહીં રહત હે શુદ્ધી આવેતે કેતેક જન પસ્તાવો કરત હે ઓર એ દોષ જીવમાત્રમેં ન્યુન અધિક કરકે રહત હે. રાજસ તામસ સાત્વીક ધર્મ પંચાધ્યાઈમેં રાખ્યા. સબ રસ અનુભવાર્થ રમણ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રને કીયો હે ઓર નિર્ગુણ ભકત સો પ્રભુ અનુકુલ પ્રભુ સુખે સુખી, વાકે સાથ જો લીલા કરી સો ભકતકે ભાવ અનુકુલ આપ હોય રમણ કીયો. લૌકીકકો વિષય છુટી અલૌકીકમેં લગેતે રસ ઉત્પન્ન કરે પે ગુણ ત્રીવીધકો નાશ નહીં. પે કપટ યા પાખંડ ધર્મસે અપની પ્રતીષ્ઠા કરાવન એ લૌકીકમેં તથા અલૌકીકમેં સર્વથા દુ:ખનકો ત્યાગહી કરનો કહયો. સાચો ધર્મ રાખનો તાતે કહયો કી આપ અપરાધ કર્યો સો શ્રી ગોકુલેશજીને લહયો સબ, અબ કયોં કીજે સો પાખંડ સર્વથા ન કીજે. જેસે વિના સ્નાન કીએ તીલક મુદ્રા ધરી જપ કરે ઓર અપરસતા જનાવે, સ્નાન કીયોહુ કહે તેસે ન કરનો. યાકે પ્રકાર બહોત હે, કહાં તાંઇ લીખે, ગ્રંથ વધ જાય. તાતે ઇતનોઇ સુક્ષમ કહયો. વહાં કોઇ કહે કી કપટ તો બડે બડે મહદ

પુરૂષ કરત હે. ભીતર ઓરતરે ચલે, ઉપર ઓરતરે ચલે. તહાં સમાધાન :– વામેં કપટ નહીં. જગતમેં લોક અનેક તરે હે તાસું દુરાવ કરે. છીપાવનો સો છલ નહીં. જેસે રત્ન મણી માણેક દ્રવ્યકો છીપાય કર રાખે મુલ ચોરકે ભયસું તેસે દુષ્ટ દુરાચારી વિજાતી ધર્મવાલેતે અપનો ધર્મ રાખવેકો વાતકો દુરાવે. પુષ્ટી પ્રવાહ મર્યાદાકો પ્રમાણ શ્લોક :– વૈદીકત્વં લૌકીકત્વં કાપટચાતેષુ ન અન્યથા. અર્થ : વૈદીક ધર્મ ઓર લૌકીક ધર્મકો આચરણ કપટયસું કરનો લોક સંગ્રહાર્થ. જેસે શાસ્ત્ર પુરાણમેં ભગવાનને જીવકે શીક્ષાર્થ અનેક તરેકે વચન કહે. એક જગે અન્ય દેવીકી પુજા કરી કરાઇ. એક જગે વરજી. 'સર્વધર્માન પરીત્યજય મામેકું શરણું વ્રજ' અર્જુનકો કહયો. સર્વધર્મ ત્યાગ કરી મેરે શરણ કેવલ આવ એહ કહયો તાતે કેવલ ભગવાનહી ભએ. તાતે જેસો જીવ તેસો અપને મનમે પ્રવાહી મર્યાદી પુષ્ટી જીવ ભગવદ વચન ગ્રહણ કરેગો. અપનો શુભ અશુભ દોષ ગુણ વિચારી ચલનો. 'જામેં હે પતન સો જતન કરી નીકે કરી ઇતી.' અર્થ :– જામેં પતન સો પડનો અધોગતી નરકમેં તાકો જતન કરી સો ઉપાય કરી જો ફેરફેર જન્મ લેનો સો નરકમેં પડનો તાસો સાવધાની કરની 'હીતહીસોં હીત કરી.' સો હીત સો નેહ કો નામ સો નેહ સો નેહ કરી વાકો અર્થ જામેં નેહ હે તા ભગવદીસોં હીત સો પ્રીત જામેં પ્રીત. નહીં તાકો ઓર છાંડી દીજીયે. સો રાજાકે રંક લેકે અનેક હે તાકો છાંડી દીજે. તહાં પ્રશ્ન :– 'જો કોનકો સંગ કીજે' 'જામેં પ્રાનવલ્લભકી રૂચી રસ દાયક હે તામેં મન સાની વેઇ રસ પીજીયે.' અર્થ :– જામેં પ્રાણવલ્લભકી રૂચી હે, રસદાયક સો વે રસદાન દેવેકી ઈચ્છા હે તામેં સો વે રસ-પાત્રમેં, ભકતમેં મન સાની સાની સો મન મીલાય, મન જબ મીલે વાકે સ્વભાવકે અનુકુલ હોય, વે રસીક ભકત સ્વરૂપ રસપાન કરત હોય તામેં મન સાની સો એક રૂપ વામેં આપ હોય જાય રસ પીજીયે સો રસરૂપ માધુરીકો પાન કીજે. વહાં કહત હે જો તુમારે ચરણ સરોજતે વીછરે પાછે અનેક દોષને મોકું ઘેર લીયો.

અહંકાર અભીમાન ઇર્ષા કપટ ક્રોધ પાખંડ પ્રતીષ્ઠા તાહીમેં ઘાલી રચ્યો હું
મદ અરૂ મચ્છર કુકર્મ ક્રીયાહીન લોભ દ્રોહ દ્વેષ અધર્મ ક્રીયામેં સાની સચ્યો હું
કુબુધ્ધી કૃતઘ્નતા ઓર કુટીલાઇ આઇ વ્યાપી ઇંદ્રીય વિષય ને નચાવ્યો તેસો નચ્યો હું
ગોકુલનાથ તુમારે વિછોહે એસી ગતી કાઢીએ કૃપાલ દોષહીમેં આય પચ્યો હું ।૩૪।

ગ્રંથ કરતા ગોપાલદાસજી તો કેવલ સ્વરૂપાશકત રસભાવ પરી પુરણ હે. તીનકું ઇતનો દોષ કહાં તે ? ઇતને દોષસું કહા સંબંધ ? તહાં સમાધાન :– શ્રી ગોપાલદાસજી તો મહા ગુણ નિધાન હે, શ્રી ગોકુલેશજી સમાન હે, મહા રસીક ને ગુરૂ હે. જીનકે સ્મરણતે ભજનતે, દરશનતે કોટી જીયકે અધ નાશ હોય પે ઇનકે વિષે દૈન્યતા પરીપુરણ હે, અપની જોગ્યતા અપને વિષે અણુમાત્ર નહીં લાવે હે. ગુણ સમુદ્ર હે. સ્વરૂપકો સંપુર્ણ જાને હે

ઓર અનન્ય ધર્મકે આચારી હે. જેસે વેદ કહેત હે 'નેતી નેતી' જો મેં નહીં જાનુ હું પે સબતે અધિક વેદહી જાને હે. જાકે પાસ ધન હોય સો વે ચોટે સબકું ન દીખાવે, ન મુખતે કહેત હે જો હમ બડે ધનવાન હે. સબ લક્ષણસોં જાને જાત હે. જો કોઇ આપનેઇ અવગુણ આપ જાને ઓર અવગુણ હે નહીં ઓર એસે જાને જો મતી મોંસોં અપરાધ પડે, આખર તો મેં જીવ હું. જેસે હીરાકો મુલ ઝવેરીને પ્રગટ કર્યો. મુલ જાતી યાકી ભાઠા હે. જેસે જીવ બ્રહ્મતે વીછુડયો તાઇ દિનતે વિષયાનંદમેં ગડયો, માયા સો અવિદ્યા વેષ્ટીત કલેશ રૂપ હોય સંસાર ચક્રમેં પડયો સો પુરણ પુરૂષોતમ સત્ ચીત્ત આનંદ ગોકુલેશ સંબંધતે આનંદ રૂપ ભયો સો ઉનહીકી કૃપાસે નીકસ્યો. સંસાર સમુદ્રમેં ડુબ્યો હુતો સો તા અવસ્થાકો ફેરફેર સ્મરણ કરી મનકો ઉપદેશ જગતકે શીક્ષા અર્થ કરત હે 'અહંકાર અભીમાન ઇર્ષા કપટ ક્રોધ ઇતી' અર્થ :- અહંકાર સો કોઇકો અપની ખાતરમેં ન લાવે, અભીમાન સો મોં સમાન દુસરો કોઈ નહીં, ઇર્ષા સો કોઇકો ઉત્તમ કાર્ય હોય, આછો હોય સો સહયો ન જાય. જાસો મેં બાત કરૂં તાસું શુધ્ધ ભાવસું ન કરૂં, મનમેં અંતરહી રાખું ઓર મનમેં ધર્મ વિષે સચ્ચાઇ નહીં. જહાં કોઇ આછી શીક્ષાકી બાત કહીવે આવે તાપે ઉપર ક્રોધ કરૂં. પાખંડ સો જપ સ્નાન સ્મરણ કીરતન વારતા બનાય બનાય વાકે મનમેં સાચી આવે એસી કહું ઓર મેરો મન સાચો નહિં. વાકો શીક્ષા કરૂં વા ગલેમેં ચલુ નહીં. ઓર વે જાને જો એ સાચો હે જેસે કહે તેસે ચલે હે. સો પ્રતીષ્ઠા કરાયવેકો પ્રતીષ્ઠા સો મોકો સબ ભલો કહે, મેરી વડાઇ જગતમેં હોય, ભલે બડે ભગવદી હે, કોટીમેં એક હે એસે કહે તાકે લીયે વાકી પ્રશંશા બહોત કરૂં ઓર દંભ સો જગતમેં પ્રસીદ્ધતા બહોત બઢાવે દેશ પ્રદેશમે હેલ્લો હોય જાય જો ફલાનો ફલાની જગહ રહત હે એસે ઉજાગર હોવે જાય. સો ઇન દોષન કરકે રચ્યો હું સો એ સબ દોષ એકઠે કરી મોકો બણાયો હે ઓર અનેક પ્રકારકી ખોટી ક્રીયા મીલાય સંપુર્ણ છલ ધર્મ રૂપ જો સાચો જેસે ભરતકો પાત્ર ઠરે તેસે બણાયો સો 'મદ અરૂ મચ્છર કુકર્મ ક્રીયા હીન લોભ દ્રોહ દ્વેષ અધર્મ ક્રીયામેં સાની સચ્યો હું ઇતી.' અર્થ :- મદ સો ઉનમત ચાહય સો કરે. ભગવદ વચન સોઇ અંકુશ, મહદ ભકત સોઇ મહાવત તાકે હાથમેં એ અંકુશ સો એ જગરૂપ જો મત્ત મન સો માનત નહીં. અંકુશહું ખોટે કર્મ સોઇ ક્રીયા, સો કહા ? મચ્છર દોષ છોટે બડે કાહુકી કહી સર્વથા ન માને સોઇ હીણ સો નીચ સો ફેર લોભી પાપકો ઘર, અર્થ પુરન નહીં હોય તબ દ્વેષ કરે સો દ્રોહ સો આપસમેં વિરૂધ્ધ કરે. તાતે કહ્યો અધર્મ જો ક્રીયાહીન સો તામેં યાકું સચ્યો સો ધર્યો હે તામેં તે કહા કૃતી બની આવત હે. 'કુબુધ્ધી કૃતઘ્નતા ઓર કુટીલાઇ આય વ્યાપી ઇતી.' અર્થ :- દોષતે દોષ અધિક બઢત હે, ખોટી વસ્તુ માત્રકો જોર સીવાય હોત હે. કુબુધ્ધી સો ખોટી બુધ્ધી. જબ બુરી વસ્તુ ભઇ તાસો નીપજે કહા ? કૃતઘ્નતા સો જો ગુણ પ્રાપ્ત જાતે

ભયે હે તાસો અપનો જો ભલો ભયો હોય સો ન માને, વાકો કીયો ગુણકો ઉલ્ટો બુરો માને ગુણકો અવગુણ માને સો ઇનકે સાથ જોર અપનો કહાં તે ચલે ? જો આગે યાકું સબ દોષને ઘેર લીયો તાતે કહયો 'ઇંદ્રીયકે વિષયને નચાયો તેસો નાચ્યો હે.' તહાં કહત હે 'ગોકુલકે નાથ તુમારે વીછોહે એસી ગતી કાઢીયે કૃપાલ દોષહીમેં આય પર્યો હું" ગોકુલકેનાથ સો 'ગો' જો ઇંદ્રી 'કુલ' સો સર્વાગકો સમુહ તીનકે નાથ સો હે મેરે સર્વાંગકે રક્ષક સો તુમારે વીછોયે એસી ગતી મેરી ભઇ. જબ રક્ષક નહીં તબ સબહી બહેક જાય તામેં કહા પુછનો ? જેસે ગ્વાલ ગાયતે વીછર જાય તબ ગાય મન માને વહાં ચલી જાય તેસે સબ મેરી બુદ્ધી બહક ગઇ તબ સર્વાંગકે વિષયને મોકું નચાયો તેસે મેં નાચ્યો, મેરે વશકી બાત ન રહી સો હે કૃપાલ ! દયાનીધી ! મોકો કાઢીયે. મેં દોષમેં પર્યો હું જેસે સુદ્રીકામેં વરચી કરે તેસે મેં દોષ પર્યો ભયો. (વષય હે સો ઉખડવે દેત નહીં ઓર મનહુ હારે નહીં હે.

બીગારહી લે બીકાતોં અંગકો લગાવે રૂચી સુચી કર માને જાને ન અહીત હીતકું
કરે અપરાધ આપ આપનો ન માને દોષ કહે તાસો રોષ કરે આપનેહી ચીતકું
કૃતહુકો પક્ષપાત કરે અહંકાર લીએ હાર નહીં માને એ સ્વભાવ એસો નીતકું
શરણ સંભારે નાંહીં મરવેકો ડર નેક નહીં, દીનતા ન કરે કહા કહું જીય કૃત્યકું ।૩૫।

'બીગારહી લે બીકાતો અંગકો લગાવે ઈતી' અર્થ :- બીગાર સો દુરગંધકી કીચ, બીકાતો સો મોલ કરીકે લેવેહી "હી" અક્ષર નીશ્ચે વાચી હે. જીવકો સ્વભાવહી હે સો વે અંગકો લપટાવે સો રૂચી પુર્વક. તાતે કહયો 'રૂચી સુચી કરી માને' સો મનમેં પવિત્રતા રાખે, મનમેં પવિત્રતા રાખે તાકો ગ્લાની કહાંતે આવે ? તાતે કહયો 'જાને ન અહીત હીતકુ" અહીત હીત સો અપનો બીગાર સુધાર કો ન જાને. ઓર અર્થ 'બીગાર બીકાતો લે' સો પહેલેસું લડાઇ મોલી હે. ધર્મ ચરચા અથવા લૌકીક કથની કર્મકી વાકે સાથ જુદ્ધ, કરીકે વે કહે મેં ઠીક કહત હું વે કહે મેં આછી કહત હું 'અંગકો લગાવે' સો અપને વિષે મમત્વ, અભીમાન અત્યંત લાવે જો મેં કહત હું સોઇ સાચી હે, મેંઇ શુદ્ધ હું, વે કપટકી કહેત હે, જુઠી કહેત હે સો જીદ કરત કરત કલેશ અત્યંત બઢે પે હારે નહીં. રૂચી સો કલેશકું રૂચી કરકે સો પ્રીત પુર્વક મનમેં માન લે, યોં ન જાને જો યામેં નીંદા સ્તુતી જગતકી હોત હે સો નરકકું લેપન કરૂંહું સોતો ન માને પે સુચી સો અપને વિષે પવિત્રતા માન લે. યોં ન જાને જો શ્રી ગોકુલેશજી શ્રીમુખસોં કહયો હે જો 'વિવાદ કાહુસોં ન કરનો' ઓર શ્રી આચાર્યજીએ દશમસ્કંધમેં કહી. 'આપ વિજાતી ભાવકે સંગસે એસો ડરપનો જેસે નહારકે આગે બકરી ડરે" તાતે કહ્યો 'જાને ન હીત ઓર અહીત' સો ન જાને અપને બીગાર સુધારકી એસો મેરો જીવ હે. તહાં

પુર્વ પક્ષ :– જો એસે કહયો હે ભગવદ વાર્તા કરની, પ્રશ્ન ઉતર પ્રતીઉતર કરને, રસ રાખવા વાત વિવાદ કરનો જામેં સ્વરૂપ ફ્રદેમેતે નીકસ ન જાય, સો સુજાતીસોં સંદેહ નીવારણ અર્થ પ્રશ્ન કરનો. જુઠી વા સાચી અપની વાત રાખવેકી જીદ કરે તો બહીરમુખતા હોય અથવા મતમતાંતરકો કોઇ ઝગડો કરે ઓર અપને ઉપર આય પડે ઓર આપ સમજે તો ઉત્તમ કરે. અપને ચાર જને હોય, સુજાતી હોય તાકો સંમત લેકે ચરચા ભગવદાશ્રય દ્રઢ કરી કરે. જેસે આગે શ્રી આચાર્યજીને મારગ પ્રગટ કીયો તાકે આગે આડે જો દવેષ કરવે આયો તાકો મર્દન કીયો ઓર મહા સ્વરૂપ અનન્ય ભરૂચી ગોકુલેશજીકી સૃષ્ટકે સાથ ધર્મ કલેશ વિજાતીને કીયો તાકો મુખમર્દન કરી ગોકુલતે ગોકુલેશપુર જાય રહે. વિજાતી સંગહુ છોડયો, સહનતાહુ કરી, અનન્ય ધર્મ સ્થાપન કરી વિમુખ મુખમર્દન કીયો પે આપ અપને ગુન દોષકું સમજે તબ ભલો હોય. સો કહત હે 'કરે અપરાધ આપ અપનો ન માને દોષ ઇતી' આપ અપરાધ કરે સો બડે મહદ પુરૂષકો વિના સમજે, વિના બુઝે વિના અપરાધ અનુચીત ખોટી વાત મુખતે કહે ઓર જો 'અપનો ન માને દોષ' સો પસ્તાવે નહીં હાય મેરે મુખતે ખોટી બાત નીકસી, અગલે કો બુરો કીયો વા અગલે જીવ જરાયો. ભલો વોતો વાકે સમુઝાયો વિના યાકું ઠીક નહીં પડી તાસો કીયો 'કહે તાસો રોષ કરે' જો કોઇ હીત કરી શીક્ષા કરવે આયે અથવા ધીરજસે સમુઝાવે આવે તાસું લઢે, ચુપ ન રહે. ઓર સમજકે માનેહું નહીં આપનેહી ચીતકુ. એસો ચીત હે તાકો મેં કહા કહું ? તાતે કહયો 'કૃતહુકો પક્ષપાત કરેં અહંકાર લીયે' જો કૃત આપ બુરો કરે તાકો આપ પક્ષપાત સો જો વચન મુખતે નીકસ્યો તાકો પક્ષ કરે, અહંકાર લીયે અભીમાન પર ચઢયો હે, મમતામેં ભર્યો હે સો હારહી નહીં માને. સર્વથા હાર નહી માને. એ સ્વભાવ એસો નીતકું સો સ્વભાવીક નીતકું એસો હે. સો સર્વદા જીવકી દ્રષ્ટીહી જાનનો. સંસાર સમુદ્રમેં વિષયમેં બુડી રહયો 'શરણ સંભારે નહીં મરવેકો ડર નહીં નેક દીનતા ન કરે ઇતી' એસો વીમુખ જો અપનો શરણ સંભારે નહીં જો મેં કોનકે શરણ હું, કહા કરતવ્ય હે ? મરવેકો ડર નેક સો કાકો કૃત કરીએ, નેક સો નહીં. પ્રત્યક્ષ દેખે હે જો આખર મરનો હે, અનેક જનોકો નીત દેખે હે મરતે જાય હે, કાલકે વશ હે તાતે શ્રી ગોકુલેશજીહી સાર હે. ઇનકે ચરણ કમલમેં રતી સોઇ સંજીવન હે. જહાં અચલ વીહાર દુષન રહીત હે તાતે દીનતા ન કરે, સો દીનતા કયોં ન કરે ? ઇનકે ભગવદી જનકે આગે દીનતા કરની સોઇ પરમ ફલ હે ઉલટી ઈર્ષા કરે હે, અભીમાની દીનતા કયોં કરે ? કરે તો લૌકીક સ્વારથ પ્રતિષ્ઠાકે લીએ કરે હે, તાતે કહયો 'કહા કહું જીય કૃત્યકુ" સો એ જીવ કહાં કહાં બહકતો ફીરે હે ? કયોં ? જો પુરણ આશકતી હોય તો ન ભટકે ઓર 'કૃત્યકુ' એસોહુ પાઠ હે તો યાકી ક્રીયાકું કહા અપની દુષ્ટ ક્રીયાકો છોરત નહીં તહાં આપ અપને મનકું મનુહાર કરી સમુઝાવત હે.

એક મેં કહત જો યે શીખ મેરી માનો મીત હીતકી જો જાનો તો આનો મન માંહીયે
આન દોષ કહે દોષ ઉનકો ઘટત જાત આપકો લગાવત દોષ તાતે ન કહાઇયે
સ્વકીયનકું શીખકો કહી પ્રાણવલ્લભને દોષ કાહુકો ન મનમાંઝ આન્યો ચાહીએ
દોષ કાહુકો કહે સો આપ નીરદોષ જાને આપ દોષ જાને તો બીરાનો કહે નાંહીંયે ।૩૬।

'એક મેં કહત જો યે શીખ મેરી માનો મીત ઇતી.' અર્થ :- એક મેં કહતહું તાતે મેરી શીખ માનો. કયોં ? જો મીત્ર હે તાતે કહત હું. ઓરકો મીત્ર પદ કહેનો નહીં સંભવે. કયોં ? જો એ દેહકે ઓર પ્રાણકે એક ક્ષણ વીછરો નહીં ઓર પ્રાણ મનકે આધીન હે, સબ ઇંદ્રી હે. સબ દેહ મનકે વશ હે. પ્રાણકે વિછરેતે અપનો અંગ નહીં રાખત હે યાકો સાચો વિયોગ હે નીંદા નહીં કરત હે, વિયોગ પડે, કીટ પડે અથવા મૃતીકામેં મીલે અથવા ભસ્મ હોય વે મીત્ર. જો પ્રાણ તાકે વીછરે ન રહે તાતે એ પ્રાણકે હીતકી બાત કરત હે, કયોં ? જો તું દુઃખ પાવેગો, અબ તો તું મનુષ્યકે તનકે આકારમેં હે, સબ જ્ઞાન હે તાતે કહત હે, સો બુદ્ધી દેહકે આધારસું કરૂણા કરી મન પ્રાણકો સમઝાવત હે, તેરે સંગતે એ દેહ દુઃખ પાવત હે. ઓ કહા કરે ? તેરે વસ હે પે તુંહી દુખ પાવત હે ઓર પાવેગો. એ દેહ તો તેરે સાથ હે પે ઓર દેહ પાવેગો તામેં મેરી સામર્થ સમઝાયવેકી નહીં. ઝડપસુ યોનીમેં કહા બુધીકી સામર્થ ઇતની ચલે? કછુ ઉપાય ક્રીયા સાધન ન બને તબ પ્રાણનાથકો શ્રમ કરનો પડે. જેસે ગજેન્દ્રકી સહાય કરી. તાતે તું જેસે અચલ હે તેસે અચલ દેહમેં વાસ કર જાતે ફેર ફેર તોકો દુઃખ ન હોય. તહાં કોઉ કહે જો મુકતીહી કયોં ન ચહાય ? જે ભગવદ તેજમેં મીલે, એક રૂપ હોય, સબ જંજાલ મીટે. સો સાચ પે વહાં સુખ નહીં. જેસે જલકો પ્યાસો જલમેં ડુબી મરે તો કહા તૃષા બુઝત હે? વહાં કછુ સ્વાદ નહીં, વહાં દેહકી હાની હે. તેસે મુકતીમેં જીવકી હાન, જીવ નાશ હોય તાતે પ્રાણ વલ્લભકે સમીપ રસાત્મક નાના પ્રકારકી સેવા હોય સો સેવા કરો એઇ મેરી સલાહ હે. તાતે કહયો 'ચીત હીતકી જાનો તો આનો મન માંહીએ' સો મનમેં લાઓ સો કહત હે 'આન દોષ કહે દોષ ઉનકો ઘટત જાત આપકો લગત દોષ ઇતી.' અર્થ :- ઓર પુરૂષકે વિષે દોષ દેખ દોષ કહે સો નીંદા કરે તાકો દોષ બહોત હે કયોં ? જો ઉનકો ઘટત હે ઓર વાકો દોષ અપનેકો લગત હે સો અપનેકો કયોં લગે ? વેતો અપનો દોષ આપ નહીં જાનત હે. જાને તો અપરાધ ન કરે ઓર આપુનને તો વાકો દોષ ગ્રહણ કીયો જહાં ઘડી ઘડી કહયા કરે સોઇ સ્મરણ ભયો. જાકો સ્મરણ કરીએ સોઇ આવે સો જાકો જેસો સ્વભાવ હે તેસો ફલ પ્રગટ કરે. દોષ સોઇ પાપ રૂપ સો અધોગત જો નરકતાંઇકો ફલ હોય, સો નરકમેં પડે. તહાં કોઇ કહે કી ઉનકો દોષ ઘટત હે સોઈ યાકું પરમારથતા ફલકી પ્રાપ્તી ભઈ નહીં કાહા ? તહાં ઉતર :- એક તો ઇશ્વર રાજી ન હોય, દુસરો વે સુને તો અત્યંત દુઃખ પાવે, સામર્થવાન હોય તો અપનેકું દુઃખ દે ઓર વે ક્ષમા કરે તો અપનો

કોટી ગનો બુરો હોય ઓર વાકે દોષ અપનેકો લગે તાતે પરાયે દોષ મત દેખે, નીંદા મત કરે. તાતે કહયો 'તાતે ન કહાએ સ્વકીયનકે શીખકો કહી પ્રાણવલ્લભજી ઇતી' અર્થ :- પ્રાણ વલ્લભને સ્વકીયન સો સેવકકે શીક્ષાકે તાંઇ કહી, કયોં કહી ? જો ભકત હીત પ્રાગટ હે તાતે કહયો. 'દોષ કાહુકો મનમેં આન્યો નહીં ચાહીયે' તહાં સંદેહ હે. બડે મહેદ ભગવદીને જો સતસંગ કરનો એતાદ્દશી વૈષ્ણવકો સંગ કરનો તબ તો વાકે ગુણ દોષ દેખને પડે, વિના પેચાને કેસે સંગ કરે ? દુષ્ટ ખલ કપટી દુરાચારીકો સંગ ન કરે તબતો આછી રીતસો લંછન દેખને પડે, તબતો બુરો ભલો કહનો પડે, તહાંતો અપરાધ ભયો. તહાં સમાધાન :- યહાં દોષ નહીં, પ્રયોજન માત્ર હે જેસે રત્ન મણી, માણેક, વસ્ત્ર, અન્ન, શાક, મેવા ઇત્યાદીકકો આપ આછી તરેસો ન દેખ લે તો અપનો કારજ બીગડે. યહાં પ્રયોજન હે, સ્વારથ હે ઓર યથારથ સાચી બાત હે. બુરી ભલી વસ્તુ જાકી પાસ હે સોઉ અપની જાનત હે, મોલ ન્યુન અધિક હે. મોલ કમ કહે સુને તો બુરો નહીં માનત હે ઓર આછો પરખૈયા હોય તોસો માલ કહુ રીઝત હે વિના સમુઝે કહે તાસું તથા ઘડી ઘડી વાઇ વસ્તુકો વીસરાવે ઓર દામ ૧ કો ન લેવે તો રીસ કરે તાતે દ્વેષ ભાવસોં વિના પ્રયોજન કહે સો નીંદા કહી જાય. યોંતો બડે બડે આચાર્યનને પરમતકો દૂષીત કીયે હે તો કહા નીંદા ભઇ ? વહાં સ્વમત સ્થાપન હે, નીર્દુષ્ટ ચીત્ત હે તહાં દોષ નહીં. તાતે કહયો 'આપને કાહુકો દોષ મનમેં ન આન્યો ચાહીએ' તાતે યહાં જાકી વસ્તુ દેખે તા વસ્તુકી ભલી બુરીકી વિના પ્રયોજન મનમેં કોઇ બી ના રાખે. તહાં કહત હે 'દોષ કાહુકો કહે સો આપ નીરદોષ જાને ઇતી' અર્થ :- આપ અપનકું દોષ રહીત જાને જો મોમેં દોષ નહીં તબતો એ અભીમાન તે બીરાનો દોષ સો નીંદા કરેઇ ઓર અપને વિષે અપનો દોષ આપ દીનતા પુર્વક જાને તો બીરાનો દોષ કાહેકો કહે ? તાતે કહયો 'બીરાનો કહે નાહીંયે' તાતે સબ પ્રાણી માત્રકી નીંદા છોડી આપ અપનોઇ દોષ ગુણ વિચારનો.

જો લોં પ્રાણ વલ્લભકે દાનકો ન ગ્યાન તોહે તો લોં તું અગ્યાન ભુલ્યો ફીરે જીત તીતકું
મારગકી રીતીહીમેં સાધનકી સાધ રહે આરાધન આધુનીક કીયે જાનત ન ચીત્તકું
જથારથ પ્રગટ સ્વરૂપકો જાને હેત ત્યોં ત્યોં તે દાનહૂકો જાને આપ હીતકું
જાને તો તો તુચ્છ કરી માને સબ સાધનકો માધુરી સ્વરૂપકી જો ચાખી હોય નીતકું ।૩૭।

'જો લોં પ્રાણ વલ્લભકે દાનકો ન ગ્યાન તોલોં ઇતી' અર્થ :- જો લોં સો જબતાંઇ પ્રાણ વલ્લભ જો ગોકુલેશ તીનને જો દાન સો રસદાન કીયો તાકો જ્ઞાન તોકો નહીં સો તોલોં સો તબ તાંઇ ભુલ્યો ભુલ્યો ઇત તીત ભટકત હૈ ફીર્યો કરે, એસો. ચંચલ કયોં ? સ્વરૂપાશકતી નહીં, રસકો સ્વરૂપ ન જાન્યો તાતે જેસે કોઇકું કોઇને અમોલક રત્ન હાથ

દીયો. પે વાને રત્ન અમોલક હે એસો રત્નકો રૂપ ન જાન્યો. રત્ન તો પાસહી ધર્યો હે પે જ્ઞાન વિના કેસે જાને ? અથવા પ્રાણ વલ્લભકે દાનકો ન જ્ઞાન સો દાન કીયો તાકો જ્ઞાન આશય સો અભીપ્રાય ન જાન્યો, મોહી વાતકો ન સમજયો ભુલ્યોઇ ભટકત હે. તહાં આગે એસે કહત હે 'મારગકી રીતહીમેં સાધનકી સાધ રહે ઇતી' જો મારગ સો પુષ્ટી મારગ તાકી રીત બતાઇ સો સ્થુલ રીત સો જો શરણાગત આવે તાહીકું તામેં અનેક પ્રકારકે જીવ ઉત્તમ, મધ્યમ, અધમ તામેં મુરખ તથા ચતુર, તામેં સ્નેહ હીન તથા પુષ્ટી, પુષ્ટી પુષ્ટી, પુષ્ટી મર્યાદી, પુષ્ટી મહાતમી, તાકો સ્વરૂપ વચનામૃતમેં વિસ્તાર કીયો હે. કલ્યાણભટજીને પુછયો તાકો વિસ્તાર માહાવદાસને લીખ્યો હે. પુષ્ટી સો અનુગ્રહીક, વિના સાધન સ્વરૂપ દાન પુરણ રસકી ગમ્ય, સ્વ સુખાર્થકી ખબર નહીં. શુદ્ધ પુષ્ટ પુષ્ટ સો પરમ અનન્ય શુદ્ધ રસાત્મક રસ સાક્ષાત સ્વરૂપ અભીલાખી પ્રભુ સુખે સુખી દુઃખે દુઃખી સદા સર્વાત્મના ભાવી. પ્રવાહ પુષ્ટી સો મારગકી રીત સાધન સાધ્ય અનેક પ્રકારકે માર્ગમેં વૈષ્ણવ હે તાકો વર્ણન અનેક પ્રકાર ભાવાભાવકો હે સો જનજનકી વાત સુણી આચરણ કરે, ઘડીમેં એક વાત કરે, સ્થીર ચીત્ત નહીં, રસમાર્ગ ઓર અનન્યતા નહીં. ઓર મર્યાદી પુષ્ટી દર્શન અભીલાખી આચારી, ક્રીયામેં સ્વચ્છતા પવિત્રતા વિષે રૂચી, વાછલ્યતા તો હે સો પુષ્ટી અંગ પે રસ સ્નેહ નહીં, અભીલાખા નહીં, સાક્ષાત સ્વરૂપ રસ દાન અભીલાખા નહીં, લૌકીક વિસેહુ નહીં, પ્રમાણ રીત પ્રણાલીકા વિષે આગ્રહ યાતે સ્નેહકી રીત ન્યારી. ઓર પુષ્ટી મહાતમી સો માર્ગ પ્રતાપ, ગુણ, ચરીત્ર વિષે, તથા કથા શ્રવણ વિષે વિશેષ રૂચી. પ્રભુકે ખટ-ગુણ ઐશ્વર્યમેં મગ્ન સો મહાતમી યામેં સ્વભાવીક અનેક ભેદ. યાતે રસ માર્ગ ન્યારો હે. અનીરવચની હે, હ્લીદલાત્મક કેવલ રસરૂપ આવરણ રહીત, લોકવેદ ઇતીરકત, સ્વરૂપાશકત, અવધી પ્રપંચ વીસ્મૃતી પુર્વક રસાર્ણવ. તહાં પ્રમાણ ગોવીંદ સ્વામીકો પદ લીખ્યો સ્વામીનીજીકે વચન 'ધન ધન વૃંદારણ્ય કુરંગની, શ્રી મુખ પાન કરત સખી સાદર કૃષ્ણ સાર પતી સંગ' અર્થ :- વૃંદારન્ય સો વન તાકી કુરંગન સો હરણી સો ધન્ય કયોં ? જો કૃષ્ણ જો સાર સો શીરોમણી તાકે શ્રીમુખ શોભા સંજુકત મુખ તાકો રૂપામૃત રસ સો સાદર સહીત સો આદરસોં પાન કરત હે સો આરત, વિરહ પુર્વક, અતી દૈન્યતા જુત સ્વામીનીજીને કહયો, નહીં તો આપ માહા રસ રાસ ભોગ્ય કરે હે તોહું તૃપ્તી નહીં. માર્ગકો સિદ્ધાંત સ્નેહ હે સો લોક વેદતે પર હે, મર્યાદા રહીત હે. શ્રી રામચંદ્રજી મર્યાદા પુરૂષોતમ મર્યાદાકે સુમેર સો સ્નેહકે આગે તીનકી મર્યાદા ન રહી. સબરી જો ભીલણી તાકે જુઠે બોર ખાયે. વાને ચાખ ચાખ મીઠે રાખે, ખાટે કાઢ નાખે સો ઉનોને વાછલ્ય દેખ આરોગે, વેદ, મર્યાદ, આચાર સબ ભુલે તાતે ઓ જીવ તો મારગકી રીતકી સાધનામેં સાધી સો અભીલાખા હે. ઓર આરાધન આધુનીકસોં પ્રસન્ન કરનો જો સાક્ષાત શ્રી ગોકુલેશજી

આધુનીક અબ પ્રગટે તીનકો સો ચીત્તકું કહત હે તું નહીં જાનત હે 'જથારથ પ્રગટ સ્વરૂપકો જો જાને હેત ઇતી' જથારથ સો જેસો સ્વરૂપ હે તેસો સ્વરૂપ સાક્ષાત પ્રગટકો હેતુ સો કારણ જાણે : સો કારણ કાહા ? જો કોનકે લીયે પ્રાગટ ભયે હે ? 'તો તો હેત દાનહુકો' સો દાન કહી કીયો ઓર કરેંગે તાહુકો કારણ જાને તાતે કહયો 'જાને ન આપ હીતકું સોઇ' અપને ભલેકીહુ ન જાને. સો જાન્યો કેસે જાનીયે ? 'જાને તો તો તુચ્છ કરી માને સબ સાધનકું માધુરી સ્વરૂપકી જો ચાખી હોય નીતકું" અર્થ :– જીતને સાધન હે તીન સબનકું તુચ્છ કરી માને સો એક આરત પરીતાપ વિના જીતને ઉપાય સો સબ સાધન હે. ઇહાં સ્વરૂપહી સાધન હે. જબ કૃપા કરી સ્વરૂપ દાન કરેંગે તબ ફલ સંબંધ ભયો. એક સ્વરૂપ સિવાય સબ સાધનકું તુચ્છ માને. જો સ્વરૂપકી માધુરી ઇન નેનન ભરીકે ચાખી હોય પે 'નીત'કું કહયો નીત સો સદૈવ પાન કરે. એસે નહીં જેસે એક દિના કોઇકો રૂપ દેખ સીરાયો ફેર ભુલી ગયો. સો તેને માધુરી રૂપકી નહીં ચાખી એસો જાનનો. સર્વાત્મના પૂર્વક સદૈવ નેત્રમેં રાખે. સો કોન પ્રકાર ?

મન લે મન દે મનમોહનકું મનમેં ધરી માધુરી રૂપ કરે રસ પાને
આરતસોં અપનો અંગ આનકે પ્રાણ પ્રીયાકે રસમેં સાને
ગેહકે દેહકે સુખારથકો સુખ નેહી વિના મનમેં નહીં આને
ગોકુલનાથકકી રતીસું રતી યાં સુખકો સુખ કોન વખાને ૧૩૮।

'મન લે મન દે મન મોહનકો ઇતી' અર્થ :– મનમોહન ગોકુલેશ તીનકો મન લેકે સો મન દેખકે સો ઉનકો રૂપ દેખકેઉ અપનો મન ઉનકું દે. તું રસ જોગ ભયો હોયગો સો તેરે મનકો અંગીકાર કરેંગે. ક્યોં ? જો વે મહા રસીક હે. પ્રાણવલ્લભકી માધુરીકે રૂપ રસ પાન કીએ તે આરત સિવાય હોય ઓર જેતી રસીલી મધુર વસ્તુકો પાન કીયે તૃપ્ત હોય. ક્યોં ? જો પેટમેં ઠારે. સમાયવેકો નહીં ઓર નેત્ર દ્વારા રૂપસુધાકો પાન કરે સો મનમેં સ્થીત કરે સો કયોંહું તૃપતી ન હોય. નેત્ર જુબાન બહોત સ્વાદી હે, મહા વ્યસની હે, અપાર રસકી ભુખ હે પે આરત અગ્ની વિના મહારસ ન પચે તાતે કહયો 'આરતસોં અપનો અંગ આનકે પ્રાન પીયાકે સ્વરૂપમાં સાને ઈતી' મીલવેકી અત્યંત આતુરતા સોઇ અગ્ની, તામેં અપનો અંગ આનકે સો યહાં મન અંગ હે તાકી વ્યસન અવસ્થા સોઈ આરત તાકો નેત્ર રૂપ જો પ્રાણ વલ્લભકી રૂપ માધુરીમેં સાને સો મીલાવે, દોઉકો એક રૂપ કરે. 'ગેહકે દેહકે સુખારથકો સુખ ઇતી' અર્થ :– ગેહકો સુખ સો ઘરકો ઓર દેહકો સુખ ખાન પાન વિષય તાકે સુખકો સ્વારથ સો નેહ વિના મનમેં ન લાવે, તુચ્છ કરીકે ગીને. ખાન પાન વિષય તો જીવ માત્ર પશુ પક્ષીહુ કરે હે પે વે નેહ માર્ગમેં સમજે નહીં. કયોં ? જો અજ્ઞાન જીવ હે પે અપનો પેટ ભરવેકો જ્ઞાન હે તેસે તું પશુ તુલ્ય ભયો.

ભગવદ સેવન, ભજન, શ્રવણ, મનન, આશકતી, સ્નેહ સો સબ નર નારી દેહતે બની આવે. નહીં તો એ પૃથવીકો ભાર ભયો. ઓર પુરષોતમ તો એક નેહ આધીન હે. તહાં કહત હે 'ગોકુલનાયકકી રતીસું રતી ઇતી' અર્થ :- ગોકુલકો નાયક સો વિઠલેશકુમાર ગોકુલેશ 'ગો' શબ્દ અનેક નામ યા રસ વાચી હે. ગો-ગાય વ્રજકી, ગો-ઇંદ્રી ઇત્યાદીક સબકે નાયક હે. તીનકો સ્નેહ સોઈ રતી. તાસું તું રતી કરી સો સ્નેહ કરી. ઓર અર્થ રતી સો રમન કરી ઉનકી રતી જો પ્રીતહીકે સંગ વિહાર કરી તાકી લછના યહ ભઇ જો ઉનકી રસ ભરી નેહકી બતીયાં શ્લોક પદ છંદ સમે સમે રસ ભરે કહે હે સો તેને શ્રવણ કીયો હે તાકું સુરતી સો સુધી કર જો કોન કોનસી બાત કરી હે ઓર બાત જો નીરસ ઓર વ્યર્થ તાકો તું છોડ. ગોકુલનાથકી કીરત સો યશકો નામ કીરત સો ઉજવલ સુધાસોં મીઠો તાસોં સુરતી સો સુંદર રતીસોં પ્રીત કરીયો. 'યા સુખકો સુખ કોણ વખાણે' કહયો. સો યા સ્વરૂપકો રસ જશકો જો સુખ તાકો કોન સુખ હે કરકે વખાને ? ઓર લૌકીક જીવ પશુવત એ રસ રૂપકું ન જાને. નીરસ કરમ જડ ગ્યાની રસ મારગીકી ઉલટી નીંદા કરે સો અનુભવ જગતમેં દેખવેમેં આવે હે. ભગવદ કથા વારતા જશ રસ જહાં હોત હે વહાં તો વીરલો રસીકકો મન લગે ઓર રાજારંક ઇત્યાદીક જગતકે કરમ કથનીમેં સબકો મન લગે તાતે જગતકે જનકો સંબંધ છોડનો.

જીયકે સંબંધ માંઝ હીતકી અપેક્ષા કીયે મન બહેકાયો પે ન હાથ કછુ આયો હે
વિષયી કુટીલ વ્યભીચારમાં હીત કેસો નેહકો ન નાતો જાને સ્વારથ સુખાયો હે
મૃગ જલ તૃષ્ણા કરી આશા મન માંઝ ધરી ધાયો ધામ છોડી ધામ બોહોત દુઃખ પાયો હે
તાતે તુ સમઝી શુભ આપનો વિચારી મન ગોકુલેશ ભજ દુઃખ સબે વિસરાયો હે ।૩૯।

'જીયકે સંબંધમાંઝ હીતકી ઇતી' અર્થ :- અપને જીયકું સમુઝાયવેકો લોક સંબંધ જીવ તાસું હીતકી અપેક્ષા કરી વાસું પ્રીત કરવે ગયો જો કછુ મનસું સંબંધ કરી સુખ પાઉંગો કરીકે મનકું બહેકાયો પે મેરે હાથ કછુ ના આયો. સો મેં કયોં ચાહુ ? સો ઉનકે પાસ કછુ નહીં, વે બહોત રૂખે. રૂખે યોં સો કછુ ન જાને, વે કછુ કહે મેં કછુ કહું. તહાં પ્રશ્ન જો તું જાન બુઝ ઇતની સમજવાર હોય ગયો કયોં? તહાં સમાધાન :- મેને કછુ સ્નેહી જાને હતે ઉનકી બાત સુનકે. સો કહા બાત સુંદર રસ રીત જેસે કવીત, પદ, છંદ, પ્રબંધ, હાવ, ભાવ, કટાક્ષ, રૂપ, ગુન, ચાતુરી, નાના પ્રકારકી જુકત, સૃંગાર રસ રૂપી મધુર શબ્દ સુણી મન રીઝયો પે ચાર દિન સંબંધ કીયે તે જાને પરે જો સ્વારથ પ્રતીષ્ઠાકે લીને લૌકીક રસ સ્નેહ જનાવે હે તહાં હીત કાયકો ? ઇષ્ટ લૌકીક પ્રતીષ્ઠા માન બઢાઇ ઈર્ષાહી હે. 'વિષયી કુટીલ વ્યભીચારમાંઝ હીત કેસો ઇતી.' અર્થ :- વિષય સો વીખ ભરે જાકે વિષે સંગતે

શરમશરમ વિષે વિષ ફેલ જાય. અભક્ષ ભક્ષ ખાય રસનાતે સ્વાદતે, કામી દુરાચારી કરે તાતે કુટીલ સો ટેઢી વાત કપટ ભરી વાત. વાતમેં છલ કરી નિકસ જાય, કોઈ બાતમેં બ્યચન નહીં તાતે વ્યભીચારી, પરસ્ત્રી ગમના શકત, કુલટા ગામી સ્ત્રી અનેક પુરૂષ પાસ ગમન કરે પુરૂષ અનેક સ્ત્રી સો વેશ્યારત, અલ્પ બુધ્ધી, પાપાક્રાંત, મીથ્યા ભાષણ કરે તામેં હીત કેસો ? સો સ્વાર્થ ભયો, ઓર કાકો હીત કરીયે હીતકો સો નહીં'. તાતે કહયો 'નેહકો ન નાતો જાને' સો નેહકો જામે સંબંધકો અંશ નહિં'. સો કાયતે અંશ નહીં ? તાતે કહયો 'સ્વારથ સુખાયો હે' જો સ્વારથકું ખાય ગયો. સબ દોષકો મુલ સ્વારથ હૈ. ભારત ઉદ્યોગ પર્વમેં અનેક દોષકી સ્વારથતે ઉત્પતી લીખી હે, કામ ક્રોધ મોહ મદ મચ્છર અસુયા ઈર્ષા દંભ દુરાચારી ઈત્યાદીક લોભતે હોત હે. જગતમેં કહત હે યાકો કાલ ખાય ગયો સો મરી ગયો, યમદુત લે ગયે એસે નહીં યા કાલ યાકે પાસ સદૈવ હે સો લોભ મોહ ઇત્યાદીક સોઈ કાલ હે એસે ભારતકી ટીકામેં લિખ્યો હે એ પ્રસીદ્ધ હે. તાતે જહાં નેહ નહીં તહાં પ્રાણ વલ્લભ નહીં, જહાં પ્રાણ વલ્લભ ન ભયે તાકો કાલ ખાય યામેં કહા સંદેહ ? નેહકો સ્વરૂપ પુરૂષોતમકો જાનનો. સો પુરૂષોતમકે સબંધી પુરૂષોતમ વિના કેસે રહે ? સો ઉનકે સબંધકે તાંઇ ઉકતાઇકે મનમેં કછુ નેહ પ્રતીત માન ઓર ઠીકાને મન ભાજ્યો 'મૃગજલ તૃષ્ણા કરી આશ મનમાંઝ ધરી ઇતી.' અર્થ :- મૃગજલ તૃષ્ણા સો વનમાં ચલ્યો જાય વહાં બહોત જલકી પ્યાસ લગે ઓર જલ તો મીલે નહીં જબ નેનકે આગે કછુ અંધેરો આવે ઓર પાંવ કોષકે ઉપર દુર જાય તાસોં મૃગજલ તુષ્ણા કહી જાત હે. તેસે મેરે મનમેં આઇ, લોકીકમેં હુ પુરૂષ વા સ્ત્રી વિષે કોઇ ઠીકાને સ્નેહ નીરહેતુહકો સો સ્વારથ રહીત હોયગો સો ન દેખ્યો 'આશા મન માંઝ ધરી' કહયો સો વ્યર્થ ભઇ, સબ અસત્ય ભયો. 'ધાયો ધામ' સો ધુપમેં દોડયો ઓર ઘર અપને છોડયો તાતે છાંડયો ધામ કહયો. બડે દુઃખ પાયો હે. સો કોઇને જોરાવરી તો કરી હે નહીં. અપને મનમેં આશા ધરી દોડયો તાતે એસી લક્ષણા ભઇ, બડે દુઃખ પાયો સો વિના સમજ ધીરજ વિના મન ઉકતાય. મોહ રૂપ જોબન સો જંગલમેં નેહ રૂપ જલકો દોડયો જો વિખ રૂપ જો ધુપ તામેં બહોત દુઃખ પાયો તાતે કહયો તાતે તું સમજ 'શુભ આપનો વિચારી મન ગોકુલેશ ભજ દુખ સબે વીસરાયો હે' હે મન તું સમજ ! આપનો વિચારી શુભ સો ઉત્તમ વિચારી મન જો અપનો કામ હોય નિરર્થક શ્રમ ન કરનો. તાતે કહયો કછુ ન સમઝે 'ગોકુલેશ ભજ સબહી દુઃખ વિસરાયો હે' સોતો દુઃખ જીનકે ભજે તે ન રહે સો નીશ્ચય કરી ભજન કરી સો સબહીકે લૌકીક સબંધકો આશ્રય છોડ ત્યાગ કરી ભજન રસ રૂપ સેવા કર.

જામે ન હીતકો અંશ અરૂ નેકહુ નેહ સંબંધ કો ના નાતો
પ્રીતકી રીત લહે ન રહે મન સ્વારથમાંઝ ફિરે લલચાતો
નેહકી કાન ન હાન ગીણે નહીં ડરે ન ધર્મતે એકહુ ભાંતો
એસેકો સંગ છુડાય તતક્ષણ લે અપનો મન રાખીયે હાતો ૧૪૦।

'જામેં નહીં હીતકો અંશ એકહુ ઇતી.' અર્થ :- જામેં નહીં હીતકો અંશ સો સ્નેહ તે હીત કહીવેમેં પુષ્ટીતા અધિક પ્રીતકી તાકે એ કહુ અંશ માત્ર જા મનુષ્યકે વિષે નહીં ઓર કદાચીત કોઈ કહે સ્નેહકો તો અંશ હે. તહાં કહત હે. 'નેકહુ ન નેહ' સો હમારે સબંધકો સ્નેહ નહીં. નેહ હે સો કુનેહ સો ખોટો નેહ હે. લૌકીક સ્વારથકું રંચ માત્ર મધુર બોલત હે, ભીતર વીખ ભર્યો હે. અંત સો પરીણામે દગાહી દેગો. કયોં ? જો એ લૌકીક કંચન અરૂ પ્રતીષ્ઠા ચાહત હે સોતો ઇહાં ન મીલે ઓર લૌકીક જનમેં યાકી બડાઇ હોય સો બી ન મીલે તાકે વિષે સંબંધકો નાતો કહાંતે. ?

'અરૂ પ્રીતકી રીત લહે ન કહે ઇતી.' અર્થ :- સો જાનેઇ નહીં તાકે વિષે સ્નેહ હીત કહાંસે રહે ? કહે કરકે કહયો સો મુખસે ઠગવેકે તાંઇ સ્વારથકી લાલચ સો કાહુકી સુની બાત સ્નેહકી કહે તાતે 'લલચાતો' પદ ધર્યો. ઠોરઠોર લાલચ કરતો ફીરે. જહાં અપનો સ્વારથ ન હોય તહાં ટોક તરક કરે. તાતે કહયો 'નેહકી ન કાન હાન ગીને ઇતી' નેહકી કાન ન સો નેહ હાની હોવે દે પર નેહકી કાની ન ગીને. ન ગીને જો મેં એ વાત મુખતે કહત હું સો જોગ્ય હે કે નહીં ? યા બાતમેં પ્રીતકી હાની તો નહીં હોત ? જ્યાંહાં સ્વારથ ભયો ઓર વિરસ ભયો તબહી રસ હાની ભઇ. સો નીરસ કઠોર એ રસકું કહા જાને ? એક અભીમાનતે સો વે રસકી પ્રીત મીલાપ તોડ નાખે. કયોં ? જો 'ડર ન ધર્મતે એકહુ ભાંતે' અનેહીકું ધરમસે સંબંધ કહા ? નેહીતો સજનકો મન હાથમેં રાખે, વિના તકસીર સજનસોં બાત ન્યુન અધિક કહે તો હાથ જોડે, વિના અપરાધ આપ અપનો અપરાધ ક્ષમા કરાવે, તહાં પ્રશ્ન :- અપરાધહી નહીં તો ક્ષમા કહા કરાવે ? સમાધન : સ્નેહી હે સો સર્વદા ડરતો રહે મનમાં, જો અપરાધ કોઇ વાતકો પરે. ખમા ખમા જીરાજ જીરાજ કરતો રહે, સદૈવ પ્રીતમકી સેવામેં સાવધાન રહે, કપટ છલ તો સ્વપ્નેહું ન દરશે, સરવશ વારે ઓર પ્રીતમકો ન જનાવે જો ફલાનો કારજ આજ મોતે ભયો તાકી રીઝ દે, શાબાશી દે, સો ન ચહાય. શ્રી મુખસેં દોહા પ્રાણવલ્લભને કહયો સો પ્રમાણ :-

મેરે મન યહ ચાહ શાહ પર શીર વારસો,
સોઉ ન જાને શાહ શીર વાર્યા સો કોનસા.

અર્થ :- પ્રીતમકે કારજકે તાંઇ શીરહું વારૂં એ મોકું ચાહ હે. શાહ ન જાને જો મેરે લીયે શીર વાર્યો સો કોન શખ્સ હે ? કારણ યહ જો પ્રીતમ દુઃખ ન પાવે તાકો નામ નીરહેતુક શુદ્ધ નેહ જાનનો. એસો સ્નેહી હે સોઇ મનમેં ડરપતો રહે મનમાંતે, કોઇ બાતતે સેવામાં ભુલ હોય, જીવ ધરમતે અપરાધ પડયો હોયગો સો ક્ષમા કરાઉં એસી દીનતા રહે સો અપરાધ ક્ષમા કરાવત હે ઓર સ્વારથી હજાર અપરાધ કરે ઓર એક લેશમાત્ર મનમેં ડરપે નહીં ઉલટો દબાવે જો મેંને ફલાનો તેરો કારજ કીયો તેને મોકો કહા દીયો ? તાતે કહત હે :-

'एसेको संग छुडाय ततक्षण ले अपनो मन राखीये हातो.' अर्थ :- कोइ समे कोइ कारणते वाको संग भयो, वाके छलकपट स्नेहकी बातमें आप संग कीयो पे विना काम पडे काहा खबर जुठ साचकी पडे. ताते कहयो. 'ततक्षण' सो तुरत छुट जाय वाको संग अपनो मन अपने हाथही राखनो. फेर वाकी प्रतीत न करे, नींदा ओर स्तुती वाकी कछु नहीं करनी. सावधान रहेनो. जो पदारथ हे सो अलौकीक वा लौकीक तामें स्नेहही हे सोइ बडो हे.

या जगमें जगती तलमांझ प्रविण तेई जेइ नेह को जाने
नेहीसो नेह अनेहीसो ना हीत नेह जहां हे तहां मन माने
लगे नही चीत अनंत कहु विन नेह रुचे न कहुं आने
धीर धरे न अधिर रहे विन प्रेम प्रियारसके रस पाने ।४१।

'या जगतमें जगती तलमांझ प्रविन तेई जेइ नेहकुं जाने इती.' 'अर्थ :- या जगमें सो जगत सो चौद लोक तामें मृत्यु लोकमें ताते 'या जग' कहयो ओर जगती तल कहयो सो जगतमें तल सो पाताल लोक अरु जगती सो पृथ्वी. तीन लोक स्वर्ग मृत्यु पाताल तामें प्रवीण सोइ जे नेहको जाने सो सांच पे या जगमें कही कर फेर 'जगती तल' कयों कहयो? तहां उत्तर :-जगतके इतने अर्थ हे वामेंसो या जगमें हम जहां वसत हे वहां एसोहु अर्थ होय ओर या जगमें सो पृथवीमें एसो कोइ स्नेही नहीं हे एसो अर्थ होय ताते ओरहु जगतीतल याते कहयो. जगतीको तल सो पाताललों कोइ एसो स्नेही हे एसो प्रवीन जो नेहकु जाने ओर एसो अर्थ जो नेहकुं जाने सोइ प्रवीन हे, सोइ चतुर हे. बडेबडे स्वर्ग माहासुख चातुरी रुप गुन शोभा संपतके स्थल लोक लोकमें हे पें नेह कहीं पुरण नहीं. एक पुरुषोतम अवतारीवर विठलेशकुमार गोकुलेशजी रसरुप पुरण नेही हे ओर उनके भगवदी उन समान पुरण नेही हे. ताते कहयो 'नेहीसें नेह अनेहीसें ना हीत नेही हे जहां तहां मन माने' अर्थ :- नेहीसें नेह अनेहीसें ना हीत तेसो स्नेही जे कोइ हे तीनसोई स्नेह करे. तहां कोइ कहे आजके समे कोइ स्नेही हे आपसमें परस्पर स्त्री पुरुष अथवा रुप सुंदर केवल देखवे उपर बी हे, विन देखे तलफे हे, एककी देह छुटे दुसरेकी सुनत मात्र देह छुटे एसे हे. ओर वचनामृतमेंहुं एसे केतेक कहे हे सो वो चतुर कहे जाय पे प्रविन कयें नहीं ? स्नेहको मात्र रुप तो प्रभुही भये. तो जामें स्नेह हे, सोइ प्रभु समान भयेइ यामें लौकीक कहा ? अलौकीक कहा ? भगवदी कहया विशेष ओर लोक कहया घाट जामें स्नेह हे सोइ बडो, जामें स्नेह सो भगवदी तहां समाधान :- पहेले तो जीव स्वतंत्र नहीं, परतंत्र हे. लौकीक विषेहु स्नेह इनको दीयो आवे हे. फेर वामें पराक्रम नहीं. जहां स्नेह करे वहां जश नहीं आवे, उलटी नींदा होय, कालको भय नहीं मीटे, देह छुटे पीछे काहा जाने ? विछरके कहां जाय ? विषय संबंध न भयो तो

સંગાર રસકો સુખ નહીં ઓર દોઉ દેહ છોડકે ગયે ઓર પ્રભુને ભોગ્ય કરવે નીમીત્ત કોઇ સ્થલ દીયો તોહુ વાકી અવધી હે જો ઇતને દિન, ઇતને લક્ષ વરસ પીછેહુ પૃથવીમેં પડેગો. જેતે વરસ દોઉકો સંગ રહયો તો વહાં વિભુત સો દ્રવ્ય ભુવન વસ્ત્ર સંપત્ત શ્રી તથા ઐશ્વર્ય યશ આદી ખટ ગુણ પુરણ વિરૂદ્ધાશ્રય સબ ગુન એકઠે એકમેં રહે. શ્રી, ઐશ્વર્ય ઓર વૈરાગ્યકો એક જગા કેસે બને ? નહાર બકરી એક ઠીકાને કેસે રહે ? ફેર અગણીતાનંદ કાંહાં ? બ્રહ્માદિ ઇંદ્ર ઓર અક્ષર બ્રહ્મકે આનંદકી ગણના હે, વે દેવતા કહે જાય, ચાહે જહાં પાતાલ સ્વર્ગ વૈકુંઠ તાંઈ જાવેકી ગમ્ય હે તોહુ પુરણ બ્રહ્મ પુરૂષોતમ અગણીતાનંદકે આગે ઉનકો આનંદ અણુ કહયો જાય. સબકે તેજ પ્રતાપ આનંદ ધન સંપત્ત અંત હોય જાય, વહાં જશ નહીં, વે વિષય કહે જાય. ઓર પુરસોતમકે વહાં સબ વિષય પુરણ ખાનપાન ભોજન વસ્ત્ર આશકતી વ્યસન કોટાન વિધ જીવકે મનોરથ પુરણ કરે. આપ અચલ હે. એ અનીરવચની સુખ કહાં તાંઇ લીખે ? તાતે જીનકો નેહ વિઠલેશકુમાર વિષે અનન્ય રસાત્મક તાસું નહીં તે સ્નેહી કહે ન જાય, વિષય જાનને, તુચ્છ બુદ્ધી હે. જો મૃતક શરીરસોં સંબંધ હે તીનસો નેહ ન કરે. ઇનકે લેખવે અનેહી હે, આસુરાવેસી હે, પુરૂષોતમ સંબંધ નાંહીં. 'ના હીત' સો તીનસોં હીત ન કરનો, નેહી જહાં હે સો જહાં પ્રાણ વલ્લભકો રંચ સંબંધ હે તહાંઇ મન માને કહયો.

'લગે નહીં ચીત અનંત કહું વીન નેહ રૂચે નહિ નેકહુ આને' અર્થ :– લગે નહીં ચીત અનંત કહું સો અપનો કાલ વ્યતીત કરવેકો લૌકીક વારતા ચરચા અનેહીકે સાથ કરકે મનકું પ્રસન્ન ન કરે, અપને સંબંધી વિના ચીત અનંત સો ઓર જગે લગેઈ નહીં એસોઇ સુભાવ હોય. કદાચ લૌકીકહુ વાત કરની તો અપને સંબંધી સાથ કરની. તહાં કોઇ કહેકી લોકીક ઉદ્યમ કરનો પડે હે તામેં કોઇકે સાથ સ્નેહહુ હોત હે. વામેં કોઇ સ્નેહીહુ હોત હે. ચીકનાઇકો સ્વભાવ હે જહાં સ્પર્શ હોય વહાં ડાઘ લગેઇ. સો સાચ. ઉદ્યમ લૌકીક કરે વહાં પ્રભુ સંબંધ વિના તાપહી રહે, નેત્ર ભરી આવે, હાય પ્રભુ કહાં મેં કહાં એસો હોય. પ્રમાણ 'ભકિત વર્ધની' 'વ્યાવૃતો પિહરી ચિંત' અર્થ :- વ્યાવૃત કરે તો હરી વિષે ચીત્ત રાખે. એસી શીક્ષા હે ઓર ઘૃત જા અંગ વિષે લગે તહાં ચીકનો હોય પે જીભસોં દશ શેર ખાય જાય તોહુ જીભ ચીકની ન હોય. તાતે આગલેકો સ્નેહ સુંદર લોકીકમેં હોય તો સરાહીયે, દ્રષ્ટાંતકે અર્થ ગ્રહણ કરીએ. એસો સ્નેહ હમારે ઘણી વિષે હમકું નહીં એસે લાઇયે. પ્રભુ ઉપયોગાર્થ દોષ નહીં. જેસે જીભકું ઘૃત ન લગે ઓર અપને સ્વારથ અર્થ સંભાષણહુ બાધક જેસે ઓર અંગ ઘૃત ખાત તો નહીં પે ચીકનો હોય યાહી ડાઘ લગે. તાતે કહયો 'વિન નેહ ન રૂચે' સો નેહી વિના ન રૂચે નેકહુ આને સો રંચહુ ઓર જગા નેહ નહીં.

ધીર ધરે ન અધિર રહે વિન પ્રેમ પ્રિયા રસકે રસ પાને' અર્થ :- અપને પ્રિતમકો વિયોગ હે, પ્રિતમ વિદેશમેં તબ સાક્ષાત સમાગમ કહાંતે હોય ? ઓર રસીક જન સ્નેહીકો રસ વારતા સુંદર રૂપ દેખે વિના ન રહયો જાય તાસું કહા ઓરસું રસ વારતા કરે? તહાં વરજે હે. અપને પ્રીતમ વિના સ્વપ્નેમેં કાહુંસો સંભાષણ ન કરે. જેસે પતિવ્રતા નાયકા દુઃખ સહે પ્રીતમકે વિયોગકો, પરંતુ પર પુરૂષકે સાથ ન બોલે, મનમેં ધીરજ ધરે. ધીરજ ન ધરે ઓર પર પુરૂષસું સ્નેહ રસ વારતા કરે તો નેહકો ધર્મ ગયો તાતે દુઃખ સહવે નીમીત્ત ધીરજ ધરે. ઓર અભિપ્રાય યહ ધીર રહે કયોં ? તાકો સમાધાન :- મન મેલા પે મનમેં દુઃખ તાપ કલેશ ન કરે કહા ? તહાં કહત હે જબ વિરહ તાપ વિછરેકો ન ભયો, ધીરજ કરી બેઠ રહે તબતો સ્નેહ ન જાનનો. તાતે કહયો 'અધીર રહે' વહાં ધીરજ ન રહે. વિયોગતે પ્રાણકોઇ ત્યાગ કરે એસી નેહીકી રીત. જહાં પ્રીતમ તહાં અપને પ્રાણ, તો વિયોગમેં કેસે ધીરજ ધરે ? વિન પ્રેમી યાસોં પ્રાણવલ્લભકો જો રસ હેં તા રસકે પાન કેસે ધીરજ ધરે ? તરસ્યોઇ ફિરે, નેત્રમેંઇ પ્રાણ આય ઠેરે સો શુધ્ધ પુરણ ઉત્તમ સ્નેહી હે.

સોઇ ભગવદી ભગવદ ગુણ ગાયક હે સોઇ જ્ઞાન શુરો પુરો પરમ ઉદાર હે
સોઇ રસલીન હે કુલીન વિદ્યાવાન સોઇ પ્રેમ પાન રૂપ ભાગ્યકે અપાર હે
વેદ ભાગવત ગીતા ગ્રંથ દોહનકો જાન્યો જગમાંઝ તીન સારહુકો સાર હે
ગોકુલેશજીકે પદ રેનું સનમુખ રતી વાકી મતી સમ કોન કીયે અનુહાર હે ૧૪૨।

'સોઇ ભગવદી ભગવદ ગુણ ગાયક હે ઇતી.' અર્થ :- સોઇ ભગવદી સો કેસે ? પુરણ પ્રાણવલ્લભકે સ્વરૂપાશકતીકી અવધિ સોઇ પ્રાણ વલ્લભકે ગુણ ગાયક, સો ગુણકે લેન વારે સોઇ હે અરૂ સોઇ પુરે હે. પુરે સો અષ્ટસીધ્ધ નવનીધ સુખ સંપત રૂપ ગુન ચાતુરી વિવેક ચોસઠ કલા પ્રવિન જાનને. જીનકું રૂપ માધુરી પાન કરવેકો વ્યસન હે સોઇ પરમ ઉદાર. સો ઉદાર તો અનેક કોટાન વિધ દ્રવ્ય પ્રાણ તાંઇ દે નાખે પે એસે ન કહે જાય. એ પરમ ઉદાર સો પ્રાણનાથ ગોકુલેશજીસોં મીલાવે, સો કોટી કોટી પ્રાણ વારે કોટી કોટી યજ્ઞ તપ દાન કરે તોઉ ન મીલે સો પદારથ વિના આયાસ પ્રાપ્ત કરાવે તાતે પરમ ઉદાર કહયો.

'સોઇ રસ લીન હે કુલીન વિદ્યાવાન સોઇ ઇતી.' અર્થ :- સોઇ રસ લીન સોઇ રસરૂપ હે એક રસાત્મક ભાવ સિવાય ઓર જાકે ભાવ સ્કુરેઇ નાંહીં. વાછાચન, ભરત, કોક, ઇત્યાદીક શાસ્ત્ર પઢે હે, દોહા કવિત છંદ પદ કવિત કરે હે, સમઝે સમઝાવે હે, પે ઓર રાજા ઈત્યાદીકકો જશ વર્ણન કરે હે, અપને પેટ ભરવેકો પ્રતીષ્ઠાકો ઓર અનેક દેવી દેવતાકે ઇષ્ટ જપ યાગ કરે હે સો ઉનકું રસીક ન કહેને, વે રસીક નહીં જેસે કડછી સબ સામગ્રીમેં

ખાટે મીઠે ચઢે શાકપાક ઇત્યાદીકમેં ગરક હો જાય, અગલેકો ચખાવે પે આપ ના ચાખે અંતર ન ભીંજે, ચીકનાઇ લગે સો ધોયે તે જાયે. તેવે રસીક લૌકીક વ્યાભીચારી જાનને, વેશ્યા સમાન જાનને, ઓ રસ લીન નહીં. જો પુરષોતમકે રસ વિષે અનન્યતા પૂર્વક વ્યસન સોઇ રસ લીન હે. કવિત છંદ રસમેં સમજે નહીં, વિદ્યા બલ નહીં તો કાહા ભયો ? વે માહા રસાશકત હે ઓર કુલીન હે. સ્વરૂપાશકતી વાલોઇ કુલીન હે સો બડે કુલ કો શત શાખાતે બડે બડે ઔસર કીયે, વિદ્યા વેદ પાઠ કર્મકાંડ જાતનાતમેં પ્રતિષ્ઠીત હોય ઓર શ્રી પ્રાણવલ્લભ વિષે નેહ ભજન સેવન નહીં. પરમાનંદદાસને પદમેં કહયો 'સોઇ કુલીન દાસ પરમાનંદ જે હરી સનમુખ જાઇ' ભાગવતમેં વિદુરજી ભયે સો પરમ ભગવદ ભકત ભયે પે કુલીન નહીં, દાસી પુત્ર હતે પે સર્વોપર ભગવદ આશકત ભયે. તાતે બડે ઓર વિદ્યાવાન સો પંડીત બ્રહ્મા સમાન પઢયો હે ઓર પ્રાણનાથમેં પ્રીત ગોકુલેશ વિષે સો વિદ્યાવાન નહીં. અનેક રૂષીશ્વર ભયે જીનને શાસ્ત્ર કીએ ઓર પંડીત પરમ બ્રહ્માસે બુદ્ધિવાન ભએ પે પરમ ભગવત ભકત ન કહે ગયે ઓર વ્રજ સ્ત્રી અહીરકી સ્ત્રી સો ઈનકે ચરણારવીંદકું નમન કરવેકી યોગ્યતા તો નહીં.

વંદે નંદ વ્રજે સ્ત્રીણાં પાદ રેણુમલક્ષણસ ।। યાસાં હરીકથાંહી નંયુ નાતી ભુવન ત્રયં ।।
ફેર બ્રહ્માને કહયો ।। 'નંદ ગોપ વ્રજસ્ત્રીણાં પાદ રેણુ પલબ્યયે'

અર્થ :- નંદરાયજીકી વ્રજ સ્ત્રી તાકી ચરણારવીંદકી રેણકું નમન કરૂં હું. અનેક રેણકું નમન કરવેકી યોગ્યતા નહીં ઓ દંડવત કયોં કરે ? જીનકે સાથ શ્રી કૃષ્ણને રાસલીલા કી તીનકી કીર્તી જગ પાવન કરે તાતે ભગવદાશકતી બડી હે, ઓર પ્રેમરસકો પાનહુ એઈ ભક્ત કરે હે. વ્યસની ઓર ભકત નવધા ભકતીમેં કહે ગયે તીનકે મહાતમ સંજુકત સ્નેહ વૈષ્ણવ માર્ગ કહીયો. ભકતી માર્ગ નહીં. શ્રી ગોસાંઇજીને 'ભકતી હંસ'મેં નવધા ભકતી આદી માર્ગ કો ભકતી માર્ગ ન કહયો. એક ભકતી માર્ગ સો પુષ્ટી માર્ગ હે. શ્રી કૃષ્ણચંદ્રને વ્રજ ભકતસું કહયો મેં તમારા અરૂણી દેવતાકે સો વર્ષ તાંઇ સેવા કરૂં તો હુ ન હોઉં એસે વસ કીયે, અરૂ પાંડવ જાય હીમાલયમેં ગલે સો મર્યાદા હીતે રસ માર્ગી નાંહીં તાતે રૂપ ભાગ કે અપાર રસેહુ એઇ ભકત હે ઓર રંભા, રતી કામકી સ્ત્રી, ઉરવશી, સચી ઇંદ્રાણીકો રૂપ અપાર પે જામેં નેહ નહીં વ્યાભીચારી, ઇંદ્ર તો દુસરો હોય પે ઇંદ્રાણી તો એક રહે, અનેક ઇંદ્રસું ભોગ કરે ઓર રૂપહુ અપાર ઓર ભાગ્ય હુ અપાર સો લક્ષ્મીજી વેહુ વૈકુંઠ છાંડી વ્રજવાસ કીયો, ચાહય ભજનાનંદ પ્રેમાશકતી રૂપ ચાહત હે સો દુર્લભ હે, પ્રાપ્ત નાંહીં

'વેદ ભાગવત ભેદ ગીતા ગ્રંથ દોહનકો જાન્યો ઇતી'

અર્થ : વેદ ભાગવતકે ભેદ સો એક જગા વેઈ ધર્મકો કરનો કહ્યો. એક જગા વાહી

ધર્મકો નિષેધ કીયો સો ન કરનો, અનેક સાધન જપ તપ દાન બતાએ ઓર ગીતામેં કહયો 'સર્વ ધર્માન્ પરીત્યજ્ય મામેંક શરણં વ્રજ' સો પરસ્પર ગ્રંથકે વિરૂધ્ધ વાકય મીટાવે, ગ્રંથ મતમતાંતરકે લગાવે, સબ ગ્રંથકો દોહન કરી સાર વસ્તુ દીખાવે ઓર સર્વોપર સાર સ્વરૂપામૃત રસ સ્વાદ પુરણ પ્રેમ વશ હોય ચાખ્યો નહીં તબ કછુ ન જાન્યો. ઓર જાન્યો સો કોનને ? 'ગોકુલેશજીકે પદ રેન સનમુખ રતી ઈતી.' અર્થ :– ગોકુલેશ પદ રેન સનમુખ સો કોન ? શ્રી ઠાકોરજીને કૃપા કરી રસદાનકો અનુભાવ ભયો, રૂપામૃત ચાખ્યો અરૂ અભીમાન આયો, સોભાગ્યમદ થોડેઇ રસમેં આયો તબ દૈનતા ગઇ તબ પદકી જો રેન રસ રૂપ તાકી અભીલાખા ભકત સંજુકતકી ન રહી, કયોં ? જો જોગ્યતા ભઇ તાતે સો રસ ગયો તબ સનમુખતા ગઈ. તાતે સદૈવ માહા રસ પાન સંયોગ રસકો કરે, માહા અભીલાખ રાખે, દૈનતા અધિક રાખે તાકી 'મતી સમાન કોન કીયે અનુહાર' સો ઉનકે સમાન કોનકું કરૂં ? સો ઉન સમાન કોઉ નહીં.

જામેં ગોકુલેશજીકો નામ ગુન લીલા નહીં સો પદ અક્ષર અબ કોન કામ ગાઇયે
જેસે તૃષાતુરતે આરત સમાયવેકું કહા સચુપાય મૃગજલ પાછે ધાઇયે
જાકે મન વચ કર્મ ધ્યેય પુરસારથ એ સ્વરૂપ સુહાતો નાતો તાસું તાકે જાઇયે
એઈ ફલ સાધન અરૂ ફલ સર્વાત્મકો ગોકુલેશ નામ પ્રતિક્ષણું અબ ગાઈએ ।૪૩।

'જામે ગોકુલેશજીકો નામ ગુન લીલા નાહીં ઈતી,' ભગવદ વારતા, ભગવદ સેવા, પદ છંદ, કવિત, દોહા ઇત્યાદીકમેં 'શ્રી ગોકુલેશજી' એસે અક્ષર ન આવે અરૂ ગુન સો યશ વિઠલેશકુમાર ગોકુલેશજીકે ગુન સો કહા મનોહર હે. ઉદાર હે, સર્વજ્ઞ હે, રસીક શીરોમણી હે. ગાન તાન માન મુરછના સંગીત ભેદ નાટય નૌતન રસ રસીક એસે પુરષોતમ કોટી કલા ગુણ સંજુકત બીરાજે હે અરૂ લીલા સો અનેક ભકત સંજુકત મંદ કલ હાસ્ય પરીહાસ્ય અનેક ગુણીજન રાગરંગ કવી પંડીત વેદ વાદાર્થ, વિમુખ મત ખંડન, પાખંડી ડંડી, નીજ સ્વરૂપ સ્વકીય રસદાન દાયક, વચનામૃત રસ રંજીત, સંગાર રસ પરીપુરન, નવરસ રાસ વિલસત હે, અશ્વદાન, ગૌદાન, દ્રવ્ય, વસ્ત્ર, કંચન, મણી, મુકતાફલ દાન, સર્વ દુઃખ હરતા, હાવ, ભાવ, કટાક્ષ, માનુની માનમોચન, કોટી કંદર્પ લાવન્ય, શ્રી ગોકુલકી બેઠકમેં નીત નૌતન લીલા કરત હે એસે પદ અક્ષરમેં આવે અથવા કેવલ નામહી આવે અથવા ગુન આવે અથવા લીલા આવે સો પદ અક્ષર ગાઇયે ઓર વીનમેંસું એકહુ ન આવે સો પદ અક્ષર ન ગાવનો. અરૂ નામકુતો મુખ્ય આવેહી હે ગુન લીલાકે સાથ તામેં ભેદ હે. શ્રી ગોકુલેશજીકેહુ આ નામ ગુન ગાયે અરૂ ઉન સમાન ઓરકેહુ પુરૂષાર્થ ગુન પરાક્રમ વરણુન કીએ અથવા પરમત વાલાને ગ્રંથ વાકે મતકો કીયો વાઇને તામેં દુષ્ટ ભાવ સોં નીંદા વાકે સુભાવતે દોષતે વિચાર નામ લીખ્યો સો પદ છંદ પુરૂષાર્થ જાન ન ગાવનો. યે ગુન

લીલા વાને લખી સો સીધ્ધાંત નહીં, સ્વમત વાલો અથવા પરમત વાલો કોઉ ૈષ્ણવ અથવા એતનમાર્ગકો નામ સ્મરણ નહીં ઓર નીદૃષ્ટ ચીત્તસું મહાતમ દેખ અથવા રસ સ્વરૂપ દેખ પદ છંદ કવિત કીએ સો ગાવને ઓર પ્રમેય બલતે ૈષ્ણવત્વ સીદ્ધ હે. જેસે કવી વિહારી જીનને સતસઇ કરી, દોહા કીએ, વાને માહા પ્રતાપ દેખ માલા પ્રસંગકે કવિત કીએ સો સબ પઢે હેઇ પે ઓરકે સંગ દોષતે મન પ્રસન કરવેકો ઓરકો લૌકીક અલૌકીક કૃતારથ તાકે લીને પદ છંદ ન ગાવનો.

'જેસે તૃષા આતુરતે આરત સમાયવેકો ઇતી.' અર્થ :– જેસે જલકો પ્યાસો વનમેં જલકી આતુરતાતે જલકી પ્યાસ સમાયવેકો સો પ્યાસો પ્યાસ બુઝાયવેકો મૃગજલ સો જલ ભ્રમતે દીખે પે જલ નહીં વહાં દોડે કહા? સો પાછે ધાઇએ કાહા? સો ન ધાઇએ એસો અર્થ ભયો. દોડે તો અતી દુઃખ પાવે, શ્રમ કીયો વ્યર્થ જાય. તહાં કોઇ પૂર્વ પક્ષ કરે. જો બડે બડે મહદ પુરૂષ શાસ્ત્ર પુરાણ ગ્રંથ શ્લોક કવિત છંદ શ્રવણ પઠણ કરે હે વામેં પદ અક્ષરમેં કહા ગોકુલેશજીકો નામ આવે હે? તહાં સમાધાન :– વે પઢનો સો કૃતારથ વાચી નહીં, સ્વમાર્ગકે ગ્રંથ લગાયવેકો, એતનમાર્ગકે ગ્રંથમેં સમજ પડે, રસ માર્ગમેં નાના પ્રકારકે રસ હે, કોક કલા ચાતુરી અનેક પ્રકારકી હે. સર્વ રસકે ભોગ્યતા શ્રી વલ્લભ હે તાતે પઢે હે. વચનામૃત પ્રમાણ :– એકવેર કલ્યાણભટજીને પુછયો રાજ લૌકીક વિષેકે દોહા છંદ ઇત્યાદીક દેખે તો દોષ ન લગે કહા? તબ આપ શ્રીજીને કહી 'જેસે મુખકી ઉપમા ચંદ્રમાકી દેત હે તો કહા ભયો? બતાવત હે, દ્રષ્ટાંત વિના ન સમુઝે. કાંહાં મુખ ઓર ચંદ્રમા કાંહાં? તાતે યાકો દોષ નહીં. તાતે જામેં પ્રભુકો પ્રયોજન આયે, પ્રભુ વિનીયોગ હોય ઓર લૌકીક કાર્ય કરીયે તહાં દોષ નહિં. ઓર પ્રીત તો પ્રભુ સબંધ વિના કાહુસેં ન કરીયે.

'જાકે મન વચ કર્મ ધ્યેય પુરસારથ ઇતી.' અર્થ :– મન સો મનહુ શ્રી ગોકુલેશજીકો સ્વરૂપકો ધ્યાન, વચ સો ઉચ્ચારહુ એઇ નામકો કરે, કર્મ સો કીયા કહીયેહુ. સેવા ભજન કથા શ્રવણ અંતઃકરણ પૂર્વક વિઠલેશકુમાર ગોકુલેશકોઈ કરે. ધ્યેય સો બડે પુરૂસારથ અક્ષરાતીત સ્વરૂપ જાન પ્રપન હોય સ્વરૂપ સુહાતો સો યા પ્રકારસોં સ્વરૂપ સુહાયે નાતો તાસું સો વાઇસો સંબંધ કરને. તાકે જાઇએ સો તાકે ઘર જાઇયે. જાકું એસો ભાવ હે અરૂ એસો સંગ મીલ્યો તાકો :–

'ફલ એઇ સાધન અરૂ ફલ સર્વાત્મત્વકો ઇતી.' અર્થ :– સતસંગહી ફલ અરૂ સતસંગહી સાધન, ફલ સાધન એક કહયો અરૂ પહેલે ફલ પાછે સાધન કયોં કહયો? સમાધાન :– એસે સર્વાત્મા ભાવી ભકતકે આધિન સર્વદા પ્રભુ હે. પ્રભુકે સર્વસ્વ હે સોઇ પ્રભુકો ફલ કહયો. સો સતસંગકો દાન પ્રભુને કીયો. તાતે ફલ રૂપ પ્રભુ સોઇ સાધન ભયો. અપનો

ફલ હતો સો યાકો દીયો તાતે પહેલે ફલ કહયો. ઔર ઐસે ભક્તકે સંગતે મહા રસાત્મક સ્વરૂપકો દાન હોય. પ્રભુ અપનો રસ સ્વરૂપદાન કરી રસવશ હોય તાતે પહેલે ફલરૂપ ભક્ત કહે સોઇ સાધન ભયો. જેસે કોઇ વ્રત કરે દેવતા પ્રસન્ન હોય તબ વ્રત સાધન ભયો અરૂ દેવતા પાસે વરદાન માંગે સોઇ દીયો સો ફલ અરૂ દેવતા સાધન ભયે તેસે યહ જાનનો અરૂ ફલ સર્વાત્મકો સો સર્વાત્મ સો ફલ સો સકલ ઈંદ્રીયકો વિલાસ એક સ્વરૂપ વિષે હોય તાકો ફલ કાહા ? સાક્ષાત સંબંધ હોય ફલરૂપ ઐસે ભગવદી જાનને. એક ક્ષણમેં વેશો ભાવકો દાનહુ કરે અરૂ સાક્ષાત સ્વરૂપસુંહુ મીલાવે સો સ્વરૂપકો નામ ગોકુલેશ પ્રતીક્ષણ અબ ગાઇએ કહયો સો એ નામ સકલ પદારથકું સીદ્ધ કરન હે સો કહત હે :-

એઇ નામ નીરભે અભયદાન દાયક હે એહી નામ ધામધામ રટે આઠો જામ હે
એહી નામ ઉદીત સુધાકર પ્રભાકર હે સાગર ઉજાગર જગત અભીરામ હે
એહી નામ ભકતી રસ બોધક નિરોધક હે પ્રચણ રસ પુષ્ટ રસ બોધક ધામ હે
અખીલ અલૌકીકકો સાર સુખ જીવન હે ગોકુલેશ ગોકુલેશ ભજવેકો નામ હે ।૪૪।

'એઈ નામ નીરભે અભયદાન દાયક હે ઇતી.' અર્થ :- એઈ નામ નીરભે ભયે સો નીરંકુશ સર્વોપર બ્રહ્માદીકકો દુર્લભ, શીવ શેષ નારદ શારદ રમા વેદ ખોજે હે તીનકો પ્રાપ્ત નાંહી. એ સ્વરૂપ અક્ષરાતીત હે, અનુભવતેઈ જાન્યો જાય. શ્રી ગોસાંઇજીને વલ્લભાષ્ટકમેં કહયો :-

'અનુભવ નીગમાયુકત માનરૈવે'. અર્થ :- ઇહાં અનુભવ નીગમ હે એસે કહયો. નહીં તો શ્રી કૃષ્ણચંદ્રકો સ્વરૂપ વેદ પ્રસીદ્ધ હે, શ્રી ભાગવત વેદ ગીતા પુરાણ ગાવેહી હે વે સ્વરૂપ કો અનુભવ પદ ન સંભવે. કયોં ? જો આગે એઇ સ્તોત્રમેં એસે કહયો 'નીરખલ બુધ જના ગોકુલેશં ભજંતે' શ્રી કૃષ્ણ ભજંતે ન કહયો. બડેકો આશય સમજનો કઠીન હે તાંતે સબ નામતે એ અદ્ભુતો સબ નામકો ન્યામીક એઇ નામ હે તાતે એ નામ નીરભય કહયો. ઔર કેસો ? અભય દાન દાયક હે. અભયપદકું દેવ વારો સો ફેર યાકો સંસારમેં જન્મ મરણ ન હોય. જો નીરભય હોય સો અચલ અભે દાન કરે. યેહી નામ ધામધામ રટે સો ચૌદ લોકમેં રટે હે. તહાં કોઇ કહે કી એ ગુનનાન કોન જાને કેસે રટે. ઉનમાનતે રટે જો એસે બડે પુરષોતમ હે જીનકે આધાર બ્રહ્માંડ હે તાતે ગીતામેં શ્રી કૃષ્ણને કહયો 'પુરૂષઃ સઃ પરમાર્થં ભકત કૃપા લભ્યં રૂચં નં ન્યથા' ઓ પુરૂષ મોતે પર હે સો અનન્ય ભકતી કરકે લભ્ય તાતે જો રટે હે. સો મનસું સ્વતંત્ર પુરષોતમ કરીકે પે સાક્ષાત દર્શન ઉનકો દુર્લભ હે. આપ જનાવે તબ જાને.

'એહી નામ ઉદીત સુધાકર પ્રભાકર હે ઇતી'. અર્થ :- સુધાકરસો હે ન એસે ન કહયો સો પ્રગટહી હે સુધાકર સો ચંદ્રમાં અરૂ ભાસ્કર સૂર્ય હે સો નીતહી હે, ઉદે અસ્ત નહીં, ઘટે

બઢે નહિ, અનાદ્ય હે, અમૃત સીંચીત હે, તીમરકો દુર કરત હે, સૂર્ય શીતકું મીટાવે હે. તમ પ્રકારી હે રસી રૂપ ભકત વિરહ વિદારન ઓ સુર્ય વીમુખ જન તાપકારી, સાગર સો સમુદ્ર રૂપ ગુન સબ રસકે મધુર રત્ન અમોલક જીનમેં અપાર હે. ઉજાગર સો પ્રસીદ્ધ ભકત કે અનુભવકેઇ વશ હે, સાધન કે વશ નહીં. સબ જાનત હે. જગતકે અભીરામ સો પ્યારે આનંદ રૂપ હે. કયોં ? જો જીવ માત્રકે ભરણુ પોષણુ સદા સુખદાઇ હે.

'અરૂ એહી નામ ભકતી રસ બોધક નીરોધક હે ઇતી'. અર્થ :- ગો અક્ષર જ્ઞાન ભકતી સરસ્વતીકું સરવસ હે તાતે ભકતી રસ બોધક કહયો. નીરોધક સો મનકો નીરોધ સો વશ કરે, વશીકરનત્વ હે. કયોં ? જો ગો અક્ષર દેવગણુ, રૂષીગણુ, મનુષ્યગણુ, ગો અવતાર ગો પરમાનંદકું કહીએ, ગો ઇંદ્રીયકો અરૂ લ કહીએ અંતરજામી સબકે તાતે સબકે મનકી જાનીકે નીરોધ કરે હે. સબકી દોરી જીનકે હાથ હે. 'પ્રણુય રસ જોગ ભએ' પ્રણુય રસ સો નમ્રતા સો દૈનતા મધુરતા અરૂ પુષ્ટી રસ સો અનુગ્રહ ન્યામીક. 'રસદાન નિસાધન' નીસાધન જીવકું દાન કરનો સો દાનકો પ્રબોધ સો મનમેં પેરને. જીવકે મનમેં એસી આવે જો મોસોં પ્રભુ સાક્ષાત કબ મીલે ? વે ચરણુ કમલ મેરે હૃદય વિષે રસરૂપ સ્પર્શ કબ કરે ? એસી આરત હોય સો તાપ હોય સોઇ પુષ્ટી રસ. તીનકે ધામ હે સો એ દાન એ કરે. એસી બુદ્ધી જપ તપ દાન યોગતે ન હોય. ઇનકી કૃપાતે હોય.

'અખીલ અલૌકીકકો સાર સુખ જીવન એ ગોકુલેશ ગોકુલેશ ભજવેકો નામ હે' ઇતી. અર્થ :- અખીલ સો સર્વ લૌકીક માત્ર પદારથ જો કહે, અલૌકીક સો લોકકું પ્રગટ વસ્તુ ન દેખે, અદૃષ્ટ સો અલૌકીક, દિવ્ય દૃષ્ટીતે દીખે, સો જીતને સ્વર્ગ સુખકે સ્થલ હે વૈકુંઠ આદીમેં પરમ સુખ હોત હે તા સુખકે જીવન હે સો એઇ જીવ જોગ્ય હે. સબ અલૌકીકકે કારણુ રૂપ ઇનતે સબ પદારથ સીદ્ધ હોય સો શ્રી ગોકુલેશજીકો નામ હે. સર્વદા ઈનકો નામ લીયે તે સબ પદારથ પ્રાપ્ત હોય

એક બેર ચીંતન કીયે ચીંતા હોય દુર અપુરન રહે ન અપેક્ષા રસદાન કી
અક્ષર એ ચાર ચાર જુગમેં પ્રસીદ્ધ સીધ્ધ રીધ્ધહુકી નીધી કોન કીજે યા સમાન કી
ભકતી અરૂ લીલા જુત સ્વરુપ એ અક્ષરમેં યામેં ગતી મીલન વિયોગ રસ પાનકી
ગોકુલેશ યહ નામ પુરન સકલ કામ માન મેરો કહયો કહત હું નીદાનકી ।૪પ।

'એક બેર ચીંતન કીયે ચીંતા હોય દુર ઇતી' અર્થ :- એક બેર ચીંતન સો સુરતી કરેતે ચીંતા દુરી હોય. તહાં પૂર્વ પક્ષ :- તુમ કહી એક બેર સુરતી કીયે તે ચીંતા દુરી હોય પે યહાંતો અષ્ટ પ્રહરમેં કંઇ બેર સુરતી કરત હે તોહુ ચીંતા મીટત નાંહી, તહાં સમાધાન :- આશ્રય વિશ્વાસ પૂર્વક એ જીવકું નહીં. એક વચનામૃતમેં આપ કહી હે :- એક

પીતાની આજ્ઞા લેઇને ગયા શ્રાધને ગયો તે તહાં બ્રાહ્મણ વૈદીક સુંદર ન મીલે એક બ્રાહ્મણ હત્યારો વીપ્ર મીલ્યો તે તેને બે વાર ભગવદ નામ કહેવરાવી શ્રાધ કીયો તે ઘેર આવી પીતાને સમાચાર કહ્યા. તે પીતાએ કહ્યું 'એ પાપી ત્હેં એ શું કર્યું ? જે બે વાર નામ લેવડાવ્યું એક વારને લીધે શું હત્યા ન ગઇ જે બીજી વાર લેવડાવ્યું જા ત્હારૂં નામ ન લઉં જે એટલો ભગવદ નામ ઉપર અવિશ્વાસ ?, તાતે દ્રઢ વિશ્વાસ તે સુરતી કરે તો ચીંતા જાય. 'અપુરન રહે ન' સો મનોરથ અંપુરન હોય. તાસું પુરન પ્રીત ન હોય ઓર વાકો હજાર વાર સ્મરણ કરી તોહુ પુરો સુને નહીં, ચીત ન દેતો આવે કહાંતે? ઓર સબ દુઃખ ચીંતા કહાંતે મીટે ? ઓર ક્ષીર અરૂ મોતી ચુરકે લાડુ જાકે ન રૂચે તાકે આગે ધરે તે વ્યર્થ જાય. નેહકી અનીરવચની બાત હે. વિના સુરત કીયે ચીંતા મીટે જીનકી પ્રભુ સુરતી કીયા કરે ઓર સ્નેહીકો સહેજ સુભાવ હે સુરત કરેઇ ઓર નામકોહુ સહજ સુભાવ હેકી ચીંતાકો મીટાવે. આગે ચીંતાકો સંતાન વૃદ્ધી ન હોય. ઓર જીવકું ખબર નાંહીં જો મેરી ચીંતાકો અંકુર દગ્ધ ભયો, અબ ન બઢેગો ઓર પુરનતા મનોરથકી ભઇ. તહાં કોઈ કહે કી ઇતનો દાન ભયો આગે અધિક ફલ નાંહીં ? તહાં કહત હે :- 'અપેક્ષા રસ દાનકી' અપેક્ષા રસ દાનકી કહેતો હોઇ. હોય એસો નામ હે ઓર કેસો નામ હે ?.

'અક્ષર એ ચાર ચાર જુગમેં પ્રસીદ્ધ સીધ્ધ ઇતી'. અર્થ :- અક્ષર એ ચાર સો કોન સે ? 'ગોકુલેશ' સો ચાર જુગમેં પ્રસીદ્ધ સીદ્ધ સો અખંડ હે. સબ જાનત હે તાકો નામ પ્રસીદ્ધ કહ્યો જાય. ગો અક્ષર અવતાર અવતારી દેવગણ રૂષીગણ ગો સ્વર્ગ સરસ્વતી. કુ કહીએ પૃથ્વી તાપર શીગેમણ વ્રજભુમી, લ કહીયે અનંત નામ, લ કહીયે ઇંદ્રીવ લ કહીએ અંતરજામી. અરૂ દાન દાએક દેહ ગેહ સબકે ઇશ હે. રીધ્ધકુહી નીધ્ધ સો રીધ્ધી સો અપાર લક્ષ્મીહૂકો એઇ ધન હે. રીધ્ધી ગોકુલેશજી હે તાતે ઇન સમાન કોઉ ન કીજે સો ઇનકી સમાન એઈ હે 'ભકતી અરૂ લીલા જુત સ્વરૂપ અક્ષરમેં યામેં ગતી મીલન વિયોગ રસ પાન કી'. અર્થ :- ગો અક્ષર મર્યાદા રહીતકો કહત અરૂ ભકતીકો ગો કહીએ અરૂ ગો મૃદુ વચન કો કહત હે મર્યાદા રહીત ભકતી સોઇ રસાત્મક ભકત તાકો દાન મધુર વચન કહી કર અનુકુલ કરે. ગો ઇંદ્રીયકો નામ જો ભકતકી એકાદશ ઇંદ્રી તીનકો કુલ સો સમુહ. ગો પંચબાણ કામકે સો ભકત સમુહકો અંગ અંગ વિષે ઘાયલ કીએ. જલકો નામ ગો સો રૂપ જલ માધુરીતે કોટી કંદર્પકું જીતે સો ભકત જનકી કામ પીડા દુરી કરતે કહા વીલંબ ? સો નીરંતર. ગો પરમાનંદ કહીયે આનંદકો નામ અરૂ ગો દાનકો નામ સો દાન કરે હે તાતે કહયો કી ભકત લીલા જુત સ્વરૂપ એ અક્ષરમેં હે યામેં ગતી સો ચાલ સો સંયોગ અરૂ વિયોગ સોઇ સ્ંગાર રસકી ચાલ એ અક્ષરમેં હે.

'રસપાનકી' સો વિપ્રયોગી ભકત એ અક્ષરકો અર્થ વિચારેતે રૂપ માધુરીકો પાન હોય, ફેર સાક્ષાત સંબંધ હોય તાતે રસપાન કરીવેકું શૃંગાર રસરૂપ અક્ષર હે. સો કહત હે :–

'ગોકુલેશ યહ નામ પુરન સકલ કામ માન મેરો કહયો કહત હું નીદાનકી' અર્થ :– ગોકુલેશ યહ નામ સો ગો કહીયે ઇંદ્રી સો ભકતકી મન ઇંદ્રી, કુ કહીયે પૃથ્વી તાકે વિષે લક્ષાવીધી સૃષ્ટ હે તીનકે, લ કહીયે અંતરજામી કો લકાર સકારકે બીચ ઇકાર નીકસ્યો સો સબકે ઇશ હે સો મનકી પુરન સકલ સો લૌકીક અલૌકીક કામના સો નાના પ્રકારકે મનોરથ સુખ સમુહકે પુરણ કરે હે, સો મનકું કહત હે 'કહત હું નીદાનકી' નીદાનકી સો સબ બાતકો સાર, લાખ બાતકી એક બાત આખરી. તાતે 'માન મેરો કહયો' એસો કહયો. તાતે એ નામકી રટના કર.

ગોકુલેશ ગોકુલેશ ગોકુલેશ યહ નામ રસના તું આઠો જામ અંતરમેં રટ રે
તરહુતે તર પટંતર નાંહીં આન કોઉ જાને કોન કૃપાહુતે આયો તેરે બટ રે
સ્વરૂપ સહીત તું ઉચ્ચાર એહી ભાંતી કરી શ્વાસ આવાગમનમેં એસે દિન કટ રે
સમય વિચાર સાવધાન વ્હે સુરતી કરી મનકે સ્વભાવ તુંહી છાંડી ખટપટ રે ।૪૬।

'ગોકુલેશ ગોકુલેશ યહ નામ ઇતી' અર્થ :– તીન બેર ગોકુલેશ યહ નામ કહયો સો વીયસા વીયસા સો આતુરતા બહોત, આદર કરીકે રસના તું આઠો જામ સો આઠ પ્રહર રટ રે. સો રસનાકો નામ લેઈ મનકું સમઝાવત હે. સો કેસે રટે? કોઈ ન જાને તેસે અંતરમેં રટ. અંતરમેં રટનો કયોં ? યામેં ચોરી કાહા જો અંતરમેં છાનો રટે. સમાધાન :– પુકારકે રટનામેં પ્રતીષ્ઠા હોત. લોકતે જાને જગતમેં વડાઇ આવે તાતે અભીમાન હોય, અભીમાનતે સરવસ હાની હોય, અભીમાનતે સ્નેહ નહીં. સ્નેહ નહીં તહાં રસ નહીં, તહાં પ્રભુ નહીં. જબ પાખંડ ભયો તબ નરક પ્રાપ્ત હોય તાતે શ્રી ગોકુલેશજી શ્રીમુખ વચનસું કહી 'પ્રતીષ્ઠા હે સો સુકરકી વિષ્ટા હે' તાતે અંતરમેં રટનો. દંભ દુરાચારી પ્રતીષ્ઠા સો કરે જાકું દ્રવ્યકી લાલચ હોય અથવા વિજાતી પાસ નીંદા કરાવની હોય અથવા અપનો સરવસ ધન ગુમાવનો હોય તો જગતકો સુનાયકે નામ લે. તાતે અંતરમેં રટ. પુરણ પ્રીત હોય, અમોલક રત્ન રૂપ જાનત હોય તો રતનકો જતન કર, કોઇકું ન બતાવે. અંતર શુદ્ધ ભયો ઇતને પ્રાનનાથ પોધારે રૂદયમેં તબ બાહાજય ભીંતર પવિત્ર ભએ તબ રસ જોગ ભએ તબ કછુ સ્નેહકો અંકુર પ્રગટે, પ્રીત વ્યસનાશકતી દ્રઢ હોય તબ સાક્ષાત સ્વરૂપકો વાહી ધરમ ન હોય. સો કેસો સ્વરૂપ ?

'તરહુતે તર પટંતર નાંહીં આન કોઉ ઇતી' અર્થ :– પુરણ ઓર તર જા સ્વરૂપકો કહત હે તાકે પરતર ગોકુલેશજી હે. સર્વોપર પટંતર સો ઇન સમાન ઓર કોઉ નહીં.

ઇન સમાન એઇ હે. જાને કોન ? સો ઇનકે પહેલે કછુ ઓર પદારથ હોય તો કોઉ જાને સો તો હે નાંહી' ઓર તેરે બાંટ કૃપાહુતે આયો જાનનો સો તું તેરો પરમ ભાગ્ય માન. એ સ્વરૂપ સાધન સાધ્ય નાંહી'. વેદ પ્રસીદ્ધ નાંહી'. આપ શ્રીમુખતે કહયો. 'એ સ્વરૂપ વેદહુ ન જાને, એ અબહી પ્રાગટય અછુતો ભયો.' તું દેખે નહીં' હે કી સહઆન વિધિ સૃષ્ટી અપને દેશ છોડી છોડી એ સ્વરૂપકે લીને આય વસે ઓર સબ કુટુંબ સહીત આશકતીવાન ભયે હે, તન મન પ્રાણ સબ સમરપે હે. કેતે પ્રાણનાથકે સંગ સુધામ પોધારી માહા રસરાસ વીલસે હે. અનેકકું અનુભવ હે સો તોકુંહુ રસદાન કરેંગે સો મનમેં વિશ્વાસ રાખકે એહી નામ લે.

'સ્વરૂપ સહીત તું ઉચ્ચાર એહી ભાંતી કર ઇતી.' અર્થ :- સ્વરૂપ સહીત સો તેને અનુભવ કીયો, એ નેત્રસોં તેને સાક્ષાત દેખે સો સ્વરૂપ નેત્રમેં રાખી, ઉચ્ચાર કર. જેસે અનેક જન ભગવદ નામ લેત હે તાકું સ્વરૂપસું પ્રયોજન નહીં', કૃતારથતાસોં પ્રયોજન હે, ઉનકો સ્વરૂપાશકતી નહીં'. વે મુકતી મારગી હે. ભકતી રસ માર્ગી નાંહી'. વે સ્વરૂપ માધુ-રીકો સ્વાદ કાહા જાને ? ઓર કોઇ સ્વરૂપાશકતી વારો હોયગો વાકો એસે હે જેસે રાસ-પંચાધ્યાઇમેં વેણુનાદ કરીકે શ્રી કૃષ્ણને વ્રજભકત બુલાય રાસરમણ કીયો તબ પક્ષી ઇત્યાદીકનેહું રમણ દેખ્યો, સ્વરૂપ માધુરી દેખી પે જેસો સુખ વ્રજરત્નાકો ભયો તેસો પશુ પક્ષીકો ન ભયો તેસે કેતેક જન સ્વરૂપ દેખ લુભાયે પે રમણ ઇચ્છા નાંહી' તાકો રસ સંબંધ નાંહી'. વાકો વરણ જુદો હમાગે જુદો. સર્વાંગકો પહેલે સ્વાદ ચાખ્યો હે તાતે સ્વરૂપ સહીત ઉચ્ચાર કહયો. સો યાહી ભાંતી ઇતનો કરીકે કહયો તાતે વિસ્તારનો પડયો. 'ભકતી રસ લીલા જુત' સ્વરૂપ કહી આએ તાકો આશય અર્થ ઉપર લીખ્યો હે તામેકી રસ છીંટકો દાન કરે તીતનો નેત્રમેં રાખ, ઉચ્ચાર કર. વહાં કોઇ કહે કી શ્રી ગોપાલદાસ-જીકો તો અનુભવ સાક્ષાત ભયો હતો ઓર વે સ્વરૂપ સમાન હતે. તીનકું સ્વરૂપ નેત્રમેં આવે, અબ વર્તમાનમેં વિન દેખે કેસે સ્વરૂપ નેત્રમેં આવે ? એ વાત અબ ન બને. તહાં સમાધાન :- પુરણ પુરૂષોતમકી સ્વરૂપ માધુરીકો પારાવાર નહીં'. જેસે અંતઃકરણમેં અબ રૂપકી છટા બીરાજે, મનકું હરે જો એસો સ્વરૂપ હોય સો બહોત આછો પ્યારો લગે હે. મનકું હરે તેસી ભાવના વિચારી સ્વરૂપ નેત્રમેં રાખે નીતચરીત્રમેં સ્વરૂપકે ચીન્હ તીલ, મસ, રેખા, ગુન, રૂપ લીખ્યોઇ હે. બડેબડે ભગવદીને તેસે ભાવ રૂપમેં ઠેરે તેસે રૂદે વિષે રાખે, ઉચ્ચાર કરે. કોઈ કહે તુમને કહયો સો કહા પ્રમાણ ? તહાં શ્રી ભાગવત દશમ સ્કંધકે અધ્યાય ૪૩ કો જબ રંગભુમી કંસકો મારવે પોધારે, મલ્લસોં જુદ્ધ કીયો તબ શ્રી કૃષ્ણચંદ્રકે દર્શન સબકો ભયે પે સ્વરૂપ તો એક વેઇ પે દરશન તો જેસો ભાવ જાકો હે તેસે દરસન ભયે.

શ્લોક : મલ્લાનામશ્નાનિ નૃણાં નટવર ....

તાતે જેસો સ્વરૂપ મનમેં ધારે તાતે કોટી ગણો રસદાન અધિક કરે જેસે યાકો મન રીઝે, રસવસ મન હોય તેસો દાન કરે. સ્વપ્ન દ્વારા, અથવા રૂદય દ્વારા. જેસે નારદજીકું રુદેમેં દેખે વહાં મહાતમ ઇહાં રસરૂપ અથવા સાક્ષાત દરશન કૃપા કરીકે એક બેર રસ પુષ્ટ દ્રઢ વિશ્વાસ અર્થ દાન અધિક કરે. પે યાકું લાગ હોય તો શ્વાસ આવાગમન સો અષ્ટ પ્રહર શ્વાસ યાકો ચલ્યોઇ કરે, નીંદ્રામેંહુ ચલ્યોઇ કરે. તાકે સાથ શ્રી ગોકુલેશ યહ નામ મનમેંઇ અધરકે ભીતર લેકે એ વિપ્રયોગકે દિન કટરે સો કાટ ડાર.

'સમય વિચાર સાવધાન વ્હે સુરતી કરી ઇતી' અર્થ :- સમય વિચારી સો વે સૌભાગ્ય સમે, પ્રાણવલ્લભકે વચન માધુરી રૂપ સુધા પાન કરત હતો ઓર એકાદશ ઇંદ્રીયકી આપ્યાયન હોત હતો સો એક સમે હતો. ઓર અબ એ સમે માહા કાલ રૂપ હાયહાય કરતે વિષયકે સુખ, નેહ હીન તીનકે મુખ દેખતે દિન જાત હે. માહા દાવાનલમેં તું પડયો તાતે સાવધાન હોયકે સો તુચ્છ ખાન પાનમેં મન લગાય રાખ્યો હે. અન્ન જલ કેસે તોકો રૂચે હે? ઓર લૌકીકકી કીચમેં પડયો હે. કહા હોયગો ? કેસે નીરવાહ હોયગો ? લૌકીકકો વા અલૌકીકકો કરેંગે એ શોચમેં સ્વરૂપકું ભુલી ગયો તાતે કહયો 'મનકે સ્વભાવકી તું છાંડી ખટપટ રે' સો એ ખટપટ મનમેં લગાય રાખી હે સો છોડ દે. માહા રસ રૂપ પ્રમેય નામ તાકો લીયો કર.

પુરન પ્રગટ પુરષોતમ પ્રમેય જેસો તેસો નીજ નામ સ્વપ્રતાપકે ઉમંગમે
જેસે દિનમણી આપ કીરણ સહીત રાજે પ્રગટ ઉદ્યોત જયોત આભા જોત રંગમેં
સ્વરૂપ પ્રભાવ લીલા ગુન કૃત વાછલ્યકે નામ ધરે પ્રગટ પ્રમાણ કરે અંગમેં
એ કાહુ નહીં કહયો કાહુ ધર્યો નહીં નામ યહ ગોકુલેશ નામ આપ લીએ આએ સંગમેં ।૪૭।

'પુરણ પરમ પુરુષોતમ પ્રમેય જેસો તેસો નીજ નામ ઇતી' અર્થ :- પુરનતે પર સો પરમ જો પુરષોતમ કેસે ? પ્રમેય રૂપ. પ્રમેય સો વેદહુ નહીં જાને, સો પ્રમાણ રૂપ સો એ સ્વરૂપ નહીં. એ સ્વરૂપ અનુભવીકવૈદ્ય હે. ઇહાં અનુભવહી પ્રમાણ. જેસે એ સ્વરૂપ પ્રમેય તેસો ઉનકો નામકુ જાનનો. નીજ સો આપકો નામ. સ્વપ્રતાપ સો શ્રી ગોકુલેશજીકો આપ અપનેઇ સ્વતંત્ર સ્વરૂપકોઇ પ્રતાપ, અપનેઇ પરાક્રમ પ્રતાપ તેસોઇ એ નામ. ઉમંગ સો જશ પ્રતાપ, આનંદ રૂપ ઉમંગ જેસો સ્વરૂપ તેસોઇ નામ જાનનો. તહાં દ્રષ્ટાંત દે કે સમઝાવત હે.

'જેસે દિનમણી આપ કીરણ સહીત ઇતી' અર્થ :- જેસે દિનમણી સો સુર્ય જેસે આપ અપને કીરણ સહીત રાજે. ઉદ્યોત સો પ્રકાશ ઉત્પન્ન ઉગતેઇ પ્રગટ હોત સો વાહી

ક્ષણું આગે પીછે નહીં હોત. 'કીરન સહીત રાજે' સો દીખત હે સબકો. જો ઉગતેહ કીરણ જગતકો પરસ હોત હે એસે રાજે સો સોહત હે. જ્યોત સો તેજકી શોભા સો આભા જ્યોં સો જેસે તરંગમેં સો સમુદ્રકી લહેરમેં સુરજકી કીરનકી અદભુત શોભા હોત હે તેસે રૂપકો સમુહ રૂપ સુર્ય તાકી અતી ક્રાંતી સો કીરન પ્રગટ હોત સો જગત હે સોઇ સંસાર રૂપ સમુદ્ર તામેં નાના પ્રકારકી લોકકી ભાવના સો તરંગ ઉઠે હે વામેં સ્વરૂપ સમાન જો નામ તાકી કીરણ પરસે હે. નાના પ્રકારકે તરંગસું નામ લેત હે સો અનેક ભાવનાતે.

'સ્વરૂપ પ્રભાવ લીલા ગુન કૃત વાછલ્યકે નામ ધરે ઇતી' અર્થ :- સ્વરૂપ પ્રભાવ સો સ્વરૂપકો મહાતમ. સો મહાતમ કેસો ? લીલા ગુન સો લીલા અનેક પ્રકારકી કરે હે. અરૂ અનેક ગુન કરી મન મોહત હે. ગુન કેસે ? ક્ષમા, દયા, ઉદારતા, મૃદુવચન કરીકે અનેક પ્રકાર. લીલા કેંસી ? હાસ્ય, કટાક્ષ, રૂપામૃત, લાવન્યામૃત કરીકે. કૃતી સો ચરીત્ર. વાછલ્ય કેસો પ્રીતપુર્વક કરે હે તાકે નામ ધરે. નામ સો જેસો સહસ્ત્ર નામ તથા અસ્ટોતર શત નામ ભયે, ગુન ચરીત્ર કરીકે. તેસે એ નામ રૂદેમેં સ્કુરે એસે ધરે એસે હે. ભક્ત દુ:ખ નીવારક હે, અભે દાન દાયક હે, વિરહ દુ:ખ મોચન હે, વનિતા અંગ ભુષન હે, અધરામૃત રસ રંજીત ઇત્યાદીક એસે કોટી કોટી ભાવ ઉપજે તાકે સંગ નામ નૌતન પ્રગટ હોત જાય. તા નામકું પ્રગટ પ્રમાન કરી સો પ્રગટે તાકો નીશ્ચે કરીકે માને. અંગમેં સો તાકો સ્વરૂપ મેંહી માને. એ લીલા સ્વરૂપ નામ જુદો નહીં. એકહી હે. તહાં પ્રમાણ :- 'નમો ભગવતે તસ્મૈ કૃષ્ણા યાજદુત કર્મણે રૂપ નામ વિભેદેન જગત ક્રીડતિયો પતૃ' અર્થ :- ઉપર પહેલે લીખ્યો હે યાકો આશય.

'એ કાહુ નાંહીં કહયો કાહુ ધર્યો નાંહીં નામ યહ ગોકુલેશ નામ આપ લીએ આયે સંગમેં' અર્થ :- નામ જો પાછે તો કોઉ ધરે જો પહેલે કોઇ પ્રગટ ભયો હોય તો નામ સ્વરૂપકો ધરે. ઓર કાહુને કહયોહુ નહીં જો એ શ્રી ગોકુલેશજી હે અરૂ એઇ પ્રાગટય લેઇંગે. તહાં કોઇ કહેકી જો શ્રી ગોસાંઇજીને તો જાન્યો જો એ પ્રગટ હોયેંગે તાકો નામ શ્રી ગોકુલનાથજી ધરેંગે ઓર કૃષ્ણદાસીજીને તો જાન્યો. જો પ્રગટ હોત કહયો 'હમારે ગોકુલનાથ આયે' ઓર શ્રી ગોસાંઇજીને નામ ધર્યો. તહાં સમાધાન :- શ્રી ગોસાંઇજી જાને ઓર કૃષ્ણદાસીજી જાને તામેં કાહા આશ્ચર્ય ? લીલામેસું આજ્ઞા દે ઇનકો પૃથ્વીમેં શ્રી ગોકુલેશજીને પ્રાગટ દીયો. માર્ગ પ્રગટ હોય તબ લીલા સામગ્રી પાત્રહુ પહેલે રમણાર્થ પ્રગટેઇ સો નામ અપનેઇ ધનીકો જાનેઇ એ તો અનુભવતે જાને પે શ્રુતી સ્મૃતી પુરાણ ઇત્યાદીકને કહીં એ નામ ધર્યો હોયે, એ પ્રાગટય પ્રસીદ્ધ હોય તો કોઇ નામ જાને. જેસે મુર નામા દૈત્યકો કૃષ્ણચંદ્રને માર્યો તબ મુરારી નામ ભયો સો બાત જુદી. જો જો પરાક્રમ કરે ત્યાં ત્યાં નામ તા અનુસાર ધર્યો જાય તેસે ઇંહાં નહીં. એ તો માહા રસાત્મક જેસો સ્વરૂપ તેસો

નામ અનાદ્ય યા નામતે અનેક લીલાત્મક નામ નીકસે. ગો અક્ષરમેંતે અનેક નામ નીકસે ગો અવતાર અવતારી ગો સ્વર્ગ ગો જલ રશ્મી અનેક નામ વાચી હે તાતે સબકો મુલ નામ હે. તાતે કહયો 'ગોકુલેશ નામ આપ લીયે આયે સંગમે" સો સાથહી સો અંગ સંગમેં લાએ. જહાં સાક્ષાત આપ વહાં એ નામકે ઓર અવતાર જોગ્ય નહીં. એઇ સ્વરૂપકે સાથ સાક્ષાત સંબંધ સોઇ પુષ્ટી મારગ કહયો જાય

પુષ્ટી પુષ્ટી મારગ સો પ્રગટ દીશા પ્રગટ પ્રમેય યહી રૂપ સેં જહાં રસકો વિલાસ હે
સંભાષણ ઇક્ષણ પરસ નીત હાવ ભાવ રસહી પરમ નીતહી નવીન હુલ્લાસ હે
સાધન સ્વરૂપ અરૂ ફલહુ સ્વરૂપ જહાં વિરહ સંજોગ ભોગ અધરામૃતકી આશ હે
એઇ શુદ્ધ પુષ્ટ આન પુજા મરજાદા સબ શ્રી મુખતે આપ કહી બાત એ પ્રકાશ હે ।૪૮।

'પુષ્ટી પુષ્ટી મારગ સોઈ શુદ્ધ પુષ્ટી કહયો જાય ઇતી' અર્થ :- અરૂ શુદ્ધ પુષ્ટ સો અનુગ્રહ ન્યામીક. શ્રી ભાગવતકો શ્લોક શ્રીમુખ વચનામૃતમેં કહયો 'પોષણં તદનુગ્રહ પુષ્ટી માર્ગ' યહાં શાસ્ત્ર બલ નહીં. પુષ્ટી સો સાક્ષાત સંયોગ સો પ્રગટ સ્વરૂપ વિના કર કોન પકરે ? તાતે કહયો 'પ્રગટ દીશા' પ્રગટ સો પ્રમેય રૂપ સો સાક્ષાત દર્શન, વેદાતીત સ્વરૂપ હે. જહાં રસ વિલાસ સો વીલાસ વો મર્યાદા રહીત તાકો પ્રમાણ પુષ્ટી માર્ગકે લક્ષણાદીક હરીરાયજીને સેવાફલ ટીકામેં લીખે હે જો શુદ્ધ પુષ્ટી રસદાન લક્ષણ વ્રજભકતકે વિષે હે. આગે પુષ્ટીકી મર્યાદા જાનની. તાતે 'સંભાષણ ઇક્ષણ પરસ નીત હાવ ભાવ ઇતી.' અર્થ:- સંભાષણ કહયો સો બોલન, ઇક્ષણ સો કટાક્ષ કીયે ને ચીતવની દેખનો, પરસ સો અંગ સંબંધ, નીત હાવ ભાવ સો અનેક પ્રકારકે સ્રંગાર રસ પરસ્પર ઉલટ પુલટ ભુષન ધરને નાના પ્રકારકી લીલા સો હાવ ભાવ સો સંવારીતે તીસ પ્રકાર અરૂ આઠ વિધ પ્રકાર સ્થાઇ ભાવ, અરૂ રસ સો સ્રંગાર, હાસ્ય, કરૂણ, રૌદ્ર, બીભત્સ, ભયાનક ઇત્યાદીક નવરસ, પરમ સો સરવોપર, નીત સો સર્વદા હુલ્લાસ માહા આનંદ ભર નીત નવીનતા લીલા ભાવ વ્યસનઇ આશકતી પુર્વક વિલસે.

'સાધનહુ સ્વરૂપ અરૂ ફલહુ સ્વરૂપ ઇતી' અર્થ :- સાધન અરૂ ફલ એકઈ સ્વરૂપકું જાને 'એહી શુદ્ધ પુષ્ટ આન પુજા મરજાદા' એ ચોથે ચરણમેં કહયો અરૂ સાધન અરૂ ફલ એક સ્વરૂપકુંઇ બતાયો. દોઉ વસ્તુ એકીહી જગો કેસે સંભવે ? અરૂ સ્વરૂપકુંહી સાધન બતાયો તો અબ ફલ કોનકો કહેંગે ? તહાં સમાધાન :- પુરણ રસરૂપ તો સ્વરૂપ હે. પુરન રસરૂપ હે સો સ્રંગાર રસ હે. સ્રંગાર રસકે દોય ફલ હે. એક તો સંયોગ, દુસરો વિપ્રયોગ. તામેં સંયોગ તો ફલ અરૂ વિપ્રયોગ સાધન. વિપ્રયોગકો સ્વરૂપ લક્ષણ માહા તીવ્ર તાપ, મીલવેકેતાંઇ તરસે, નેત્રમેંસું અશ્રુપાત ચલે જાય, જહાં દેખે વહાં સ્વરૂપહી કો

દેખે, ક્ષણમેં મુરછા, ક્ષણમેં સાવધાન, ક્ષણમેં ક્રોધ ક્ષણમેં શાંત ગતી ક્ષણમેં પ્રલાપ સો મન માને સો સ્વરૂપકે ગુણ ચરીત્ર કહે ઉઠે, રોમાંચ ગદગદ કંઠ ઇત્યાદીક દશા સો રસ ગ્રંથમેં કહી હે સો હોય. સર્વદા અપનોઇ દોષ માને. મેંઇ એસેહી હું, દુરાચારી હું, નેહ હીન હું એસે અનેક દોષ હે મોમેં એસી દીનતા પુર્વક દિન પલ જુગ સમ કાટે સોઇ સાધન કહયો જાય. સેવાહુ કરે પે મનમેં સ્વારથ નહીં. વહાં કોઇ કહે કી ઇતનો રસમેંહુ દુઃખ અસાધારણ હે તાતે એહુ ઓર સાધન જપ તપ કષ્ટ કરે હે તા સમાન ભયો. તહાં સમાધાન :- જો કોઇ ઓર સાધન કરે હે તીનકું ફલમેં રસ નહીં. વે ફલ રસરૂપકો સંબંધ નહીં ઓર ફલ દુર હે, ઓર ફલ દીસત નહીં તાતે તહાં કેવલ દુઃખહી હે. મુકતીમેં અપને સ્વરૂપમે મીલી જાય ઓર સ્વર્ગ ઇત્યાદીક અનેક વિષયકે લીને સાધન કરે તાકો બહોત દુઃખતે ફલ પ્રાપ્ત હોય. સોઇ ફલકો પુન્ય ક્ષીણ ભયે નાશ હોય ઓર યહાં વિરહમેંહુ રૂપ સુધાકી નેત્રમેં ઝલક આવતી જાય. ઓર નેહ વ્યસન અવસ્થા કરીકે તનમયતાતે પ્રીતમકે રૂપ સમાન હોય તાતે એ દુઃખમેંહુ અપરંપાર સુખ હે ઓર વિરહ સાધનતે ક્ષણ ક્ષણમેં ફલ પુષ્ટતા હોત જાત હે. ફલ સો નેહ બઢે, સો સમાગમ ભયેતે મહા સુખ હોય. બહોત તૃષા લગે પછે જલ લેતો સ્વાદ લાગે વિના અભીલાખ ભયે જો વસ્તુ ઉત્તમતે ઉત્તમ લાય ધરે વ્યર્થ જાય. તાતે અભીલાખા સોઇ વીરહ કહયો જાય. સો સાધન નહીં કહયો જાય, ફલ રૂપહી હે. સાધન કરીકે માન લીયો. સાધન સો કૃપા કહી જાય. વહાં વિધિ નીષેધ હે સો ઇહાં નહી. સોહુ કરનો, એ ન કરનો સો સાધન બતાવે તાતે ન્યુન અધિક કરે. ક્રીયામેં ચુકે તો દોષ લાગે, વિપરીત હોય, કીયો વ્યર્થ જાય. ઓર ઇહાં ક્રોધ કરીકે ન કહી નેહકી બાત કહે ઉઠે વિરહીજન તાકો દોષ નહીં નીરંતર પાસ પ્રીતમ રક્ષાર્થ નીકટહી રહે. વે અદ્રષ્ટ રહે. એ વીરહકો જીવન પ્રભુકે ગુણ દ્વારહી હે, ગુણ પ્રીતમ સમાન હે સો શ્રી ગોકુલેશજીને સન્યાસ નીર્ણયકી ટીકામેં લીખ્યો હે. સોઇ સ્વરૂપ સાક્ષાત દરશન સોઇ ફલ, પુરણ રસમય સર્વાંગ ઇંદ્રીય કોટી અમૃત સમુદ્ર પાન કીયે જો સુખ હોય. વીરહ ભયે ઉપરાંત સમાગમ સોઇ શુદ્ધ પુષ્ટી હે. એ રસ વિના જીતને પ્રકાર સેવન ભજનકે જો કહત હે સો સર્વ પૂજા મર્યાદી માર્ગ હે. 'એહી શુદ્ધ પુષ્ટ આન પૂજા મર્યાદાકો કહી' ઇહાં વીરહ સંજોગમેં અધરામૃતકી આશ હે સો અધરપાન પરસ્પર કરવેકો દોઉકો અભી-લાખા હે. મૂલમેં પરસ્પર અધરામૃતકી આશ તો નહીં નીકસે. વ્યંગ કરીકે નીકસે હે. વીરહીંકુ તો સમાગમ પહેલે અભીલાખા કહી જાય સંયોગ ભયે તે અધરામૃત પાન ભયો. ફેર વેસી અભીલાખા કયોં કહી ? આશ હે રસમેં સમાન શીલ વ્યસન કરીકે ઉભયતા આવહેઇ. એકકું હોય દુસરેકો ન હોય તો સ્નેહ ન જાનનો. ઓર આશા પરીપુરણ ભઇ સો સંયોગ ભએ કહી જાય. પે જો કોટી દાવાનલ સમ વિરહમેં દુઃખ ભયો તાપર કોટી

અમૃત સમુદ્ર સમ પાન રસકો ભયો તાતે કહયો. પે આગે આશ નહીં ઐસે જો કહીયે તો સ્નેહ રસકી હાન હોય. વિરહમેં સંયોગ અરૂ સંયોગમેં વીરહ તાપકો પુરણ રસ નેહ ....ક્રીદલ રસમેં સો પુજા મરજાદા ગ્રંથ માર્ગમેં ગર્વ નહીં. અરૂ સંબંધ સ્નેહકો લેશ નહીં. પૂજા મરજાદામેં દેવતા પ્રસન્ન હોય વરદાન દે વહાંતાઇ હુ રસ ગંધ નહીં ઓર દેવતાસું સબંધ નહીં. અપને વિષે અર્થ ફલકી વાંછના નહીં. સો વસ્તુ પ્રાપ્તી ભયે વે દેવતા નીમત્ત કારણ હતે સો સબંધ ગયો તહાં નેહ કાહેકો ? વહાં કોઇ કહે કી દેવતાને ફલ દીયો વાકે મન માન્યો તામેં તો પુરણ નેહ ફલ વિષે તો હે. તહાં કહત હે ? વહાંહુ નેહ નહીં, વિચાર માત્રહુ પુન્યકી અવધીતાંઇ. ફલ વિષે હાની ભઇ ફેર વાઈ ફલ વિષે આશકતી વિશેષ હોય તો નેહ જાનનો સો આશકતી નહીં. જેસે સુર રણમેં લઢીકે મરે તબ અપસરા ઓરસું ભોગ કરે ઓર કદાચીત ફેર વાકું સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ કોઈ કાલમેં હે તબ વેઈ અપસરા મીલે સો નહીં, વાકું પુરૂષ અનેક અરૂ વાકું સ્ત્રી અનેક. તાતે વહાં નેહ નહીં. વ્યભીચાર, વિષય હે, પરતંત્ર સદા હે. કદાપી સ્વતંત્ર નહીં. ઇહાં પ્રભુ સબંધતે જીવ સ્વતંત્ર હે તાતે શ્રી ગોકુલેશજીને એ વાત શ્રી મુખતે કહી સો પ્રકાશ હે તાતે ઇહાંઇ શુદ્ધ પુષ્ટ મારગમેં શ્રી ગોકુલેશજી વિષે સ્વકીય જનકો પુરણ નેહ રસ હે.

નેહ તો નીરવીધી નીરહેતુક નીરંતર હે સાધન રહીત જહાં સ્વરૂપ સુહાયો હે
આરત અસહી ઉર આતપ્ત સહીત અંગ સ્વારથ ન લેશ સુખ આપુનો ન ભાયો હે
વાછલ્ય વિવિધી વિચારી વલ્લભ હેત ન વિચારી કછુ યામેં હેતુ પાયો હે
એઈ શુદ્ધ પુષ્ટ આન પૂજા મરજાદા સબ ગ્રંથ મતી ઓર કહો મેરે મન નાયો હે ।૪૯।

'નેહ નીરવીધી નીરહેતુક ઇતી.' અર્થ :- નીરવીધી નેહ સો કેસો ? જહાં અપને સુખ સ્વારથકી સુરત નહીં, પ્રભુકે સુખ પરહી દ્રષ્ટ જાય તાકો નીરવીધ નેહ કહીયે. તહાં કોઇ કહેકી અપનો સ્વારથ તો નહીં પે ઓરકે લીએ પ્રભુકો મન લે ચલે તામેં તો હેતુ, સો કારણ હોત ઓર તાકો તો ભલો મનાયવેકો ઠેર્યો. અપનોઇ દ્રવ્ય અરૂ અપનોઇ શરીર સો તો તનુજા વીતુજા ભઈ સો તો અનેક અજહુ જગતમેં કરે હે પે મન ઠોર ઠોર ભટકત હે. કયોં ? જો મનકો સ્વરૂપાશકતી નહીં ભઇ, સર્વાત્મના સો સબ ઇંદ્રીયકો નિવાસ સ્વરૂપ વિષે વ્યસનાત્મક નહીં ભયો અરૂ વ્રજ સીમંતનીજીકો ભયો નીરોધ. મનકો અષ્ટ પ્રહર પ્રભુકી વાછલ્યતા સંયોગ વિયોગ દોઉ રસકો પુરણ અનુભવ કરે હે. રાત્રે સંયોગ દિન વિયોગ તાતે તનુજા વિતુજા અરૂ સર્વાત્મના ભાવ રસાત્મીક સ્રૃંગાર રસ રૂપ સેવા ફલાત્મક સાક્ષાત સંબંધને ભઇ તાતે કહયો :-

'વલ્લભકે હેત માંઝ વાછલ્ય ભાવ વિચાર' અર્થ :- ઓર હેતુ સો કારણ ઓર પ્રકારકો મત વિચારે, હેત ન વિચારે કછુ સો યા સિવાય ઓર કછુ વિપરીત પ્રકાર

મત વીચાર. કયોં ? જો યામેં હેત થયો હે કહયો સો સાક્ષાત સંબંધ તોકો ભયો, શુધ્ધ પુષ્ટી રસ ચાખ્યો હે અરૂ અબ મર્યાદામેં તેરી સ્થીત ભઇ. સાક્ષાત સંબંધ નહીં તાતે સેવા સાધનમેં મગ્ન હોનો સોઇ પ્રતીબંધક ફલકો હે. ફલ તો સાક્ષાત સંબંધ હે. તહાં પ્રમાણ :- સેવાફલકી ટીકા શ્રીહરીરાયજી કૃત 'પુષ્ટૌ નૈચ વિલંબ વેદીતી'....... અર્થ :- પુષ્ટકે વિષે વિલંબ નહીં. પુષ્ટૌ સો કેવલ પુષ્ટ જામેં મર્યાદાકો અંશ નહીં. તાતે શુધ્ધ પુષ્ટીમેં સાક્ષાત સ્વરૂપ સંબંધ હોય તાતે વિલંબ હોય નહિં. 'સાંપ્રતં તુ' સો અબ યા સમે પુષ્ટ મર્યાદામેં અંગીકાર હે આધુનીક જીવનકો. કયોં ? જો અબ ભજન સેવા દ્વારા વેગે અંગીકાર હે, સાક્ષાત સંયોગકો અભાવ હે તાતે વહાંતાંઇ સો સાક્ષાત સંબંધ હોતેતાંઇ પ્રોષક-પતિકા સો વિરહણી નાયકા જેસે પતીકે વિયોગમેં દુઃખીત હે, રાત્ર દિન પ્રીતમકોઇ ભજન કરેઇ હે. કયોં ? જો નાયક વિદેશમેં હે. સંયોગ નહીં, તેસે સેવા ભજન દ્વારા યાકો જીવન હે, સાક્ષાત સંબંધકો વિલંબ સોઈ શુધ્ધ પુષ્ટી રસ નહીં કહયો જાય. તાતે અહોરાત્ર દિવસ ફલકી ભાવના સો સ્વરૂપ પ્રાપ્તીકી આરત રાખની. સો ઇહાં અણુમાત્ર જનાયો હે. ઓર ગ્રંથમેં વિસ્તાર હે યેસે હરીરાયજીને લીખ્યો હે. કયોં ? જો શ્રી પ્રાણવલ્લભ ગોકુલેશજીકો વચનામૃત સુન્યો હે. અડતાલીસમેં કવીતમેં કહી આએ જહાં અધરામૃતકી આશ હે સોઇ શુધ્ધ પુષ્ટી આન સો પુજા મરજાદા. એ શ્રીમુખતે શ્રી ગોકુલેશજીને કહયો હે સો પ્રકાશ હે. તાતે સબ જાને હે. તાતેએ કવિતમેં શ્રી ગોપાલદાસજીને શુધ્ધ પુષ્ટ લક્ષણકો ઉદાહરણ :-

'એઈ શુદ્ધ પુષ્ટ આન પુજા મરજાદા સબ ગ્રંથ મત ઓર કહો મેરે મન નાચો હે ઇતી' અર્થ :- ઉપર કહી આએ સોઇ શુદ્ધ પુષ્ટી હે. આન પુજા મરજાદા. તહાં કોઇ કહેકી જબ તો એ પુષ્ટી મારગમેં સેવા કરે હે સો કહા પુજા મરજાદા ભઇ ? તહાં સમાધાન :- સેવા પુષ્ટી હે, સંબંધ પુષ્ટ હે, કરવેવારો જીવ પુષ્ટી હે. કયોં ? જો સાક્ષાત સંબંધ નહીં તાતે પુજા મરજાદા વાત કહી જાય. જેસે બ્રાહ્મણકે ઘેર જન્મ લીયો સો બ્રાહ્મણ કહયો જાય પે જનોઇ ધારણ ન કરી, ગાયત્રી મંત્રકી યોગ્યતા નહીં તાસું બ્રહ્મત્વ સીધ્ધ ન ભયો. બ્રહ્મ બીજ હે પે જનોઇ વિના શુદ્ર સમાન હે. અરૂ બ્રાહ્મણ હે અરૂ બ્રાહ્મણકી ક્રીયા નહીં સો ભ્રષ્ટ કહયો જાય તેસે સાક્ષાત સંબંધ વિના પુજા મરજાદા કહી. તહાં કોઇ ધીરજ દેવેકે અર્થ ઓર પ્રમાણ ગ્રંથ કોઇ કહે જો ઓર શાસ્ત્રમેં પુરાણમેં એસે લીખ્યો હે જો સેવા ભજન કથા એઇ પ્રદારથ હે યાતે સબ કારજ હોયગો સો ગ્રંથ મેરે આગે મતી કહો. હમ પ્રમેય મારગી હે, પ્રમાણ મારગી, કૃતારથ મારગી નહીં. સાક્ષાત સ્વરૂપ સંબંધ વિના સબ સાધન હે ઓર 'ન્યાસાદેશ' મેં શ્રી ગોસાંઇજીનેહુ એસેઇ કહી 'સાક્ષાત સંબંધ વિના ઓર સબ પાપ રૂપ હે' પ્રતીબંધ સોઇ પાપ રૂપ હે.

આરત અસહી પ્રાણ વલ્લભકે દેખવેકી દેખેહુ ન ચેન નેન રૂપ રસ પાગ્યો હે
જહાં જહાં પલક પસારૂં તહાં તહાં પ્રાણ પીય ભાવ ઉદબોધ રસ માંઝ અનુરાગ્યો હે
જેહી રસ આરતકો રૂપ ન કહયો પરત અક્ષરમેં ન આવે મનહી મન લાગ્યો હે
એહી શુધ્ધ પુષ્ટ આન પુજા મરજાદા સબ ગ્રંથ મતી ઓર કહો મેરે મન ત્યાગો હે ૫૦।

'આરત અસહી પ્રાણવલ્લભકે દેખવેકી ઇતી' અર્થ :- આરત સો મીલવેકી અતી આતુરતા, અસહી સો વિલંબ સહયો ન જાય. એક રૂપ અગ્ની રૂદયમેં પ્રજલ્યોઈ કરે, કોઇ પ્રકારસોં ચેન ચીતમેં ન પડે, દેખે ચેન નહીં, વિન દેખે ચેન નહીં. તબ કેસે ચેન પડે ? તહાં કહત હે :- જો કોઈ વાતકો કારણ નહીં, પ્રભુ પ્રસન્ન નહીં ઓર વાકો હીત ન વિચાર્યો તામેં તાકો કારજ કેસે હોય ? ઓર કોઇ પ્રભુ સંબંધી હોય ઓર પ્રભુ સનમુખ કરી, પ્રભુકો મન દેખ પ્રભુકું વિનતી કરી નીકટ બુલાય કૃપા કરાવે તામેં તો પ્રભુ પ્રસન્ન હોય. એ તો વિશેષતાંઈ પ્રભુકોઇ યામેં સુખ ભયો. યા પ્રકારસું નીરંતર સો સર્વદા રહે. તહાં કોઇ કહેકી સાક્ષાત પ્રાગટ સમે સાનુભાવમેં તો પ્રભુકે મનકી રૂચી કૃપાતે જાની સો જો અનુચીત વાત મેરે મુખતે કેસે જાને ? તહાં સમાધાન :- વે જીવ અપને મનમેં ડરતો નીરંતર રહે, ભગવત જનસોં જો અનુચીત વાત મેરે મુખતે કડવી કઠોર નહીં નીકસે બાકી પુરણ પ્રીત સાચી શ્રી વિઠ્ઠલેશકુમાર ગોકુલેશજી વિષે હોય. સાચી પ્રીત કેસે જાની જાય ? વચનતે, વાકાં કૃપાતે પરોક્ષ અરૂ અપને સાનીધ્ય એકસી વાત વાકી હોય. સુખ દુખમેં દ્રઢ ચીત્ત રહે, સ્ત્રી પુત્ર ધન પ્રતિષ્ઠા હાની ભયેહુ મન પ્રાણ વલ્લભકે સ્વરૂપકે વિષે પ્રપન્ન રહે સો સાચો ધર્મ. જીવ ધમતે ચીંતા તો કરે. બહોત દિન સ્નેહ સંબંધ ભયો તાતે મુલ દ્રઢતા છોડી આન સંબંધ ન કરે, તાકો સંગ કરે. સબ સાધન છોડી પ્રભુકી આશકતી કરે. સાધન ક્રીયા ન ભાવે, કોઇ સાધનકો મનમેં ભરોસો ન ધરે જો નેમ ધર્મ વ્રત યાતે મેં પ્રસન્ન કરૂંગો. શ્રી ગોસાંઇજીકો વાક્ય વિજ્ઞપ્તીકો :-

'સર્વ સાધન હીનાહં સર્વ સામર્થવાન ભગવાન' અર્થ :- મેં તો સાધન હીનહું પે ભગવાન સર્વ સામર્થ સહીત હે સો નીસાધન ફલાત્મક હે. કૃપા કરેંગે. દેનતા પુર્વક સદૈવ સ્વરૂપહી સુહાવે, અભીલાખ આરત ભર રહે એ હે પ્રભુકી રૂચી જાનની હે.

'આરત અસહી ઉર આતપ્ત સહીત ઇતી' અર્થ :- આરત અસહી સો વીયોગકો પરીતાપ. તીવ્ર તાપ સો સહી શકે નહીં ઓર સહે સોઇ સ્નેહી. અત્યંત તાપ કેસે સહયો જાય ? તાહીકો સહે સોઇ શુરો અરૂ ઉર સો રૂદેમેંહુ આતપ્ત સો અગ્ની સહીત આષ્ટ પ્રહર પ્રિતમ વિના છાતીમેં જરેઇ. જાકો ધન જાય તાકી છાતી ઠંડી કહાંતે રહે ? જાકે પાસ ધન હે તાકી છાતી ઠંડી હે. અંગ સ્વારથ લેશ સો શરીરકો જતન કરેઇ નહીં, એ શરીર પ્રાણનાથકે વિયોગમેં જબ આયો નહીં

તાતે એ શરીરહી છોડવેકી મનમેં કરે તો શરીરકો જતન કહાંતે કરે ? શરીરકે સુખકી ખબર નહીં. તેલ તંબોલ ચંદન કેસર ગુલાબ ફુલ પાન ખાન સબ વિષ સમાન લગે. તાતે કહયો 'સુખ આપુનો ન ભાયો હે' જેસે લૌકીકમેં સ્ત્રી, પુત્ર, ધન ઈત્યાદીક જામેં સ્નેહ હે વાકો વિછુડો ભયો તાકું ફેર મીલવેકી અતી અધીરજ રહે તે ખાન પાન સબ ભુલ જાય હે. કોઇકે સમુઝાવેતે મનમેં ધીરજ નહીં આવત હે. તાતેં મનકો બોધ કરત હે. નેહ માર્ગકી રીત તો એસી હે ઓર તું તો રાત્ર દિન અપનેઇ સ્વારથ સુખકો વિચારે હે સો જોગ્ય નહીં. પ્રાણ વલ્લભકો સુખ વિચાર તું.

'વાછલ્ય વિવિધી વીચાર વલ્લભ હેત ઇતી' અર્થ :- વાછલ્ય વિવિધી વીચાર કહયો. સો કયોં ? સાક્ષાત સંબંધ તો અબ નહીં, વિયોગ હે તામેં કહા વાછલ્ય કરે ? સમાધાન :- એસે મનોરથ મનમેં વિચારે જો નાના પ્રકારકે સુગંધ ઉબટણા કરી પ્રાણનાથકું નહવાવું, વસ્ત્ર ભુષણ ધરાઉં, ઉત્તમ કોમલ અમોલક પટ પહેરાઉં, મેરે હાથનસોં સૃંગાર રસ ભકત સંજુકત કરૂં, દરપન દીખાઉં, આલીંગન કરૂ, નાના પ્રકારકે પાક શાક સામગ્રી મધુર મેવા મીશ્રી ખટ રસ ઇત્યાદીક ભોજનકી થાલ સજી આગે ધરૂં, મનુહાર કરીકે કૌર લેવાઉં, મુખવસ્ત્રસોં શ્રી મુખ પોંછ બીડી બરાસ સુગંધ કરી કરી લેવાઉં, મંદ મધુર હાસ્ય નીરખ કપોલ દોઉ કર પરસ પ્રીતમકું ચુંબન કરૂં, સુંદર સેજયા સમારી પોઢાય કોમલ ચરણ કમલ દબાઉં, જેસી રીતુ તેસો સાજ સજી પંખા ચંદન ઉષ્ણ રીતુ, શીત રીતુ સગડી રૂઇદાર પડદા નૌતન નાના પ્રકારકે તનાઉ, વાછલ્ય કરૂં. કુંજ નીકુંજમેં પધરાઉં, સબ તહેવાર હોળી દીવાળી હીંડોરે આદી બેઠાઉં, ઉત્સવ અનુભવ એ મનોરથ કરૂં, રાગ તાન તરંગ પ્રાણવલ્લભકું સુનાઉં એ અનીરવચનીય રસ કહાંતાઇ પ્રગટ કરી લખું ? અનુભવ વિના ન સમુઝયો જાય. ફેર વહાં કોઇ કહે કી સેવા સૃંગાર તો સેવ્ય સ્વરૂપહીકો કરેઇ. ભોજન સામગ્રી ધરાવે હેઇ ઓર સેવ્ય સ્વરૂપકી સેવા સાક્ષાત પુરષોતમ જાનીકે કરની. સેવા સાધન ન કહી જાય. સેવા ફલ રૂપ હે. તહાં ઉત્તર:- તેં કહી સો સબ સત્ય હે. સેવા સ્વરૂપ સમાન કહી સો યાકે રૂદયમેં પ્રતીત કરવેકો. વિશ્વાસ વિના ફલ સીધ્ધ નહીં. સેવા ન કરે તો અસુરાવેશ હોય. સાક્ષાત બીરાજે હે યામેં સંદેહ કરે સો બહીરમુખ. પે યાકું તો સાક્ષાતકાર નહીં. સાક્ષાત સંભાષણ સો શુદ્ધ પુષ્ટી. વહાં 'સીદ્ધાંત મુકતાવલી'કી ટીકા શ્રી ગોસાંઇજી કૃતમેં કહી હે કી તનુજા વિતુજા તો સાધન સેવા હે. ફલ સો માનસી સેવા. કૈસી ? સર્વાત્મક ભાવ પુર્વક. સર્વાત્મક કૈસી ? વ્રજભકતને કેસી સેવા કરી સાક્ષાત કૃષ્ણચંદ્રકી ? શ્રી મુખકો વાકય 'મીલે દુખી વિછુરે દુઃખી નેહી સુખી ન હોય' આપ શ્રી મુખતેહુ એસી કહી હે. તાતે પ્રાણનાથકે વિષેહુ દુઃખ સો તો ન સંભવે. પ્રાણવલ્લભકો મીલે તો કોટી સુધાકર કોટી સુધા સીંધુકે પાન જેસો

અપાર સુખ હોત હે, રૂપકે સમુદ્ર હે, સર્વસ હે, પ્રાણતે અધિક હે, જીનકે લીયે પ્રાણ ત્યાગ કરે હે તાકે મીલે ફેર દુઃખ કેસે રહે ? તહાં સમાધાન :- તું રસ મારગમેં ન સમજ્યો. વિપ્રયોગમેં અંતર રૂદેમેં સ્વરૂપ જો ન રહે તો અનર્થ હોય, પ્રાણ ન રહે. અરૂ સંયોગમેં એસે રહે જો એ ઘડી એસીકી એસી રહેગી ? એ સંયોગ સાચ હે કે સ્વપ્ન હે ? હાય ફેર વીછર જાયગે તો નહીં એસી અધીરજ ન રહે તો સ્નેહ કાયકો ? ધીરજ રહી ઓર સ્નેહ ગયો. યાહીમેં અસાધારણ સુખ હે. એઇ દુઃખકો અસાધારણ સુખ માને હે. કયોં ? જો નેત્રમેં રૂપ રસ પગ્યો, નેત્રમેં નીરંતર પ્રાણવલ્લભને નિવાસ કીયો હે 'જહાં જહાં પલક પસારૂં તહાં તહાં પ્રાણ પ્રીય ઈતી' અર્થ :- જહાં જહાં નેત્રકી પલક પસારે સો ખોલકે દેખે હે વહાં પ્રાણપ્રીયકો દેખે હે કહયો. વહાં સંદેહ ભયો તો વિપ્રયોગમેં દેખનો નહીં સંભવે. તહાં સમાધાન :- એસે નેત્રસું સાક્ષાત અનુભવ કીયો હે, સો રૂદયમેં ધર્યો હે સો વિપ્રયોગ દશામેં રૂદયકે નેત્ર બહાર પ્રગટ હોય હે. વે નેત્ર દ્વારા મનકી એકયતામેં સબ ઠોર પ્યારેકો દેખે હે. સબ ઇંદ્રીય મનકે આધીન રહત હે. જેસે અપનો મન ઓર ઠીકાને ગયો હે અરૂ ઓર કોઇ વાત અપને આગે દશ વેર કરે તો સુને નહીં તો કાન કહા ન હતે ? પે મન નહીં તાતે ન સુન્યો. જેસે અપને નેત્રસું એક વેર હજાર કોશ પર વસ્તુ દેખી હોય તો ફેર વાકી સુરતી કરી ધ્યાનમેં લાવે તો જાને અબહી વસ્તુ વેહી જાને. જામે ધ્યાનમેં વેઇ વસ્તુ દેખે. જેસે શ્રી ભાગવતમેં લીખી હે કી એક સીકલીગર તલવાર વા તીરકું સુધારતો હતો, જુલે કરતો હતો તાકે આગેતે લક્ષા વીધી ફોજસું સ્વારી નીકસ ગઇ. તા પાછે કોઇને વાસું પુછયો કી જોઇ તમે ૦હે સવારી ગઇ ? સો તો દેખી હે તબ વાને કહયો કી મ્હેં તો નહીં દેખી, સો યાકો કેવલ ચીત્ત અપને કામમેં હતો. સો દતાત્રય અંબરીષને સણ કરી કહી જેહુ એક ગુરૂ હમારો ભયો. એસે ચોવીસ ગુરૂ કીએ ઓર જેસે યોગેશ્વર યોગબલતે હૃદયકી આંખસું હજાર કોષકી વસ્તુ દેખે, નેત્રસે ન દેખી હે સોઉ દેખે તેસે એ પુરણ આશકતીવ્યસન દશામેં દેખેઇ. સો અબ કહાં તાઇ લીખે ? અનુભવ વિના સમુઝે નહીં. ભાવ ઉદબોધસે ભાવ પ્રગટ હોય આવત હે. જેસે નાયકાકો દેખે કામ પ્રગટે તેસે નાના પ્રકારકે ભાવસાં વિલાસ કરવેકો મનોરથ પ્રગટ હોત હે. રસમાંઝ અનુરાગ્યો હે સો જો ભાવ રસરૂપ પ્રગટ હોય તા રસમેં પ્રીતસાં રાગ્યો સો રંગ્યો હે સો વિઠલેશ-કુમાર ગોકુલેશકે નખશીખ અંગઅંગ રોમરોમ વિષે રસમેં પચ્યો હે.

'જેહી રસ આરતકો રૂપ ન કહયો પરત અક્ષરમેં ન આવે ઇતી' અર્થ :- જો પગ્યો સો રસકી આરત સો ચાહકો રૂપ વાણીસે કહયો ન જાય. વે અવસ્થામેં જો મનોરથકે તરંગ ઉપજે હે સો અક્ષરમેં કહેવેમેં નહીં આવે હે. જાકો ખોલે સોઇ જાને. વાંઝ સ્ત્રી પ્રસુતીકે દુઃખકી અવસ્થા કહા જાને ? અનુભવ વિના સમુઝેઇ નહીં પ્રાણનાથકો. જો તાહીમેં

મન લગ રહયો હે, પ્રભુકે મનમેં મન લગાયો તાકો કાહા અર્થ ? સાક્ષાત તો દરશન નહીં. જો મનસોં મન મીલે, સ્વરૂપમેં તો મન લગાવે જો અનુભવ હે. તહાં સમાધાન :– મેરી સુરત કરત હોઇગે ? ઉનકો મન મેરે વિષે પ્રસન્ન હે કે નહીં ? વે કોન બાતસું પ્રસન્ન હે, મેરો અપરાધ ઉનકે મનમેં કાહા આયો ? જો મોકું વિરહ અગ્નીમેં પટક દીનો. આપ શ્રીમુખતે આજ્ઞા કરે વિના ગ્રહે કેસે જાનું ? કોન કૃપા પાત્ર નીકટવરતી હે ? કોન એસો દયાલ હે. જો મેરી વિનંતી કરે, મેરો અપરાધ દુર કરાવે. હે પ્રાણનાથ તુમહારે મનકી રૂચી જાનું તો મેં મનકું અનુકુલ કરૂં. હા હૃદયે ! કેસે તુમારો મન મેરે હાથ આવે એસે તરંગ ઉઠે, એસી અનીરવચની અવસ્થા સોઇ શુદ્ધ પુષ્ટી.

'એઇ શુદ્ધ પુષ્ટી આન પુજા મરજાદા સબ ગ્રંથ ઓર મતી કહો મેરે મન ત્યાગો હે ઇતી' અર્થ :– જા વાતસું પ્રભુ પ્રસન્ન હોય ઓર પ્રભુકે મનકી કેસે જાની જાય ? પ્રભુકી રૂચીકી બાત પ્રભુ જનાવે સાક્ષાત મંદ મુસકની કરી, કમલ નેત્રસોં સતકાર કરી મોકું અપનાવે એસો મનોરથ સોઇ શુદ્ધ પુષ્ટી. ઇન સીવાય ઓર ગ્રંથ ચરચા વારતા સુનવેકો મેં ત્યાગ કીયો તાતે ઓર ગ્રંથ મતી કહો. મન સોં અંતઃકરણ પુર્વક ત્યાગ ઓર ગ્રંથ સુનવેકો કીયો હે તાતે નીશ્ચયહી જાનનો એ રસ વારતા વિના સબ પુજા મરજાદા ધર્મ જાનનો. રસાત્મક ભાવસોં તન મન પ્રાણ ધન પ્રભુ વિનીયોગ કરનો સોઇ શુદ્ધ પુષ્ટી હે.

નખહુતે શીખલોં સીંગાર સુખ રૂપ કરી અંગ ઉપયોગ ભોગી હીત આગે ધરીયે
અંતર રમણમેં સ્વરૂપ સનમુખ કરી ભાવકે તરંગ ઉપજાય અંક ભરીયે
હઠ કર માન કર પ્રતી અંગ દાન કર એહી રસ પાન કરી રસ વશ કરીયે
વિનય દીનતા સોહાગ મદ સરવાત્મના એહી રચનાસોં રચી આન પરહરીયે ।૫૧।

'નખહુતે શીખલોં સીંગાર સુખ રૂપ કરી ઈતી' અર્થ :– નખતે લેકે શીરતાંઇ સીંગાર સુખરૂપ કરી. સુખરૂપ સીંગાર કયોં કહયો ? સીંગાર તો સુખરૂપ હોત હે. તહાં સમાધાન :– શ્રી ગોપાલદાસજી અપને મનકું કહત હે કી પુરૂષ વેષ તેરો સર્વાંગ હે સો ભાવસુ તેરો વેષ પલટ, પુરૂષ ભાવકું દુર કર. ભાવ તો નહીં ફીર્યો અરૂ સીંગાર સબ નાયકાકો ધર્યો તો એ સીંગાર સુખરૂપ નહીં, અંતરાય રૂપ હે. તાતે સોડસ નવયોવના નાયકાકો ભાવ રૂપ નખશીખ સ્રી ભઇ. ભલે એ પુરૂષ ભયો સો એ સામરથ દેવતા રૂષીમેં ભઇ સો પુરસોતમ કરે તાકો ફેરે સો વસીષ્ટજી વિષે ભઇ. પુરૂષકી સ્રી કરી ફેર વે પુરૂષ ભયો તાકી ફેર સ્રી કરી. સ્રી પુરૂષ દોઉ ભયે. અન્યથાકી સામરથ કરી સો પુરૂષ દેહકી સ્રી હોય ગઇ ફેર બેટા બેટી ભયે હે. દેવતાકે વા રૂષીકે વરદાનસું વા શ્રાપસું જેસો વચન કહે તેસો તાકો હોય જાત હે તો સબકો ધની અવતાર અવતારી માત્ર સકલ બ્રહ્માંડકે નાયક શ્રી વીઠલેશકુમાર ગોકુલેશ સો અપની ઈચ્છાતે ચાહય સો કરે તહાં કહા પુછનો ? કોઇ

અવતારીકે પ્રાગટ્યમેં એસે ઉનકે ભકત ન ભયે જો પુરૂષકો ભાવ પલટ સ્ત્રી ભાવ હોય. એક કાલમેં સ્ત્રી પુરૂષ દોઉ સુજાતી ભાવસોં સ્વરૂપામૃત પાન કરે એસે પહેલે અવતાર અવતારીકે ભકત ન ભએ. અરૂ અબ મુરતવંત સીંગાર રસ ઇનહીકે આગે ઠાડો હે. આપ ઉનકો મન હર લીયો હે. સંયોગ રસરૂપ સીંગાર તો નાયકા સનમુખ ઠાડી હે. વિપ્રયોગ રસરૂપ સીંગાર પુરૂષરૂપ સનમુખ ઠાડે હે. સાક્ષાત વિપ્રયોગકો રૂપ નાયકકે સાનીધ્ય મૂરતવંત કેસે રહે ? પે રાખ્યો હે. કયોં ? જો ભાવ તો સંપુરણ રસ ઉપયોગી, પુરણ નેહી પે ઇંદ્રીય પુરૂષકી ધરી તાતે રમણ રતી કરવે યોગ્ય નહીં ઓર ભાવ રસરૂપ સો નાયકકો દેખ તરસે હે. કોટી રસીક શીરોમણીકે નાયક રસકી અવધી શ્રી માહાભાગ્યવાન રત્નબેનજી સીંગાર રસરૂપ અબધી કોટી રંભારતી વાઇયે સો એઈ પ્રાગટયમેં તીન વેર નવયૌવન રસ પ્રભુકો ચખાયો. તીન બેર પ્રાગટ્ય પ્રયોજન એસે હે જો યા જુગમેં નાયકકી તરૂણતા નવ યૌવન બહોત દિન રહે ઓર નાયકાકી ઇતની ન રહે તાતે પ્રાણનાયકકી નવ-યૌવનાકો રસ પ્રાગટ લે ચખાયો. અરૂ શ્રી મોહનભાઇજી માહા રસરૂપ, સ્વરૂપ સમાન, પુરણ નેહી શીખર સીંગાર રસરત્ન દૈનતા પરીપુરણ પ્રાણનાથ વલ્લભકે સબ મનોરથ રસ પુરણ અર્થ પ્રાગટ્ય, પ્રભુ સુખે સુખી પે વિયોગ રસકો અંગીકાર કીયો. કયોં ? જો નાયકાકો અંગ રસરૂપ ધરી પ્રગટે તો ઓર રસ સેવા દેશ દેશાંતરકી, દ્રવ્યકી, સામગ્રી ઉદ્યમ કરી મંગાવની, લક્ષા વિધ દ્રવ્યકો મનોરથ શ્રી મહાઓચ્છવ પર નીરંતર કરનો સો ન બને તાતે સબરસ ભોગ્ય સામગ્રીકી સેવા તો કરી પે વિયોગ સીંગારકો મૂરતવંત સ્વરૂપ સાનીધ્ય અનુભવ કીયો. તાતે રસ ઉપયોગી અંગ કરી ભોગ હીત આગે સો હીત પૂર્વક અંગકું પ્રભુકું ભોગ ધરીયે સો અંગીકાર કરાઇયે.

'અંતર રમનમેં સ્વરૂપ સનમુખ કરી ભાવકે તરંગ ઉપજાય અંક ભરીયે'. અર્થ :- અંતર રમન સો અંતઃકરણમેં સ્વરૂપ શ્રી પ્રાણ વલ્લભકો સનમુખ કરી નેત્ર આગે લાય, ભાવકે તરંગ ઉપજાય, સો મનોરથ ઉપજાય, અનેક રતીકે ભેદ હે તા રીતસોં અંક ભરનો એસે મનકો બુદ્ધીતે શીક્ષા કરી. સો રસીકજન ભગવદી સ્ત્રી વા પુરૂષ અપને મનમેં નીધરક વ્હે સમઝ લેનો ઓર એસેઇ સાક્ષાત સ્વરૂપ સંગ વિલાસ કરનો. મનમેં શંકા ન કરની.

'હઠ કરી માન કરી પ્રતી અંગ દાન કર ઇતી.' અર્થ :- હઠ કરી સો મુખતે નટ જાનો, મધુર શબ્દસોં પ્રાણનાથકો મનહર, માન કરી સો રૂસ જાનો, નાના પ્રકારકે જો રસ હે તાકો અદા કરી દીખાય, પ્રતી અંગ દાન કરી પ્રીતમકો લલચાય રસ રાખ એક એક અંગકો દાન દેનો. કોક કલાકો જો રસ એસે પાન કરી, નેત્ર દ્વારા પાન કરી, રસવશ સો રસકે અપને અનુકુલ કરીયે.

'વિનય દીનના સોહાગ મદ ઇતી.' અર્થ :- વિનય સો નમ્રતા કરની. મેં રાજકે લાયક નહીં સમજું, આપ ચતુર સુજાન હો, બહુનાયક હો, આપ સબ રસ ભોગી હો એસે દીન વચન તો કહેને પે સોહાગરૂપ રસ મદનતા ભરી રસાલતામેં ન્યુનતા ન હોય તાતે કહયો કી સોહાગ મદ કરી પ્રીતમકી કૃપા સંજુકત રૂપકો ગરવ કરનો. સે રસકી અતી પુષ્ટતા હે અરૂ કઠોર વચન રસ હાની કરે હે તાકો છોડી સોહાગકો તોલ બઢાવનો જો મોકું એસો માહા નાયક, રસીક, અગણીતાનંદ પ્રાપ્ત ભયે સો મોકો સમાન જગતમેં દુસરી નહીં એસે સર્વાત્મના ભાવ પૂર્વક એસી રસીક રચના રચી આન પરીહરીયે સો નીરસતાકી જો કછુ બાત હે તાકો અંશ ન રાખીયે, છોર દીજીયે, રસ મારગ ન છાંડીયે.

હરદય કમલ બીચ ભાવ ભરી આગે ધરી પ્રાર્થના કર પ્રાન વલ્લભસું રસ દાનકી
અનઉપયોગ એ શરીર ઉપયોગ દીજે રસ જોગ કીજે લાજ ગહે નીજ બાનકી
એહી સેવા વીનું સેવા રહીત તો નીશાદિન જાત છીનુ છીનુ કહાં કહું મેરે માહાહાનકી
તુમ હો પ્રવીન દીન જાની અપનાઇજું માન લીજે આપતે એ વીનતી નીદાનકી ।૫૨।

'રૂદે કમલ બીચ ભાવ ભરી ઇતી,' અર્થ :- રૂદે કમલ કયોં કહયો ? કમલ હે સો શીતલ હે, સુખદ હે, સૌરંભ ભર્યો હે, તાપકો હરવે વારો હે અરૂ પ્રીતમકો મન ભ્રમર હે, રસ લંપટ હે. સો સદા બીરાજમાન હે. લૌકીક કમલમેં એક રાત્ર માત્ર રહત હે પાછે ઉડ જાત હે. સો કયોં ? દોઉ ઓરકી પ્રીત સમાન નહીં. એક ભમરકી હે ઓર કમલકી આશકતી સુર્યસું હે તાતે ઠેરત નહીં. ઓર યહાં પુરણ નેહ હે તાસું સર્વદા વીરાજે હે. ઇહાં દોઉ તરફકો નેહ સમાન હે. તહાં કોઇ કહે કી તો વિયોગ કયોં હોત હે ? ઇહાંહુયે ભમરકી તરે હે. તહાં ઉત્તર :- ઇહાં સ્નેહ પુષ્ટકે અર્થ માહા રસદાન દેવે અર્થ અપનો મન તો ઇહાંઇ ધર્યો હે પે દ્રષ્ટ અગોચર, વિરહ રસ દાનાર્થ, હોત હે. જબ યાકી અત્યંત નેહકી, નાના પ્રકારકે હાવ ભાવહીકે ભરી, રસ પુરન મનોરથ ઉપજત હે, નેહ પકવ હોત હે તબ ફેર આપ આય અગાધ અસાધારણ રસ પાનાર્થ પ્રગટ હોત હે, નીરંતર દ્રષ્ટ ગોચર હોત હે. તાતે કહયો 'ભાવભરી' જેસે પ્રાણનાથ પ્રીત વશ હોય. આદર કરી, રસાત્મક ભાવ આગે ધરી કહયો અરૂ પ્રાર્થના રસદાનકી પ્રાણ વલ્લભસોં. કોઇ પુછે કી પ્રાર્થના તો ન કરની કહયો હે. સમાધાન :- ઇહાં દોષ નહીં. જેસે બહોત સુધા વાનકે ઘણી આરત હે તાકો દે તો મહા રૂચીસોં સ્વાદ સહરાય ભોજન કરે. વિના રૂચી, વિના માગે ધરે તો સામગ્રી પડી રહે. ખરચ ના હોય.

'અન ઉપયોગ એ શરીર ઉપયોગ દીજે ઇતી' અર્થ :- તહાં કહત હે કહા પ્રાર્થના કરી ? અનઉપયોગ શરીર સો ઉપયોગમેં નહીં આવે વેસો એ શરીર હે, લૌકીક પુરૂષ સમાન વ્યર્થ પુરસારથ એ મનમેં રાખત હે તાકું પલટો સો ફેરો. રસરૂપ કરી તાકુ ઉપયોગ કીજે.

રસ જોગ્ય સો સ્નેહ નવીન નાયકા સમાન કીજે. 'લાજ ગહે નીજ બાન કી' સો અપની આપ બાન હાથ મેરે પકરેકો રાખ્યો, ગ્રહી સો ધરીકે અંગીકાર યોગ્ય કરો.

'એહી સેવા વીનુ સેવા રહીત જો નીશદિન જાત ઈતી.' અર્થ :- એઇ સેવા વિન, સેવા સો એઇ સેવાકો ભાવ ઉપર લખ્યો. 'નખહુતે શીખલોં સીંગાર સુખરૂપ કરી ઈતી.' એકાવનમેં કવીતમેં કહી આયે સો ભાવાત્મકકો સાક્ષાત રસ સેવા પ્રભુ ઉપયોગી સર્વાંગ અંગ અંગ નખશીખ સમરપનો સો સેવા. વે નહીં બની આવે અરૂ માર્ગોકત રીત પત્ર વસ્ત્ર શ્રીપાદુકાજીકી સેવા રાજરીતકી સોહુ નહીં બની આવે. કયોં ? જો વિરહ જવર મેરે અંગમેં આન પ્રાપ્ત ભયો હે, વિસમ ભયો હે સો મેરે અંગમેં બાધા નહીં જીરણ હોય રહયો હે. સાક્ષાતકી જોગ્યતા નહીં અરૂ શોચમેં દિન નીકસે જાય. ઇતમેં અરૂ ઉતમેં કહીં વિધ લગત નહીં. તહાં સંદેહ હોત હે કી એસે બડે ભગવદીકે સેવામેં મન નહીં લગે, સેવા વિના કેસે નીરવાહ હોય ? તહાં સમાધાન :- એક સમે શ્રીજીકું પંચોલીને પુછયો જે રાજ સેવા બડો પદારથ હે. તબ આપ કહી 'હાંહાં સેવા બડો પદારથ હે' તો પાછે ફેર પુછયો જો સેવાહુ બડો પદારથ હે ? તબ આપ કહી 'સેવાકી કહા ચલી, એક સ્વરૂપ ઇતીરકત સબ બાધક હે' એસે કહયો. તાતે સ્વરૂપાશકતી અધિક ભઇ, સેવા ગૌણ ભઇ અરૂ એતનમાર્ગમેં સેવા પહેલે કરે, કથા પાછે સુને, સેવાહી બડો પદારથ હે. પે સેવા કાહેકે લીએ કરની ? સાક્ષાત સબંધ સ્વરૂપસોં હોય તાતે સેવા કરની. સો આશકતી વિના સંબંધ સ્વરૂપસોં હોય નહીં. તહાં સંદેહ ભયો, તો તબ સેવા ન કરની? સમાધાન :- સેવા ન કરે તો સ્નેહી કાહયકો ? પતીવ્રત ધર્મ કાહયકો ? પતીવ્રુતાકો સેવા મુખ્ય. અરૂ વિયોગમેંહુ વાકે સબંધકે વસ્ત્ર પત્ર હસ્તાક્ષર દેખે છાતી લગાય, વિન સમાન જાન જતનસોં જીવે વહાં તાંઇ પાસ રાખે પે ધ્યાન તો વાકે સ્વરૂપસું. તેસે અબ લૌકીકમેં એ જીવ ન સમજે હે સ્વરૂપાશકતી નહીં અરૂ કૃતારથકે લીએ સેવા કરો સો કરતાથ હોયગો. જેસે લૌકીકમેં રાજાને કાહુકું કૃપા કરી તાકો વે સદૈવ અતી નીકટ રાખે, વા વિન ન ચલે અરૂ રસદાન કરે સો દુર્લભ હે. રસપાત્રકુંઇ અંગ સબંધ દાન કરે. તાતે એઇ સિદ્ધાંત ઠેર્યો. આશકતી પૂર્વક સેવન હે તાપર વિગાઢ ભાવ સો વ્યસન દશા સાક્ષાત રૂપાભીલાખી પુરે તાપસું હોય તબ સબ છુટે, દૈન્ય હોય,"જો એસે કહે હાય મોસોં કછુ ન બન્યો, દુષ્ટ અધમ હું. વે દશા સબતે શ્રેષ્ઠ હે. તેસે ગોપાલદાસજીને કહી. વે સેવા અરૂ સેવા દોઉ નહીં હોય તાતે મેરે હાનીકી અવસ્થા છીનુ છીનુમેં હો જાતી હોય તાકી કાહા કહું ? ઓર ઇતને તો શ્રી ગોકુલેશજીકે જશકે ગ્રંથ રસરૂપ લક્ષાવિધિ કીએ. તા દ્વારા લક્ષાવિધિ જીવકું સ્વરૂપાશકતી દાન ભયો સો કાહા તાંઇ લીખે.

'તુમહો પ્રવીન દીન જાની અપનાઇએ ઇતી.' અર્થ :- પ્રાર્થના કરત હે પ્રવીન સો ચતુર હો અરૂ મેહું દીન હું. દીન સો સબ સાધનતે વીમુખ હું, અજોગ્ય હું, તુમારે આધીન હું, તુમ વિના ગતી નહિં. સબ તરેહ હાર્યો હું સો અતી દીન તાતે મોકો અપનાઇએ સો અપનો કરીએ, અંગીકૃત કર લીજે. ઇહાં અંગીકૃતકો રૂપ રસદાન પાત્ર જોગ્ય કરીયે. તાતે માની લેનો આપતેઇસોં. મેં તો વિજ્ઞપ્તીહું નહીં કર જાનું હું તાતે પ્રમેય બલતે એ નિદાનકી વિનતીકું સો આખરી વીનતી હે. અબ આગે કહેવે અશક્ય હું. સો પ્રભુ વીનતી માત. રસદાન રૂહેમેં કરી સો આપ અનુગ્રહ કરી લીલા રમણ વરણન કરાવે હે.

કાહુસું હસત વિલસત રસ કાહુસુંહે કાહુસું કૃપાકી દ્રષ્ટી કરી મુસકાત હે
કાહુસોં વસીઠ નેન કાહુસોં રચીત બેન કાહુસોં ઉપજાવે મેન સેનનમેં બાત હે
કાહુકું અધરપાન કાહુકું ચુંબન દાન કાહુકું અંક ભરી પરસત સબ ગાત હે
કાહુ વશ કરી વશ હોત આપ કાહુ સાથ ગોકુલકેનાથ કાહુ દેખે લલચાત હે ।૫૩।

'કાહુસોં હસત વીલસત રસ ઇતી' અર્થ :- કાહુંસો હસત સો હાસ્ય કટાક્ષ રતી રસકી બાત ટોક તરક કરતે હે. વિલસત સો હાંસી કરત મીસહી મીસ સર્વાંગકો પરસ કરવે જાત હે તબ નાયકા અંગ અપનેકો દુરાવ કરત હે, રૂખકે બોલે હે, કેતીક કર જોર લેત હે. હમકું છોર દયો કહત હે, કેતીક કામની કામ વશ પીડાય માન હોત હે, કેતીક હાસ્ય રસકી વાંછના કરે હે જો હમસોં હાસ્ય કરે, કેતીક સખીસોં ડરે જો યાકે સામને હમસું હાસ્ય ન કરે, એ સખી પાછેતે ટોક કરેગી. કાહુસું કૃપાકી દીઠ સો નેત્રસું સનમાન કરી મનોરથ ફલીતારથકો દાન સુચન કરે હે અરૂ મુસકાત હે સો મંદ હાસ્યસું મન હર લેત હે. સર્વાંગકી સુરત ભુલ જાત હે. મુગ્ધા, મધ્યા પ્રૌઢા ઇત્યાદી વયસંધિ યૌવના, અગ્યાત યૌવના, ગ્યાત યૌવના, નવલા સો વરસ ૧૩ વય, સંધિ બારે વરસકી, નવોઢા ચૌદ વરસકી, બાલા પંદર વરસકી, શ્યામા સોલ વરસકી, કીશોરી સત્તર વરસકી, અબલા અઢાર વરસકી, તરૂણી ઓગણીસ વરસકી, જુવતી વરસ તેવીસ, પ્રૌઢા વરસ બતરીસકી એસી અનેક નાગરીનકે જુથકું એક ચીત્તવત દાન મંદ મધુર મુસકનીતે સરવ છીન લેત હે.

'કાહુસું વસીઠ નેન ઇતી' અર્થ :- કાહુ કામનીસોં અપને નેનસોં વસીઠ કર લેત સો જેસે બીચમેં દુતી ભેજ બતરાય લેત હે. નાના પ્રકારકે વચનસોં સમુઝાય શામ દામ ભેદસોં કરીકે નાયકસું મીલાવ દેત તેસે એ નેન મહા ચપલ, ચતુરકી અવધિ આપહી સમજાયહી જાય લેત હે. 'કાહુસું રચત બેન' અતી ચતુર રીઝવાર નાગરી જો બાતકે પેંચમેં રસરીત પ્રીતકી ન સમુઝે તાસોં વચન માધુરી કરકે વશ કરીકે રસદાન કરે હે. રજોગુણ, સતોગુણ, તમોગુણ, અપને રસ અનુભવાર્થ ભગવદીમેં રાખે હે સો વચન રચના દ્વાર પ્રગટ કરી રસ અનુભવ કરે હે, કરાવે હે. 'કાહુસોં જગાવે મેન સેનનમેં બાત હે' સો

સેનનમેં બાત કોનસી? સંકેત થકી ફલાને ઠોર ફલાને સમે સમાગમ કરેંગે અથવા ફલાને ઠેર તુમ પધારો હમ આવત હે. ફલાને આભુષન, ફલાને વસ્ત્ર પલટ પહેરો, વેગ પધારો. એસે સેનનમેં બાત કહી કામ ઉદ્દીપન કરે હે. એસે અનેક સંકેત સ્થલકી અનેક વારતા હે સો અનીરવચની. કહાંતાઇ લીખે?

'કાહુસોં અધર પાન કાહુકો ચુંબન દાન ઇતી' અર્થ :- કાહુકો અધર પાન કરે હે, કરાવે હે. ચીબુક અહી કાહુકું ચુંબન દાન આપ કરે હે, ચુંબન કરાવે હે, ફેર વાકો ચુંબન સરાવે હે. આપ વચનામૃતમેં કહયો હે એહવી રત કહી જાય, અંતરીક્ષ સો રમન કહયો જાય. 'કાહુકો અંક ભરી પરસત સબ ગાત હે' એક વેર અંકભરી પાછે સર્વાંગકો કરતે પરસ કરે હે. જે અંગકું પરસ કરે હે તેઇ તેઇ અંગકો તાપ મીટાવે હે. કામકો ઉદ્દબોધ કરે હે અરૂ કામ પીડા હે તાકું મોચન કરે હે. સબ અંગ રસ રૂપ હે અરૂ કામ ઇંદ્રીય રસસ્થલ વિષે, રમણ વિષે અગણીત આનંદ હોત હે, તેસે પુરષોતમકે શ્રીકર જા જા અંગ વિષે પરસ હોત સોઇ અંગકો તેસેઇ અગણીત આનંદ પ્રગટ હોત હે. એ સુખ અનુભવિકવેદ્ય હે. મહદ ભગવદી કૃપા કરી અપનો અનુભવ વ્યાપન કીયો ઉનકી કૃપાતે લીખ્યો હે.

'કાહુ વશ કર વશ હોત આપ કાહુ સાથ ઇતી' અર્થ :- કાહુ વશ કરી હોત સો જાનઉકત ભકતકે મનમેં જેસો મનોરથ રસાત્મક ઉપજે તેસો મનોરથ મનકી જાની સીદ્ધ કરે. રૂપામૃત, લાવણ્યામૃત, નખશીખ રોમરોમ રસરૂપ, એક રોમ પર કોટી મનમથ મોહીત ભયે એસો શ્રીઅંગ. કોઇ ભકત સુંદર સચીકન શ્યામ લટકારે કેશ કોમલ અમલ પર નીરખી મોહીત ભઇ જુરા પર અથવા લર પર કેતી, કેતી ભાલ તીલક પર, એક તીલક મધ્ય શ્યામ રેખા, એક સીંગાર રસ રૂપ ઠોડી શોભીત પર કેતીક વશ ભઇ, કેતી નેન ખંજન મીન મૃગ મીલંદ અલી અંબુજ પર, કેતી તરૂણીનકે તીક્ષન કટાક્ષ અનુપ વિષમ બાનસે ઉર ઘાયલ ભયે, કેતી વરૂની સબન મદન બાન સહસ્ત્રસે પર, કેતી શ્રવણ મણી મુકતા વિભુષીત પર, માનુ કામ ધ્વજાસે ભકતકે જશ રસ રસીક એસી શ્રુતી પર વશ કરી, કેતી ગૌર કપોલ મધુકસે કોમલ ગોલ ગરવીલે પર, કેતી કપોલ ગાઢ પર, કેતી નાસા સૌરંભ રસ રસ આલય તીલ ફુલ સુખ મુખ જેસી પર, કેતી અધર પર, બીચ પનારી નાસીકા અગ્ર બીચ નીચે અમોલક મદન માનુરવાલા જેસી પર, કેતી અધર સધર અરૂન બીંબફલ મૃગા મનોહર સુધારસ સાર શીરોમની જીવન જુવતીજન મન અગણીત વશીકરણ પર વશભઇ કેતી દશન દાખો કુંદ કલીકા બીજલી બીજસે પર, કેતી રસમાર રસીલી ખટરસ ભોગી મધુર ભાષણી ભકત જનગન રસ રસ લંપટ વચનામૃત પર, કેતી મધુર વાણી રસાલ વાકય વિશાલ ગુન ગંભીર ધીર પર, કેતી ચીબુક ચંદ અધર પર, માનુસે વસી પર, કેતી ચીબુક

ગાઢ માનુ મદન મતંગ વશ કરવેકી ઓઢી પર મોહી, કેતી ગોલ ગ્રીવા કંઠ સુર સુઘર ગંભીર મેઘ જેસે મધુર ગરજ પર, કેતી વૃક્ષસ્થલ ઉરવલી માનની માન મર્દન નેહ સાગર ગુણ ગહેરી ઉદાર અપાર દયા વ્રજ કપાટ અરી ઉર સાલ પરમ રસીક રીઝવાર આલીંગન કુચ કલશ કુંભ રસ રંજીત અપાર શુદ્ધાસય સીંધુ પર, કેતી વશ ભઇ ઉર તુલસી સાર પતીવૃત પન પુરીત અજીત ઉર ગુંજા ફલ અનુરાગ સીંગાર અરૂન શ્યામ સુખમાંહાં સમુહ માલા પર કેતી મુકતા મણી માલા પર, કેતી જનોઈ દ્રીજ રૂપ પર, કેતી અંશ જુગ મનુ ભામીની કર કમલાલન પર, કેતી ભુજા બાહુ પરી પુરણ કૃપાલય મૃનાલ કુચ કર પલ્લવ પર મોહી, કેતી મનોહર મુદ્રીકા નવરત્ન જડીત પર મોહી, કેતી ઉદર સર ચલદલ પાન પર, કેતી નાભી કમલ માનુ મદન ગેહ પર રીઝ મોહી, કેતી કટી કેસરી કમનીય કામીની કેલ કલા રૂચી રૂપ પર, કેતી ધોતી સ્વેત સૌરંભ ભરી રસ આચ્છાદન પર, કેતી જુગલ જંઘ રતી રણધીર પર, કેતી ગડર ઘુંટી કામકેલી પર, કેતી પીંડુરી મનુકામ વેલન પર, કેતી જુગલ ચરણ સરોજ ભકતી રસકોષ કોમલ અરૂન ગૌર રંભા રતી શીવ શેષ શારદાકો પરમ દુર્લભ પર, કેતી દશ નખ ચંદ્રમણી પર, કેતી પીંડી અનુપ અરૂન મંગલમણી જયા કુસુમ મંદ મોડ રેખા રસીલી પર, કેતી પદતલ ચીન્હ ચારૂ અંકુશ પગ્ર પતાકા વજ્ર ગદા તોરણ ધનુષ નાગવલ્લી મીન અમૃત કુંભ સોડષ ઇત્યાદી અંક દેખીકે વશ ભઇ, અરૂ કેતી કંચનસી પીઠમે દીઠ દેખ વશ ભઇ, અરૂ આપ ભકતકો નીરખ રૂપ ગુણ ચાતુરી નેહ પરી-પુરણ કોક કલા ગુન પુરણ રસીક દેખ વશ ભયે હે. કાહુ સાથ સો નીપટ નેહીકે વશ હોત. 'ગોકુલકેનાથ કાહુ દેખ લલચાત' ગો સો કહીયે ઇંદ્રીય સો સો ભકત જનકી, કુલ સો સમુહ તીનકે જુથ હે તાતે જાકે ધની હોય તાકું દેખ લલચાયે યામેં કહા કહેનો ? સકલ જનકી કામના પુરેઇ.

એક કુચ પદ અંબુજ પે લોટત હે એકનકો કુચ કર અંબુજમેં ગ્રહયો હે
એક વીપરીત રસ આસન રચીકે રતી કરત વિનોદ અતી જામેં રસ રહ્યો હે
એક બીરા શ્રી મુખમેં દેત ચોંપ કરી ચુંબન કરત જેસે મન રહ્યો હે
એક પંખા કરતી ધરતી અભીલાખ મન એકનસોં પ્રીય મુસકાય કછુ કહયો હે ।૫૪।

એક કુચ પદ અંબુજ પે લોટત હે ઇતી.' અર્થ :- એક પદ અંબુજ સો કમલ સો યહાં ચરણ કમલ લેને સો કોઉ અપને કુચ ચરણ કમલકે તલવા મલે હે. તહાં કોઉ કહેકી કુચ કઠોર હે અરૂ ચરણ કોમલ હે. તહાં સમાધાન:- કુચ કઠોરમેંઇ રસ હે. એ કઠોરમેંઇ કામ ઉદીપન હે, એ કઠોર હી સુખદાઇ હે, કુચ કઠોર જો ઢીલે હોય તો નીરસ હે, આગે બડે કવીને કુચકો વર્ણન એસો કીયો હે. બીલફલ સો શ્રીફલ કરી ઉપમા દીની, વિંધ્યાચલ

પર્વતકી મઠકી કલસકી એસી ઉપમા દીએ હે અરૂ અંકનકો કુચ કર અંબુજમેં સો કરમેં ગ્રહ્યો હે. સોઇ કોઈ સમે તો દશ પાંચ ભકતકે અંતરંગી દેખે, પ્રથુક પ્રથુક સંગ લીલા કરે તહાં આપસમેં ઇર્ષા અસુયાકો અંશ નહી. આપ ભગવદી પરસ્પર ચાહ ચાહકે અંગીકાર પ્રભુપે કરાવે હે. અરૂ બહીરંગ ભકત હોત હે તબ જુદે જુદે ભકત સંગ આપસમેં ન જાને તેસો તરૂણીનકે મનોરથ સબ પુરણ કરત હે. કયોં ? જો દક્ષણ નાયક હે.

'એક વીપરીત રસ આસન રચીકે રતી કરત ઇતી.' અર્થ :– નાયક જો રમણ કરે હે સો રીત કહીએ. અરૂ વાઇ રીતસોં નાયકા રમણ કરે હે નાયકકી તરેહ સો વીપરીત રીત કહી જાય. જબ નાયકાકો અત્યંત મદન રસ બહોત હોત હે કોકકે મતે. ભરત શાસ્ત્રકે મતમેં સોડષ પ્રકારકે કુંજન હોત હે. માહા સુભટ રતી રમનમે તુમ લહેત હો, સબ શબ્દકો સમુહકો નામ તુમ લહેત હે. એહ અનીરવચની બાત હે. સૃંગાર રસ સરવસ હે, અગણીત આનંદ સોઇ ઇહાં હોત હે. પ્રાણવલ્લભ આપ રસાવેશ અપને ભકતકું દેકે રમન કરત હે અરૂ વિનોદ અતી હે સો પેચસોં અનેક આપસમેં વારતા કરે જામેં અતી રસ રહયો હે.

'એક બીરા શ્રીમુખ દેત ચોંપ કરી ચુંબન કરત મુખ ઇતી.' અર્થ :– એક બીરાકે પાનકી ચીરી ઉતારકે દેત હે. ચોંપ કરી કહી સો મનમેં વેગ યાદ કરી કરી વેગ વેગ દેત હે. અરૂ મનકો ચહયો મન માને જેતે ચુંબન લેત હે. ચહીતે ચહીતે સર્વાંગકો આસન ભેદકે ઓસરમેં કલોલમેં ચુંબન પરસ્પર હોત હે તા સમે.

'એક પંખા કરત ધરત અભીલાખ ઇતી.' અર્થ :– વાઇ સમે એક પંખા કરત હે, તા સમે એક અભીલાખ કરે હે. અત્યંત રસાશકતી હોય, નાયકકો અતી ચતુર દેખ રીઝવાર રસીક દેખ મનમેં રમણ કરવેકી અભીલાખા કરે હે. નવ નાયક મનકી સમજ મુસકાય એક અંતરંગી ભકતકો આપ કછુ કહેત હે. 'કહયો હે' સો અરૂ પહેલે કેહે ચુકે હે. નાયક અતી ચતુર હે સો નેનમેં સેનમેં વેનમેં વાકે મનકી બાત સો ચતુરાઇસોં જાનત હે સો મુસકાયકે રતીકી બાત કહત હે. :–

નેન મેન ભરે સતરાય સનમુખ કરી ભ્રકુટી મરોરમેં કરોર દીજીયત હે
વરૂની સુધાર ઝીઝકાર દે વદન મોર અધર ફરકનીમેં રસ પીજીયત હે
ભામીનીકે ભાવ દેખ રીઝે પ્રાણવલ્લભજી મન વશ કરી રસવસ કીજીયત હે
એહી ઉભૌ રસ અવીલોકે દાસ દાસી જન કરી અભીલાખ રસ હી મેં ભીજીયત હે ।૫૫।

'નેન મેન ભરે સતરાય સનમુખ કરી ભ્રકુટી મરોરમેં ઇતી.' અર્થ :– સુરતીકી બાત પ્રીતમકે શ્રી મુખતે સુનત હી નાયકાકે નેન તીખે ચપલ મીન ખંજનસે સતરાયે સો નેક અરૂન કીયે. માનુ પ્રાણવલ્લભકે અધરામૃત આસવ પાન કીયો હે તાકી કેફ ચઢી આઇ હે.

અરૂ જોબનકે મદમાતે તો હેઇ, અરૂ રતીકે રંગ રંગે હોઇ તામેં સ્વેતતા હે સો સુધાસું ભરે હે નહીં તો વિષ ભરે નેના ચીતવનીકે તીરસે સુમાર કરે હે તામે પ્રાન પ્રીતમકે પ્રાન રહે કેસે ? સો વે સુધા ભરી હીઠતે મુરછા મીટ જાતી હે ફેર વે વિનકે બુઝે તીરકે ઘાવ સહત હે એસે કટી લંક હર કહીવે વારે. નેનકી ભકુટી બાત સુનત મરોરી. ભકુટી કેસી હે ? કુટીલ કૃપાલસી જહાં ચલે વહાં નિદાન કહે તાકે મરોરમેં કહા ન કહે ? પહેલે સહજ સહજ સુનાવહી ટેડી તાપર તીર ચઢાય ટેડી કરી તાકી કાહા ઉપમા દે ? વાકે ઉપર કગરકે ઉપમા વાર દીજે તાતે 'કરોરે દીજીયત હે કહયો.'

'વરૂની સુધારી ઝીઝકાર વદન મોર ઇતી.' અર્થ :- વરૂની સુધાર સો વરૂની સો પલકકે વાર સઘન માનુ કામકે સહસ્ત્ર બાન હે. એક બાનતે ચાહ સો કરે સોતો સહસ્ત્ર બાન એક સમે ચલે તાકો કાહા પુછનો ? તાકો સુધારી સો તેજ સો તીખી ધાર કરી, તીખી ધાર કેસે જાની ? લક્ષણા સે જાની ગઈ. કછુ રોષ કીયા સંજુકત કીયો, મનમેં સુરતીકી બાત સુહાઈ અરૂ રોષ કીયો સો શોભા પ્રગટ કરી વે તરૂનીનકો નકાર રતી સમે અદભુત શોભા કરે હે, ઝીઝકાર સો નેક ચીતયકે વરૂનીનસુંહી વરજે અરૂ વદન શ્રી મુખ મરોર સો નેક મુખ ફેર્યો તામેં અધર ફરકે સો કછુ મનમેંઇ કહીવેકી આઈ સો કછુ કહી નહીં. વિગતે જનાઇ દઇ તાકી લટકતી છબી કહી ન જાય, મહા રસરૂપ અધર સુધા ભરે અરૂન મની મંગલ વિદ્રુમ બંધુક કોટી વારીએ એસે તાકો રસ અનીરવચની પીજીયે હે. નાહીં કરવેકે મીસ અપની અદાસોં વાકી લટક દીખાઇ દીની તાપે અતી રીઝે.

'ભામીનીકે ભાવ દેખ રીઝે પ્રાણ વલ્લભ ઇતી.' અર્થ :- ભામીની જો સબ સુખકી દેન વારી, મહા રસાત્મક શુદ્ધ પુષ્ટી રસ ભાવ ભરી, પરકીયત્વ રસદાન દાયક રસીલી, પતીવ્રત પન પુરી, પરમ સોહાગી જનને શ્રી ગોકુલેશજી રીઝાયે. કેસે ? જીનકો ભાવ દેખ પ્રીતમ વશ ભયે. પ્રાણવલ્લભજી કે મનકો નીરોધ કીયો સો રસકે વશ કીયે તાકી વીલુપ્તતા અપરમીત પ્રીતકી ભઈ તા રસકે રસીક ભગવદી પાન કરે હે. 'એહી રસ અવીલોકે દાસી જન ઇતી.' અર્થ :- એઇ ઉભય રસ સો શ્રી પ્રાણવલ્લભજી ભકત સહીત લીલા કરે હે સો આવીલોકન કરે હે. સોઇ રસકી અભીલાખ કરે હે એસે જો દાસ તથા દાસીજન જો સ્ત્રી ઓર પુરૂષ સોઇ રસમેં ભીજીયત હે. જાકું અભીલાખા નહીં વાકું એ રસકી છીંટ નહીં. વાકું રસકી જોગ્યતા નહીં. તહાં કોઇ પૂર્વ પક્ષ કરે જો એ રસ સૃંગારાત્મક અનીરવચની તાકે નીરખવેકી યોગ્યતા પુરૂષ ભકતકી નહીં. એ રસ તો માહા ગુઢતર સો સ્ત્રી ભકત પ્રેમ વ્યસનાશકતી જાકે હે તેઇ જોગ્ય હે. ઓર લૌકીક સ્ત્રીહું રસ જોગ્ય નહીં તો એ પુરૂષ ભકત કહાંતે રસકી જોગ્યતા ? તહાં સમાધાન :- પુરૂષમેં એક પુરણ પુરૂષોતમ શ્રી ગોકુલેશજી શ્રીવીઠલેશકુમાર હે ઇનકે અંગતે સૃષ્ટી ઉત્પન ભઇ સો પુરણ કૃપાપાત્ર રમણ ઉપયોગી લીલામેં

સબ સ્ત્રી રૂપ હે. વૃક્ષહુ પુરૂષ રૂપ નહીં. કયોં? જો અંગી સૃષ્ટ હે. શ્રી આચાર્યજીને 'પુષ્ટી પ્રવાહ મર્યાદા' ગ્રંથમેં એસે લીખ્યો 'પુષ્ટીકાયેન નીશ્ચયે' પુષ્ટીકાયેન શો શરીર તામે તે પ્રગટ ભઇ એસી સૃષ્ટ સોઈ પુષ્ટી રૂપ અરૂ પૃથ્વીમેં સેવા અર્થ શ્રી પુરૂષ દેહ ધરાયે. પશુ પક્ષી ગાય બેલ સુવા ઇત્યાદી પુષ્પ ફલ સબ રસ રૂપ સ્ત્રી વાચી છે. ભેખ માત્ર ધર્યો હે ઓર જાકો રસ લીલામેં અંગીકાર હે તાકું સ્ત્રી ભાવ નીરધાર હે. જાકો કેતે જન્મકો અંતરાય હે તીનકો કેતે વિષય રૂપ સંસારમેં ફેરફેર જન્મ લેનો પડે હે. જે નર રૂપ ભગવદી દૈનતા સંજુકત પરમ અનુગ્રહી હે તીનકું તો કેવલ રસ અભીલાખા પુર્વક સ્ત્રી ભાવ હે. ભાવહી મુક્ષ હે. શ્રી ગોસાંઇજીને 'ભકતી હંસ'મેં, 'ભકતી હેત નીર્ણય'મેં અનેક ગ્રંથમેં ભાવહી ભકતીકો કારણ કહયો હે. બહુ વિધ જે સાધન મંત્ર ઉપાસના તંત્ર દીક્ષા અર્ચા આદી માર્ગ ખટ પ્રકારકો તાતે પુરષોતમ દુર હે, અસપરશ હે. વીરહ સોઇ સાધન હે. ઓર કોઇ પુર્વપક્ષ કરે તો શ્રી ગોકુલેશજી વિષે તો આચાર્યત્વ હે જેસે શ્રી આચાર્યજી શ્રી ગોસાંઇજી હે તેસે જાનનો. રસ લીલા વર્ણન ન કરીજી મહાતમ વર્ણન કરનો. તહાં ઉત્તર :- સર્વોતમ ગ્રંથકી ટીકા કરી તામેં લીખ્યો હે.

મુળ શ્લોક :- 'સ્વવંશે સ્થાપીતા શેષ'

ટીકા :- સ્વવંશે સ્થાપીત અસેસં સંપુરણ મહા ત્મયં ચેનસ :

અર્થ :- અપને વંશ વિષે સ્થાપન કીયો હે સંપુરણ મહાતમ જીનને. 'સ્વવંશ' પદ કરીકે કેવલ ઓરસ પુત્રહી જાનનો. ઓરસ પુત્ર આપતેહી ઉત્પન્ન ભયો સો ઔરસ પુત્ર કહીયે સોઇ શ્રી ગોસાંઇજી વિઠલેશ તીન વિષે સીદ્ધ હે, આગે નહીં. તાતે ગોદ લીને જો પુત્ર તથા નાતી પનતી ઇન વિષે પુત્રતા ન લેની. તાતે શ્રી ગોસાંઇજી વિષે મહાતમ ધરી લીલામેં શ્રી આચાર્યજી પોધારે. તબ કલ્યાણભટજીને પુછી રાજ નાતી પનતીમેં મહાતમ આયોઇ. તબ આપ કહી વંશ પદ કેવલ કહતે તો પુત્ર પૌત્ર સબકું આવતો. તાતે શ્રી આચાર્યજી સમાન ગોસાંઈજી, આગે નહીં. તબ નીશ્ચે અર્થ એઇ ભયો ઓર કુલકે વિષે તો આચાર્યત્વ ઉઠાવ્યો શ્રી ગોસાંઇજી વિષે ધર્યો. શ્રી ગોકુલેશ વિષે સ્વતંત્રતા ભઇ. તહાં કોઇ કહે કી પુરષોતમતા તો નહીં. મહાતમ ન ધર્યો. તબ તહાં કહત હે 'પ્રત્યક્ષ સુર્ય ઉગે હે તાકું પ્રમાણ કહા કરે' આપને કહી શ્રીઆચાર્યજી સમાન ધર્મ જામેં નહીં ઓર સમાન લેખું તો લોક દુષન દે જો આચાર્યજી એસે હોઇગે. તાતે શ્રી આચાર્યજીકી કૃપા જા પર સો શ્રી આચાર્યજી સમાન હે. તાતે જામેં તત્સમાન ગુણ હે સોઇ પદારથ હે. તાતે સ્વતંત્ર પ્રતાપ શ્રી ગોકુલેશજીકો જશ છાનો નહીં. માલા તીલક અરૂ પુષ્ટી માર્ગી સેવા તાકો ધર્મ શ્રી પ્રભુ ગોકુલેશજી વિષે પ્રસીદધ સીદધ હે. આપ અપનો સ્વરૂપ અંતરંગી વિના કોનકું કહે ? કહા લીખે ? નવમેં વલ્લભાખ્યાનકે કડવામેં કહયો 'શ્રી ગોકુલપતી અતી

ગુણ નીધી તાત તણો પ્રતીબીંબ હો રસના' સો મહાચાર્ય રૂપ લીખે અરૂ શ્રી હરીરાયજીને સ્વરૂપ વર્ણન શ્રીગોકુલેશજીકો કીયો. સર્વોપર ઉનકું લીખે. વલ્લભ કુલમેં ઇનને સબતે વિશેષ માર્ગ જાન્યો સો શ્રી ગોકુલેશજીકી કૃપા અરૂ બ્રહ્મસંબંધ ઇનકું શ્રીગોકુલેશકે હે. શ્રી ગોકુલેશજીકે સનમુખ જહાં ભગવદી બેઠતે વહાં સેવક ભાવ જાની બીરાજતે. અરૂ સર્વોપર શ્રી ગોસાંઇજીને ચાચાહરીવંશજીસું કહી હે 'મેરી તેરી અરૂ શ્રીનાથજીકી, એ સારનકી દોરી શ્રી વલ્લભકે હાથ હે.' તાતે માહા રસરૂપ સ્વતંતર નીરંકુશ લીલા સર્વદા એક રૂપ નીત નૌતન લીલા કરે હે. સર્વદા નૌતન એકરૂપ લીલા હે. સંદેહ કરે તો બહીરમુખતા હોય. અગણીત ભકત સંગ લીલા કરી વિનકો જશ જગતમેં છાયો. ભકતી રૂપ હે, જગત પુજય હે, લીલા જગત ગાવે હે, મહા પ્રતાપ હે. તબ સ્વરૂપ બલતે જગત ઉધ્ધાર કીનો, અબ ગુણમેં સ્વરૂપ બલ ધર્યો, નીરોધ જીવકો કીયો. નહીં તો જીવ માત્ર રાજાતે રંકતાઇ એક સ્ત્રીકું જો સ્પર્શ કરે કોઇ પુરૂષ તાકી નીંદા હોય, યશ હાની હોય, પાપી કહયો જાય મોઢે પર ન કહે, પીછે કહે જગત સબ, સો અપજશતે અધમગતી પાવે. અરૂ ઇહાં જગતમેં જશ છાયો હે, કૃતાર્થ રૂપ હે, જીવ નીંદીક કાર્ય કરે તો વાકો અપજશતે કછુ કાર્ય ન હોય, જહાં જાય તહાં હારે ઓર ઇહાં મહા અસુર શરીરકો જહાંગીર પાદશાહ કાલકૃતાંત હાર માની રહયો, અપનો વચન આપ હાર્યો પે શ્રી ગોકુલેશજી માલા ન છાંડી. ધર્મ આય યહાં અનુસર્યો ચરણારવીંદ વિષે. તાતે ઇહાં કોઇ ભુલીકે સંદેહ મતી કરો. ઇહાં ખટ ગુણ ઐશ્વર્ય સંજુકત ધન ધાન્ય વસ્ત્ર સુખ સંપત રૂપ ગુન ચાતુરી પ્રતાપી માની દંડી વિશ્વ-વિખ્યાત કીર્તી ગુરૂ અકલેષ્ટકર્મા સ્પષ્ટ વકતા અજીત અમર નીત ઓચ્છવ રૂપ સદા બીરાજમાન રસ રૂપ હે સબ રસ ગુણ પુરણ. તાતે ગોપાલદાસ રૂપપરા વાલાને લીખ્યો 'વિસરે રસના' અર્થ :- શ્રી ગોકુલેશજી કેસે ? તાત જેસે શ્રી આચાર્યજી સમાન ગુણનીધી જો અતી ગુણકે સ્થાન હે. ઇનકી ઉપમા લાયક ગૈલોકમેં કોઇ ના મીલે તબ શ્રી આચાર્યજીકી દીની. અરૂ શ્રી હરિરાયજીને ગોકુલાષ્ટક કીયો. શ્રી ગોકુલેશજીકો પ્રતાપ તામેં લીખ્યો હે 'ઉધ્ધર્ત ધરણી તલે નીજ બસે ઇતી' યામેં સ્વતંત્રતા પુરષોતમતા લીખી હે. 'ગોકુલનાયક' એસે કહયો. એ ગોકુલેશ નાયક હે, નીજ બલસે અપને બલે કરી માર્ગકી રક્ષા કરી. અપનો આપ પ્રાગટય બડો વચનામૃત કૃપાશકતી ઇચ્છા શકતી વિગરે નામ લીખે તામેં કહયો હે તેસેઇ ઇનકે અનન્ય ભકત ભયે ઓર આધુનીકમેં હેઇ અરૂ હોત હે. સ્વરૂપ સમાન ભકત હે તે તો ઇઠોતેર ભગવદી લીલામેં સંગ ગયે પ્રાણ ત્યાગ કરીકે. એસે અવધિ વ્યસનકી હે. અરૂ શ્રી કૃષ્ણ અવતારમેં વ્રજસ્ત્રી રસાશકતીવાન ભઇ અરૂ ઇહાં શ્રી ગોકુલેશજી વિષે પુરૂષ ભકત પુરન સ્ત્રી ભાવ વ્યસના-શકત સહકુટુંબ સહીત ભયે ઓર પુરૂષ સંગ ગયે. લક્ષાવીધી જીવકે નીરોધ કીએ. જગત

પુજ્ય પાદાંબુજ હે સો વલ્લભ કુલ સેવે હે. શ્રી હરીરાયજી શ્રી ગોસાંઇજીકે પુત્ર શ્રી ગોવીંદ રાયજીકે નાતી સો કહાં તાઇ લીખે. યાતે વિશેષ દેખો તો તત્વાર્થ દોહન પ્રકાશ ગ્રંથ કીયો હે વહાં સ્વરૂપ સિદ્ધાંત દેખનો. તાતે જેસી જાકી દશા તાકું તેસો દાન યથા અધિકાર યોગ્ય હોયગો.'

ઉત્તમ મધ્યમ અધમાદિ ભગવદીયકું સૃષ્ટીકે સમાન અંગીકાર ભેદ કીયો હે
જોગ્યતા વરણ અધિકાર ભેદ ભાવ ભેદ રસ ભેદ જુત તેસો દાન દીયો હે
જેઇ જેસી ભાંતીકો સો તેસો પાંતી પર્યો આન ઓર ન સોહાય વાકો વેઇ માન લીયો હે
જીન ચાખી માધુરી મધુર શ્રી ગોકુલેશજીકી રૂપ અરૂઆનો ઉન એઇ રસ પીયો હે ।૫૬।

'ઉત્તમ મધ્યમ અધમાદી ભગવદીયકું ઇતી' અર્થ :- અબ ગ્રંથકી સમાપ્તી કરે હે. લીલા સંજુકત મહા રસ વર્ણન કરી આયે તામેં અપને મનકો નીરોધ કરવેકી શીક્ષા મનકું કરી જુકતસોં. અરૂ પ્રભુકે વચનામૃતકે પ્રમાણસું તામેં શુધ્ધ પુષ્ટી મારગકે સ્વરૂપકે લક્ષણ સહીત કહી આએ, ફલ સાધન કહી આએ, પહેલે વિયોગ રસ કહી આએ ફેર સંયોગ રસ કહી આએ. અબ ગ્રંથકો યહ સીધ્ધાંત ભયો કી લૌકીક ચીંતાકો ત્યાગ સર્વથા કરી સ્વરૂપાશકતી કરની, અત્યંત તાપ વિરહ નીરહેતુક નેહ અવધિ, સબ સાધન ક્રીયા રહીત, અનન્ય રસ પરીપુરણ, પતિવ્રત શુદ્ધ ધર્મ સહીત, સર્વદા પરકીયત્વ રસ સ્ત્રી ભાવ સદા, અભીમાન વિષય આલસ લજ્જા રહીત, અન્યાશ્રયકો અંશ નહિ એસો ભગવદી સો ઉત્તમોતમ હે. તાહીકે વિષે સીંગાર રસ પુરણ સ્થીત કરે સો અબ પાત્રકો સ્વરૂપ વર્ણન કરે હે સો ચાર પ્રકારકે ભગવદી હે ।૧। ઉતમ ।૨। મધ્યમ ।૩। અધમસો મધ્યમતે નીકષ્ટ ઓર ।૪। અધમાદીક હે. તાતે 'આદી' મેં ઓરહુ આયે. એ રસકું વચન તે તો સબ શ્રેષ્ઠ કહત હે પે મન વચન ક્રીયાતે મનમેં રસ સ્થીર નહીં સો એક મન દ્રઢ નહીં. ઉતમકો રસરૂપ રૂદય વિષે મન વચન ક્રીયાતે સ્થીર રહે. એકાદશ ઇંદ્રીય સ્વરૂપકે વિષે આશકતી સો એક મન દ્રઢ હોય જબ હોય, અરૂ વંચનહુ એક ગોકુલેશજીકે નામકો ઉચ્ચાર કરે. એક ક્રીયા સેવાહુ શ્રી ગોકુલેશજીકી સો ઉત્તમ ભાવી. અરૂ મધ્યમ ભાવીકે લક્ષણ :- મન પુરણ પ્રબલ નહીં, મન જો પ્રભુ વિષે સાચો સંબંધ સો ઉચ્ચારહુ શ્રી ગોકુલેશ નામકો કરે પે ક્રીયા સો ખાન પાન સેવનમેં ભેદ પડે હે, લૌકીક સંકલાકી કાની ન તુટે, સંકોચ ભયે સો કછુ વિપરીત આચરણ કરે, મુલાજો આય જાય તાતે વીજાતી સમાન આચરણ કરવે જાય તાતે મધ્યમ કહયો જાય. શુદ્ધ નેહી નહીં, મહાતમ પુર્વક સ્વારથ ફલ અલૌકીક પરલોકીક ચાહસોં કરે. અબ અધમ સો મધ્યમ ભગવદીતે ઉતરતો તાકે લક્ષણ :- એક મનમેં નામ તો ગોકુલેશજીકો સુહાય પે જેસી સભા હોય તેસો બોલે, કેવલ ગોકુલેશ નામકો ઉચ્ચાર નહીં. પ્રભુકે અનેક નામ લીલા હે સો ઉનમેં મન જાય, એસે કહે એહુ પ્રભુને લીલા કરી હે સો સેવામેં ભજનમેં ભેદ પડે, ભેદ ભાવી, રસ મારગી નહીં. સ્વરૂપ માધુરી વિષે રૂચી નહીં.

સ્વાર્થ પરત્વ ચીત્ત, પરકી ઉતકર્ષતા ન સહે, ફલકી વાંછના, અપની પ્રતીષ્ઠા બડાઈકો સ્વાર્થ, અગલેકી હાનીકો શોચ નહીં. જો સેવા ભજન હોય સો આપ બીકતો કરે જો થોડું અધિક ફલ હોયગો તાતે નીકૃષ્ટ હે.

ઉત્તમ ભગવદીનાં લક્ષણ :- અપનો સ્વારથ, શરીર સુખ વા પરલોક ફલકી પ્રાપ્તીકી સ્વારથકી શુદ્ધી નહીં, સદૈવ એસે વિચારે જો દુસરે ભગવદીકો લાભ વિચારે, ઉનકો સુખ વિચારે, ઉત્તમ શીક્ષા કરે. પ્રભુસું એઇ વિનતી કરે જો એ ભગવદી જન હે તીન પર કૃપા કીજે. ઇનકે પાછે મેં હું. મધ્યમકો લક્ષણ:- મધ્યમકો એ ભાવ જો મોં પર આ ઇનપર દોઉ ઉપર કૃપા કરે. દોઉકો સ્વારથ પ્રગટ વિચારે. આપ જો સેવા કરે હે તામેં દુસરેકો સામેલ કરે પે વે પ્રસન્ન હોય તો સબ સેવા દે નાખું એસે નહીં. અધમકો લક્ષણ:- અધમકી રીત એસે જો જો સેવા કરે હે સો કોઈ પ્રકારસોં મેં હી લે લેઉં, યાકો કરને ન દેઉં, સબકો ફલ મોકોઇ પ્રાપ્ત હોઇ, પહેલેકો સુખકો વિચારે નહિં. અધમાદીકો લક્ષણ:- અધમાદી સો સેવા ન કરે, ન કરવે દે. એક ભકતી માર્ગકે ધર્મ આચાર ક્રીયા વિષે ભાવ આછો માત્ર લગે પે કલેશ ઉપદ્રવ કરે, ન્યુન અધિક વચન બોલે, લૌકીક અલૌકીકકો વિવેક નહીં, અપને વચનકો પક્ષપાત કરે, ભગવદ ભકતકે ગુણ દોષ કાઢે કરે 'ઇનમેં એ ગુણ ઇનમેં એ અવગુણ' ફેર વાદીકે અવગુણ કહે, અવગુણકે ગુણ કહે. અપને સ્વાર્થકો જ્ઞાન નહીં તો ઓરકે સ્વારથકો જ્ઞાન કહાંતે હોય ? એ જો સ્વભાવીક મુલ સ્વભાવ સો મીટે નહીં. અપનો અવગુણ ગુણ જાકો સુઝે તો મીટે પે સઝેઇ નહીં. અરૂ સુઝે તો ચાર ઘડી સંગ બલ કરકે ફેર જેસોકે તેસો હોઇ. એક ભગવદ સ્વરૂપ રૂપ રૂચે હે તાતે દેવી કહયો જાય. એસે અનેક ભેદ હે. કહાંતાઇ લીખે? એસે પાંચ ભેદ હે. સ્રષ્ટકે સમાન અંગીકાર ભેદ કીયો હે સો જેસી સ્રષ્ટ તેસો દાન, અંગીકાર તો સબનકો સમાન પે ભેદ બહોત. સબકું એક સાર નહીં

'જોગ્યતા વરણ ઇતી' અર્થ :- જેસે બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી વરણ યથા અધિકાર બેઠે તેસે માન પાન દાન હોય તેસેઇ પુષ્ટી, પુષ્ટપુષ્ટી, મર્યાદાપુષ્ટી, પ્રવાહપુષ્ટી, તાકે અધિકારકે ભેદ હે. બ્રાહ્મણ ક્ષત્રી આદીકો એક વસ્તુકો ભાવ ન મીલે. જેસો જાકો ભાવ અભીલાખ તાકો તેસો સનમાન દાન કરે, પ્રસન્ન હોય દેવે વાલો અરૂ લેવે વાલો દોઉકો સંતોષ હોય. તાતે કહયો ભાવ ભેદ રસ ભેદ જુત તેસો દાન દીયો હે. જેસે પ્રાચીન લીલામેં નંદરાયજી યશોદાજીકો શ્રી કૃષ્ણ વિષે પુત્ર ભાવ અરૂ વ્રજસીમંતનીજીકો માત્ર પતીભાવ અરૂ સખાસોં મીત્ર ભાવ એસે અનેક ભાવ હે, અરૂ સબનમેં સ્નેહ વાછલ્યતા તો હે પે સબકું સમાન દાન નહીં. પતી ભાવ હે તાકું રસકોઇ દાન ચહીએ. વે તો પતીકો પુત્ર કહીવે સો નહીં અરૂ પુત્ર ભાવ હે તાકું વાછલ્ય ભાવકો દાન સો પુત્રહી કહે, પતી તો ન કહયો જાય તેસે સબ ભાવકો સ્વરૂપ સમઝનો. સબતે શ્રેષ્ઠ ભાવ રસાત્મક હે. વે પુત્ર ભાવીકું એ દાન કરે

તો બુરો માને. ઉદ્ધવજી ઇત્યાદીકકો સ્વામી સેવકનકો ભાવ હે તીનકું પુત્ર ભાવ ફલ અરૂ પતી ભાવકો ફલ દાન કીયો ન જાય. વીનકી સામરથ દાન લેવેકી ન ચલે. ઉદ્ધવજીને વ્રજભકતકી ચરણ રેણુકો અભીલાખ કીયો પે વીનકે રસકી યોગ્યતા ન કરી જો મોકો રસ દાન હોય. મહાતમ સ્ફુર્યો સો ગુલ્મલતાકો જન્મ માગ્યો. જાકું જે સોહાય સોઇ માગે

'જાઇ જેસી ભાંત્ય લગે તેસી પાંતી પર્યો જાય ઇતી', અર્થ :- જેઇ જેસી ભાંતીકો સો જેસી તરહકો સો જેસી જાકી જાત તાકી પાંતી સો પંગતીમેં પર્યો સો આય બેઠો. પુષ્ટીમેં પુષ્ટી, મર્યાદામેં મર્યાદા, પ્રવાહીમેં પ્રવાહી, વહાંઇ વાકું સુહાય, ઓર કછુ ન સુહાય. રસ માર્ગીય શુદ્ધ પુષ્ટી માર્ગીય તાકો સાક્ષાત પુરષોતમ વરે. પુરષોતમ વિના એક ક્ષણ ન રહે ઓર ઇન સિવાય ઓર જીવ મર્યાદામેં કહયો જાય. સો રમણ ઉપયોગી નહીં તાકું કેસે અપને નીકટ બુલાય રસપાન કરાવે ? ઓર રસીક ભગવદીકે પાસ બેઠાવે ? જૈસે લૌકીકમેં રાજા તાકે ઝનાનામેં કોઇ જાય ન શકે, ચાહય જેતી કૃપા હોય પે કોઇ પુરૂષ કદાપી ન જાય. અપને રાજ્યતાંઇ દે નાખે પે રસપાત્રકું ન દીખાવે, અનેક કામદાર હે સો આપકે ઓહ્દા પર બેઠે, સબકો અંગીકાર પે કૃપામેં તારતમ હે. કદાચ કોઇ અપરાધતે દંડ દે, મરણ પર્યંત તાડે પે વે અધિકાર કામ કીયો સો લક્ષાવિધ દ્રવ્ય દેકે ઓઈ ઓહ્દા લે પે છોડે નહીં, વૈરાગ્ય ન આવે. કયોં ? જો વાકો વેઇ કામ સુહ વે. વેસોઇ જીવ હે. તાતે કહયો :- ઓર ન સુહાય વાકો વેઇ માન લીયો હે'.

'જીન ચાખી માધુરી મધુર શ્રી ગોકુલેશજીકી ઇતી' અર્થ :- જીનને શ્રી ગોકુલેશજી વિઠલેશકુમાર તીનકી માધુરી સો રૂપકી સુધા એ નેત્રતે ચાખી સોઇ રૂપમેં અરૂઝાયો તાતે એ રસ પીયો હે. અનેક જન દરસન કરેઇ હે, નેત્રસુંઇ પાન કરે હે, સહરાય હે સોઇ સબ ઉરઝે હે એસે કોઇ કહે તહાં વરજે હે. ઉનકું અનરથ હોય. અનેક સ્નેહી દેખે હે' સ્ત્રી પુત્ર માતા પીતા બહેન ઇત્યાદી એ સબ સમાન નહીં. સમાન હોય તો અનરથ હોય. જો પતીવૃતા સ્ત્રીકું આનંદ હે સો ઓરનકું નહીં. જગત દેખતે પતીકો આછી રીતસો દેખેહુ નહીં પે જો વાકે ગુણ રૂપકે સહજ સંબંધસું ઉરઝી સો ઓર વિષે નહીં. વિના નેહ આશકતી સર્વાંગ નીત નીરખે હે તોહુ અણુમાત્ર નહીં ઉરઝયો અરૂ રસીક એક અંગ ક્ષણ માત્ર દેખે તો સરવસ અપનો વાપે વારે, આપ વીક જાય એસો ઉરઝે જો ફેર વે રસ રૂપમેંતે નીકસે નહીં. ફીર વાહીને પાન પુરણ કીયો હે તાતે કહયો 'વેઇ રસ પીયો હે.'

ઇતીશ્રી ગોપાલદાસ વ્યારાના વિરચીત મનપ્રબોધ પુરણ
તાકી ટીકા ચરણરજ અભીલાખી કીંકર વીરહી કેશવદાસ પોરવાડ
દશા ભટનાગર ગુજરાતી હમણાં શ્રી જયનગર વાસી કૃત સંપુર્ણ.

યાકે ભાવાર્થ ઉપર દોહા કોઇ કોઇ ભગવદીને કીયે તાકી ટીકા

દોહા : ઇનમેં સબ રસ પ્રગટ હે કહે ભાવ અનુસાર
મહાતમ શીક્ષા સ્નેહ રસ જહાં જેસો અધિકાર ।૧।

અર્થ :- ઇનમેં સબ રસ પ્રગટ હે. સો કેસે રસ પ્રગટ હે ? નવ રસ અરૂ ભકતી-રસ સો તીન ભેદ કરીકે મહાતમ સો યશ પ્રતાપ પરાક્રમ વસ્તુકો જ્ઞાન હોય. મહાતમ વિના વસ્તુકો જ્ઞાન નહીં. 'ગુનીગન જ્ઞાની ઈતી' પહેલે કવિતમેં મહાતમ વર્ણન વસ્તુ મુલ વ્યાપન યામેં કહયો 'આદીહુતે આદી અનાદય જાસો કહીયત હે.' અરૂ તીસરે કવિતમેં શીક્ષાકો ઉપદેશ મનકું 'ન્યામીક ન કૃત આદી વ્રત આચરણ કછુ ઇતી' યામેં એ નીરધાર કીયો કી બડે બડે સાધનકો સ્વરૂપ કહી કર ઉનકું નીવેદન કીયે પે એક શ્રી ગોકુલેશજીકી કૃપા ઢલણીહી સબકો ન્યામીક હે.

કવિત ૧૪૪। 'નેહ નીરવીધી નીરહેતુક ઇતી' યામેં નેહકો લક્ષણ શુદ્ધ પુષ્ટી માર્ગ કહયો. ઇનતે ઓર લક્ષણ પુજા મરજાદા કહી જાય. યામેં સ્નેહકો સ્વરૂપ કહયો. કવિત ૧૫૧ :-યામેં 'નખહુતે શીખલોં સીંગાર સુખરૂપ કરીઇતી' યામેં સંયોગ સીંગાર રસકો કહયો તામેં યેહી રસપાન કરી પહેલો વિયોગ સીંગાર તો ચલ્યો આવે હે. ઓર સીંગારમેં આઠોહુ રસ આઇ જાત હે. જેસે આકાશમેં પંખી ઝુકે તેસે સીંગાર રસમેં આઠોહુ રસ આવે હે અરૂ અંતરભુત સબ કવિતમેં મહાતમ શીક્ષા સ્નેહ રસ સબેમેં હે. સો સબ કવિતમેં કે ભાવાનુસાર કહે સો જીનકો જેસો ભાવ અધિકાર હે તેસો સમઝેગે. તહાં કોઈ કહે કી સબ સમઝે થોડેહી અક્ષરકે અર્થ કો ? તહાં સમાધાન :- વેદ વ્યાસજીકે સુત્ર પર ચારોહુ આચાર્યને ભાસ્ય કીયે. અક્ષર એક, શ્રુતી એક પે અર્થ જુદે, ભાવ સીધ્ધાંત જુદે જુદે કીયે તામેં કહયો.

દોહા : કૃપાદાનતે પાઇયે કહે ન સમઝે કોય
કૃપા જુ સાધન દાનકો દાન કૃપાતે હોય ।૨।

અર્થ :- કૃપા રૂપ સોઇ દાન તીનમેં વસ્તુ પાઇયે કહે તોતો કોઇ ન સમજે. એક નીમીત માત્ર કહેનો હે. જેસે વિના સંસ્કાર વિદ્યા અરૂ દ્રવ્ય ઇત્યાદીક વસ્તુ હાથ ન આવે. છોરાકું પાંચ વરસ ગુરૂપે પઢાવે અરૂ વિદ્યા નહીં આવે, પઢે પે ભુલતો જાય અરૂ વિના ભાગ્ય ઉદ્યમ કરે તો દ્રવ્ય નહીં આવે. તેસે યહાં પ્રમેય રીતસું કૃપાઇ સંસ્કાર રૂપ ભઇ. તહાં કહત હે કી સંસ્કાર કૃપા તો સાધન ભઇ. તહાં કહત હે કી સાધન ફલ રૂપ હે. પરંપર હે. પાત્ર વિના કૃપા દાન ન હોય. સો પુરણ રસપાત્ર હોય તો કરે હે. કચ્ચા પાત્રમેં રસ ન ઠહરે હે, શ્રવણ કરે અરૂ ન સમજે અથવા સુનકે વિના પાત્ર કહે દે તો વસ્તુ જાય અથવા

એક કાનસું સુને દુસરે કાનસોં કાઢી નાખે અર્થાત સુણેઇ નહીં. સુણે નહીં સો કહા ? ચીત ઠેકાણે નહિં. તેસે દાન પાત્ર સો સાધન ભયો અરૂ કૃપા ફલ ભઇ. ફેર કૃપા સાધન ભઇ એસે કહયો. કૃપાજુ સાધન 'દાનકો' રસદાન કબ ? હોય જબ કૃપા હોય તબ હોય. યામેં એઇ સીધ્ધ ભયો કી રસદાનકો પાગહુ કૃપાતે હોઇ વામે રસરૂપ ઢલનીસોં વિલાસ સોહુ કૃપા રૂપહી હે. 'સાધન ફલ સબ રૂપ એક' શ્રી ગોકુલેશજીને કહે, સો મેરી બુધ્ધીકે અનુસાર શ્રી ગોપાલ-દાસજીકે ચરન નખચંદ્રકી ઉજ્યારી મેરે રૂદેમેં પ્રગટ ભઇ તાતે યથાર્થ અપનો આશય દાન કરી અનીરવચની અર્થ પ્રગટ કરવાયો સો શાસ્ત્ર વિદ્યા બલ વિના અતી શોચ વિલંબ વિના રૂદેમેં પધારી લીખાઇ. શાસ્ત્ર વીદ્યા બસતે, શાસ્ત્ર અનુસારતે એ ટીકા નહીંભઇ, કેવલ નીજ રમણ સૃષ્ટકે પોષણ અર્થ પ્રગટ ભઇ. ભગવદી ચેનસુખજી મહેદ શ્રી મુલતાનીકે રૂદેમેં પ્રાર્દુભાવ શ્રી ગોકુલેશ વિઠલેશકુમાર હોય આશા કરી ઉન દ્વારા ઈચ્છા પ્રગટ જણાઇ કર-વાઈ તબ પુરણ ભઇ.

દોહા :- મહદ ભાવભર ભગવદી ચેનસુખજી સુખરાસ
ગોકુલપતી પદરજ રતી વાછલ્ય ભાવ પ્રકાશ ।૧।
મનપ્રબોધ રસરાસકી ગુઢ ભાવન આશ
સંગ સુહાગ સુભાગતે મનમેં બઢયો હુલ્લાસ ।૨।
મનપ્રબોધ ટીકા રચ્યો પચ્યો સરસ રસ માંહી
જંચ્યો ચતુર ચીત્ત ચોંપ દેવ ચોંચ પલતે ચાંહી ।૩।
અશ્રુત અર્થ અપાર રસ શ્રવણ સુનહુ શ્રુતી સાર
ટીકા મનહીપ્રબોધકી રસીકન પ્રાણ આધાર ।૪।
દશમી શુભ ગુરૂવાર દિન પુરન કેશવદાસ
કીની દાસ ગોપાલ બલ ફાગણ સુદી સુઢી માસ ।૫।
સંવત અઢારે છાસઠા મદન મત દીનરાત
વિલસત ફાગ વસંત રીતુ કેશવ લખી લલચાત. ।૬।

ઇતીશ્રી ભગવદીય કેશવદાસજી કૃત

"મનપ્રબોધ" ટીકા સમાપ્ત.

નોંધ :- ભગવદીય શ્રી કેશવદાસભાઇ કૃત ટીકામાં, કે જેની પ્રત મને પ્રાપ્ત છે તેમા, ૫૬ કવીત છે જ્યારે બીજા પુસ્તકોમાં ૫૭ કવિત છે. આ બધા ૫૭ કવિતની ટીકા

આપણા "સુજાતિ" ના તંત્રીશ્રી ઓછવલાલભાઇએ કરેલ છે તે દીલ્હી નિવાર
તુલસીબહેન ધીંગારાએ "શ્રી રમણેશ રસ રસાલય" પુસ્તક પ્રકાશીત કરી
પહેરામણી કરી છે તે પુસ્તકમાં છે.

શ્રી કેશવદાસભાઈ કૃત "ટીકા" માં ૫૭ મું કવીત નથી તેથી આ ૫૭ માં
કવિત સહિત, ટીકા ઉપર દર્શાવેલ પુસ્તકમાંથી પ્રકાશિત કરેલ છે.

આ માટે બેન તુલસીબેન ધીંગારાનું ઋણ સ્વીકાર કરવાનું જ રહયું.

(સંપાદક) –

સ્વકીય સમાજ કું સૃંગાર રસ સન્મુખ કર પુછો પ્રાણવલ્લભ પ્રચણ રસ ભ
કહયો તુમારે પુરૂષાર્થ કહા હે કહયો રાવરે ચરણ યહ સુનિ કહયો પ્રેમ ઠ
તુમ તો હો અંગ મેરે આંખ નાક મુખ ઉદર ચરણ નિજ હૃદય પે જો
નિજ પુરૂષોતમતા ઔર નિજ પુષ્ટ રસ જ્ઞાન સ્વકીય કું કહયો પ્રગટ

અર્થ:- કબહું પ્રાણવલ્લભ શ્રી મહાપ્રભુજી પ્રેમ રસ કે વિવસ હોય કે અપને શ્રી
આદિ સગરે સમાજ કું શ્રંગાર રસ કું સર્વ સ્વરૂપ અપને સ્વરૂપ કે સન્મુખ
કિ તુમારો પુરૂષાર્થ કહા હે તબ ભાગ્યસિંધુ વા સબનનેહી કહયો કિ શ્રી
ચરણ હી હમારે પુરૂષાર્થ હે. યહ સુનકે પ્રેમસું ઢરકે શ્રીમુખ સું કહયો કિ
આંખ, નાક, મુખ, ઉદર, ચરણ એસે સબ અંગ હો. એસે શ્રી હસ્તકું
ધારણ કરકે કહયો હે તાસું અપની પુરૂષોતમતા તથા અપનો પુષ્ટ રસ કો જ્ઞાન
સ્વરૂપ જ્ઞાનહું સ્વકીય જનનકું પ્રગટ કરકે હી શ્રી આપને જતાયો હે તા
શ્રી આપકી કૃપાસુંહી આપકી ઇચ્છા અનુસાર યહ સર્વ સિદ્ધાંત રૂપ ગ્રંથ
જેસે અંગીકાર હોયગો વાકું વામે હી અભિનિવેશ હોયગો ॥૫૭॥

શ્રી યમુનાજી

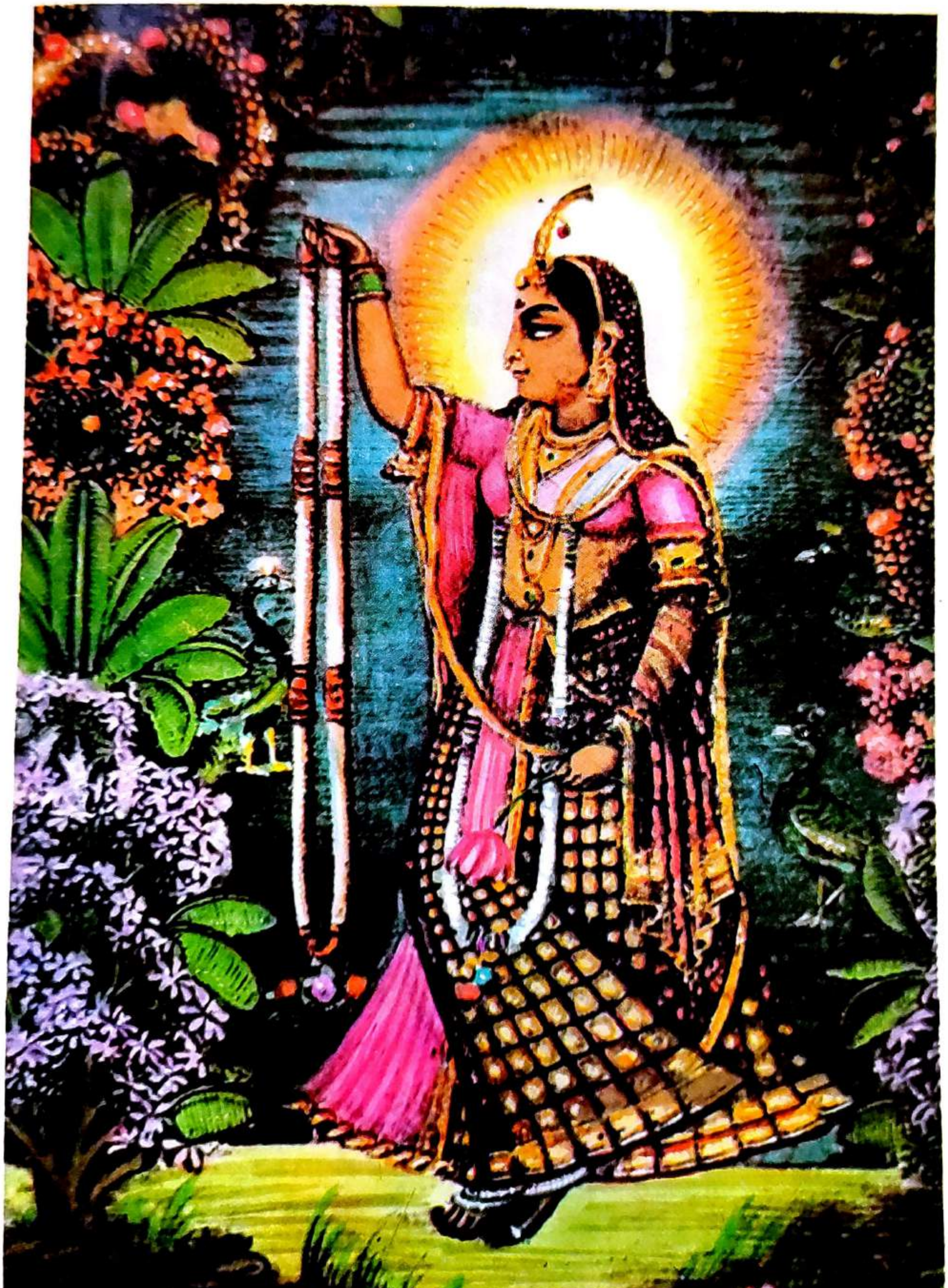

શ્રી

સેવા

સિધ્ધાંત

મહેદ શ્રી નાગરદાસભાઈ વિરચીત

સેવા સિદ્ધાંત

શ્રી ગોકુલેશો જયતિ

અથ 'સેવા સિદ્ધાંત' ગ્રંથ વાર્તાએ કરી શુધ્ધ ગુજરાતી ભાષાએ કરીને લખીએ છીએ. શ્રી ગોકુલેશજીનાં પાદુકાજી જે વૈશ્નવોને ઘેર ઘેર સેવા રૂપી બીરાજે છે તે સાક્ષાત શ્રી ગોકુલેશજીનાં સ્વરૂપ સમાન પ્રગટ પરમાનંદ રૂપ છે. એ સેવા તે શ્રી ગોકુલેશજીનાં મનોરથની મહદોક્ત સેવા છે. હવે એ સેવાનું અસૌકર્ય જોઇને એક દિવસે એક ભગવદી ભાગ્યવાન અનુભવીને ઉપનું જે આજે શ્રીજીની આપેલ સેવા જે શ્રીજીનાં ચરણારવીંદ આદી દેઇ ને તે શ્રીજીનું સાક્ષાત સ્વરૂપ એ વૈશ્નવોને ઘેર ઘેર દીત સબંધે પોતાના દાનધીન થકા બિરાજે છે તે એ ભગવદી લોકે આજ સુધી તો મહદો ચરન અનુશારે, પોતાના અનુભવની સુરતાર્થ સેવા વાછલ્ય ભાવે કીધી. તે હવે અનુભવી સમાજ તો સર્વે શ્રીજીને નીકટ લીલા મંડલ માંહે દાનાનુસાર અધીકાર પ્રમાણે પધાર્યા ને છે તે પણ જેકો મહદ ભાવાનુસારનાં સાક્ષાત અનુગ્રહી જણ બેચાર રહયા છે તે પણ હવે શ્રીજીને નીકટ પધારવા માંહાંજ છે. જ્યાં લગી એ અનુભવી પ્રગટ સ્થિતિ બીરાજે છે ત્યાં સુધી તો તેહોના ભાવની સ્થિતે હજી એ મહદ માર્ગાનુશારે સેવાનો પ્રકાર ચાલ્યો જાય છે. પણ એ ભગવદી જેવારે એ સર્વકો શ્રીજીની લીલાને નીકટ પધારી રહેસે ત્યારે એ સેવાનો કોન પ્રકાર થાશે ? તથા એ જે શ્રીજીની લીલાનો જશ ચરિત્ર મોટા મોટા અનુભવીએ પ્રગટ કીધા છે તેને કોણ જોશે ? કોણ ગાશે ? કોણ સાંભલશે ? એ સર્વેનું શું થાશે ? એહવું ઉપનું તે સહેજ બાહુ ઉંચા કરીને કહયું ને વલી કહયું જે જ્યારે જે કો એ સેવાનેજ નહિં જાણે તથા એ લીલા એ ચરિત્ર કોઇ જાણશેજ નહીં, કોઇ ગાસે નહીં, જોશે નહિ, સાંભલશે નહીં ત્યારે એ સ્વરૂપનો સબંધ કોઇને શી રીતનો થશે ? એ શ્રીજીના સ્વરૂપની આરત કોઇને શી વાતની હોશે ? ને પરમ આરત વિના શ્રીજીની પ્રાપ્તી કોઇને હોયજ નહિં, તો જ્યારે સાક્ષાત સ્વરૂપ સમાન સેવા લીલા ચરિત્ર તેહોસું જો કોઇ સબંધ નહીં કરે ત્યારે તેને શ્રી ગોકુલેશજી પોતે સાક્ષાત સબંધ કેમ કરાવશે ?

જવાબ :– શ્રીજીને સનમુખ થવાના ત્રણ પ્રકાર છે તે કહીએ છીએ (૧) પ્રથમ તો ભગવદીનો સંગ કરે ત્યારે અન્યાસરો તથા વિજાતીની સંગત આદી જે છે તે સર્વે છુટે. ત્યારે તે ભગવદીની કાને કરી શ્રીજી સબંધ કરવાવે જ કરવાવે. (૨) બીજું તે શ્રીજીનાં સ્વરૂપ સબંધની વસ્તુ જે શ્રી પાદુકાજી આદે દઇ છે તે તેસું સબંધ કરે, મહદોકત પ્રકારે વાછલ્યતાસું સેવા કરે, અણસમરપીત ખાન પાનથી રહીત થાય, અષ્ટ પ્રહેર સેવાની ચોંપે શ્રીજીના સ્વરૂપનું ધ્યાનજ રહે તેને પણ શ્રીજી પોતાનો સબંધ કરવાવે. તથા (૩) ત્રીજું તે લીલા ચરીત્ર અવગાહન કરે ત્યારે વ્યાસંગ થકી રહિત થાય પછી

સેવા તથા લીલા ચરીત્રનો મારગ જાણે ત્યારે શ્રીજીનાં સબંધ થવાની આશા કહીએ. જ્યારે પણ અષ્ટપહોર સ્વરૂપ સબંધ થાવાની આરત થાય ત્યારે પણ સ્વરૂપનો સબંધ કરાવાવે. તો સ્વરૂપ સબંધ થાવાના ત્રણ પ્રકાર છે. પ્રથમ ભગવદીનો સંગ થાય ત્યારે, પછી સેવા તથા લીલા ચરીત્રનો મારગ જાણે ત્યારે શ્રીજીનાં સ્વરૂપનો સબંધ થાવાની આશા કહીએ. તે તો અનુભવી સમાજ તો ચાલ્યો ને જે છે તે પણ ચાલ્યામાંજ છે. તો જયારે તે સર્વ સમાજ ચાલ્યો ત્યારે તો યહાં સુતા રહેવુંજ ને ? હવે તો ત્યાર પછી હવે તો એક લીલાચરિત્ર તથા એ સેવાનાં પ્રસંગની સ્થિતિ છે તો એ બેહુ પ્રસંગસું મહદોકત પીઠકાએ, અનન્ય ભાવે, પતીવૃત ધર્મ, અન્યાશ્રય થકી રહીત, સ્વચ્છાએ એ બેહુ પ્રસંગથી જયારે કોઈ સબંધજ ન કરે ત્યારે શ્રી ગોકુલનાથનાં સ્વરૂપ સબંધ થવાની તે કોણ આશા ? એહવું કહયું ને કહયું જે તો હવે જાનીયે છે જે જે શ્રીજીની સૃષ્ટીનાં ત્રણ પ્રકાર લખ્યા છે જે પુષ્ટી, પ્રવાહ ને મર્યાદા એ ત્રણ પ્રકારની સૃષ્ટી છે માટે પુષ્ટ સૃષ્ટી તો શ્રીજીયે સાથે લીધી ને મર્યાદાની સૃષ્ટી સર્વ મારગ મરજાદાએ સનમુખ થઇ પણ પ્રવાહીક તે પ્રભુ સબંધ રહિતની તે તો હવે જે કો પ્રભુ સબંધની વસ્તુનાં સબંધ રહીતની પેઠે જેકો જીવશે તેને પ્રભુનો સબંધ તો નહીંજ થાય, ત્યારે તે શ્રષ્ટી પ્રભુ થકી આફરણીજ વિમુખ થાશે. ત્યારે પ્રવાહીક ધર્મ આચરશે. તે પ્રવાહીમાં મલી આસુરી જાતમાં પ્રાપ્ત થાય એહવું તેહોએ કહયું. ત્યારે જે કો પાસે બેઠો હુતો તેણે એ વાર્તા સાંભલીને ભય પામીને કહયું જો હાં હવે એહવું થાશે. એહવું જાણીને તે અનુભવી ભગવદીથી પુછયું. હવે તે પ્રસંગ લખું છું.

'જે તમે કહયું તે સાંભલ્યું પણ સેવક એક વીનંતી કરી પુછે છે તે કહો. પ્રશ્ન :- તમો કહો છો જે જેણે શ્રીજીનો સાક્ષાત અનુભવ કર્યો છે ને જેણે જેહવો પ્રકાર પ્રભુજીનો જોયો છે તથા જાણે છે તેને તો તે તરેહસેં શ્રીજીનો અનુભવ થાશે એમાંહ તો સંદેહ નથી. એ તો શ્રીજીનાં સ્વરૂપ સબંધની શ્રીજીની સૃષ્ટી. પણ આજે શ્રીજીના અનુભવીની સંતત તેને તમે કોણ સૃષ્ટીમાં ગીણુસો ?

ઉત્તર :- તે વાર ઉત્તર કહયો જે એ તે પ્રભુ ઉપયોગની સૃષ્ટી, જે અનુભવી છે, જેહોને પ્રભુ સંબંધ થયો છે, દરશ પરશ અવીલોકને વંચન વિલાસે શ્રવણ પંથે અધરામૃતને દાને કો ભાગ્યવાનને સ્વઅંગે સ્વરૂપ દાને, કોને કીએ રસે, કોને કીએ રસે. સર્વ અનુભવીને સ્વરૂપ સબંધ પાત્ર પ્રમાણે થયો છે. ને વલી થાશે જ થાશે. તે એ સ્વરૂપ સબંધની સૃષ્ટી ને તેહોની સંતતી સ્વરૂપ ઉપયોગની સૃષ્ટી.

પ્રશ્ન:- તો એ બેહુ સૃષ્ટી માંહે તારતમ્ય તે કેટલું એક ? તે કહો.

જવાબ :- ત્યારે કહયું જો તારતમ્ય તો અંગીકારનાં કરનાર શ્રી ગોકુલેશજી જાને કે જેહોને જણાવે તે જાણે. પણ આ સમે શ્રીજી રૂદય સ્થીત કરી ઇચ્છા થકી કહેવરવે છે તે કહું છું તે સાંભલો. શ્રીજીનાં સ્વરૂપ સંબંધની સૃષ્ટી તે સીધ સામગ્રી જેમ સ્ત્રીનો અવતાર. જો શ્રીજી તેને રસદાન કરવા ઉપર આવે

તો વિલંબ નહીં. ત્યાં જેમ સીધ્ધ રસોઇએ પાક કરીને તે સામગ્રી થાલે ભરી શ્રીજીના આગલ રાખીયે ને શ્રીજી તે સામગ્રી પોતે શ્રીકરે સ્પર્શ કરી રૂચીસું ભોજન કરે છે તે અનુભવી સૃષ્ટી, તેવી સામગ્રી. માટે એહને સ્વરૂપ સબંધની સૃષ્ટી કહીયે છીએ ને જે અનુભવી સૃષ્ટીની સંતતી તેહને સ્વરૂપ ઉપયોગની સૃષ્ટી એટલા માટે કહીયે છીએ જે જેમ પુરૂષ અંગે છે ને અનુભવી પણ ભાવની પ્રાબલ્યતાઇયે દેહને પતને સ્ત્રીલીંગ પામી રહસ્ય રસદાન જોગ્ય થઇને રસનું પાન કરે તથા જેમ ચોખા મગ આદે દેઇને પ્રભુજીના ઉપયોગને આણી ભંડારે ભરી રાખે ને સમારી સીધ કરી રાખે છે પણ તે તો ઉપયોગ ત્યારે આવે જ્યારે તેની સામગ્રી પેલી સામગ્રીની પેઠે એ સામગ્રી સીધ થાયે. રંચ કચાઇ રહે તો કાજ ન આવે. જેહાની કીધી સામગરી પ્રભુને ઉપયોગ આવે છે તેવા ભગવદીની સંગત પામે ત્યારે તેની સંગતે ભાવનો સંગ થાય ત્યારે તે ભગવદીની કાને શ્રીજી તેના ભાવની સરસાઇ જોઇને તે ઉપયોગની વસ્તુને પણ ઉપયોગ આણે ત્યારે ઉપયોગ આવે માટે ઉપયોગની કહીયે છીએ. સ્વરૂપ સબંધી ને ઉપયોગનીનું તારતમ્ય છે એ કહયું.

પ્રશ્ન :- તો હવે અનુભવી સૃષ્ટી તો સર્વે ચાલી છે ને છે તે પણ ચાલ્યા માહાંજ છે. તો એ આ પૃથ્વી માંહેંથી અનુભવી સૃષ્ટી ચાલી ચુકી ત્યારે તાં એ પૃથ્વી માંહેથી એ સૃષ્ટીનું દ્રષ્ટી અગોચર થયું ને જયારે અહીંયા એ ઉપયોગનીજ સૃષ્ટી રહી તો ત્યારે તમે એ સૃષ્ટીને કહો છો જે પ્રવાહીમાં મલશે તે કેમ કહો છો? ત્યારે ઉતર કહે છે.

જવાબ:- જે ઉપયોગની સૃષ્ટી છે તે ખરી પણ જયારે તે ઉપયોગ આવવાને પ્રકારે આરત સંયુકત સનમુખ રહે ને જે તે પેંડે અનુભવીય ચાલ્યા છે તે પેંડે ચાલે, દીન ભાવ રહે, શ્રી મુખના વચન જોતા સાંભલતા રહે, પ્રભુજીના સંબંધ વિના જીવતવ્ય અભાગ પોતાનું માનતા રહે, શ્રીજીની અનુભવી સૃષ્ટીની તો શી ચાલી છે જો ન્યુન ભાવીય પણ મીલે તો તેહનો પણ એ ઘણો આદર કરે, ખાન પાનાદિક જોગતા પ્રમાણે સંપત્યાનુશારે તેહોને સંતોષે ને ઉત્તમ ભાવી ભગવદી એ અનુભવીને તો એમજ જાણે જે તે કોઇ વસ્તુ છે જો એહને ઉપયોગ આણું, તન મન ધન આદી દેઇ ને સ્રી ઘર, પુત્ર આદે દઇ ને, મનશા વાચાએ તેહોને ઉપયોગ આણવાનો ઉદ્યમ કરીને ઉપયોગ આણે, પોતાની કરીને ન જાણે, સર્વ શ્રીજીની સેવા ઉપયોગી જાણી કે શ્રીજીનાં જે અનુભવી લોકો તેહોજનાં સેવા ઉપયોગની કરી જાણે ને તે વસ્તુને ઉપયોગ આણે ને ઉતમ ભાવી અનુભવીની કૃપાજ ઇચ્છતા રહે, તેહોને કીવારેહુ દુભવે નહીં, તે ઉપર કીયારે દોષ આણે નહીં, પોતાનો ઉત્કર્ષ મનમાં આણીને કીયારેહુ ભગવદીને પોતા વીશઇક દેવત ન ભણાવે ને મહદની પાછલ ચાલતા રહે, સાંભલતા રહે, પોતાને સ્વરૂપ સબંધ....... કરી જાણે એ એણી રીતે એ થકી પણ અનેક ભાંતીની શીક્ષા છે તે કયાં લગી કહીયે? જે જે શિક્ષા શ્રીજીએ પોતેથી પોતે પોતાના ભગવદીયોને

કહી છે તે તે શિક્ષાના વચનામૃત અનુભવી લોકે પોથીયોમાં લખી સંગ્રહ કર્યો છે તેહને જોતા રહે ને તેણી રીતે સનમુખ રહે ત્યારે એહ દશા તેહની જોઈ અનુભવી લોક તે પર પ્રસન્ન થઇને તેહને કૃપા કરીને પ્રભુને ઉપયોગ આણવાનું અંતઃકરણ કરે ત્યારે ઉપયોગ આવે ભાગ્યવાનનાં સબંધની કાને તેહનાં રસનો અંગીકાર કરી મનોરથ પુરણ કરે એહવું કહયું. ત્યારે ફરી પ્રશ્ન કરે છે.

પ્રશ્નઃ- જયારે પૃથ્વી માંહેથી અનુભવી લોક પધારેજ, કોઇ ન રહે ત્યારે તો તેને કોણ ઉપયોગ આણે ને એ ઉપર પ્રસન્ન તે કોણ થાય, ત્યારે શ્રીજી તે કોહોની કાને એહને સ્વરૂપ સબંધ કરવાવે ને એ તે સ્વરૂપ જોગ્ય કેમ થાય તે કહીયે.

સમાધાન :- જે જયાંહા સુધી એ અનુભવી લોક ભાગ્યવાન ભગવદીની સ્થીત છે ત્યાં સુધી તો તેહોને હીત દાને શ્રીજીના સ્વરૂપ જોગ્ય થાય ને જ્યારે અનુભવી લોક સર્વજન પૃથ્વી માંહેંથી વિજય કરી શ્રીમુખ જોયું ત્યારે તો જે કો અનુભવી લોકની સંતત છે તે તે શ્રીજીના ચરણારવીંદ સનમુખ છે, ધર્મ આચારે, નિર્મલ ભાવે મહેદ ભગવદીના આચરણની પીઠકાએ ઉત્તમ અંતઃકરણ દ્રઢતા અનન્યતાથી શ્રી ગોકુલેશજીના સ્વરૂપ વિના જગતને ત્રણવત કરી માનતા રહે, પરસ્પર મલતી પને છે, મલતો ભાવ છે, પરસ્પર તેહોના વડાઓની કાને તેહો ખાન પાનાદીક અનુભવી લોકની પીઠકાએ હાસ્ય હુલ્લાસસું ઉછવ આદી દઈને પરસ્પર સામગરી નિરદોષતાએ ઉપયોગ આણે, અનુભવી લોકનાં આચરણ મહેદોકૃત પરનાલીકાએ આચરણે ચાલે ત્યારે તે અનુભવી લોક ભગવદી સમાજ શ્રીજીને નિકટ થકાં પ્રસન્ન થઇને પ્રભુજીને ઉપયોગ આણે. તેહોને જે જે મનોરથ તથા સામગરી સર્વ ઉપયોગમાં આણે એમાં સંદેહ નહિં. માટે એ અનુભવી લોક એ પૃથ્વીમાંહેથી વિજય કીધા પછી એણીરીતે વિનીયોગ આણવાને ભાવે આણે ત્યારે વિનીયોગ થાય. એ કહયું. એ રીતે દૈન્ય ભાવે, સ્નેહ વાછલતાઇસું શ્રીજીના ચરણારવીંદ સનમુખ રહે ત્યારે તે પ્રવાહીકમા ન મલે, તેની રક્ષા શ્રીજી પોતે ઇચ્છા સામર્થે કરી સ્વરૂપ સબંધ કરવાવે ને જે કોઇ શ્રી ગોકુલેશનાં ચરણારવીંદની સનમુખતા લોપીને બીજે અનુસરે પ્રવાહી-કની પેઠે ત્યારે પ્રવાહીકમાં મલે કે ના મલે ? મલે જ મલે.

વલી સાંભલો તમે જુઓ ને વિચારો ! જદ્યપિ જે કો અનુભવી લોક છે, તેઓએ શ્રીજીનો અનુભવ કર્યો છે, શ્રીજીનાં શ્રીમુખથી ભગવદી લોકનાં ઉતકર્ષ સાંભલ્યા છે ને વલી મહેદ ભગવદીયે ભગવદીઓનો ભાવ ઉરમાંહે આણ્યો છે ને માન દીધું છે તે પણ દીઠું છે. મહદ ભકતનો દીન ભાવ એ લોકોને વીશે અનુભવ કીધો છે એ ભાંત ભાંતનાં અનુભવ કીધા છે તે ભગવદીયોને પકસ્પર કહીં કહીં મલતી પાણે ભાવ ભેદે ખાન પાનનો સંકોચ

થાય છે ત્યારે અનુભવી લોકને પરસ્પર અનાદર ઉપજે છે, એક એકનાં છીદ્ર જોવા પુંઠલ થાય છે, તેહનાં ભાવની કચાઇયે સંભાષણ ટલે છે ને વલી ફરી એક સમે એક રસ થાય છે. વલી ફરી અનાદર કરતાંને ઉભા રહે છે પણ જુદા પડતા નથી. પણ એવા તે એજ વોયામેં નહીં. શા માટે ? જે એ સર્વેનાં મુલ શ્રીજીનાં ચરણારવીંદથી લપટાણા છે તેને તે મુલથી કેમે ડીગવા ન પામે. જદપિ એ ભગવદીનાં અનાદરથી અપરાધ પડે છે. પણ જેકો ઉતમ ભાવી એ અનુભવી છે તે અપરાધ મનમાં આણુતા નથી. વલી કો સમે એકઠા થઇ બેસે છે ત્યારે શ્રીજીનાં સ્વરૂપની સુરત કરી ભાવે આલોચી દરશન કરે છે, પરસ્પર દૈન્ય ભાવ જાણીને એક એકને પ્રણામ કરી ઉઠે છે તેહ ને તે સમે તેહાની આરત જોઇને શ્રીજી તેહાનાં અપરાધ ક્ષમા કરે છે. શ્રીજી તો ગુણ ગ્રાહી છે ને તેથી અનુભવી ભગવદી અપરાધી રહેવા પામતાજ નથી. જે જે કરે છે તે સર્વ બની આવે છે પણ એ ઉપયોગની સૃષ્ટી છે ત્યાંહાં તે પરસ્પર ખાનપાનાદીક સબંધ તો છેજ નહીં ત્યારે તે અપેક્ષા તે કોની કરે ? ત્યારે તેહાને હીત સબંધ તે શાનો ? ત્યારે તે કોને બારણે તે શાને જાય ? સ્નેહ તે કોન પ્રકાર વધે ? દૈન્ય તે ક્યાંહાં થકી આવે ? અહંકાર ને અભિમાન કેમ જશે ? એ અહંકાર ને અભીમાનનો આચુરભાવ અનુભવીને રૂદે કો સમે થાય છે ત્યારે તેહાને બાધક કરે છે તો જેહાને સાક્ષાત અનુભવ નથી તો તેહાને બાધક કરે. જ કરે એ ઉપયોગની સૃષ્ટીની કાચી દશા છે. જેમ ઘરમાંહે ગેંહુ ભર્યા છે ઉપયોગ આણુવાને કાજે પણ તે કાચા છે તે જો જતને ન રહે તો સડી જાય, માંહેથી સાર વસ્તુ અણુવિનીયોગ થાય. ઉપર દેખે તાંસો ખોખા રહે ત્યારે ન તો તે સામગરીને કાજ આવે ને ન તો એ થકી વૃદ્ધ પામે માટે જો તે જતને રહે તો તે વસ્તુની સામગરી કેવલ બનેહી, સુઘૃત સંજોગ પરિપકવ થઇ સીદ્ધ થાય ત્યારે તે સ્નેહ પકચુ કહેવરાવે ત્યારે તે શ્રીજીના ઉપયોગ જોગ્ય થાય તેમ એ અનુભવીની સંતત જતને રહે ને સ્નેહ દશાયે દીનત્વશું તે દશાને પહોંચે ત્યારે પ્રભુનાં ઉપયોગી થાયે. બાકી જીવ દૈવી તો ખરા પણ જો સાચવી જાણે, સાચવી ન જાણે તો આફરડા પ્રવાહીકમાં મળી જાય ને પ્રવાહીકમાં મલી બારે વાટ થઇ ખાનપાન ભ્રષ્ટ થાય, મલેછ યોને જાયજ જાય. ત્યાંહાં પ્રશ્ન કરે છે. :-

પ્રશ્ન : સાચવે તે શું ? ન જાને તે શું તે કહો.

સમાધાન :– અંતકરણને સાચવે, અંતકરણને દ્રઢતાસું રાખે, પ્રતિવ્રત ધર્મ રાખે, વિજાતીનાં ભાવની છોત લાગવા ન દે, માર્ગનું સ્વરૂપ જાણે, પોતાનાં સ્વરૂપને જાણે, મહદનાં સ્વરૂપને તથા ભગવદીનાં સ્વરૂપને જાણે, ગેરનેવનાં સ્વરૂપને તારતમયે જાણે, લીલાનાં સ્વરૂપને જાણે ત્યારેજ શ્રી ગોકુલેશજીના રસાત્મક સ્વરૂપ જાણુવાની જોગ્યતા થાએ. અંત : કરણુની દ્રઢતા આદે દઇને કહયું છે તે રીતે અંત : કરણુને શુદ્ધ રાખી જે શ્રીજીએ

શ્રીસુખથી આગ્યા દીધી છે તે રીતે મારગની રીતમાં જાણે, તે વચનામૃત લખ્યું છે. વચનામૃત ઘણે ઠામે લખ્યા છે, તે વાંચ્યા છે પણ આ તો ભાઇ શ્યામદાસ ભાઈનાં હસ્તાક્ષરથી લખ્યું છે. વચનામૃત :– એક સમે ઉથાપને શ્રીજી ગાદી મુંઢે બેઠા હતા ત્યાંહાં ગોવરધન ભાણેજ સાથે પ્રસંગ ચાલ્યો ત્યાંહા શ્રીજીયે કહયું જે ઠાકુરકો સ્વરૂપ ઓર ધરમ ઓર દશા જે કછુ ઉતમ ગુણ કે રસ પદારથ હે સો શ્રીજી કૃપા વિનું ન પાઇયે. તે કૃપા કઇ ? જે મુખ્ય ભકત ભગવદી શ્રીજીના કૃપાપાત્ર જે હોય તેહનો સંગ કરે, તેહની સેવા કરે તેવારે ભગવદી દ્વારા શ્રીજી કૃપા કરે એ વાત શ્રી પ્રાણનાથજીએ કહી એ પ્રકાર છે.

–: મારગની રીતનો પ્રકાર :–

હવે મારગની રીત જાણ્યાનો પ્રકાર પણ અહીં લખ્યો છે તેહજ પ્રતે લખું છું. શ્રી માહાપ્રભુજી સોરમ પધાર્યા હતા ત્યાંહાં એ પ્રસંગ ચાલ્યો. ત્યારે પંચોલીજીયે શ્રી ગોપાલને પુછયું. જે આપના મારગની રીત ચાલ તે કહો. ત્યારે શ્રી ગોપાલે કહયું તમો જાણોજ છો. ત્યારે પંચોલીજીયે કહયું જે હું નથી જાણતો. ત્યારે શ્રી માહાપ્રભુજીએ શ્રી ગોપાલને કહયું જે તમે કહો. ત્યારે શ્રી ગોપાલે કહયું જે વૈશ્નવે પ્રથમ દયા રાખની, પછી ઉદારપણું રાખવું વલી વૈશ્નવનો ધર્મ જે જુઠન તથા સખડી જાલવવી. ન જાલવે તો માગરથી જાય. (મારગની રીતનો પ્રકાર પુર્ણ.)

તે તો વૃથા અહંકાર પરિપુરણ છે તેથી કો કોહોને બારણે શાનાં જાય. જ્યારે કોહાને બારણે ન જાય. ત્યારે સેવાનો સૌકર્ય કેમ થાય ? જયારે અસૌકર્યે કો કોહોની સહાય ન થાય. ત્યારે સેવાનું મંડાન કેમ ચાલે ? ત્યારે સેવા પવિત્રતાએ કેમ થાય ? ત્યારે સર્વકો સેવા કયાંથી કરે ને સેવા ન કરે ત્યારે અસમરપીત આફરડું ખાય ત્યારે એહોની બુદ્ધી કાં ભ્રષ્ટ ન થાય ? જયારે બુધ્ધી ભષ્ટ થઇ ત્યારે તેવી ક્રીયા આચરશે તો પ્રવાહીક લોકમાંહાં મીલવા માંહે તો સંદેહ નહીં. ભગવદી તો કહેજ છે જ. ફુલમાર્ગ તે સાક્ષાત સ્વરૂપને અંગીકાર તો હવે એહની કોન ગતી ને એહોનો અંગીકાર તે કોન પેંડે તે કહો.

સમાધાન :– જે રીતે ઉપર કહી આવ્યા છે તેની રીતે અછુતે ભાવે શ્રીજીનાં ચરણારવીંદ સનમુખ માર્ગ પ્રનાલીકાએ રહે તો મારગ બલે અંગીકાર ને એ શ્રીજીનાં ચરણારવીંદ દ્વારા ફલ પ્રાપ્તી છે. શ્રી ગોકુલેશજીના ચરણારવીંદ જે પાદુકાજી છે તે કેવલ સ્વરૂપ સમાન છે. શ્રીજીનાં અંગ પરશીત જે પદારથ છે તે સર્વે શ્રીજીના સ્વરૂપ સમાન, શ્રીજીનાં અંગીકૃત છે. તેહાને એહુજ સેવ્ય છે માટે એ સેવા દ્વારા જે ફલ સાક્ષાત સ્વરૂપદાને હતું તે હવે એ પાદારવીંદની સેવા દ્વારા એ ઉપયોગની સૃષ્ટીશું તે જો દ્રઢ વિશ્વાસે સનમુખતાએ સેવા

કરે ત્યારે. શ્રીગોકુલેશજી છે તે કેવલ ભાવગ્રાહી છે, ને ભગવદીને ફલ પ્રાપ્ત કરવાવે છે તે ભાવજ કરવાવે છે, ભાવ છે તે મધ્યસ્થ છે, દુતીનું કાર્ય કરી સન્મ્યા લગી પહોંચાડી અલગો રહે. એ મહદ ભકત લેખનમાં લખી આવ્યા છે માટે માર્ગ બલે અંગીકાર ને ભાવ બલે યોગ્યતા. એ સર્વ શ્રીજીના ચરણાર્વીંદ દ્વારા ફલ સીધ થાય. વલી જેહને રૂદે બલે સ્નેહ છે ત્યાંહાં શ્રીજી સ્નેહ આધીન છે માટે ભગવદીનો સંગ કરે, વાછલ્યતાએ દાસત્વ ભાવે સાવધાનીએ મહદોકત પીઠીકાએ સનમુખતાસું સેવા વીધે પ્રપન્ન હોએ ત્યારે એ ઉપયોગની સ્રષ્ટીના અંગીકાર શ્રીજીના સ્વરૂપ સમંધે થાવાનો અધીકાર થાયજ થાય. સત્ય. ભાવ બલે નિરહેતુકતાએ પ્રતિષ્ઠાએ રહીત તથા લોભ રહીત સેવા સંગ કરે તો પ્રભુ દાસના મનોરથનો સતકાર કરે. સેવા દ્વારા અંગીકાર સર્વથા થાએ. એ કહયું ત્યારે વલી પ્રશ્ન ;- શ્રીજીના પાદુકાજી દ્વારા અંગીકાર થાય એ તો નીરધાર એમાં તો સંદેહ નહિં. ત્યારે કહયું નાં એમાં તો સંદેહ નહીંજ. એ નિરધાર છે. એ માંહે સંદેહ કરે તે બહીરમુખ થાય.

પ્રશ્ન :- શ્રીજીનાં સાક્ષાત સ્વરૂપ સમાન શ્રીજીના પાદુકાજી સેવ્ય રૂપની સમાનતા કહો છો તે શું વીચારી કહો છો ? એ ચીતમાં કેમ આવે તે સમજાવી કહો.

સમાધાન :- સમાન તો હું કહું છું બાકી શ્રીજીએ પોતાના નિજ સ્વરૂપ થકી અધીક અધીકાર આપ્યો. પોતે પોતાની પાદુકાજીના સેવા દાન ભકતને આપીને પોતે નમન કર્યું છે. વલી પાદુકાજી સેવ્યનાં આગલ સમર્પ્યું પોતે આરોગ્યા છે. એ વિસ્તાર પુર્વક મહા ભાગ્યવાન પરમ ભગવદી ભાઇ શ્રી ગોપાલદાસજી વ્યારાના લખી આવ્યા છે. કોઇને તેહના લીખનનાં વાંચ્યાનો અનુભવ હશે તેહને એહ ચરણારવીંદના અધીકારનું જ્ઞાપીત થાશે. એક ભાવ શ્રી ચરણારવીંદને દાને થકી રૂદેમાં ઉપજે છે તે કહું છું જે સાંભલો. નિપટ રહસ્ય ભાવ છે. જેકો શ્રીજીનાં અંગીકૃત છે તે સર્વના ચીતની મનવૃત ચરણારવીંદને વીશે અષ્ટ પ્રહરે છે, શ્રીજીની મનવૃત તે ભકતની મનવૃત માંહેં છે તો તે ભકતનાં મનવૃત ને શ્રીજીના મનવૃત એ ચરણારવીંદને વિશે સંજોગે અષ્ટ પ્રહર વિપ્રયોગ રહિત છે તે થકી પ્રભુના ને ભકતનાં એ ઉભય મનોરથ સિધ્ધ એ ચરણાર્વિંદ દ્વારા થાય છે. તે એ ચરણારવીંદને પોતાના સ્વરૂપથી અધીકતા આપીને નમન કરે છે. ને એ ચરણારવીંદનુ પ્રસાદી પોતે આરોગે છે ને ભગવદીયોને ઘેર ઘેર એ ચરણારવીંદ દ્વારા પોતે બેસીને આરોગી ભગવદીયનું ઘણું અંગીકાર કરે છે. માટે એ ચરણાર્વીંદ દ્વારા પુર્ણ અંગીકાર છે.

પ્રશ્ન :- એ સત્ય, સંદેહ નહીં પણ શ્રી મુખ વચનો શા પ્રમાણે છે. ?

સમાધાન :- સાંભલો જે ભુતલને વિષે દાન પાત્રને હીત અનુભવદાનાર્થ શ્રી શ્રીગોકુ-

લેશજીએ પ્રાગટ કરીને રહસ્ય લીલાનું, રસીક સ્વરૂપનું સાક્ષાત દરશન દાન દેઇ ભાંતી ભાંતીના અનુભવો કરાવ્યા. તે એ મુલ અનુભવી લોકોએ મહા ઉછલ્લીત રસે અનુભવ કીધો. તેણે આપ આપણા દાનાનુસાર શ્રી ગોકુલેશજીનું સ્વરૂપ જાણ્યું. નેત્ર રૂદેને વીશે શ્રીજીનાં સ્વરૂપની સાક્ષાત સ્થીત થઇ તો તે ભગવદી લોકે હૃદય સ્થીતે શ્રી માહાપ્રભુજીની સેવા સાક્ષાત વાછલ્ય ધર્મે કીધી. તે તો હવે જયારે શ્રી માહા પ્રભુજીએ અંતરધ્યાન લીલા દેખાડી ત્યારે જે કો અનુભવી લોકોની સ્થીત શ્રી મહાપ્રભુની ઇચ્છાની પ્રાબલ્યથી શ્રી મહાપ્રભુજીનાં પ્રાગટની પુર્ણતાને અર્થે રાખી. ત્યારે અનુભવી લોકે શ્રીજીનાં મનોરથ અનુસારે મહદચરણ એ શ્રીજીનાં સ્વરૂપ સંજુકતે સેવા દ્વારા સુરત કરી કરી વિપ્રયોગ દશામાંહે શ્રીજીનાં દાન કીધેલ પાદુકાજી સેવ્ય રૂપની સેવા કરી યાવદ જીવતવ્ય વીતીત કીધા, એમ નિર્વાહ કર્યો ને એ તે દેહ પતન થયા પછી જઇ જઇ શ્રીમુખ નીરખ્યું. હવે એ શ્રી મહાપ્રભુજીના પ્રાગટની પુર્ણતા તો પ્રાગટ થકી લઇને લીલા સંપુર્ણ લગી અનેક ભાંતે સીધ થઇ. તે તો અનુભવી લોકે લીલા ચરીત્રજ સર્વત્ર કહી કહી આવ્યા છે. પોત પોતાના અનુભવ પ્રમાણે ને વલી શ્રી ગોકુલેશજીના પ્રાગટની પુર્ણતા અંતરધ્યાન લીલા પછી જે જે મહાભાગ્યવાન મહદ તથા ભકત સમાજ તથા ભગવદી લોક તથા વૈશ્નવ સાથ દ્વારા જે જે ટેકે, ધર્મે કૃતે, આચરણે, પતીવૃત અનન્યતાએ, સંજોગ, વિપ્રયોગાદીકે સેવા તથા લીલા, જશ ગાને માહાઉછવ તથા વાછલ્યતા પરસ્પર હીત સમંધે અનેક ભાંતે પ્રાગટની પુર્ણતા સીદ્ધ પ્રત્યક્ષ દેખાડી તો હવે જેમ શ્રી માહાપ્રભુજીએ અંતરધ્યાન લીલા દેખાડી તેમજ શ્રી મહાપ્રભુજીનાં લોકે શ્રીજીની નીકટ પધારી શ્રીમુખ જોયું. નિજ પ્રાગટની લીલા માંહે તાં સંજોગાત્મકે પ્રાબલ્યતા દેખાડી ને વિપ્રયોગ દશા માંહે એ મહદ ભકત ભગવદીય વૈષ્ણવ દવારા પ્રાગટની પુર્ણતા દેખાડી ને હવે તો, ન સંજોગ દશા, ન વિપ્રયોગ દશા તો પ્રાગટની પુર્ણતા કીયે ભેષાંતરે જણાય ?

ત્યાંહાં કહીયે છીએ જે શ્રી ગોકુલેશજી ઓવારી દાને પોતાનાં સાક્ષાત લીલા જુત, રસીક સ્વરૂપે શ્રી પાદુકાજી આદે દેઇને સ્વરૂપ સબંધી વસ્તુની સેવા આપી છે. તે સેવા દ્વારા સાક્ષાત પોતે પ્રગટ સ્વરૂપ સમાન બીરાજે છે તે માંહે સંદેહ સ્યો.

પ્રશ્ન :– રાજ એ સત્ય. સેવા રૂપે છે તે પ્રગટ સ્વરૂપ સમાન કેમ સંભવે ?

સમાધાન :– સાંભલો એ પ્રાગટ સર્વોપરતર શીખર એહવું ન હવું છે, ન હમણાં છે, ન આગલ થાવું છે એ માંહે તો સંદેહજ નથી. પણ પાદુકાજી આદે સેવા નીમીત્યે ઓવારી દાને માહા મોદ જુત પ્રહસીત વદને પોતાને સાક્ષાત સ્વરૂપની સ્થીતે જે દાન કીધું છે તે એટલા માટે જે જયારે ઉભય લીલા, સંજોગાત્મક તથા વિપ્રયોગાત્મક, એ ગોપ્ય એણે કરી નિપટજ શ્રી માહા પ્રભુજીની ને શ્રી માહાપ્રભુજીનાં નિજ ભકતની પુરણતા સીદ્ધ

થાશે ત્યારે શ્રી ગોકુલેશજીનાં પ્રાગટ ને કોણ જાણશે, તે કોણ ગાશે, ને ઉભય દશા માંહે પ્રાગટની પુર્ણતા જણાયે તે માહે આશ્ચર્ય ન ગણીયે પણ પ્રાગટની પુર્ણતા ત્યારે જ્યારે એહવું દશા ગોચરે તેણી જ ભાંતે સર્વ પ્રકારે ઉછવ મહોચ્છવ આદ દેઈને ચઢતી કલાએ વાજતે નિશાને ચાલ્યુ જાય તો તાં ત્યારેજ જ્યારે સ્વરૂપની સ્થીતી પ્રગટ હોયે ત્યારે જ ચાલે. નહીંતર ન જ ચાલ્યું. તો એ શ્રી ગોકુલેશજીનું સ્વરૂપ મહા અતુલી બલ રસીક લીલા સંજુક્ત તે તાં જે ભાંતે શ્રી રૂકમણીજીની કુંખે ગર્ભે સ્થીતે કરી પ્રાગટ કીધું તે રીતે.... ત્મ તો ન જ કરે... કરીયને પને........ જે કો પોતાના નિજ અનુભવીને કોઇ એક સૌભાગ્ય મદના ગર્વથી હીત અપરાધે અથવા સેવા સંકોચ કે અથવા વ્યાસંગનાં દોષથી અથવા કોઇ પ્રકારની માયાના અપરાધથી કો દિવસને ભોગ ભોગવવાને ભુતલ મધ્યે ઉત્પન્ન થાવું પડે ત્યારે તે કને અન્યાશરો તો કરાવવો નહિં, અણસમરપીત લેવડાવવું નહીં, ભગવદીયત્વ તેહ વીષે રાખવું, ગોપ્ય ભાવે વાછલ્યતાસું સેવા કરે, સનમુખ રાખવા વલી એ દેહનું પતન ભોગ પુર્ણ થાએ થાય ત્યાર પછી અપરાધ ક્ષમા કરી શ્રી ચરણ સમીપ લે. જોગ્યતા પ્રમાણે લીલા દરશન માંહે ફરી રાખવું એ શ્રી ગોકુલેશજીનું સ્વરૂપ તે જેહવું અચ્છન ધારાએ લીલા સંજુકતની તે રીત છે તે એહવુંજ અચલ અટલ દાને બલ તે એમજ છે. જે દાન કર્યું ટલે નહિં. માટે એ પ્રગટ સ્વરૂપની સ્થીત વિના આ મહા કલીકાલ મલેચ્છા આવરણ, કેવલ અધર્મ આચરણ માંહે એની રીતના દિગ્વિજય વાજતે ગાજતે સેવા પ્રકાર કરી કોણ શકે ? માટે એ તમો જાણો જે જ્યારે જેવી ઇચ્છા ત્યારે તેહવે સ્વરૂપે લીલા. ત્યારે મનુષ્ય નાટક વિપ્રરૂપે અનેક અવસ્થાએ લીલા કીધી. તે લીલા કરતા માંહે પ્રાગટની પુરણતા કરવી વિચારી છે ને પોતાના વર્યા જીવ અન્ય આશરે થવા દેવા નથી. એહવા અનેક કારણો વિચારીને પોતાના પ્રગટ સ્વરૂપની સ્થીત રાખવાને અર્થે પોતાની સ્વરૂપાત્મીક વસ્તુ સેવા રૂપે પોતાના અનુભવી લોકને પોતે દાન કર્યું. તે હવે ઉભય લીલા ગોપ્યે શ્રી ગોકુલેશજી પોતે પ્રગટ સ્વરૂપે દાનધીન થકા સાક્ષાત સેવા રૂપે થઇને પ્રગટ સ્થીતે બિરાજે છે. યા સમે એજ ભાંતીની ઇચ્છા છે માટે એહમાં સંદેહ કશો ન રાખવો. માટે જેહોને ભુતલ વિષે ઉત્પન્ન થયા પછી સાક્ષાત અનુભવ નથી ને તે વર્યા જીવ છે એ તો નીરધાર. તો તેહોને અન્યાશરા થકી અછુતા રાખવા છે તેહોની સનમુખતાની ઉત્કર્ષતાએ. તેહોનાં માત પીતા નિજ અંગીકૃત છે, કો મહદ છે, કો ભક્ત છે કો ભગવદી છે, કો વૈશ્નવ છે કો સ્નેહાત્મક છે, કો મહાત્મ સંજુકત છે. તો જેમ પોતાની નિજ પ્રાગટની પુરણતા જગત પ્રસીધ્ધ રાખવી તેમજ નિજ અંગીકૃત જનની પણ પુરણતા અનન્યતા પતીવૃતનાં લક્ષણ સહીત જગત પ્રસીદ્ધ રાખવી. માટે તેહોની સંતત રૂપે એ વર્યા જીવો પાસે એ સેવા પ્રગટાવી સેવા વાછલ્યતાસું મહદોકત પીઠીકાએ સેવા કરવાવે છે

થાય છે માટે સેવા રથીતે આગદ પ્રગદ શ્રી માહાપ્રભુજીયે કીધું છે માટે સમાન કહીયે છીએ, વલી સાંભલો ! જે જો સમાનતા માંહે' અણુમાત્ર ન્યુન હોત તો મહદ ભક્ત જે શ્રીજીના સ્વરૂપ સમાન તેણે વિપ્રયોગ દશામાં એ સેવા કરી, ભોગ રાગ શીં'ગાર આદિ કરી કરી દેહ સ્થીત રાખી. નહીં'તર જેહોને મહદ કહીયે છીયે તેહોએ એક શ્રી ગોકુલેશજીનાં રસીક સ્વરૂપ વિના જગતનું મહાતમ તથા રિદ્ધી ઉતકૃષ્ટતા ત્રણવત કરી લેખી તે વિના અવિલં- બન ટકેજ નહિં' માટે સં'દેહ મનમાં કશો માં રાખશો. તે સ્વરૂપનો અનુભવ એ સૃષ્ટી સેવા દવારા કરી કરે છે તેને કરી શ્રી ગોકુલેશજીનું' રસાત્મક સ્વરૂપ

પાંડવ તેમજ હતા, કર્ણ ધર્માત્મા, દાતા, જ્ઞાનમાર્ગી, ગાંધારી મોટી પતિવ્રતા, ધૃતરાષ્ટ્ર શકુની સર્વ ધર્માત્માં હતા, ભલા હતા તથાપિ તે વારે પ્રગટ કૃષ્ણ સ્વરૂપ તેથી વિમુખ હતા. માટે નીં'દીક થયા તથા દંડ પામ્યા. પાંડવ તથા દ્રૌપદી પ્રગટ શ્રી કૃષ્ણ માંહેં પ્રપન્ન હતા. તે માટે સરાહીયે છીએ. વ્રજમાંહેં ગ્વાલ સર્વ તથા પશુ પક્ષી કેવલ શ્રી કૃષ્ણ સ્વરૂપ તે માંહેં પ્રપન્ન હતા. તથા બીજા જે પ્રભુના ગુપ્ત સ્વરૂપ તેહોનાં નામ પણ ન જાણતા તે માટે સરાહીયે છીએ, ગાઇએ છીયે. (પુર્ણ)

માટે ઉપયોગની સૃષ્ટી એ સેવા પાદાર્વિંદસું પ્રપન્ન રહે. તેણે જ એહોનું કાર્ય સર્વ થાશે. વલી વિચારો ! જે શ્રીજીએ પોતાની નિજસૃષ્ટીને સેવા આપી, બીજાઓની પેઠે, પુજાદી કે લોક પ્રપન્ન ન કર્યા. એ સેવા વિષે પ્રપન્નતા રાખી માટે ઘણું કીંયાં લગી કહીયે. જેહને શ્રીજી તેના માતા પીતાની કાને જેને જણાવશે તે સહેજ માંહેંજ જાણશે, તેહવા આચરણ આચશેજ. માટે એ થોડા માંહેં સર્વે પ્રીછવું વલી જે એને માર્ગે આચરવું તે સર્વે સમાઇયે આચરવું. લોભ રહીત આચરે ત્યાંહાં સચાઇજ હોય ને અણુમાત્ર લોભથી આચરે તો ત્યાંહાં સચ્ચાઇ હોયજ નહિ. શ્રીમુખે કહ્યું છે જે લોભ છે તે એક પાપ છે તો

છોડીએ. સચ્ચાઈ હોય તો શ્રીજીની સનમુખતા માંહેં ક્ષતી ન થાયે. એકવાર શ્રી મુખે આજ્ઞા દીધી જે થોરોઉ હોય અરૂ સાચો હોય તો કાજ આવે અરૂ બહોત હે અરૂ જુઠો હે તો કાજ ન આવે. તેનું દ્રષ્ટાંત કહ્યું જે અરણ્યમાં પલ્લવ બહોત હોત હે. પલવ કહેતાં સહિત પોખર હોત હે તેહને કહીયે છીએ. વા પલવમાં શેર પાવ એક જલ રહયો હોય અરૂ કોઉ પથીક તૃષાક્રાંત શ્રમતિ આયો અરૂ પતુકી કરીકે એક બેર દો બેર મહોમેં મેલે તો વાકું રંચક સ્વાસ્થ હોય, શ્રમ મીટે ઓર અપની મજલ પહોંચવેકો સામર્થ હોય. અરૂ મૃગજલ ભ્રાંત કરીકે, જલકી, સંભાવના કરીકે કોઉ તા પાછે દોડે તો શ્રમ બહોત હોય, ખેદ પાવે અરૂ આશા ભંગ હોય, તાતે મજલ ચલવેકો પેંડેકો સામર્થ નહિં, દુઃખ પાવે એ જુઠે તે કાજ ન શરે તાતે થોરો હોય અરૂ સાચો હોય તો બહોત કાજ આવે અરૂ જુઠો હોય સો કછુયે કાજ ન આવે, ઉલટો દુઃખદાઇક હોય.

શ્રીજીએ શ્રીમુખે આગ્યા તો એમ કહી છે પછી નથી જણાતું જે શ્રીજી કોન ભાંતી માની લે છે પણ શીક્ષા તો એમ છે. માટે સેવારૂપે શ્રી ગોકુલેશજી પ્રત્યક્ષ બિરાજે છે. જેહોને જેહવા સ્વરૂપનું જ્ઞાન છે તેહોને ઘેર તેહવા સ્વરૂપે બીરાજે છે એ માંહે સંદેહ નહીં. ને એ અનુભવી લોકોની સંતત સ્વરૂપ સમંધની સૃષ્ટી ઉપયોગની માંહેં સંદેહ નહીં. પણ જે પોતાનાં સ્વરૂપને જાણે, પોતાના સ્વરૂપનાં કારણને જાણે. એમ જાણે જે હમારા જન્મ એ શ્રી ગોકુલેશજીનાં અનુભવી સ્વરૂપ સમંધી સૃષ્ટીને ઘેર પ્રાગટ છે, તે શાને અર્થે છે? હમારે શું કર્તવ્ય, હમારા માત પીતા એ સેવાના મંડાન કરી કરી એ સેવા દેખાડી છે તે શાને અર્થ એ રીતે પોતાનાનું ને પોતાનાં કારણનો વિચાર મનમાં રાખે, મહદ પ્રનાલીકાએ સેવા સ્વરૂપની કરે, સમાન ભાવસું મિલાપ રાખે, ખાન પાનનો સબંધ રાખે, દૈન્ય ભાવ રાખે, સ્નેહ વાછલ્યતા રાખે, લીલા ચરિત્ર સમાન શીલે મલી વાંચે, જુએ, મલી બેસી ચર્ચા કરે, તત્વ તારતમ્ય વિચારે, સ્વચ્છતા, પવિત્રતા સાથે રહે, ખાન પાન હાસ્ય હુલ્લાસે કરે. એક એકને અસોકર્યે જોગ્યતા પ્રમાણે કાજમાં આવે ત્યારે એ સેવાનું મંડાન સૌકર્યસું ચાલે ને સૃષ્ટી પણ શ્રીજીનાં દાન જોગ્ય હોય. એહવું કહયું. ત્યારે વલી.

પ્રશ્ન :- જે રાજે આગ્યા કીધી છે તે તો સત્ય. એહોને મલતી પાણે ખાન પાનની તો પ્રથાજ નથી. ને ખાનપાન વિના સ્નેહની અધીકતા હોયજ નહીં, મિલાપ હોયજ નહીં ને મિલાપ ન હોય ત્યારે સેવાના અસોકર્યે કોણ કોને કાજ આવે? જ્યારે મલતી પાણે ખાન પાનની પ્રથા હોય ત્યારે સર્વ બની આવે.

ઉતર :- જે મલતી પાણે ખાન પાન સર્વથા કરે, ખાન પાન મલતી પાણે ભાવ સુજાતીત્વે કરે તો કાંઇ બાધક નહીં.

પ્રશ્ન :- જે રાજે શ્રી મુખ વચને જે જે આગ્યા દીધી તે તો સર્વ પ્રમાણ. હવે એ રીતના શ્રીમુખનાં વચન સાંભલી જે કો એ સેવા સ્વરૂપ માંહાં સંદેહ લાવે તથા ઉપયોગની સૃષ્ટીમાં સંદેહ લાવે તે બહીરમુખ એમાં સંદેહ નહીં પણ એ સૃષ્ટીનો પ્રકાર રાજ કનેથી સાંભલ્યો એહ સૃષ્ટી એહવી તે સત્ય. એહ સૃષ્ટીનો અનુભવી લોકે આદર ન કર્યો તે મહદ ભકતે જે રીતે રાજ કહો છો તેહવી જાણીને આદર ન કર્યો. ને મેલવી પણ લીધી નહીં. જો એ ભાંતીની એ સૃષ્ટી છે તો શું એ પ્રકાર મહદ ભકતે જાણ્યો નહિ હોય? એ સર્વ પ્રકાર એ ભાંતની સૃષ્ટીનો ખાન પાનનો વિચાર ન કર્યો, એ ભાંતીની એ સૃષ્ટી છે તો મેલવી લેતાં શું બાધક હતું ? એ સંદેહ નીવરત કરો.

સમાધાન :- સાંભલો, એ સૃષ્ટીને જે એ ભાંતની કહીયે છીયે તે તો મહદને સમંતેજ કહીયે છીયે. તેનું પ્રમાણ :- જેમાંનાં એ એ કહેવાય છે તે એ સૃષ્ટીનો પ્રકાર તે તો મહદ ભક્તે રૂદેને વિશે ઉપજાવ્યું છે તે કહેવાય છે. તેનું પ્રમાણ તે એ જો એ જે સેવાનો પ્રકાર અને પ્રભુજીની લીલા ચરિત્રનો પ્રકાર એ મહદ ભકતે પ્રસીદ્ધ કરીને પ્રવર્તાવ્યા છે એ શ્રી ગોકુલેશજીની સેવા મહદોકત છે. એ સેવાનાં સૌકર્જના વાછલ્યનાં પ્રકારનો સોચ તે મહદ ભકતનેજ છે ને હવે ત્યાંહાં સેવાના પ્રકારનો સર્વત્ર અસૌકર્ય થાવા માંડયું ને એ ઉપયોગની સૃષ્ટી તે વૃથા થવા લાગી. તે એ સેવાનો પ્રકાર માર્ગોકત પીડકાએ વાછલ્યતાસું રાખવો જોઇયે. ને આણી પાસાએ એ સૃષ્ટીને પણ શ્રીજીનાં ચરણારવીંદે રાખી જોઇયે. માટે એ અનુભવી લોકની સંતત એ સેવાને વીશે પ્રપન્ન ન થાય ત્યારે એ સેવાનો પ્રકાર મહદોકત છે તે કેમ ચાલે ? માટે જાણીયે છીયે જે મહદ ભકતે એ સૃષ્ટી સાહામું કૃપા કટાક્ષે જોયું છે. એ સૃષ્ટીને ઉપયોગ આણવાની ઈચ્છા એ સેવા દ્વારા કીધી છે. હવે એ સૃષ્ટીની ચોકી એ સેવાનાં સૌકર્યને બેઠી, હવે એ સેવાનું સૌકર્ય એ સૃષ્ટી વડે માટે એ સૃષ્ટીની સંતત સામું કૃપા કટાક્ષે જોઇને પરસ્પર ખાન ખાનની આગ્યા કર્તવ્ય છે. માટે રૂદેને વીશે ઉપજાવે છે જેએ સૃષ્ટીનું મુલ સાચું છે ને એ સૃષ્ટી એ ધણીસુંજ સનમુખ છે. હજીયે અન્ય આશરે થઇ નથી ત્યાં સુધીજ જેહવી જોગ્યતાનું દાન કરનાર હશે તેહવું કરશે. એ અધીકાર પણ સેવાનો એ અનુભવી સૃ'ટીને છે પણ બીજાને છે પણ નહીં. જદપિ એ શ્રી ગોકુલેશજીની સેવા ઐશ્નેવ જે કો શ્રી ગોકુલેશજીના છે તેહાને ઘેર ઘેર દેશ પરદેશ સર્વત્ર બિરાજે છે પણ જે કો જે ભાંત્યનો સમાજ છે તેને ઘેર તેહનાં ભાવ સરખા થઇ બેસે છે. જદપિ શ્રી ગોકુલમાંહે સાક્ષાત નિજધામે જે શ્રી બેઠક જયાંહાં જે ઉભા રહી ઠામ ઠામથી અનુભવી લોકને દરશન આપે છે તે સ્થલે તે શ્રી બેઠકની તિબારી માંહે તેને સ્થલે ગાદી તકીયા ધોતી ઉપરનો ધરે, માલા તિલક સંજુકત નિજ બિરાજમાન છે. જયાં જેણે સમે પ્રગટ અનુભાવ જુત સર્વ આવરણ રહીત સ્વતંત્ર

દરશન આપે છે. પણ અનેક ભાવની સૃષ્ટીનાં ભાવ સંવલીતને સ્વરૂપે બીરાજે છે. શા માટે ? જે જેને ભાવે આવી દરશન કરે છે તેનાં ભાવ પ્રમાણે દરશન આપે છે. એમજ ભાવ પ્રમાણે સર્વના મનોરથનો અંગીકાર કરે છે. જે કો જેણે ભાવે સેવા કરે છે તેહ સેવા તેહેવા સ્વરૂપે માની લે છે. શા માટે ? દરશનનાં કરનાર ને મનોરથનાં કરનાર ને સેવાનાં કરનારને પ્રભુના સાક્ષાત સ્વરૂપનું ગ્યાન તો સર્વને સમ્યક પ્રકારે કીંહાંથી હોય ? પ્રભુ જે તેહના ભાવ અનુશાર પુર્ણ કરે તો પછે પ્રભુની પુર્ણતામાં ન્યુન ન કહેવાય માટે એ શ્રીજી શ્રી બેઠકમાંહે ગાદી તકીયે બીરાજયા થકા ભાવ પ્રમાણે સર્વનું પુરણ કરે છે ને હવે આજે વારતા કરીયે છીયે તે ભાગ્યવાન અનુભવી શ્રી પ્રભુજીનાં સ્વરૂપનાં સ્વતંત્ર જ્ઞાની પતિવ્રત ધર્મ અનન્ય મહદ ભાવીની સંતત અન્યાશ્રય થકી રહીત છે તેની વારતા કરીયે છીએ. એ મહા ભાગ્યવાન સૃષ્ટીનેજ એ સેવાનું દાન કર્યું છે તેહોને ઘેર તેહોનાં ભાવ પ્રમાણે કેવલ રસીક ભાવે પોતે અનન્ય સ્વરૂપે બીરાજે છે ને એ મહા ભાગ્યવાનની સંતતીમાં જેહ માહા ભાગ્યવાનોના ભાવની છાંયાની દશા વાલી છે, કણિકા માત્ર તેહને પેંડે ચાલે છે, શ્રીજીનાં સ્વરૂપ વિનાં શ્રીજીના માહાતમને ચીત આણુતા નથી. બીજા કેટલાએક સમાજની પેઠે બેહેકીને વહેતા નથી. માટે તેની વાત કહીયે છીયે. હવે છણાતાં છણાતાં બીજ માત્રેક રહી ગયું છે બાકી સર્વે એ ઠેકાણું મુકીને અન્ય સમંધી અન્ય આશરે થયા છે. તેહોની વાર્તા શ્રીજી જાણે પણ હમણા તો એ ભાગ્યવાન લોકની સંતતને ભાગ્યવાનો જે ભાવ તેની છાંયાએ છે માટે ભાગ્યવાનનાં ભાગ્યની સેવાની જોગ્યતાએ જે સમાજ છે ને એ ભાગ્યવાનમાં ભાવની છાંયા કણીકા માત્રની પણ જેહને જોગ્યતા છે તે હજી અન્ય આશરે થઇ નથી. માટે વલી પ્રીછજો જે બીજા કોટી અપરાધ એક કટાક્ષ માત્રમાં ક્ષમા કરે પણ જે અન્યાશ્રે થયું તેહનાં બીજા કોટી ગુણ પ્રભુને કાજનાં નથી. આન સમંધની ગંધ હોએ તેહની કાંધ કાપે. એ મુલ સિધ્ધાંત છે. શ્રીગુસાંઇજીયે શ્લોક કરી કહયું છે વલી સહેજ દ્રષ્ટાંત :- જે કોરૂં પાત્ર કંસારા વેંચે છે તો તેના હાટથી લાવી શ્રીજી આગલ ધરીયે છીયે, ભગવદી લોક જલ લેજ છે, રસોઇમાં કામ આવે છે પણ તેને જ્યારે તે છાંટ કુસંગની લાગી ત્યારે તે ઉતમ ઉપયોગનાં કાજથી ગયું તેવોજ પ્રકાર તમે ઉભય સૃષ્ટીનો પ્રીછી લેજો. વીસ્તારીને લખ્યાનું પ્રયોજન નથી. માટે જાણીયે છીએ જે મહદ ભકતે તે આન સમે ઇચ્છા કરી એ સૃષ્ટી વિષયક ઉપજાવી છે તે કહેવાય છે. એ સૃષ્ટીને એ શ્રીજીનાં ચરણારવિંદ વિના બીજા કોઇસું સમંધ જ નથી. તેહોસું જે કો ભાગ્યવાન અનુભવી સદપાગજ છે યા જેણે સમે એ સેવાનો સૌકર્જથી ને એ ઉપયોગની સૃષ્ટીને સાક્ષાત સ્વરૂપનો સમંધ કરવાવવાને અર્થ કેવલ પોતાના સ્વારથ રહીત કેવલ શ્રીજીને સબંધેની કેવલ ભાવે ખાન પાનની આગ્યા કરી સમંધની જોગ્યતા પ્રમાણે તો બાધક નહીં. એ સમે પોતાના શરીરને અસૌકર્જે આવશ્યકે

ખાન પાન કરવું પડે તો એ બાધક નથી. ચેહી શ્રીમુખ વચને ને મહદ આગ્યાએ ને એ પ્રમાણુ જે પોતાથી જે ભાવે ઉતકર્ષ હોય તેનો સંગ કરે, તેહની શીક્ષા લે ને ભાવે નીચો હોય તે ઉપર દયા કરે એ ઉતમ ભગવદીનું લક્ષણુ. વલી શીક્ષા સમાન શીલ સાથે મલે વસ્તુ ગોપ્ય રાખે જેથી પોતાનો ભવ પુરીત થાયે તેહજ સાથે મલે પણુ સંગ અવશ્ય કરે. વલી લોઢાને સત વરસ સુધી ધોઇયે તો ઉજલું થાય પણુ પારસ સ્પર્શ વિના સુવર્ણું ન થાય તેમ વસ્તુ ધણીની આપીજ પામીએ પણુ કીયાયે કાંઇ ન થાય. વલી અન્યાશ્રય, અભિમાન, વિષય, જે શ્રીજીનાં સ્વરૂપથી અણું માત્ર આન વિષે બાધક ભાવ. તે વિષે એ ગણુ પ્રકારમાં એક પ્રકાર જો હોય ત્યાંહાં સ્વરૂપની સ્થીત ન હોય, મુલજ બંધાય નાંહી.

તો હવે જુઓને! અનુભવીની સંતતને પાત્ર જોઇને હીતનું દાન કરે જે થકી એ શ્રી વલ્લભ ચરણારવીંદે સનમુખ રહે, ને સનમુખ રહે તો એટલા માંહે થકી જેનું ભાગ્ય ઉદય થનાર હોય. તું શું જાણે જે એ રસીકરાયજીનાં કીડા રસ યોગ્ય પાત્ર સીદ્ધ થઇ દાન રસ પાન કરી નિજ વલ્લભ રીઝવે. રીજી એ સામગરીનું કોન રૂચીસું કરી રસપાન કરે ? માટે કહીયે છીયે જે હવે એહોને ખાન પાનની આજ્ઞા હિત વિચાર કરતાં બાધક નહિં

પ્રશ્ન :- જે રાજ કહો છો એ રીતે તો સર્વ સત્ય પણુ એ વિચાર જેમ મહદ ભકતે હમણાં ઉપજાવ્યો તેમ ત્યારે પોતેજ ધુર થકી એ વિચાર એ પરસ્પરની પ્રથા કાં ન કરી આપી તે કહો.

સમાધાન :- સાંભલો! ત્યારે મહદ એ વિચાર કરત તો એ સ્વરૂપ સંબંધની સૃષ્ટીનું અકાજ થાત તે એટલા માટે, સાંભલો! એ જો સૃષ્ટી ઉપયોગની એ સૃષ્ટીને ખાન પાન આગ્યા કરત અથવા એહોસું ખાન પાનનો આદર કરવો તે કરત ત્યારે ભીન ભીન ન રહેત. ત્યારે પોતે પોતાનાનુ આપકો સાંભાલીને કરત. મહદ ભકતે ખાન પાનની એવડી ગાંઠ કરી તોયે એહવી ગાંઠે કોઇ રહી નાં શકયું. ખાનપાનની ગાંઠ ન રહે ત્યારે અનુભવી અનુભવીની અપેક્ષા શાને કરત ? જયાં સૌ આપ આપને ઘેર પોતાની સંતતજ પાસે સામગરી કરાવત ત્યારે એહજ પેંડો ચાલત ત્યારે જે અનુભવીની સંતત જેહનો અંગીકાર સાક્ષાત સ્વરૂપ બલે નથી કરવો તે પણુ એહજ પેંડો લેત. ત્યારે ભીનાભીન કશું જણાતજ નહિં. આમ તે ખાન પાનની બડી ગાંઠ જોઇને જેને અન સબંધ થાવું હતું તે ધીરજ મુકીને આન સંબંધી થયા ને આસુરીવત થયા એ આશા મુકીને. જેને શ્રીજીયે પોતાના સ્વરૂપ બલે અંગીકાર કરવો છે તેણુ એહવી ખાન પાનની ગાંઠ જોઇને પણુ ધીરજ રાખીને તે પોતે જાણ્યું જે એહજ પેંડો ઉતમ છે. જેમ જેમ તેહોનો અનાદર થયો તેમ તેમ તે સુવર્ણની પેઠે કસાયા તેમ તેમ ધીરજ રાખીને તેહોએ એજ પેંડો

ઉત્તમ જાણીને પ્રસન્નજ રહયા. પોતાના માત પીતાના ધર્મનીજ લજા લીધે રહયા, ખીક-કાએ રહયા, અન્ય આશરો કશો વિચાર્યો નહીં ને અનુભવીયે પોતા બારજ રહયો ને અનુભવી લોક સર્વ ઉતમ ભાવી પોતાનું આપ રાખી રહયા. સુધર્મે જે રહયા એ સ્વરૂપ સંબંધની સૃષ્ટીનું અકાજ કસું ન થયું ને વલી ઉપયોગની સૃષ્ટીનું પણ અકાજ ન થયું એટલા માટે જ. અકાજ થાત જે જ્યારે એ અનુભવી ઉત્તમ ભાવી પોત પોતાની સંતતને હાથે ખાનપાન કરત જે સમેમાં ત્યારે તે ભાંતની સૃષ્ટી અનુભવી લોકને દૃષ્ટીમાંજ ન લાવત; અનુભવી લોકથી પોતાને વીશે ન્યુનતા ત્રેવડતજ નહીં ત્યારે આરત મઇ ભાવના તેહને શી વાતની હોતી ? શ્રીજીનાં સાક્ષાત સ્વરૂપનું એ સમાજને દરશન તો હોતુંજ નહીં તો, શ્રીજીનાં સાક્ષાત સ્વરૂપને રૂદેમાંહે લાવી આરતે આલોચ કરત ને ખાન પાન તો સર્વેની સમાન હોત ત્યારે તેના રૂદે આરત તે કોઇ વાતની હોતે ? ત્યારે એ સમાજ પણ અકાજ થાત. એ શ્રી વલ્લભનાં મારગમાં આરત જોઇયે. આરત્યે દીન ભાવ હોય, દીનતાથી પોતાની ઉત્કર્ષતા આવે જ નહિં, વલવલતો જ રહે, પોતાનું અભાગ્ય માનતા રહે, જે મુહને તેહ સમયમાનું દરશન ન થયું, જેમ આ અનુભવી સમાજને શ્રીજીનું દરશન થયું, શ્રીજીની લીલાનો અનુભવ થયો. એહોએ કર્યો તેમ હમને ન કર્યો ને ગીનતીમાં ન ગણાયા. શ્રી ગોકુલેશજીના ચરણારવીંદ સાક્ષાત સ્પરસ્યા નહીં એહવો તે મંદભાગી છું. હવે એ અનુભવી લોક દયા કરે તો શ્રીજી મને દરશન દાન દે તો હું એ અનુભવી લોકની પંગત્યે બેસવા જોગ્ય થાઉં. જે ભાંતે એ અનુભવી લોક રીઝે તે ઉપાય કરૂં, મારૂં તન વારી નાખું કે સંપત સમાન ધન વારી નાખું. એ રીતે મનશા વાચાએ આરત સંજુક્ત મનોરથે તડફડતો જ રહે. સ્ત્રીદુવારા, પુત્રદુવારા સેવાએ જો જો પ્રસન્ન થાય તે કરૂં, એ અનુભવી સમાજ માંહે જ એકે કોઇ ભગવદી પ્રસન્ન થાય તો પ્રસન્ન કરીયે તો શ્રીજી સર્વથા પ્રસન્ન થાયે જ થાયે, એ શ્રી ગોકુલેશજીને પ્રસન્ન થાવાની વાટ તે એ અનુભવી લોકની પ્રસન્નતા છે. એણી રીતે અનુભવી લોકસું નિરદોષતાએ રહે, એહોને પ્રસન્ન થાવાની વાટ ખોળતાજ રહે. એમ કરતાં એ જો ઢીલ થાતી જાયે તો પોતાનોજ દોષ માને, પોતાના ભાગ્યની હીનતા માને પણ મનશા વાચાએ કરી એ અનુભવી લોક ઉપરથી મન કેમે ન ઘટાડે. જેમ જેમ ઢીલ થાય તેમ તેમ અધીક જ ઉદ્યમ કરે પણ હારીને નવ બેસી રહે, કો બીજો અન્યાશરો ન કરે ત્યારે જઇને યે ઉપયોગની સૃષ્ટીને સ્વરૂપ સમંધ થાવનો અધીકાર થાય. તો તમે જુઓને ! એ ઉપયોગી સમાજને ત્યારે મહદ ભકતે ખાનપાનનાં અધીકારનું દાન કરી મેલાવી લીધા હોત તો તે અનુભવી લોકને દૃષ્ટીમાંહેંજ ન લાવતે. અનુભવી લોકથી ઉંચાજ ચઢી બેસત ત્યારે એહનું અકાજ થાત કે ન થાત ? માટે ત્યારે એ મહદ ભકતે એ વિચાર ન કર્યો કારણ કે એ સમાજનું મહદ ભકત અકાજ કેમ થાવા દે ? માટે એ ખાનપાનની ગાંઠ કીધાં થકી એહુ

સમાજની રક્ષા થઇ એ કહયું. માટે હમણાં આ સમેમાં એક રસ ન રહે તો સેવાનું સોકર્જ નહીં માટે હમણાં એક રસની આગ્યા કરવી ઉચીત છે. ત્યારે વલી પ્રશ્ન કરે છે.

પ્રશ્ન :- ત્યારે જો અનુભવી લોકોએ વિચાર ન કર્યો તો હવે કોઇ શાને કરે ?

સમાધાન :- હવે કરવાનું કારણ તો ઉપર કહી જ આવ્યા છીએ ને વલી કહેવાય છે તે સાંભલો ! એ શ્રી ગોકુલેશજીની સૃષ્ટીને સ્નેહ વાછાલ્ય ધર્મ જોઇએ. એ પ્રભુ સબંધી વસ્તુ ઉપર ને એ વસ્તુ જે છે તે કેવલ સ્વરૂપાત્મક સેવા રૂપે બીરાજે છે. એ સ્વરૂપાત્મક વસ્તુ તે સેવાનો વિચાર વાછલ્યે સોકર્જનો એ જે અનુભવી સમાજ છે તે ન કરે તો કોણ કરે ? માટે સર્વથા એ એ વિચાર એ લોકને ઉચીત છે ને તે એ અનુભવી સમાજની ઉઠતી ચોકી છે. હવે જે કોઇ છે તે શ્રીજીને નિકટ પધાર્યાને માર્ગે જ છે તો સ્વરૂપાત્મક સેવા રૂપી આ સાધનને ભંડારે સોંપે તો તેહને પ્રથમ જોગ્યતાનું દાન ન કરત તો તેહ એ પદારથને સાંચવી ન શકે' ને તેહને દ્રઢતા કેમ હોય ? તેહનું મન કેમ વાધે ? માટે એ સ્વરૂપાત્મક વસ્તુનું સૌકર્જ એહોને વિચારવું ઘટે છે. ન વિચારે તો મોટા અપરાધી જોગ્ય છે. માટે એ વિચાર કરવો ઉચીત છે ને કોઇ પોતાના લોભને કે પોતાની પ્રતિષ્ઠાને નથી કરતાં એ કેવલ સ્વરૂપાત્મક વસ્તુની રક્ષાને હીતે કરે છે. મહદ ભકતે જે રૂદેને વીશે જે વિચાર ઉપજાવ્યો છે તે કરતામાં બાધક શી છે ? બાધક નથી. અને જેહવું શ્રી ગોકુલેશજીનું સ્વરૂપ નિષ્કલંક છે તેહવા જ તેના દાન પાત્ર ભગવદી નિષ્કલંક છે. તો તે નિર્લોભતાએ એક રસે ને કેવલ પ્રભુજીના સમંધ ઉપર દ્રષ્ટી રાખીને કરશો. સ્વરૂપાત્મક વસ્તુનો સોકર્જ ને વાછલ ધર્મે કરશે ત્યારે શું બાધક થાશે ? એ વસ્તુમાં કાંઇ બાધક નથી. એ રાજે કહ્યું તે પ્રમાણ. પણ હેઠી પંગતી તો ખરી.

પ્રશ્ન :- જે આટલા દહાડા કાંઇ ન કીધું તો હવે ભેલા ભેલાય ખરાં ? સર્વની ગતી સરખી તો નહીં. હેઠી પંગતીથી કોણ બેસે ? સૌ કોને છે તે જો પ્રભુની ઇચ્છા હશે તે થઇ રહેશે.

સમાધાન :- ઉંચી પંગતી તો સર્વથી તે જે શ્રી ગોકુલેશજી પ્રગટ સ્વરૂપે બીરાજમાન શ્રી ગોકુલ તથા ગોવરધનની બેઠક માંહે બીરાજી લીલા ચરિત્ર ભાંત ભાંતની કરે છે તેના અનુભવ સાક્ષાત સર્વ કોઇ કરે છે, શ્રીજીને નખ થકી તે શીખ પરીચંત ધોતી ઉપરેણા ને માલા તિલક સંજુકત પ્રેમ સહીત નીરખે છે. સર્વ થકી પંગતી તો એ છે કે એથી ઉંચી પંગતી છે તે રહસ્ય લીલાની છે. મુલ પ્રાગટ દીશાની લીલા જાવદીકનો અનુભવ તે તો સર્વથી ઉંચી પંગતી. કેવલ ઉંચી પંગતી વલી તે છે જે શ્રી મહારાજે નિત્ય આનંદ ભેર ગોપ્ય લીલાનો વિચાર કર્યો પછી રમણ સ્થલે માહા ભાગ્યવાન સમાજ દેહનો તિરસ્કાર

કરી કરી જે મહારાજને રમણ ધામે પ્રેમે મલ્યા–કેવલ એ ઉંચી પંગતી. બાકી જેણે પોતાના પ્રાણ પ્રિયના વિયોગે તે દરશન વિના વૃથા જીવતવ્ય કીધું, ત્યારે નીચી પંગતી માંહેં બાકી તે શી રહી ? સાંભલો ! એ કોઇને હાથ નથી. એ સર્વં પ્રભુની ઇચ્છાને આધીન છે તે તો શ્રી વચનામૃત માંહેં કહે છે. વચનામૃત :-

'જે ભગવદી લોકકો જન્મ તે મરણ પર્યંત હોવે સો સબ ભગવદ ઇચ્છા પ્રમાણે હોયે.' જો શ્રીજી એહ ઇચ્છા કરતા જે મહારી એ સૃષ્ટી સર્વે મારી સાથેજ આવે ત્યારે એ માહા ભાગ્યવાન સૃષ્ટી સર્વ શ્રીજીની સાથેજ થાત. પૃથ્વી માંહેં કોઇ રહેત શાને ? પણ તે જેના રસની જેણી ભાંતે જેણે સમે ઇચ્છા કીધી તે તે તેની ભાંતે તે તેને સમે જઇ શ્રીમુખ નીરખી મનોરથ સાફલ્ય કીધા ને વલી જેકો ભાગ્યવાનની સ્થીતી છે તેહની પણ જયારે સુરત પ્રાણ-નાથ કરશે ત્યારે તે પણ તેણે સમે જઇ મનોરથ સાફલ્ય કરશે માટે ભગવદી લોકનો વિચાર સર્વ ઇચ્છા આધીન છે. એ મહદ ભકત સર્વ ઉપર જે પોતે શ્રી પ્રાણપ્રીયને વિપ્રયોગે વિપ્રયોગની અસહનતાએ એક પલ દેહની સ્થીતી ન રાખી અનેક ભાંતતે દેહી સમેત તિરસ્કાર કરી પ્રાણ પ્રિયજીને નીકટ પધારી ઉભય મનોરથ પુરણ કીધા તે મહદભકતને સરાહીયે છીયે, ગાઇયે છીયે ને વલી શ્રીવલ્લભજીને મલવાનો માર્ગ સર્વને દેખાડયો તે રીતને માર્ગે દેહના તિરસ્કાર કરી કરી સુરત્વપનશું જઈ સર્વ મનોરથ પુરણ કીધા. વલી એક મહદ તેહોએ માહા દારૂણ વિપ્રયોગ કોટી દાવાનલ સમાન પ્રાણથી પણ અધીક એહવો વિપ્રયોગ સહીને પોતાનાં દેહની સ્થિતિ રાખીને રહયાં. સાક્ષાત ધર્મી સ્વરૂપથી છુટીને પુષ્ટી પંથ મુકીને મારગ મરજાદા દ્વારા ચાલવાનો ઉદેશ ધર્યો તે એતનમાર્ગી છે. કેવલ પુષ્ટ પુષ્ટ વરણ છે તેને મરજાદા માર્ગે કેમ ચાલવા દે ? ત્યારે એ મહદ ભકતની સ્થિતિ કરવાવી જેહોના પુષ્ટી માર્ગ વરણ છે તેહોની રક્ષા કરવાવી ને સ્વરૂપ આરત્ય, જશ રાખ્યા ને તેહોને અન્ય આશરો થાવા ન દીધો. તેહોની રક્ષાને અર્થ એ પાદારવીંદ આદે શ્રીજી સ્વરૂપાત્મક વસ્તુની સેવા પ્રાગટય વાજતે નિસાને પ્રગટ વિસ્તાર પુર્વક કરાવ્યું ને સર્વના મન પુષ્ટી ધર્માશ્રીત કીધા. એણે અવલંબને ભગવદી લોકની સ્થીતી રાખીને કાલ વીતીત કીધા ને હજી પણ કરે છે. ને વલી મહદ ભકતે શ્રીજીનાં લીલા ચરિત્ર તથા સ્વરૂપ વર્ણન આદે દેઇને પોતે ભાંતે ભાંતે પ્રગટ કરીને, વલી ભગવદી લોક પાસે અનેક આદર કરીને લીલાનો જશ વર્ણન પ્રગટ કરાવ્યો. જે બેહુ અવીલંબને દેહ સ્થીત રાખીને શ્રીજીના સ્વરૂપ સંગમનો અભીલાખ આરત્યે મનોરથ રાખ્યો ને શ્રી ગોકુલેશજીનાં સ્વરૂપ વિના સર્વ તુચ્છ કરી ગણ્યું. અંતઃકરણને અણુ વ્યાસંગ વ્યાપવા દીધો નહીં. એ શ્રીજીયે એ મહદ ભકત દ્વારા એ બેહુ ધર્મ પોતાના મનોરથના એવા પ્રગટ કરાવ્યા જે પોતા સમાન. તો એ સર્વ પ્રભુની ઇચ્છા આધીન છે. એક મહદને રાખીને અંગ સ્પરસીત વસ્તુ શ્રી અંગ સમાન કરીને ઈચ્છા સમાને ભગવદી લોકને

સેવા અરથે ભાવાધીન કરી આપ્યું પોતે પ્રગટ લીલા માંહેં. તે સર્વ ભગવદી લોકે મનોરથ પુર્વક માથે ચઢાવી આદર કરી કરીને તે કને સર્વે ભગવદી લોકની રક્ષા કરવાવી ને પોતે વલી પોતાનાં પાદારવીંદ આદે શ્રી ઘેર ઘેર પધરાવ્યું તે સેવા નીમીત સર્વ પધરાવ્યું ખરૂં. પણ પ્રાગટ દિશા માંહેં સાક્ષાત સ્વરૂપનાં દર્શન વિના એ વસ્તુનો કોણ આદર કરે છે ? એક સમરપીત લેવા લગણ તાત્પર્ય બાકી સર્વ ચાલતી સેવા થાય. જ્યાંહાં કોટી વીધ્રી સૂર્ય પ્રકાશે શ્રી ગોકુલેશજીનું સ્વરૂપ સાક્ષાત પ્રગટ પરમાનંદ લીલાએ બિરાજે તે દરશન મુકીને સેવા સમંધ મુકી ધર્મીસ્વરૂપ બિરાજતા એ ધર્મસ્વરૂપને કોન વલગે ? પણ શ્રી માહાપ્રભુજીને એ વાતનો મનોરથ જે મારી જે સ્વરૂપાત્મક વસ્તુ પાદુકાજી આદે દેઇને છે તે સર્વ મુજ સમાન છે તેની સેવા માહાભગવદી જેમ વાછલ્યે મારી સેવા કરે છે તેમ મારી વસ્તુની સેવા કરે. પણ તે તાં પ્રાગટ દિશા માંહે તો એ થઇ ન શક્યું પણ પ્રભુનો મનોરથ વૃથા કેમ થાય ? પછે જ્યારે પરોક્ષ દિશા દેખાડી ત્યારે વાછલ્ય મહદ ભકતની સ્થીત રાખીને પોતે કૃપા કટાક્ષ સંજુક્ત આપી હતી તે વલી મહદભકત પાસે પ્રગટ કરવાવી ને ભગવદી લોકે આદરી એહવી એ શ્રીજીની સ્વરૂપાત્મક સર્વો ઉપર શ્રી અંગ સમાન શ્રીજીની આપેલ સેવા તેહોનાં સૌકર્ય અર્થે એ ભગવદી લોક વિચાર ન કરે તો બીજો કોણ કરે ? બીજા એ સ્વરૂપને જાણે જ શું ? બીજા તે જેમ મહદભક્ત દાદા નારાયણજી કહી આવ્યા છે જે 'ચર્મ ને ચીર સરખા વખાણે' માટે એ સ્વતંત્ર ભાવે પ્રભુનાં સ્વરૂપ જાણવાનો અધીકાર તે એહજ લોકને છે. ને સ્વતંત્ર ભાવે એ સેવાનો અધીકાર જેહવો એ ભગવદી સ્વતંત્ર ભાવીને છે તેવી રીતે બીજાને છે જ નહીં એ જ લોકને છે. માટે એ એ સેવાનાં સૌકર્યનો વિચાર કરતાં નીચી પંગતી તે કહી ? નીચી પંગતીનો પ્રકાર હું તાહાં ઉપર કહી આવ્યો છું તે શ્રીમુખ વચન પ્રમાણે છે જે 'પ્રીય સંગમ રહીત વ્યર્થ સર્વ મનોરથો' માટે એ વચન તો થઇ ન આવ્યું. તે ન થઇ આવે તે સારૂં પોતાના સુખાર્થ સ્વારથ રહીત અનેક અનેક ઉદ્યમ કરી જતન કીધા. જે જે વસ્તુ શ્રીમુખે માહા સૌભાગ્ય સમયમાં એ ભગવદી લોકને વરજી છે તે તે સાંભલી છે તે તે વસ્તુનાં મહદભકતે ત્યાગ કરી કરી દેખાડયા છે તે તેના આદર સહજ સહજમાં અપ્રાગટ દિશામાંહે થઇ થઇ આવ્યા છે. નીચી પંગતીનો સોચ પોતાના સુખ સ્વારથ તાં થઇ ન આવ્યો. તે વીશદ કયાં લગી કહીયે. માટે નીચી પંગતી તે એજ માંહે સ્વારથ હીત જીવે વિચાર કરીયે તે સર્વ બાધક કરે. સાંભલો ! લોક કહે છે જે પરમારથ અરથે કરીયે તે બાધક નહીં. ને આતો પોતાનાં પ્રાણ પ્રીયજીની વસ્તુ સેવાત્વે ફલ તેનો વાછલ્ય વિચાર કરતાં કેમ બાધક થાય ? વલી તમે કહ્યું જે એ સેવાના સોકર્જનું પ્રભુની ઇચ્છા હશે તે થઇ રહે. તે તમે સાંભલો ! એ શ્રીગોકુલેશજી સકલ સામર્થવાન છે, મહા અતુલીબલ છે, ને થાશે તેહ જેજે રીતે ઇચ્છા હશે. પણ એ વિચાર એતનમાર્ગી ભગવદીયનો ન હોએ. એતન-

માર્ગીય ભગવદીને તો વાછલ્ય ધર્મ જોઇયે. એ તમે શ્રીમુખના વચનામૃત સાંભલો તે કહું છું. જે ઉપર કહીજ આવ્યા છે જે 'એતનમાર્ગીય ભગવદીયે નિશ્ચીંત રહેનો નહીં', ઇચ્છા માની કરે હે, જગદીશકી ઇચ્છા તે હોયગો એ જ્ઞાન માર્ગીયકો પેંડો, આપને મારગમેં આરત ચહીયે, અહો રાત્ર પણ વિચાર પર રહેનો અરૂ વસ્તુ સિદ્ધાંત કરી વાધી તાકો અવિશ્વાસ ન કર્તવ્ય. કરે તો નષ્ટ જાયે.' વલી શ્રીમુખે કહયું જે 'ઉત્તમ વસ્તુ રાખવાને બંટા કરાવીયે છીયે, તે શા માટે જે ઉતમ વસ્તુ હીરા માણેક મોતી અનેક પદાર્થ તે મુકે કયાંહા ? માટે બંટા પ્રથમ કરવાવે' તેમ ઇહાં હીનતા રૂપી બંટો હોય તો વસ્તુ રહે. ત્યાંહાં કહયું જે 'ભક્તને દૈન્યમેક સાતમાન રહીત દૈન્ય રૂપી બંટો હોય ઓર વિવેક વિચાર રૂપી ગઢ હોય તો વસ્તુ રહે' એ રીતે શ્રીજી શ્રીમુખે આગ્યા દે છે ત્યારે ઇચ્છા માનીને એતનમાર્ગી હોય તે કેમ નિશ્ચીંત થઇ રહે ? ને જો અનુભવી સાથ છે તે તો હવે પધાર્યા ને છે તે પણ પધાર્યા માંહેંજ ત્યારે સેવા રૂપી આ ધનને એ યોગ્યતા રૂપી બંટો જોઇયે. એતનમાર્ગી ભગવદીની સંતત ન કરે તો એ સેવા રૂપી ધનનું જતન કોણ પેંડે થાશે ? માટે એ જતનને અર્થે જે કરીયે તેમાં બાધક કાંઇ નથી. એ વાતે હેઠી પંગતી નથી, એ નિરધાર છે.

પ્રશ્ન :- વલી કોઇ કહેશે એ અનુભવીની સંતત તો ખરી પણ એહોને શ્રીજીનું સાક્ષાત દરશન તો નહીં. ત્યારે સાક્ષાત સબંધ નહોતો એ કહયું પણ પ્રસંગ નહીં તો એહોની એવડી શી યોગ્યતા જો તમે કહો છો. જે એક સમે અનુભવી ભગવદીયને આવશ્યક આવી બને તો એહોને હાથે ખાન પાન કરે તો પ્રથમ થઇ ન આવ્યું ને હવે કરે તો એહની અપ્રતિષ્ઠા થાયે, કોઇ એમ કહેસે.

જવાબ :- ત્યાં તેહને કહીયે છે જે તેહને સાક્ષાત દરશન નથી. તે એહવું કહેનારની દ્રષ્ટી વડે પડતું હશે. એ અનુભવી લોકની સંતત છે તે સર્વ કારન બંધી છે. એ કાંઇ લોક વ્યવહાર ન્યાયે નથી. તે પ્રથમ કોણ જાણે કોણ જોનીયે હતું ને હવે કોણ જોનીયે આવ્યો છે. અનુભવી લોકની સંતત છે તે અનુભવીજ છે તે તેહોની ક્રીયાથી જણાય છે. એ જે શ્રીજીની સેવા કરતાં અથવા દરશન કરતાં કશો એક અપરાધ પડી જાય છેજ તે થકી અંતરાયનો ભોગ ભોગવવાને ફરી ભગવદીને ઘેર જનમ લે છે માટે એહને પુર્વે દરશન સાક્ષાત શ્રીજીનાં સ્વરૂપનાં છે જ. ને વલી આગલ પણ એ દેહને પતને એહની યોગ્યતા સારૂં એહને સાક્ષાત સ્વરૂપનું દરશન થાશેજ થાશે એમાં સંદેહ નહીં.

પ્રશ્ન :- વલી તમે કહેશો જે એ તમે કેમ જાણ્યું જે અનુભવીને ઘેર અનુભવીજ આવે છે અને વલી તેને પણ આગલ સ્વરૂપનો સબંધ થાશેજ ? તેનું સમાધાન સાંભલો.

જવાબ :- જે દ્રષ્ટી જુઓ જે શ્રીજીની સૃષ્ટી તો અસંખ્યાત. તેટલામાં કેટલાએક ભગવદીનો વિચાર જુઓ ! જો તેહોને ઘેર સંતતનો ઉદભજ ન થયો ને વલી જે જે ભગવદીને

ઘેર સંતત થઈ તે માંહેથી જે જેણે માર્ગે થાવી હતી તે તેણે માર્ગે થઇ ને તેને આશરે થઇ, વર્ણ પ્રમાણે માર્ગે લાગી. હવે આ ભરૂચી સાથ માંહેંજના દશ પાંચને ઘેર છે જેહાનું વર્ણ શ્રીજીયે પોતે વિચાર્યું છે. તેને અન્યઆશરો થાવા નથી દીધો. તેણે જાણીયે છીયે જે એ સૃષ્ટીનું વરણ પોતે વિચાર્યું છે તેહાનો વિચાર કહીયે છીયે ને તેહાની ક્રીયા ને સનમુખતા જોઇ, ધીરજ જોઇને કહીયે છીએ તે સાંભળજો ! એ વર્યા જીવ ન હોય તો એ જે શ્રી ગોકુલેશજી જે ઘેર સાક્ષાત પ્રમાણે બિરાજે છે ત્યાં એ ગડુઓ ભરી શકે ? માટે તે જાણજો જે એ અનુભવી પાત્ર છે તે ભગવદીને ઘેર ઉત્પન્ન થઇને ભગવદ્ કાજ કરતાં જ ઉઠે છે. તેહોથી જાણજો જે એ ભગવદી જીવ છે ને વલી તે માંહાં જે મહદ ભાવનો પક્ષપાતી છે, મહદ ભાવ વાહાલો જેહને, જે મહદની દયાનું પાત્ર એહને કશી છોત લાગી નથી એ અનુગ્રહી જીવ છે તે માંહે સંદેહ નથી.

પ્રશ્ન :- વલી કો કહેશે જે એહાને સ્વરૂપનું દરશન થાતું ? તે તમે કેમ નિરધાર્યું ? તે સાંભલો ! જે કહીયે છીએ.

જવાબ :- જેને શ્રીજીનાં ચરણારવીંદ વિના બીજી વસ્તુનું જ્ઞાન જ નથી. તેહાને સદૈવ શ્રીસ્વરૂપનુંજ દરશન છે. અપરાધોથી ફરી મહદ ભગવદીને ઘેર ઉત્પન્ન થઇને એ શ્રીજીનાં ચરણારવીંદ સનમુખ છે. બીજું કાંઇ જાણતાજ નથી. માટે જાણીયે છીયેજે એહ જીવને અંતરાય કેમ થાશે? એ દેહને પતને એહાને સાક્ષાત દરશન છે જ એ માંહાં સંદેહ નથી,

પ્રશ્ન :- વલી કહેશો જે સાક્ષાત સ્વરૂપ દરશન નહીં ત્યારે સાક્ષત સબંધ તે ક્યાંથી થાશે ? તે સાંભલો.

જવાબ :- જે સબંધજ પણ થાવો છે એ પણ નિરધાર છે તે એટલા માટે જે જેહાને એ સ્વરૂપનું ધ્યાન આરત જયુત છે તેને સ્વરૂપ સબંધ શ્રીજી કરવાવે, એ પ્રભુની ઇચ્છાનું જ કારજ છે જે જેહને સ્વરૂપ સબંધ થનાર હોય તે તેસુંજ અટકે એટલા માટે પ્રીછજો. માટે જાણીયે છીએ જે અનુભવીની સંતતને શ્રીજીયે પોતાના ચરણારવિંદસું અટકાવી રાખ્યા છે વિશ્વાસ પુર્વક તો એસું સ્વરૂપ સબંધ છે. જેને વલી એ દેહ પતન થયા પછી જોગ્યતા પ્રમાણે સ્વરૂપ સબંધ કરાવશેજ એ માંહાં સંદેહ નહીં. ત્યાં વચનામૃત પ્રમાણે 'જે કુમારીકા છે તેને ઉરસ્થલ નથી આવ્યા ને તે આવવાની સંભાવના પણની પણ તેને ઠોર ઉરોજકુલ આવવાની આશા છે માટે સહેજેજ તેના વતી ઢંકાઈ જાય છે' એ શ્રી મુખે કહ્યુ'. મોરનાં બચ્ચાનું દ્રષ્ટાંત કહ્યું છે. જે 'નર છે તેને પાંખ આવનાર છે તે પાણીમાં ચાલે ત્યારે પાછું જોતો જાય છે જદ્યપિ પાંખ નથી તદપિ જાણે છે જે રખે મારી પાંખ ભીંજે ને ઢલ છે તે સુધી પાણીમાં ચાલી જાય છે' જેમ તેહાનો અંગીકાર કરનાર શ્રીજી સ્વરૂપ બલ છે. સ્વરૂપ સબંધ કરાવનાર છે તે તો મનમાં બીતાજ રહે છે જે રખે મને આન સબંધની ગંધ લાગે. તો તેની દ્રષ્ટી પોતાના માત પિતાની ચાલ ઉપરજ રહે છે માટે

જાણીયે છીયે જે એહોનો અંગીકાર સ્વરૂપબલે કરી સ્વરૂપ સબંધ કરવાવશે ને ડેલવત છે તેને પંખ ન આવનાર હોય ત્યારે તે પંખ ભીંજ્યાનો ભય ન કરતા જેહને સ્વરૂપ સબંધ થવાનોજ નથી તેહોને આન સબંધ કરતાં શાની ગ્લાની ? જેહને સ્વરૂપ સબંધ છે તેનો પ્રકાર પરમ સૌભાગ્યનાં વર ભકત રાજ કેવલ સ્વરૂપ સબંધી ભાઇ શ્રી રાજારામભાઈ ચાવડા ક્ષત્રી તેનાં મુખનો દુહો :-

પ્રીતડી તોહું મરવું ઓર ન દુજી કંત
જો હંસી બોલું ઓરસું તો નીલ રંગાવું દંત

માટે જેહોને શ્રીજીયે સ્વરૂપ સબંધ કરવાવવો છે તેહોની એ સહેજ દશા છે માટે તેહોને સ્વરૂપ સબંધ થાશે માટે એ સામગ્રીનું એ અનુભવી લોક જતન કરવાનો કોટ કરે તો તે કોટને જતને એ સામગરીની વાછલ્ય ધર્મે રક્ષા થાય પ્રભુને અતુલી બલે. પ્રભુ તો ઈચ્છાનુશારે કરશેજ પણ ભકતનો ધર્મ જે પ્રભુનું વાછલ્ય વિચારે પ્રભુનું સુખ વિચારે, માટે એતનમાર્ગી ભગવદીયે એ જતનનો વિચાર કરવો. ને શ્રી ગોકુલેશજી તો સર્વ નિજ ઇચ્છા પ્રમાણે કરશે જ તાં પણ મહદ ભકતના ભાવની સ્થીત છાંયા માત્રેક આજ સુધી કહીં કહીં રહી ગઇ છે. જેને શ્રીજીનાં ચરણારવીંદ વિના બીજા કાંઇ પદારથની ગંધ નથી એ વિચારે કો કો એક છે. તે જ્યારે સર્વવાતે અનાદર પામશે ત્યારે ધીરજ મુકીને ભૃષ્ટી સૃષ્ટી પ્રવાહે જઇ જઇ મલશે. સબંધના રૂપને તો કોઇયે જાણવું નથી. ને પોત પોતાની બડાઇનાં અહંકારમા તણાઇ જવું છે. સબંધ લીધે તો કોઇયે રહેવુંજ નથી માટે તાણીને કહેવું પડે છે. વલી તમે કહે છો જે :-

પ્રશ્ન :- મહદ ભકતે તો એ વાતનો આદર તો કર્યો નહીં.

જવાબ :- તેનું સમાધાન ઉપર તો ઠામે ઠામેજ કહી આવ્યો છું તો વારે વારે શું કહીયે ? પણ ત્યારે તેઓએ આદર ન કર્યો તે તેની રક્ષા થઈ ને હવે આદર કીધેજ રક્ષા થાય છે. આની પાસાં એ ઉપયોગીની રક્ષા, આની પાંસાં એહોની રક્ષા એ મહદ ભકતના ભાવનું બીજ સ્થાઇ એ શુદ્ધ ભરૂચી સાથ નિરાવર્ણ ભાવી કહેવાય છે તો એ નામ રહે ને ભાવે વાછલ્યતાએ એ સેવાનું સૌકર્ય એ બેહુ ઉત્તમ પદારથની રક્ષાને અર્થે વિચાર કરતાં કાંઇ બાધક નહીં. એ બેહુ તો જે મહદ ભકતનાં સમંતે શ્રી ગોકુલેશજીની ઇચ્છાએ ઉપનું છે તે લખ્યું છે.

એ વાંચી જે કો ભાગ્યવાન અનુભવી સમાજ છે તે બલાબલ વિચારીને ચીતમાં ધરી જો જો ! એ માંહા કાંઇ બાધક નથી હોતો. એ તો એ અનુભવીની સંતતને એ માર્ગની આગ્યા દેઈ સમજાવી કહીને વૃથા અભિમાન તેહોનું પહરૂં કરીને જોગ્યતા પ્રમાણે અધીકાર ભેદે ખાન પાનની પ્રથા થાય તો એ કો રહે તો સેવાનાં વાછલ્ય માંહે ન્યુન ન થાય.

લી. સેવા ઈચ્છીત મહદ ચરણજ અંશ

નાગરદાસ ગોકુલભાઈના

મોટ દંડવત માન લેયો

સંપુર્ણ